Eutropii historiographi clarissimi Pauliq̄ Diaconi eiusdem ęmuli excellētissimi: de Inclytis totius Italicę prouincię/ac Romanorum gestis libri. xviij. cum quibusdem marginis Appēdicum annotationibus(pręmissis tn̄ eorū indicibus)Carthatim additis: Opus sane q̄utile/nuper(necantea citra montes)accuratiore lima politum Parrhysijsq̄ in lucem ęditum.

VIRTVTI OMNIA PARENT.

14

Quę oia a Goffrido de Marnef sub Pellicano: Egidio de Gourmōt e regione collegij Cameracēsis & Galliotto du Pre/sub secundo Palatij Pilari regio: Venalia prostant.

¶ CIRCVMSPECTISSIMO ATQVE CVM RELIGIONE/ tum morum probitate insignito Reuerēdo dño Antonio Bohier Fiscanensi necnon diui Audoeni Rothomagei Pastori vigilā tissimo/Ac Normanie Cancellario eminentissi- mo:Nicolaus Maillard Rotho- magensis summa cum vene ratio ne foelicita tem.

MORTALIVM plęrosq3/varios suę libidinis affectus in sectari cupientes Humanam illam beatitudinem /in animi nec viribus/nec mentis dotibus consistere : sed in omni sensuali cupiditatum genere definisse(sapientissi- me pater)solamq3 eam foelicitatem externorum Fortu- nę bonorum congregatione statum dici perfectum sem- per enixius defensasse/atq3 Ab aras vsq3 (vt aiunt) ardenter asseuerasse satis compertum esse nouerimus Quod cum ferme omnes/tum vulga- res ipsi (vt Epicureos sileam) et nostri sęculi (prohdolor)homines maximi etiā/naturali nescio quodā instinctu ad quasq3 voluptatis illece bras procliuiores longe q̄ par sit : nullam pecudum more sui rationem habentes/tanq̄ Iunonio vel potius Cacodęmonio (vt ita loquar)oestro perciti:duci videantur .Quorum alij in opulentijs et diuitijs accumu landis :alij in honoribus et glorię studijs ambiundis : pars in delitijs et voluptate (quę malorum esca dicitur)potiunda:pars deniq3 quo terrena quęq3 lubrici huiusce curriculi aucupetur et populetur /enituntur/mo liuntur/et anhelant :qui cum lucem sole ipso clariorem oculorum aciei admotā habeant:coecas tñ caligātes erroris tenebras sequuntur et colūt Quo fit vt hęc nuper pensitabund' ego/dum mente diu'voluerē/quan tum ij a veri lumine totaq3 via aberrent : quantumve luridis et cor- poris et fortunę irritamentis/quę huc et illuc cito fluunt et euanescunt: quantum deniq3 virtus ipsa quę perennis ęternaq3 cēsetur : cęteris prę- stet reb'et excellat /Non potui profecto illam tuā et animi probitatem ne dicam integritatē: et sapientię nedum prudentię(quę vitę ars et ma gistra dicitur) eminentem apicis tui celsitudinem/intentius perinde ac vnicū phoeniceq3 rari'morū speculū/ et reuera archetipū vitę exēplar/tā q̄ purum animi simulachrum intuendo/silentio pręterire:ac in vmbris re

cundēdo, instar famę ignobilis supprimē. Quippe qđ his intrī abesse mi-
nimi etiā cuiusqꝫ iudicio plane videaris: vt nullus sit aut vitij aut turpitudi
nis locus/ad fœlicissimum illum vitę cursum labefactandū tibi relict⁹. Ex
quo sane factū est/vt ex sublimi dignitatis tuę fastigio /veluti ex spelun-
ca quadam/ nuper prorumpēs: quo sancius aliquid tuarū laudū imorta
litatis(ne virtus ipsa debito glorię pabulo fraudata /marcesceret) poste-
ritati consecraretur: hosce duos Romanę historię Eutropij.s.Pauliqꝫ dia-
coni eiusdem ęmuli flosculos: quos cōi oīm elogio sub hoc vno Eutropij no
mine vocitandos nō dubitauerim: serenitati tuę delibādos in lucē ędide-
rim⁹: eosqꝫ ductu benigno dexteritati tuę publicandos cūctantius autuma
uerimus. Hos etenim (ni fallor) non minus iucunditatis q̄ frugi/volupta-
tis q̄ vtilitatis tuę paternitati allaturos spero vt pote cum tota i illis de in-
clytis nō solum Romanorū sed & externorū gestis: Ab vrbe cōdita Ad ana
statij vsqꝫ tpa/nō min⁹ cōcine q̄ exacte historię series: mirabili quodā fili de-
core ānotata/et sit et videatur. Nec omissis tamen quę vel i publicis aut pri
uatis: vel bellicis āt ciuilibus rebus pagēdis: et potissimū iperatorū aut du
cū egregia quęqꝫ et acta et facinora ęternitateqꝫ digna iudicabāt. Bre-
ue est hoc (fateor) & succinctū op⁹: verū tā succulētiore & rerū & tpm nar
ratione / tā fœcūdiore sētentiarū floriditate/tam suauiori deniqꝫ verborū
lęnocinio refertū: vt eā in ipso non min⁹ dicēdi energiā/q̄ philosophi tanta
vnde in tā plusculo lucinię corpore emanet armonia/cū quodā mētis stupo
re admirareris magnifaceres pseq̄reris. Cęterū hoc vnū et pręcipuū qdā
veridica rerū similitudine iure vēdicare et merito sibi asciscere potest: qꝫ nō
sensa tm̄: rationes: historię iūcturas: ordines: tpm supputationes: eximia
principū dicta et quidā memoratu notanda: inopinatos sęculi euētus: por
tentosa miraculorum prodigia: subitas vrbium concussiones: inauditos
aquarū meatus: sūma cū fidei integritate psui operis instituto cōplecta &
enodet: verumetiā singulorum pene verborū pōd⁹ (qđ apud historicos ra
rum) singulis verbis: par sententijs materia: verbaqꝫ rebus adequata: et vt
paucis hoc vno tandem absoluā: quibusuis quoqꝫ vocabulis res ipsę tā gra
phice tāqꝫ luculēter et vsqꝫadeo approriatę cernunt: vt nō mō nō cęteros
scriptores/sed et semetipsū etiā (si dicere ausim) longe antecellere cēleatur
Is siquidē et ante oīa verborum parcus sit licet: sententiarum tamen diues &
copiosus multo magis vr̄. Nō ieiunus: non exāguis: non siccitate arescēs:
non incultus: non sterilitate tabescens: non incomptus: Sed fluidus: succu
lentus: et concinnus: immo vero alter ipsius lactei fluminis fons nitidis sca
turiēs vndiqꝫ riuulis. Nam si eius suauitatem nedicam dulcedinē: si stimu
los: si trāquillitatem: si deniqꝫ aculeorū incitabula exquiras: nemo profe-

cto plenius aures demulcet :gratius spũs amoenat:viuidius animos pene
trat:excitat facilius. Nemo impẽsius vrget ; acerbius pungit ; moxq̧ sedat
facili⁹. vsq̧ adeo vt nõ auditorũ solũ:sed& lectorũ mẽtes nũc ipellat : nũc
reprimat:nunc suspendat/atq̧ torrentis modo rapiat/ inducat:alliciat.
Ad hęc igit̃(sãctissime pastor)vt tuę magnificẽtię excellẽtia nobili⁹ sublima
ret̃: hui⁹ tã veteris historię monimẽta nr̃o licet marti ipia / q̃ oio abstrusa
et iã obsoleta ab hoim mẽoria videbãt̃ toto(vt aiũt)conaie aspirare: & ma
gis indies ãhelare sũmope desiderauim⁹:i qb⁹ q̃ vel corrupta/vel iã ꝑuersa
vocabl'a(nõ vt alienę laudis icũberẽ officio)credita sũt:citra limã accurati⁹
ad verã tibi formã:nõ tã verborũ nouitati q̃ ãtiqtati consulẽs: demostenicã
olei vnciolã ipẽdẽdo ꝓuirili reduxim⁹ Additis ꝑterea(nec ꝑtermisso tñ eorũ
duplici idice)q̧busdã marginũ appẽdicib⁹ Quãq̃ sciueri nõ defuturos: neq̧
ei vnq̃ fieri posse sperauim⁹:q̧ genuino nescio quo dẽte hoc corroderẽt op⁹.
Verũ cũ illd̃ dignitatis nedicã virtutis culmẽ(cui nihil iuidię: nihil mo/
lestię:nihil deniq̧ calumnię officere potest)iugiter i spectasse:audẽter⁹ lõge
ad id muneris peragẽd̃ euect⁹ sũ. Quis ei magni iuictiq̧ ai sapiẽtia:q̧s ex
cellẽt js illustrisq̧ virtutis splẽdore:q̧s ꝓbati litteratiq̧ viri auctoritate:q̧s/
ue prudẽtis sẽtẽtia et multarũ rerũ experiẽtia iã (vt ita dicã)emeriti:nõ mo
ueat̃/citetur/ & ducatur? Tuarum nẽpe virtutũ raręq̧ foelicitatis tãtũ est
specimẽ:vt q̃uis vel pt⁹ vel fortũę alũn⁹(cęteras corpis dotes sileo)cẽsearis:
Id tñ et iure qd̃:qd̃ de Catone illo vticẽsi de ꝓmptũ ẽ:de te igenue dici põt
Tu vera virtutis imago. Nã cũ ad virtutẽ deuenerim⁹:quid ea clari⁹ qd ꝑ/
stãti⁹ qd deniq̧ delectabili⁹ vel dici vel excogitari q̃at? Si enĩ illi satyrogra
pho& alioq̧ seuerissimo viciorũ cẽsori fidẽ adhibere voluerim⁹ Tota licet ve
teres exornẽt vndiq̧ cęrę atria Nobilitas ẽ sola atq̧ vnica virt⁹. cui sane egre
gi⁹ ille nobilitatę veritatis historic⁹ astipulari vr̃. Quę(iq̧d)hoies arãt:naui/
gãt:edificãt. VIRTVTI oia parẽt. Qd̃ cũ tuarũ actionũ i grauissimis vi
ris iubar trutinarẽ:i Scipiõe dexteritarẽ:i Gracchis facũdiã:i Papyrio taci
turnitatẽ idefessũq̧ ad rẽp. tutãd̃ & prię libertatẽ(quã soli oli cappadoces
recusasse tradũt̃)robur mirabar. i camillo ai vigorẽ: ac i oi sorte cõstãtiã i
credibilẽ cernebã. Addebã& religionẽ(cui⁹ ꝑsidio vitã affati degis beatã)et
eã qd̃ ab ethnicis abscedẽtẽ. q̧d ꝑtra? si iusticiã:si pudicitiã: si ꝑcimoniã de
niq̧ ꝑpẽdãt Id i;te Comici cõsonabit Sine cerere & baccho friget ven⁹ Hãc
vnã igit̃ gratãti aio excipias historiã:cui⁹ vis sane tãta ẽ:vt d̃ iuuene senẽ:d̃
sene iuuenẽ&(q̧ pl⁹)alio quoq̧ videamur vixisse curricl'o plęrũq̧ faciat. Est
id(fateor)qd̃ dam⁹(debem⁹ dicere d̃buerã)si q̧s tuũ dignitatis acumẽ ob/
seruet oio exiguũ ac pene sordidũ:vnico tñ& q̧dã tuo ;Bohierorũ noie(q̧
nõ min⁹ apd̃ nos amabile:q̃ oli Traianorũ apd̃ ro. fuit)puto illustrãd̃ Qz
si ita sit(vt spero)iuuabit me suscept⁹ labor. Dumq̧ timo pascẽt̃ apes(vt illo
poetę carmie absoluã)dũ rore cicadę:sẽꝑ honos nomẽq̧ tuũ laudesq̧ mãe
bũt Vale ꝑpetuũ sęculi dec⁹ Parrhisijs ex ędib⁹ nr̃is ad kal. Apri. M. D. xiij.

Iuuenalis satyra octaua

Crispus Salusti⁹.

Terẽtius

Vergili⁹.

℄ Eutropij Historiographi clarissimi Pauliq; Diaconi eiꝰ subsequutoris Rerū memorandarum Tabula/Ac omniū marginis Annotamentorum index ac curatiore admodū labore a Magistro Nicolao Maillard Rothomagensi nuper collectus: atq; alphabetico contextus ordine.

℄ De littera A.

Albula nomie antiquo/ cur Tiber (seu tiberis) vocitabatur. fo.i
Amuliꝰ Egestū siue lausum fratris numitoris filium interficit eodem
Alladius tyrannus. eodē
Auentinus mons a quo nomen sortitus est. eod.
Amulij mors. fo.ij.
Asylum athenis a theseo sicuti romę a Romulo cōditum est. eodem
Auentinus a quo vrbi sit adiectus eodem
Anchꝰ numę nepos. eod.
Arionis et delphini inclytum gestum: Ex quo illa parœmia vergiliana inter delphinas ariō fo.iij.
Aruns Tarquinij sextus filius lucretiam stuprauit. eodem
Algidus mons ab algore dictus fo.iiij
Appij mors eodem
Alexandri magni ortꝰ. v
Apuleę gentis descriptio. eodem
Alexander epirota. eod.
Alexādria cōdita. eodē
Alexander Epiro. moritur. eodem
Appia via eodem.
Ariminū oppidum a Ro. conditum vi.
Appij triumphus. eodē
Aphri victi: vij
Attiliꝰ cōtra tres cartha. duces victor euasit. eod.
Appianꝰ quidnā de reguli cruciatu sentiat. viij
Aemylij triūphus eod.
Alpes iaccessas puias primus Hānibal reddidit vide. ix.
Aemylius paulꝰ: & Terētius varro consules cōtra Hānibalem apud cānas male pugnant. x
Aemylij pseuerētia. eod.
Aufidus amnis eod.
aphricanꝰ exulat vide. xiij
Aemylij dictum. eodem
Aemilij hūanitas eod.
Aemylius leges illyrijs tulit eodem
Aphricani laus. eodem
Aphricanꝰ iunior. fo.xiiij
Androgenus i mare pręcipitatur eodē
Asia Ro. p testamētū aduenit. xv.
Attalꝰ asię rex: populum Romanū in hęredē ascripsit eodem
Aristonici mors. eodem
Aristobolꝰ primꝰ apud iudęos dyadema sumpsit vide. xvij.
archelaus mithridatis dux. eodem
archelaus a sylla victꝰ. eod.
archelaus i paludibus latuit. eodem
albanorum ciuitatis expugnatio xviij.
artaxata armenię maior ciuitas. xx.
antoniꝰ et lepidꝰ cę. amici. xxij.
augustꝰ ab ęnea originē traxit eodem
antoniꝰ: lępidꝰ: & Octauiꝰ amici factū Triūuiratū inuadūt eodem
augustus a maiestate dictus eodem
antoniꝰ augusti sororē repudiauit. fo.xxiij
anto. victus eodem
an. cleopatrā duxit i vxorem. eodem
Ant. seipm trucidat. eod.

aug. vetitũ eodem
augusti dictum de triumphandi ardore eodem
agrippa eodẽ
aug. quo dicto gloriabatur. fo. xxiiij
aug. oculorum acies mira. eodem
aug. moritur eodẽ
augusti imperiũ eodẽ
Augusta familia a nerone finem capit. xxv.
amphitheatrũ a Tito cõditum fo. xxvi
Adrian⁹ ĩpator xxviij
adriani lrẽ eodem
adriani mors eodem
antonij liberalitas eodẽ
antonij exitus eodem
apoplexis morb⁹ eodẽ
antonij indoles eodẽ
antoni⁹ stoic⁹ eodẽ
anto. pceptores. xxix
anto. ĩ leonibus magnificentia. eodem
anto. triũphus eodem
antonianæ lauacra. xxx
aureli⁹ eodem
Aurelij pudicitia eodẽ
alexander & cęsar / & augusti⁹ dictus. eodẽ
alamanorũ strages. xxxi
Aurelianus. xxxii
Aure. alexandro aut cęsari ęquandus eodem
Aure. orbẽ romanum recepit. eodem
Aure. prim⁹ roma. diademа sumpsit eodem
aure. a suis cęditur eodẽ
aure porcinę carnis vsũ ro. prim⁹ dedit eodem
aure. solis tẽplum edificauit. eodem
aure. triumphus eodẽ
aure. sęuitia eodem
amandus fo. xxxiii.
aulici et spadones: Tineę et sorices. xxxv
Alamanorum profligatio. xxxvi

De lrã. B

Bizantium q̃ alias Constanti. appellatur) quorpe cõdit. fo. ij
Brut⁹ iunius Tarqniũ ab vrbe expellens regno priuauit iij.
brutus et Arũs mutuo se confodiunt eodem
Bruti per ãnũ luctus in vrbe eodem
Brẽnus gallorũ dux. iiij
bellũ in latinos v
beneuentum (q̃ olĩ maleuẽtum) a ro. conditũ vi
Bellũ cõtra Hamilcarem motum vii
Belli primi punici finis vide. viii
Britomari interitus ix
Belli punici secundi origo eodem
Belli scđi punici finis xii
Bellũ macedonicũ eodẽ
Bellũ Syriacũ eodem
Belli tertij punici finis vide xiiii
Bellũ seruile xv
belli iugurthini causę. xvi
Bocchus vinctum iugurthã ad mariũ misit. eodẽ
Bellũ mithridaticũ xvii
bellũ ciuile eodem
Bellũ sociale eodem
Belli ciuilis & socialis finis xviij
Bruti interitus eodẽ
Bella varia eodẽ
Belli cęsariani origo xxi
Bos loquitur xxii
Brutus a camillo trucidatus eodem
Bellum cõtra sextum põpeium gestum xxiii
Bellum marcomanicum punicis cõferẽdũ xxix
Bassianus anto. xxx
Bellum ciuile a cõstã. cõtra maxentiũ ortũ xxxv

De lrã C

Capys Capuę conditor .i Capitoliũ quo in loco situm. ii
Celius mons a quo vrbi ẽ adiectus eodem
Circus rõę cõstruct⁹. eodẽ
Capitoliũ a Tar. prisco ĩchoatum eodem
Census classes (q̃ numero quinq̃ narrãt) centuriasq̃ (q̃ eqtũ. xii. erant) Romę primũ seruiũ istituisse Liuius refert iii
Collatin⁹ lucretię marit⁹ cõsules cur duo (eodem. creati sint vide eodẽ

cōsulat' p anū durās. eod̄
collatinus sponte in exiliū
iuit eodem
corioli volscorum vrbs vi-
de eodem
cincinatus dictator est fa-
ctus. iiij
clusiū italię oppidū. eod̄
camillus vrbē a gallis libe
rat eodem
camillus cur alter dict' sit
Romulus eodem
camilli tres triūphi. eodē
cōsules rurs' creati vid̄. eod̄
camilli interitus. eodem
camillo secūd' honor post
Romulū delatus. eodem
Census iterum habitus. v
Corui miraculū eodem
Coruini cognom. eodem
Cāpāię vbertas vid̄. eodē
Claudia aqua eodem
Cineas ad roma. legatus
missus vi
Cinneę memoria eodem
curij triumphus eodem
carthaginēses a Tarē. au
xilia petunt eodem
curius elephantos primus
romā duxisse ferī eodem
cruor de fōtib' fluēs. eodē
census romę eodem
cartgaginēses nauali p̄lio
prima duelio victi sūt. vij
cę. Iuli' ptolemęi biblio
thecā cōcremauit cū oib'
voluminibus eodem
clipea vrbs eodem
claudi' cōtra auspicia ma
le pugnans vide viij
cartha. & Ro. captiuorū
mutua redditio eodem
cornelius lētul' cōsul. eod̄
capitoliū a gallis icēsū. eod̄
carth. dura rīsa dant Ro
manis. ix
cornelius scipio a scipione
eius filio liberatur. eodem
cannis acre pugna vid̄. x
cannę vic' Apulię. eodem
Cannalis pugna pene Ro
manos extinxit eodem
Claudius primus Hanni
bal' vires extenuauit. eod̄
claudij lachrymę. eodem
centenius eodem
carth. i Hispāia capit̄. xi.
captiuorum numerosa vē
ditio eodem
cartholo Hannibalis dux
occiditur eodem
cornelius scipio Aliqd nu
mini shabere dicebat̄. eod̄
carthagi. ferri pœnuria la
borant. xiij
cartha. arma aurea & ar-
gentea fabricāt vide. eodē
cartha. sex dieb' totidēq
noctibus expugnat̄ xiiij
car. xvi. dieb' exarsit. eod̄
cartha. situs eodem
corinthię opes eodem
corinthium ęs eodem
carth. quot annis super-
fuit eodem
corinthi incendiū. eodem
corithi euersiōis cā vid̄ eod̄
celia potio quid xv
crassus in Asiā p̄fect' eod̄
crassus vincitur eodem
crassi sepultura eodem
cartha. restauratio eodē
calphurnius pecunia cor-
ruptus pacē init vide xvi
cicero cur dicatur tullius
vide eodem
ciceronis ortus eodem
cice. mater eodem
cinna mario fauet xvij
catulli dictum ad Syl-
lam xviij
carbo a Pompeio interfe-
ctus eodem
claudij interitus eodem
crassus gladiatores deui-
cit xix
catiline coniuratio xx
catilinę expulsio eodem
catilina victus eodem
catiline socij i carcere strā
gulati eodem
cęsar varios subiugauit po
pulos eodem.
cęsarianorum fuga. eodē
cę. in gallijs subiugandis
ter male pugnauit xxi
cęsar. ix. annis gallias do
muit. eodem
Cę. dictatorē se facit. eod̄
cę. dictum de Pōpeio. eod̄
cę. victus aufugit eodem
cęsaris & Pompei in phar
salia conflictus eodem
cę. lachrymę eodem
cę. peritia in nando eod̄
cę. isidię a ptholemęo pa
ratę eodem

Cę.cum cleopatra rem ha
buisse creditur. eodem.
Cleopatra regina. eodem
Cęsar q̄ter triū̄phat. xxij.
Cę. pręcipua coniuratio-
nis causa. eodem
Cę. confoditur eodem
Cę. laus i re militari. eod̄.
Ciceronis cędes. eodem
Cleopatra Aspidis vene-
no extincta. xxiij
Cornelius gallus ęgypti
iudex eodem
Claudij nominis iocula-
ria dicta xxiiij
Claudius Ti. Nero
Caldius (vel melius)
Cladius: biberius: Mero
vide eodem.
Cęsares vrbes eodem
Caligula cur dict⁹ eodem
Caligula interficit. eod̄
Claudius scd̄s a cę. britā-
nis bellū intulit eodem
Claudij finis xxv
Cōmunis rerū ob bellum
gerēd̄ romę vēditio. xxix
Commodus antonio pa-
tri succedens eodem
Commodus mensem sep-
tembrium ad nomen suū
trāsmutare voluit. eodem
Commodus hostis huma
ni generis iudicatus. eod̄
Cirgessum castrum. xxx
Claudius xxxi
Claudij statua eodem
Cenofruriū locus. xxxij.
Carus xxxiij
Carinus fulmīe perit. eod̄
Carinus vincitur eodem
Carausius eodem
Constantini oppugnatio
nes xxxiiij
Constantius eodem
Constantij dictū. eodem
Constantius cur gallis ve
nerabilis xxxv
Constantij mors. eodem
Cōstantij Licinio bellum
infert eodem
Constantia constan. so-
ror. eodem
Cometes magnus xxxvi.
Cęsar dalmaticus oppres-
sus. eodem
Constan. mors cometa de
nuntiata eodem
Constan. moritur. eodem
Constantinus solus in Im
perio eodem.
Constātinus quando mo
ritur xxxvij
Constantinus inter diuos
relatus eodem

De littera, D.

Daunia a dauno tu
scorū rege dr̄ fo. .i.
Dyrachium fo. ij.
Daniel scripturam misti-
cam (regnāte baldasar.)
in pariete legit. .iij.
Dictatura creat̄ eodem
Decemuiri quam ob rem
creantur. fo. iiij.
Decemuiri exacti sūt. eod̄
Dictum de samnitibus no
tandum. fo. v.
Dira prodigia. fo. vi
Demetrius Philippo red-
ditus fo. xij
Dira prodigia. xvij
Domitius partium maria
narum dux fo. xviij
Domitius sertorius. eodē
Drusus & Tiberius Au-
gusti priuigni fo. xxiij.
Domitiāi Arrogātia. xxvi
Domitian⁹ a suis iugula-
tur. fo. xxvij
Domi. ignobile fun⁹. eod̄
Decius fo. xxxi.
Decij cadauer mersū nec
postvisum. fo. eodem
Diocletianus Imperator
fo. xxxiij.
Dioclet. Aprum iugulat
fo. eodem.
Diocle. mores xxxiiij
Diocle. elatio fo. eodem
Diocle. & Herculius quo
priuati concedant vide
fo. eodem
Dioclet. reip. administra-
tionem tanq̄ pestem fu-
giens fo. eodem.
Dio. veneno perijt. eodē.
Dioc. primus qui proprio
motu se Imperio priuauit
dicitur fuisse fo. eodem
Dioc. inter diuos relatus
est. fo. eodem.

De littera. E.

Ezechias regnāte Nūa apd̄ hebrę os ipabat. fo. i.
Epidaunū(q& alias dyrachiū)q̄n cōstruatur. eod̄
Equi Italię populi iiij
Ennij poetę ortus viij.
Enni⁹ poeta vni⁹ ācillę ministerio contentus eodem
Eumenes Atttali fili⁹. xij.
Eumenia vrbs vnde dicta vide eodem
Elina(quā Pl'tarch⁹ Olbiā vocat)Cice. mr̄ fuit xvi
Equi miraculum fulmine icti eodem
Egyptus Ro. Imperio adiuncta xxiij
Emylian⁹ maur⁹ ipat xxxi
Elianus xxxiij
Eutropi⁹ sub quo floruerit attende xxxvij
Eutropius s̄b Iuliāo parti co bello iterfuit. eod̄
Eutropius finem suo libro imponit. eodem

De lra F.

Faunus latini pater fo. primo
Fabij oēs ad vnū apd̄ cremerā cęsi iiij.
Fabiorum. ccc. & vi. cęsos astruit eodem
Furius camillus ob iuidiā in exiliū trusus eodem.
Fa. Maxi. sānites delet. v.
Fa. capite dānatus. eodē.
Fabritij fides vi
Fabritij triumphus. eodē
Fuluius flaccus cōsul. viij
Flumē sāguie fluxit. eod̄
Fabius Hānibali legatus fecialis missus ix
Fabij de Hānibal' ipetu attenuando monitio. eodē.
Flamini⁹ apd̄ Thrasumenū lacū a Hāni. vict⁹. eod̄
Flor⁹ duos trī modios annulorū missos scribit x
frugesi arborib⁹ natę. xiiij
Fœmiarū miserabile spectaculum xvi.
Flaccus. xxiij
Florianus xxxij.

De lra. G.

Glauc⁹ glutini inuentor fo. ij.
Galli senōes quo tpe romā cœpere iiij
Gallorum numerosa cędes viij
Gallorū cisalpiorū mollities eodem
Gal. ad niuē cōpatio. eod̄
Gallorum tropheū ioui dicatum ix.
Galli apud mediolanum victi xij
Genthius xiij
Gallorum cędes xv
Galli cęduntur xvij
gladiatorū oia vastātiū p Italiā eruptio vide xix
Gallię cęsari datę xx
Galba abothone occisus vide xxv
Glodi⁹ albin⁹ xxix.
Gordianus iterficit. xxx.
Gallieni lasciuia xxxi
Gothorū pfligatio. xxxvi
Gallus cęsar eodem
Gallię restitutę xxxvij

De littera. H.

Hymenęus fo. i.
Hostia vrbs ab ancho condita. eod̄
Hierusalem Nabugodonosor subuertit iij
Hyatus terrę Romę i medio foro factus iiij
Hasdrubal vincitur vij
Hā. ppetuū odiū i Romanos ad aras coram patre promittit ix
Han. in apennini traiectu luscus fit. eodem.
Hannibal i Apennini iugis grauia patitur. eodem
Hannibalis de Fabio dictum. eodem
Hystoricorum de Thrasumeni pugna diuersitas vide eodem
Hannibal Tres Annulorū modios Ro. misit x.
Hasdrubal a Scipionibus superatur eodem
Hasdrubales fuisse duos monstratur eodem
Hasdru. Ro. mittit. eodē
Hāno Aphrorū dux captiuus Ro. mittitur xi
Hasdrubal victus. eodem
Hannibalis fuga. eodem
Hasdrubalis caput in fris Hanni. castra pijcit. eod̄

Hānibal vincitur. eodem
Hannibal Italiā flens reliquit eodem
Hāni. a scipiōe pacem expostulat Han. rursus bellum init xij
Hā. exploratores a scipiōe capti remittunt vide. eodē
hā. a scipiōe iterū vict⁹. eodē
Hā. cum Anthioco se iunxit. eodem
Hā. miserabil' exitus xiij
Hasdrubal' deditio. xiiij.
Hirtu' eius xviii
Herodes albaōrū rex. xx
Heluetij nūc squadi. eodē
Hierosolymę palestię vrbs vide xxvi
Hostilianus xxxi
Helena Cōstātī mr̄. xxxiii
Herculius Maximianus diocle. collega. xxxiiij
Herculij consiliū i administratione reipubl. deponenda eodem
Herculij litterę a diocle. spretę xxxv
Herculi⁹ q se spōte Impio priuauerat. Ro. r̄dit. eodē
Helene Hispāię castrum vide .xxxvi

De littera. I.

[I]Anus i Italia prim⁹ regnās. fo. i.
Italia cur latium dicatur fo. eodem
Iuliorum familia vnde sit orta eodem
Iosias ii.
Iāiclū ab āchō cōditū. eodē
Iudith Olophernem interficit iij
Iouis templū i capitolio a Tar. super. cōstructū. eodē
Illyrij cur deleti viij
Iani gemini portę obseratę vide eodem
Iugurtha a micipsa filius adoptatus xvi.
Iugur. vincitur. eodem
Iugur. cū duob⁹ ei⁹ filijs i triūphū ductus. eodem.
Iugurtha strangulatur. vide eodem
Iudęorum cędes a pompeio facta xx
Imperator cum crearetur quispiam quid ei acclamaresoliti erant xxvij.
Imperatores tres simul. vide xxx
Ianus a Gordiano apertus eodem
Imperāt quattuor. xxxv.
Iulianus Impator. xxxvij
Iulianus xxxvij.
Iuliani mores eodem.
Iuliani memoria. eodem
Iulianus xp̄ianorum persequutor eodem.
Iulian⁹. M. antonij ęmulus eodem
Iouinianus eodem.
Iouiniani sōnium. eodem
Ioui. litterarum amatōr. vide. eodem.

De littera. L.

[L]Auiniū vnde dictum. fo. primo.
Latina lingua a quo dicta sit eodem
Liuius in multis cum Eutropio alijsq; plrimis non consonans eodem
Lupę meretrices cur dictę vide fo. ij.
Lupanaria eodem
Lucretię stuprum & mors vide iij.
Lucr. collatini vxor. eodē
Lertius primus dictator. vide eodem
Lucius cincinatus dū iugera arraret dictator factus iiij
Lucius papyrius contra samnites mutus v
Leuinius cōsul cōtra samnites. vi
Lac de nubibus descendens eodem
Liburnę naues vij
Lunę tres vilę viij
Lunę duę vilę ix.
Leuinius x
Leuinius cū philippo pacem init. xi
Lucius scipio Cornelij frater. eodem
Lucius / Cornelius dictus sicut & aphricanus frater vide xij.
Lucius Bebius a Ligu-

tribus superatus. eodem.
Lucius Scipio Asianus co gnomento dictus. eodem
Linternum oppidū i quo aphricanus obijt xiij
Locustę vnde dictę xv
Locustarum portentosus aduentus eodem.
Locustarū inūdatio. eodē
Locustarum putrido habitu militum copia contabuit vide eodem
Lucij elij filia fulmine icta vide xvi.
Legati ad syllā missi. xvij.
Lępidi & catuli dissentio vide xviij.
Luculli gesta xix
Lucullorū triumphi. eodē
Lucij Crassi interitus. xxi
Liuia Augusto nupta. vide xxiiij.
Laurētius martyr sub decio passus est xxxi
Lycinius valerianus. eodē
Licinius xxxv
Licinij auaritia eodem
Licinius in nicomedia trucidatur eodem
Legum mutatio. xxxvi.

De littera. M.

Mensurarum & pōderum primus inuentor. fo. primo.
Milites cur dicti fo. ij
Massilia qñ cōdita iij.
Matronę Romanę per annum brutum lugentes. eodem.
Matronę Publicolam per annum luxere eodem.
Magister equitū qñ creatus. eodem
Martij Curtij in terrę hiatum precipitatio iiij
Manlij egregium facinus vide v.
Marcelli audacia ix
Mediolanū captū. eodē
Marcellus triūphat. eodē
Marcellus cū hānibale p triduum dimicat. x
Macedonicū bellum. xij
Masinissa. xliiij. filios reliquisse dicitur xiiij
Mulierum miserandū spectaculum eodem
Mancinus vinctus ad numantinos missus. eodem.
Metellorū triumphi. xvi.
Metelli militaris disciplina eodem
Mulierum grande certamen eodem
Marius qter consul. eodē
Marius sexies consul. xvij
Mariani ciuilis belli causa eodem.
Marius septimum cōsulatū affectat cōtra syllā. eodē
Marius a sylla fugat⁹. eodē
mithridatis idignatio eodē
Mithridatus edictū de Romanis occidendis. eodem
Marius cum cinna vrbem inuadit eodem
Mithridatis & syllę colloquium eodem
Marij cędes xviij
Macedonicū bellū. eodē.
Mithridates fugatur. xix.
Mithri. a tigrane suscoeptus eodem
Metellus cognomēto creticus dictus eodem.
Mithridatus exitus xx
Monarchiam mundi augustus obtinet xxiij
miracula in Xpi aduentu. eodem
mecoenas eodem
M. Antonius Imperator cur primus cognomiatus sit. xxviij
mammea Aurelij mater. xxx.
maximus eodem
maximus occidit. eodem
marius xxxi
moesia dacia dicit. xxx j.
Monetarij rebellantes vide eodem
Maximian⁹ a diocl. sūma cum insolentia excipitur xxxiiij.
Maximiani herculij gesta. eodem.
Maxentius herculij filius Augustus dicitur. xxxv.
Maximianus Maxentium filium hortatur vt Imperium deponat.

vide ... eodem.
Maxentius in Imperio cõfirmatus eodem.
Maxi.crudelitas. eodem
Magnetius xxxvi
Maxentius Lugduni fato cessit eodem

¶De littera.N.

NVmmórum greorũ i Italia pria inuentio fo.primo.
Nicostrata latinas reperit litteras eodem
Ninus primus assyriorum rex eodem
Numitor in regnum restitutus fo.ij.
Numa Romulo succedit. eodem
NumaRo.legislator.eodẽ
Numa Ro.sacra dedit & ad Religionem populum conuertit. eodem
Nummi Argentei prima signatura vij
Nabis lacedæmoniorum dux .xij.
Numius Corinthũ euertit xiiij.
Numãtini se suaq3 in ignẽ deijcientes. xv.
Numãtinorũ fames. eodẽ
Numãtini liberos mori q̃ seruos viuere magis voluerunt. eodem.
Numantiam scipio euertit. eodem.
Narbonæ colonia.eodem
Nicomedes po.Ro.in heredem ascripsit xix
Neronis mollities xxv
Neronis parricidia.eodẽ
Nero cur vrbem cõcremarit & varias cãs reqr̃.eodẽ
Neronianæ Thermæ nũc alexandrinæ eodem
Nerua Imperator xxvij.
Nerua Traianum adoptauit eodem
Nerua moritur. eodem
Numerarius ab Apro clã i lectica occidit̃ vid.xxxiij
Numerarij cadaueris foetore p̃ditur mors. eodẽ
Nũerianus occidit̃. eodẽ
Nepotiani caput pilo per vrbem fertur. xxxvi.

¶De littera.O.

ORosij diuersa tẽporum supputatio. fo.ij.
Ocrilia seruij mater quæ ancilla fuerat fo.iij.
Orosij & Eutropij in numero varietas vi.
Orosij & Eutropij diuersitas vij.
Onias Simonis iusti filius pontifex viij
Ostenta horrẽda. eodem
Orosius de exercitus Hãnibalis multitudine aliter q̃ p̃ns author scribit. ix
Ordo equestris medius inter patres & plebem.xvi.
Octauius fo.xxij.
Octauius contra brutum & cassium bellũ gerit.eodẽ
Orchades insulæ a Claudio Ro. Imperio adiunctæ xxv
Otho cum vitellio apd̃ bebriacum conflixit.eodem
Otho seipsũ trucidat.eodẽ
Opilius macrin⁹.fo.xxx.

¶De littera.P.

PIcus.fo. primo.
Pici & Circes fabula. eodem.
Palatinus mons a Romulo primũ munitus.fo. ij.
Pythagoras phũs. fo.iij.
Pytha.Metaponto sepultus est. eodem
Publicolæ luctus per annum. eodem
Publicolæ paupertas.eodẽ
Plutarchus vergiliam coriolani coniugem non volumniam vocat iiij.
Plato quib⁹ floruerit temporibus eodem
Prodigia magna v
Picenum oppidum a pico dictum eodem
Põtius samnitũ dux.eodẽ
Pontij iudiciũ de Romanis vel delendis vel conseruandis vide. eodem.

Papyrius Alexandri im-
petum sustinens eod.
Pyrrhus tarentinis auxi-
liatur. eodē
Pyrrhi epirotę origo. vi
Pyrrhi exploratores. eod
Pyrrhus primus in italiā
elephantos antea īcogni
tos adduxit eodē.
Pyrrhi religio eodē.
Pyrrhus saucius bello au
fugit eodem
Pyrrhi dolosus medicus
vide eodem
Pyrrhi dictum de fabri-
tij honestate eodem
Pyrrhus moritur eodē
Picentes victi eodem
Punici belli initium. eod
Ptolemęus Philadelph⁹
diuina eloquia per lxx.
īterpretes traduci de grę
co in latinum curat. vii
Pax cū Carth. facta. viii.
Prodigium de īfante qui
vt ęditus est/mox in vte-
rum rediit Sagunti de-
letionem significans. ix
Prodigia diuersa eodē
Philippus ad Hanniba-
lem legatos mittit x
Philippus vincitur. eodē
Pacis cōditiones cum an
thioco. xij
Pacis conditiōes a scipio
ne hannibali datę. eod
Plutarchus onabim & nō
nabim lacedęmoniorum
tyrannum vocat eod
perses vincitur xiij
persei nauis mira magni
tudo eodē
persescum duobus filijs
in triumphū ductus. eod
portentosa pueri forma
vide xiiii
Pseudo philippus victus
vide. eod
pacuuius tragœdiarum
scriptor xv
pyreus atheniensis por-
tus xvii
Pompeius a sylla secund⁹
habitus xviii
Pyratharum incursus
vide xx
pharnax mithri. patri bel
lum infert eodē
Pompeius mithridatem
veneno compulit eodē
pyratas subiugat pom-
peius eodem
pompeius cum xxij regi-
bus bellum gessisse dici-
tur. eodē
pompeij triumphus. eod
Pompeij fugatus et vict⁹
ęgiptum petit. xxi.
Pom. interficitur eodē
ptolemęi interitus eod
Ptole. & Cę. cōflict⁹. eod
pharnax a cę. victus. xxij
Ply. refert de augusto
ęgre ferre solitum: si quis
eū intentius conspexisset
vide. xxiiij
Petrus et Paulus a nero-
ne morti addicti xxvi
plotina Tra. vxor. xxviii
pius imperator eodem
pius alter numa. eodē
pertinax xxix
philippi duo īperāt & post
modum interficiuntur
vide xxx
posthumius xxxi.
Posthumius interficitur
vide eodem.
Probus xxxiij
Probus multis vineas cō-
serendas dedit. eodē.
Pilum Ro. telum xxxvi

¶ De lr̄a Q.

Quirites romani
vide. fo. ij
Quirin⁹ eodem
Quiris hasta. eodē.
Quintus Martius cur co
gnomento Coriolanus
dictus sit iii.
Quintus martius secūd⁹
patriam (post tarquiniū)
oppugnauit iiii
Quintius aduersus gal-
los missus eodem
Quintus fabius victus. v
quo tempore extra italiā
arma mota non fuerant
vide vi.
Quintilius Claudij fra-
ter. xxxi

De lra R.

R Hec siluię mors a multis diuersimode opinatur. fo.primo.
Romani imperij ortus. ij
Roma vnde dicta eodē
Romani a roma eodem
Romuli astutia eodē
Roma,pręnoiā vnde orta sint eodē
Remi mors varie narratur eodem
Remi mortis causa vulgatior eodem
Romuli mors eodem
Romulus deus creditus vide. eodem
Regibus exactis primo anno quinq; consules fuere iij
Romani a samnitibus apud furcas caudinas victi vide. v
Romanorum miseranda seruitus eodē
Romani subiugati. eodē
Romani fidefragi eodē
Romani cur Tarentinis bellum inferant eodē
Romanorum strages. vi.
Romani capti summa habiti infamia eodē
Roma regum patria vide. eodem.
Regulus capitur vii.
Roma. strages eodem
Roma. infandum naufragium vide eodem
Regulus captiuus Romā pro pace obtinenda a Car. missus eodem
Reguli mira constantia vide eodem
Reguli mors acerrima vide. viii.
Romani omni bello vacātes eodem
Roma. a Hannibale ter victi. ix
Roma. apud Cānas strages eodem
Romani quattuor in locis pugnant x
romani captiui rasis capitibus liberi efficiuntur. vide xij
Romanorum responsum attendendum xiiii
Romanorū strages xvi
Respu. in tres diuisa vide. xxij
Romanum imperium ad duos translatum est vide. xxviij
Romę vrbis annus millesimus celebratur xxx
Romanarum virium extenuatio xxxvi

De lra. S.

Saturnia vrbs a quo dicta est. folio primo
Saturnus quę nā docuerit. eodem
Saturnus deus eodem
Siluiorum stemma. eodē
Siluius (a quo syluij albanorum reges) vnde dict' vide eodem
Scriptorum diuersitas vide. eodem
Siluius cur posthumius dicatur eodem
Sidonius mensuras & pōdera reperit eodem
Senatores cur dicti ij
Sabinarum raptus vide. eodem
Senatores per annum regnant. eodem.
Solini temporum supputatio iij
Seruius Tullius viminalem quirinalem et exquilinum montes vrbi adiecit eodē
Seruius primus Censum instituit eodē
Seruij interitus eodē.
Spurius Romę primus magister equitum eodē
Senonum nobilitas. iiij
Sutrini italię populi vide eodem.
Samnites victi v.
Samnites ix. et xl. annis cum ro. conflixere. eodē

Samnium oppidū . eodē
Sānius mons eodē
Serpentis mira longitu⸗
do vii
Serpentis corium cētum
et.xx.pedum Ro. mitti⸗
titur. eodem
Scriptorū diuersitas. viij
Saguntini fame victi. ix
Sagūti expugnatio secū
di belli punici causa. eođ
Senatus ad Hānibalem
responsum satis elatū . x
Seruorum generalis Ro
mę manumissio eodem
Sardi vicuntur eodē
Scipiones ambo in hispa
nia a hasrubale cędun⸗
tur xi
Scipionis castitas eođ
Scipio prim' oīm a victo
obsides nō poposcit. eođ
Syphax captus lęlio da⸗
tur eodem
Scipio Aphrican' cogno
mento dictus est xij
Scipio in hispania multa
gerit xiij
Sergius victus eodem
Scipio Aphricani nepos
cartha.deleuit eodem
Scipio iunior funditus
cartha.euertit et ob id iu
nior Aphricanus dictus
vide xiiii
Scipio contra numanti⸗
nos mittitur. eodem
Seruorum atrox supli⸗
cium vide. xv
Saluatoris dictum de di⸗
scordia eodem
Syllę inclytus conflictus
vide xvii
Syllanę domus euersio
vide eodem
Senat' vrbe relicta ad syl
lam confugit eodem
Sylle et marij iunioris cō
flictus. xviii
Syllę crudelitas. eodē
Syllę triumphus eodē
Seruilius cognomento
isauricus eodem
Sertorius suorum dolis ī
teremptus eodem
Seruilius prim' Ro. isau⸗
ros adortus est eodem
Seleutia syrię vrbs. xx
Sueui gens ferox xxi
Senatus territus vrbe reli
cta gręciam petit eođ
Seueri mors xxviij
Saluius iulianus. xxix
Septimus seuerus eođ
Seueri cognomina vi⸗
de. eodem
Salerius xxxiiii
Siluanus xxxvi

De lrā T.

TRoia a gręcis quo tempore ca
pta fuerit. Fo.i
Thalassus ii.
Tarpeius mons eođ
Thalassus vel Thalassius
(vti seruius) legitur. eodē
Tarpeia virgo eodē
Tatius sabinorum dux
vide eodem
Tullus hostilius bellico⸗
sus eodem
Tullus primus purpura
et fascibus vsus est. eođ
Tullij inter scriptores di
uersitas narratur eođ
Tullus fulmine perit
vide eođ
Tarquinus vel tarquini'
dicitur eodem
Tarquinius priscus lu⸗
dos Romę instituit. eodē
Tarquinius Romę pri⸗
mus triumphauit : quis
Dionysi' halicar. Romu⸗
lum primum triumphas
se dicat eodem
Tarquinij fœda mors. eođ
Tarquinius Superbus
Tar. Prisci filius iij
Tarquinius Cur super⸗
bus cognomento dicatur
vide eodem
Tarquinij superbi inuen
ta vide eodem
Tarquinius collatinus &
lucius Iunius brut' pri⸗
mi Romę consules vi⸗
de. eodē
Tribuni plębis creati
vide. eodem

Tolumni⁹ veiētū rex. iiij
Tribunimilitum electi vide eodem
Torquati cognomen. v
Tirones lecti eod.
Tarētū a fabio recuperatum xi
Titi quīti triūphus xii
Ticinum ab insubrib⁹ conditum eodem
Tiresi ad scipionem de discordia vera rñsio xv
Teutonū cędes xvi
Triūphi quattuor xviij
Tigranes capitur xix
Tigranis deditio. xx
Taphus fluui⁹ xxii.
Tranquilli verba de Augusto xxiii
Tiberij promptitudo in respondendo xxiiii
Tiberij mors eodem
Titus populi Ro. delitię vide xxvi
Titi dictum eodem
Titi liberalitas eodem
Titus q̄nā composuerit vide eodem
Titus inter diuos relatus vide eodem
Tranquillus quid de domitiani superbia referat vide eodem
Traianus iperator. xxvii
Traiani egregia facta vide. eodem
Traiani liberalitas et familiaritas eodem
Traiano imperante vnicus dānat⁹ ē senator. eod
Traiani dictū eodē
Traian⁹ profluuio extinguitur. eodem
Tra. solus inter impera. in vrbe sepultus eodē
Tetricus xxxii
Tetrici per versū vergilianum deprecatio eod
Tacitus eodem

De lr̄a V.

Variorum et temporum et regnorum collectio. i.
Vxorius ānis eodem
Varia tp̄m supputatio. ij
Viminalis mons a seruio vrbi adiūctus iij
Valerius Publicola Tar. colla. in consulatu succes sit vide eodem
Voturia Martij mr̄ iiij.
Volumnia eius vxor. eod
Virginius filiam cur interemerit vide eodem
Veietanorū rebellio. eod
Valerij/orosij/et Eutropij diuersitas ix
Varro consul venusinum fugit x
Varroni & a senatu et a populo gr̄ę actę eodem
Varronis cruciatus. eod
Vulcani isulę prima ędítio xiii
Viriatus interficitur. xiiii
Viriati in cōgregādis militum copijs astutia. eod
Viturti iactantia xv
Vrbes ob Augusti honorem conditę xxiii
Virgilius eodem
Viciosi viciorū vltores vide xxiiij
Vulgi romani dictum de Aug. post ei⁹ mortē. eod
Vitellij in epulis gulositas vide xxv
Vitellii fœda mors. xxvi
Vitelli⁹ sepultura caruit vide. eodem
Vespasianus pecuniarū auid⁹ eodem
Vespa. ventris profluuio extinctus eodem
Ves. & titi triūphus. eod
Ves. p̄sagiū dę filijs. eod
Vlpianus iuris conditor vide. xxx
Volusianus xxxi
Valeriani ignominiosa seruitus. eodē
Va. cę. duos creat. xxxv
Ve. oīm lr̄arū exps. xxxvi

De lr̄a X

X p̄s nascit. xxiii
Xp̄s quo imperii augusti nat⁹ sit eodem
Xp̄s quo tiberii tempore prędicationem inchoauerit euangelicam xxiiii
Xp̄s quo tempore Tiberii pro nobis passus sit vide eodem.

ℂPAVLI DIACONI HISTORIOGRAPHI CLARISSIMI RERVM MEMORANDARVM INDEX LITTERARIVS AB EODEM M.N.M.SVCCINCTE ALPHABETICO CONTEXTVS ORDINE

De lr̃a.A.

APoplexis sanguinis effusio dicitur. xxxix
Alamanorum strages vide. xl
Ambrosi⁹ mediolani episcopus eodem
Alexander magnus scythas euitandos censuit vide. eodem.
Athanaricus gothorum rex. eodem
Athanarici dictum. eodẽ
Archadius Tyrannus vide. eodem
Archa. Theodosij filius in imperiũ euectus. eodẽ.
Andragatius bellum administrans xli
Arbogastis dolus. eodẽ
Arbogastes manum sibi infert vide eodem.
Athenodorus xlij
Ambrosius Theodo. admittere cur recuset vide. eodem
Archadius eodem
Ambrosius masceze. de victoria pręmonet. eodẽ.
Ataulfi interitus xliij.
Augustinus hipponi floruit vide. xliiij
Aphrica Arriana facta vide. xlv
Augustinus fato concedit. eodem
Attila humnorum Rex vide. xlvi
Attila aruspices consulit xlvij
Attila superatus. eodem
At. rogũ cur istruat. eodẽ
Attila aquilęiam osedit vide. eodem.
Attilę a ciconijs p̃sagiũ vide. eodem
attilę visio xlviii
Attilę mors eodem
auctoritas notãda. eodẽ
Alleluya fugãtur hostes vide eodem
anthemius: xlix
anthemius a ricimere iugulatur. eodem
adouacer li
augustalis dignitas a quo icœpit: & a quo finiuit. lij
athesis fluuius l iij
ambrosius eodem
almafreda eodem
anastasius purpuram induit vide. eodem
audefreda eodem
anastasij hęreses liiij
amalasiumcula lv
agapitus papa eodem
agię sophię templũ. lvij
athesis fluuij iundatio. lx
anglorum ad fidem conuersio eodem
aranearum lapsus lxiij
anchis frã. regis fili⁹. lxiiij
arthemius lxv.
anastasius lxvi

ℂDe lr̃a B

Burgondiões xp̃iani effecti. xxxix
Barbarus scytha quid dijs vouerat. xlii
Bonifacius xliiij
Barbari ab honorio fugãtur vide. eodem
Bonifaci⁹ suppetias quęrit vide. xlv

Bonifacij mors. eodem
Britanni auxiliũ etio pe-
tunt. xlvi
Bebla ab attila fratre in-
terfectus. eodem
Bergomum xlvii
Biorgor xlix
Basilicus patricius. eodẽ
Bilimer eodem
Busas rex lij
Barbas arrianus liiij
Baptismi miraculũ. eodẽ
Bellisarius patricius. lv
Benedictus diu' ille quo tẽpore floruerit. lvi
Bellisarij crux eodẽ
Benacus lacus lvij
Brixillus ciuitas lix

De lr̃a C

Claudian' poeta vide. fo.xli
Cõstãtis victoria xliiij
Constans ex monacho (phdolor) cę. fact'. eodẽ
Cõstãtius tyrann' occidi-
tur vide eodem
Castin' honorij dux. eodẽ
Castin' exulat xlv
Carthago capitur. xlvi
Catalaunici cãpi xlvij
Capua dirũpitur xlviij
Cõstãtinopolis icẽdium
vide. xlix
Cõstantinopolis concre-
matio liii
Casini locus ille est i quo
pr̃ bñdict' degit. lvi
Cassiodor' i psalmos. lvij
Crucis sub qua thesaur'
latebat miraculum. lviij
Childepertus (vel mel')
Childebertus frã. rex. lix
Candidian' lxi
Cęsara regina ad fidẽ cõ-
uersa lxi
Calor fluui' cur pugna
dictus lxii
Constans tyrãnus lxiij
Cyc' abbas lxuij

De lr̃a D.

Dñica gothos expel-
lit ab vrbe cõltan.
vide xxxix
Deuotionis exemplũ. xlij
Didimus xliij
Dicerius iperator lii
Datius vir sanctus lv
Digestorum codex lvij
Dionysi' paschalis calcu-
li conditor eodẽ
Diluuium in italia maxi-
mum vide lx
Draco mirę magnitudi-
nis eodem
Diacon' de suo tempore
attestatur lxii
Dardanis lxiiij

De lr̃a E

Vdoxi' Arrian'
episcop'. xxxviii
Epi a valen. de
exilio reuocati xxxix
Ecclesię persecutio. eodẽ
Eugeni' tyrannus xli
Eugenius ydolorum cul-
tor eodem
Eugenius inter. eodẽ
Eucherius xlii
Eucherius xp̃ianorum p-
secutor xliii
Etius patriarcha xlv
Eti' gũdicariũ vicit. eodẽ
Eti' a gothis capit. eodẽ
Eti' aruspicib' & demoni-
bus confidit eodem
Eti' cõtra attilã. xlvii
Epiphani' ticini ep̃s. xlix
Epiphanii sãctitas liii
Eutichiana hęresis. eodẽ
Episcoporũ magna stra-
ges vide eodem
Episcopi a Trasamũdo
in exilium missi liiii
Eutichi' hęresiarcha. eodẽ
Eutichij hęresis eodẽ
Errarius. lvi.

De lr̃a F

Foedus cũ Atha-
narico gothorũ
rege pcussũ. xl.
Flaccilla xlii
Fluminũ eruptio. xliij.
Fasces consulares secũda
post iperiũ dignitas. lii
Fulgentius liiii
Fames dira qua m̃res in-
fantes edebant lv
Foccas lxi
Floritius locus lxii

De lr̃a G

Ratianus cur fu-
nari' cognomĩto
dictus xxxviii
Gratianus iperator. eodẽ

Gratianus occidẽtem te/net. xxxix
Gothi arriani facti· eodẽ
Gothi constantinopolim inuadunt/vide eodem
Gratianus xl.
Gratianus dei auxilio frç tus prçlium init eodem
Gentes variç a Theodo. pacem petentes. eodem
Gratianus barbaros sum mo proseqns amore. eodẽ
Gratianus Maximi dolis interfectus eodem
Gratiani litterç eodem
Gratiani castitas. eodem
Galla xlij
Gildo Imperium vsur/pat. eodem
Gildonis crudelitas. eodẽ
Gildo victus strangula/tur eodem
Gothorum irruptio. xliij
Gothi amnem (vt halari/cũ sepeliãt) diuertũt. eodẽ
Gothi vti pecudes venditi vide eodem.
Gratianus tyrannus oc/ciditur eodem
Gerõtius iugulat. xliiij
Galla placidia cõstantio sociatur eodem.
Galbio xlv
Gensericus arrianus xpi/anorũ ꝑsequutor. eodem
Genserici impietas. xlvi
Genseric' morit. eodem
Gothi arcu polẽtes. xlviij
German' sanct' eps. eodẽ
Ger. prçliũ petit. eodẽ
Gudubadus rex. liij
German' capue eps. liiij.
Guitigis lv
Grimoaldus lxij
Gesualdus eodem.
Ger. patriarcha lxvi.

¶ De littera. H.

HVmni Gothos fugant xxxix
Honorius xlij
Halarici sepultura. xliij.
Honorius xliij
Heraclij fuga eodem
Hçretici sopiti eodem
Hippo Aphricç ciuitas a/lias Catarytum eodem
Honorij sepultura. xlv.
Hildericus xlix
Hiria fluuius eodem
Horestes pricius .li.
Honorius christianos pro sequitur .liij.
Hormisda pontifex liiij
Helderici facta eodem
Helias episcopus lx.
Humni alias Auarres/ vide eodem
Hçresis negãs duas i Xpo voluntates lxiij.

¶ De littera. I.

ITalia ad rectam dei fidem reda/cta lx.
Iheronymus diuus ille/in Bethleem palestinç vrbe quo tpe floruerit. eodem
Ioannis Anachoritç ora/culum xli
Iheronymus in bethleem cçlos migrat xliiij
Ioannes Imperator xlv
Iustinus catholicus. liiij
Iustinianus. lv
Iustiniani cognomina. lvi
Iustini. legũ cõditor. lvij.
Instituta a Iustiniano çdita. eodem
Iustiniani amẽtia lviij
Inguinaria (vl' potius) auguinaria lues lx
Ioannes diu' ꝑ Lõgobardis orans lxi
Ioãnes euãgelista lxiiij
Iustinianus eodem

¶ De littera. L.

LEx lata de duab' vxorib' ducendis. xxxix.
Legati honorio missi (xliij.
Legati ab etio ad Theodericum missi. xlvij
Leo Papa xlviii
Lupus prçsul eodem
Leo Leonis filius xlix
Luceri' domestic' ĩpat. li.
Luce. priuat' epsfact'. eodẽ
Laurentius liij
Leutharius lvij
Lçtãia a quo instituta. lx.

Luceria vrbs lxij.
Leo augustus lxv
Lintprandus eodem
Leonis impietas lxvi

¶De littera.M.

Monachi militant. vide. xxxix.
Martinus sanct⁹: turonis floruerit xl.
maximus Tyrannus xli
maximus a Theo.victus atq; interfectus eodem.
martini vaticinium de futura maximi pditiõe.eod
mascezer Gildonis frater vide xlij
masce.sacrilegium. eodẽ
masce. Theodosij exemplo deum precatur. eodẽ
maximus. xliiij
maria & hermantia.xlv.
marbosius eodem
marcianus impator. xlvi
mulieris mirum pudicitię exemplum xlvij
mediolanum eodem
mincius xlviii
martiani visio eodem
martiani finis xlix
maiorianus eodem
mauritius lix
micola lxii
merentius lxiii.
maria virgo cur θεοτοκοσ dicta lxiiii
miluius pons lxv.

¶De littera.N.

Nolę euersio.xlviii
Neapol' capit.lv.
Narses eunuchus lvi.
Narses calcularius lvii
Narsis auaritia. lviij.
Narsis corpus ĩ loculo cũ pecuniis sepultũ. eodem
Narses thesaurum in cista occultans lix
Narsis thesaurus a quodã sene Tiberio pdit̃. eodẽ
Nutritius romoaldi. lxii

¶De littera.O.

Olibrius xlix
Olibri⁹ morit̃.li.
Ostrogothi vnde dicti. eodem
Olimpius arrianus cęlitus crematus liiii

¶De littera.P.

Procopius tyrannus vid̃.xxxviii.
Prodigia nephãda eodem
Placidia xlii
Paganorũ cõcursus.eodẽ
Placidia honorio reddita vide xliiii
Placidia ab honorio expulsa vide eodem
Padus xlviii.
Pelagiana hęresis.eodem
Paulinus Nolę eps.xlix.
Pinetum quis locus. liii.
Pontia insula lv
Pandectę quid:& vnde dictę fuit lvii
Priscianus grammaticus vide eodem
Pelagius pontifex lix.
Pantheon templum:& vnde dictum vide lxi
Persarum rex baptisatur vide eodem
Prophetę oraculum. eodẽ
Pantheonis tegulę ęneę. vide lxiii
Porticus sex synodos continens vide lxv

¶De littera.R.

Romanorum & Gothorum ingens conflictus vide xxxix.
Ruffinus xlii
Ruffini punitio eodem
Ragasi immanitas. eodẽ
Ragasi copię eodem
Ragasus moritur. xliii
Romę mirabilis terrę motus xlvi
Roma bis capta xlviii
Ricimer patricius xlix
Ricimeris exitus. eodem.
Romani Imperii terminus/ vide liii
Romę regiones lx
Romanus pplus ĩ septem

choros ad preces partitus vide eodem
Romoaldus lxij

¶De littera.S.

S Axones a valen. oppressi xxxix
Stulco xliij
Saulus paganus xliij
Sanguinis mira effusio/ vide xlvij.
Seuerus xlix
Sontius fluuius lij
Simachus papa liiij.
Siluerius papa lv.
Sublacus loc⁹ ĩ quo pr̄ benedictus vitã degit vide lvij
Sophia lviij.
Synodus.x.episcoporum vide lx.
Smaragdus Episcopus/ vide eodem.
Seueri error eodem
Sarraceni insulsus lxiij
Sergius pontifex lxiiij
Synodorum ymago lxv
Sarraceni Constãti.ob/ sident vide. eodem

¶De littera.T.

T Erręmotus ge/ neralis xxxviij
Thyrmus.xxxix
Theodosius mauros pro/ fligat. eodem
Theodosius baptisatur/ vide. eodem
Theo.exitus eodem
Theodo.Imperio pręfici/ tur. xl.
Theo.vrbem Constan.vi ctor ingreditur eodem
Theodosius impat xli
Theodo.origo eodem
Theodosius orationi vac/ cans eodem
Theo.omnem spem in do minj cruce ponẽs. eodem
Turbinis impetus.eodem
Theo.victor eodem
Theodo.vnde nomen tra xit. eodem.
Theo.a Traião originem duxit eodem.
Theodo.& Traiani discri men eodem.
Theodo. Traia.similitu/ do eodem.
Theo.ira eodem
Theodo. mõitio ad iram compescendam xlij.
Theodosius fato conce/ dit eodem
Tertullus consul xliiij
Ticinum xlvij
Theodoricus strabo li.
Theodericus lij
Tuffę deditio liij
Theoderici tyrannis.liiij.
Totila lvi
Tiberius lviij.
Tiberij liberalitas lix.
Tiberis inundatio lx
Theodosius lxv.
Tiberis inũdatio. eodem

¶De littera.V.

V Alentinian⁹ ido/ lis immolare recu cusat xxxviii.
Valentinian⁹ primus Ro. Imperator xp̄ianus.eodẽ
Vrbes varię terręmotu cõ cussę eodem
Valenti.interitus xxxix
Valerius orientem tenet/ vide eodem
Valentinianus duas du/ xit vxores eodem
Valẽ.legem tulit de dua/ bus ducẽdis vxorib⁹. eodẽ
Valen.legem tulit vt mo/ nachi militarent. eodem
Valẽs igne cremat⁹. eodẽ
Valentinianus a Theodo sio pie suscipitur xl
Valentinianus a fratre ex pulsus eodem
Valentinian⁹ iunior stran gulatur xli
Vuallia/seu vt alij vallia vide xliij
Viridanus eodem
Vatissa fluuius xlvij
Vincentia eodem.
Verona. eodem
Vuisigothi vnde dicti li
Vualamir lij
Vindimer eodem

Visio cuiusdam in vulca/ni olla. liiij
Vigilius papa lvi.
Vitalis Episcopus. lvij
Veronę direptio lx.

ℭDe littera.X.

X p̄i diuitas. lxiiij
Xp̄i humanitas vide eodem

ℭDe littera.Z.

Z Eno augustus.li
Zeno a matre oc culte clericus factus. eod̄
Zeno martyr lx
Zenonis basilica eodem
Zacarias protospatarius/ vide. lxiiij.

ℭFinis Tabulę totius huius Libri.

ℭAD LECTOREM.

D Eus tu lector:siste gradū.Paucis te hoc super vno admonitum velim. In hoc siquidem Alphabetico litterarum cōtextu/non te lateat non/nullas vocabulorum mendas & propriorum nominum(quę feruenti Impressorum motu mutata videbantur)suprema lima(prout intuenti pa/tebit)erasas esse:atq; ad verum tipi exemplar in pristinum statum redactas: ℭVale.

ℭVirtuti omnia parent.

¶ NICOLAVS MAILLARD LECTORI .S.

Iraberis forsan (candide lector) quęnam me huiusce epistolij sequentis/ab Eutropij exordio diuellendi cœperit fiducia; Sed ne cui iam vestrũ diutius mirum sit: properabo fateri. Cum etenim hoc tempore & ferme biennio dudum elapso: quidem Eutropij codex oia Italicę puincię inclyta cõtinens gesta: & Romanis caracteribus antiquus: et impressione iam quadragenarius (cuius lectione mirum in modum oblectabar) in manus meas casu quodã incidisset: Alius posmodũ eiusdem Eutropij eadem omnino complectentis libellus/tipis tamen veneticis Impressioni multo post tempore mãdatus/itidem occurrisset: Mihi perlegenti id inter hos visum est discriminis: ꝙ in huius venetici fronte hoc pscriptum inuenerim epistolium: in illo vero minime. Et quia tamẽ vetustati/in his maxime quę propriorum nominum vocabula concernunt: magis consuluisse q̃ nouitati multorum iudicio semper iuuerit: Iccirco illum Romana calcographia nobilitatum pro virili ad finem vsq (Xp̃o auspice) deducendo (non omissa tamen alterius lectura) immitatus sũ. Hoc quoq epistolium/de quo nunc ad rem/subijcere non piguit. Id vnũ tamen oratũ velimus vt si qñq in pñti volumĩe nõnulla cõperias offendicula: nõ nobis/sed Impressorum incurię nedicam inscitię ascribas. Vale ergo pie lector: & hunc foueas boniq consulas.

Virtuti omnia parent.

¶ Eutropius valenti Maximo Perpetuo Augusto.

Es Romanas ex voluntate mansuetudinis tuę ab vrbe condita ad nostram memoriam/quę in negocijs vel bellicis vel ciuilibus eminebant: per ordinem tempõrũ breui narratione collegi strictum. Additis ẽt his: quę in principum vita/egregia extiterũt: vt tranquillitatis tuę possit mens diuina lętari: prius se illustrium virorum facta in administrando Imperio sequutam/q̃ cognosceret lectionem.

¶ Clarissimi Eutropij hystoriographi (quem subsequitur Paulus diaconus) de inclytis Italice prouincie Ac Romanorum gestis liber primus fœlici orditur auspice.

¶ Caput primum.

PRimus i italia (vt quibusdam placet) regnauit Ianus, deinde Saturnus Iouem filium e Grecia fugiēs: in ciuitate que ex eius nomine Saturnia dicta est / habitauit: cuius ruine hactenus cernuntur in finibus Tuscie: haud procul ab vrbe. Hic Saturnus quia in Italia latuit: ab eius latebra latium appellata est. Ipse enim adhuc rudes populos domos edificare: terras icolere: plantare vineas docuit: atq; humanis moribus viuere: cum antea semiferi glandium tantūmodo alimentis vitam sustentarent; qui aut i speluncis: aut in frondibus virgultisq; contextis casulis habitarent. Ipse etiā eis nummos ereos primus instituit: pro quibus meritis: ab indocili & rustica multitudine: deus est appellatus. Post hunc Picus eius filius de quo fabulose dicitur quod a quadam famosissima maga Circe nomine: ob contēptum eius amorē: in auem sui nominis sit mutatus. Post hunc fili⁹ ei⁹ Faunus qui fuit pater Latini: cuius mater Carmentis Nicostrata: creditur latinas litteras reperisse. Quibus regnantibus centumquinquaginta anni ferūtur reuoluti. Regnante tamen Latino: qui latinam linguam correxit et latinos de suo nomine appellauit Troia a grecis capta ē. Cū apud hebreos Labdō terciū sui pricipat⁹ ānū ageret Et apd Assyrios Tautanes apud Egyptios Thous regnaret. Expletis a mundi principio ānis. iiij. m. x. & viii. A diluuio ānis. m. cccclxxseptē. A natiuitate Abrae. xliij. A natiuitate regis Assyriorū Nini. ānis octingētis. xxxiiij. A natiuitate Moysi annis. cc. & quinq;. Ante vrbem autem conditam annis. ccc. & . iiij. Ante primam quoq; olympiadem annis. cccc. & sex. Capta igitur Troia Eneas Veneris & Anchise filius ad italiam venit. Anno tertio post Troie excidiū cum Turno dauni Tuscorum regis filio dimicans: eum interemit, eiusq; sponsam Lauiniam Latini filiam: in coniugem accepit: de cuius etiam nomine Lauinium oppidum (quod cōstruxerat) appellauit.

Ianus in italia prim⁹ regnasse dr. Vā Saturnia vrbs dicta. Latiū cur italia nūcupetur. Saturn⁹ qā docuerit.

Nummos ereos prim⁹ in italia Sa. adiuenit. Pici & circes fabula. Faun⁹ latini pater. A latino aut (vt alij volūt) a latio lingua latina dicta est. Quo ī italia regnāte troia capta est.

Satur. deus habitus. Picus Satur. fili⁹. Nicostrata latinas creditur excogitasse lr̄as.

Ninus Assyriorū prim⁹ rex.

Huic dissonare verg. i primo gene. videtur.

A quo datu nia dicta est Lauiniū vā dictū.

¶ De Enee regno. Cap. ij.

Hűc seqtur Dionysi⁹ halycarnasse⁹.

Regnauit igitur Eneas latinis annis tri/bus : quo vita decedente: regnű suscœpit Ascanius qui & Iuli⁹ eiusdē Eneę fili⁹ di/ct⁹ est: quē apud Troiā ex creusa cōiuge genuerat: & secū in italiā veniēs adduxe rat. Qui Ascanius derelicto nouercę suę Lauinię regno: Albā lōgā cōdidit: & Sil uiū posthumiū fratrē suum/Enee ex La uinia filiū: sūma pietate educauit. Deinde Ascani⁹ Iuliū filiū ꝓcreauit: a quo familia Iuliorū exorta est: paruul⁹ : quia necdū regēdis ciuib⁹ idone⁹ erat: Ascani⁹ cū octo & vigiti annis regnasset: Siluiū posthumiū fratrē re/gni reliquit hęredem.

De hoc Liuius ambigit.

Alij aliter sētiűt.

Iuliorū familia vnde orta sit.

Siluiorū stēma.

Quare po=sthumi⁹ appellat⁹ & sil ui⁹ dictus.

Scriptores varij (vti eu. Haly) de re=gni tēporuꝫ supputatiōe diuersimo=de scribunt.

Albula no=mē antiquū ab aq̄ albe=die dictus.

Liui⁹ nō re=mūꝫ romu lū vocat: alij a remulū vel remulū.

Quis mēsu ras & pōde=ra inuenit.

Amuli⁹ viri lē stirpē (quē dio. egestuꝫ alijvero lau sūvocant) in terfecit.

De Siluij regno & sua posteritate Cap. iij.

Silui⁹ igitur Posthumi⁹ regnauit annis. xxix. q Posthumi⁹ ideo ap pellatus: quia post patris mortē est ęditus. Silui⁹ quia ruri fuerat educatus: a quo oēs Albanorū reges Siluij sűt vocati. Post quem regnauit Eneas Siluius annis . xxxi. Deinde Latin⁹ Siluius regnauit an nis quiquagita: quo etiā tpe apd hebręos Dauid regnauit. Post cui⁹ obitū regnauit Alba Silui⁹ annis. xxx. & nouē. Deide Epitus ei⁹ fili⁹ ānis. xxiij Deinde Capys Siluius/superioris regis fili⁹ annis octo &. xx. qui Capuā i Cāpania condidit. Itē Capet⁹ Siluius: Capys frater: Annis tredeci. Post quē Tyberinus Capeti filius: Annis nouē. Ab hui⁹ noīe Tyber fluuius di/ct⁹. est: eo q in eū decidēs extictus est qui pri⁹ Albula dicebatur. Successit huic Agrippa Siluius: regnās Annis. xl. cuius tēporib⁹ Homerus fuisse i gręcia phibet. Deide Rem⁹ Silui⁹: Agrippę superioris fili⁹ regnauit, annis decem & nouē. Iste ꝑsidiū Albanorū iter mōtes vbi nűc Roma est posuit: qui ob ipietatē fulmine ictus iterijt. Post hűc regnauit Auentin⁹ Silui⁹ An nis viginti & septē: qui fuit Remi superioris regis fili⁹ : quiq̄ i eo mōte qui nűc pars vrbis ē mortu⁹ ac sepult⁹: & ęternū loco vocabulū dedit. Successor extitit Procas Siluius eiusdē Auētini filius: q regnauit Annis triginta et trib⁹ Eo tpe Sidonius: mēsuras & pōdera reperit: cū apud Hebręos Aza i Iudęa : & Hieroboā in Hierusalē regnarēt. Isti quoq̄ Amuli⁹ succedēs ei⁹ iunior fili⁹: regnauit Annis quadragita & trib⁹. Numitor Procę regis ma/ior fili⁹: a fratre Amulio regno puls⁹: in agro suo vixit. Filia ei⁹ adimēdi par tus gr̄a: virgo Vestalis electa ē. Quę cū septimo patrui anno geminos ędi disset ifātes: iuxta legē in terra viua defossa ē. Verū paruulos ꝓpe ripā Ti bris expositos: Faustulus regij pastor armēti: Acchā larētiam vxorē suam detulit Quę ob pulchritudinē & rapacitatē corporis q̄stuosi: Lupa a vici/

Apud Albanos Siluij/ vti apd ęgyptios Ptolemæi/& Romanos Cæsares

Alij ęgypt⁹ legűt. Atys tñ loco ei⁹ re pitur i liuio Capys capuę cōditor.

Dio. hal. loco Remi. aladiū tyrannū fulmine ictū Agrippę subijcit.

Mons auētin⁹ a quo dictus.

Alij (qb⁹ Liui⁹ astipulari vř) cā i vīclis perijsse: alij cū ifātulis i tybri de iectā/fluisq̄ vxorē factā asserť. Hinc vxori⁹ ānis horati⁹ ait.

Lupa cur dicta. Lupanaria vñ nomẽ sortita.

nis appellabat'. Vñ & ad nostrã vsq; memoriã meretricũ cellulę lupanaria dicunt'. Pueri cũ adoleuissẽt: collecta pastorũ & latronũ manu: interfectoq; apud Albam Amulio: auum Numitorem in regnum restituunt.

Amulius interficitur. Nũitor i regnũ restituit'. Ortus rõani impij a Romulo ꝓcessit.

¶Romani imperij preconium. Cap. IIII.

ROmanorũ igit' imperiũ: quo neq; ab exordio vllũ fere minus/neq; in cremẽtis toto orbe ãplius: hũana põt memoria recordari: a Romulo exordiũ habet. Qui Rheę ylię vestal' virginis (vt pręmissũ est) filius: & quãtũ putat' ẽ Martis: cũ Remo freno partu ęditus est. Is cũ inter pastores latrocinaret': xviij annos nat': vrbẽ exiguã in palatino mõte cõstituit. x. k. Mar. Olympiadis sextę. ãno. cccc. xviij p' Troię excidiũ: siue (vt placet Orosio). cccc. xvij. Añ sex ãnos/q̃ decẽ trib' Israel a Senacherib rege Caldeorũ transferrẽt in mõtes Medorũ. Cõdita ergo ciuitate quã ex nomine suo Romã vocauit: a qua & Romanis nomen inditũ est: hęc fere ęgit. Cõdito tẽplo: qd' Asylũ appellauit: pollicitus est ad eũ confugientibus impunitatẽ. Quã ob causã multitudinẽ finitimorũ/qui aliquã apud suos ciues offensã cõtraxerũt: ad se cõfugientẽ: in ciuitatẽ recepit. Latini deniq; Tusciq; pastores: ẽt transmarini phryges: qui sub Enea: Archades qui sub Euandro duce influxerãt. Ita e varijs quasi elemẽtis cõgregauit corpus vnũ: populũq; Romanũ effecit. Centũ ex senioribus legit: quorum cõsilio oĩa egit: quos senatores ꝓpter senectutẽ: patres ob similitudinem curę: nomĩauit. Mille etiã pugnatores delegit: quos a nũero/milites appellauit. Tũ cum vxores/ipse & populus nõ hẽrent: inuitauit ad spectaculum ludorũ vicinas vrbis Romę nationes: atq; earũ virgĩes rapuit: ãno ab vrbe condita quarto. Tunc vna virginum pulcherrima cunctarum acclamatione rapiẽtium Thalasso duci Romuli decernit': Vñ in nuptiarũ solẽnitatibus Thalasso vulgo clamitãt: q scilicet tal' nupta sit: quę Thalassum habere mereatur. Cõmotis itaq; bellis ꝓpter raptarum iniuriam Ceninenses videlicet: Antẽnates: Crustumini: Sabini: Fidenates: Bicentes: Hęc oĩa oppida vrbẽ cingunt. Tunc ẽt Tarpeia virgo Sabinorum clypeis in monte obruta ẽ: qui ab eius noĩe Tarpeius ẽ appellatus: in quo Capitolium est cõstructum. Pepigęre tñ Romani cũ Sabinis: quorũ filias rapuerant amicitias: adeo vt Sabinorũ rex Tacius: regnaret cum Romulo: Sabiniq; & Romani vnus pplus efficerẽtur. Quo tp̃e Romani ad cõfirmandã coniunctionẽ: noĩa illorũ suis ꝓponebãt noĩbus: & inuicẽ Sabini Romãorum. Et ex illo tp̃e cõsuetudo tenuit: vt nẽo Romanus sit absq; p̄noĩe. Propter hãc ẽt societatẽ cũ Sabinorũ more Romulus hastã ferret: quę eorũ lingua Quiris appellabat': Quirinus ẽ dictus. Romani vero siue a Quiribus id est hastis: siue a Quirio: Quirites noĩari cœperunt. Remus deniq; a Fa/

Oros' anno tare videtur ccc. xxxv. Vñ Roma dicta. A rõa rõani

Romul' prio palatinu mõti (in quo nutritus fuit) munitie traditur. Asylũ athenis a Theseo prio constructũ est: ad cuius similitudinẽ Romę a Romulo cõditũ ẽ. Vñ senatores dicti. Milites cur vocentur.

Alij a sentiẽdo i. recte iudicãdo dici volunt.

Romuli astutia i vrbe mltiplicanda. Thalass' apud Rõanos vti Hymenæus apud græcos i nuptijs iuocat'. Capitoliũ in Tarpeio mõte cõstructũ. Rõanos p̄noia vñ orta sint. Quirites cur dicti romani.

Raptus Sabinarũ puellarum. Cõiter Thalass' legitur. Mõs Tarpeius vñ dict'. Dubiũ an armillas vel clypeos petierit. Tatius Sabinorũ dux. Quirin' vñ dictus: Quiris hasta.

bio duce Romuli(nõ dubiũ ꝙ ex fr̃is volũtate)rastro pastorali extinctus ẽ. Causa aũt eius iteritus hęc fuit:ꝙ ad tutellã noue vrbis vallũ nõ posse suf ficere increpauerit:eiusq̧ angustias saltu trãsilierit. Romulus vero cũ apd̃ paludẽ caprę ã nusquã cõparuisset:ãno regni.xxxix.ad deos trãsisse cre/ ditus est:& Quirini noĩe cõsecrat⁹. Deĩn Romę p cõtinuos dies senatores imperauerunt:& his regnantibus vnus annus completus est.

ℂDe Numa Pompilio. Cap.v.

POstea Numa põpilius rex creatus ẽ:cũ apd̃ Hebręos Ezechias regnaret. Qui bellũ nullũ quidẽ gessit:sed nõ min⁹ ciuitati q̃ Ro mulus pfuit. Nã leges Rõanis:moresq̧ cõstituit:qui cõsuetudie pręliorũ iã latrones ac semibarbari videbãtur:& ãnũ descripsit in decẽ mẽ ses:qui pri⁹ sine aliq̃ supputatiõe cõfusus erat:& ĩfinita Romę sacra ac tẽ pla cõstituit:morbo decessit.xli.ĩperij ãno. Regnãte Numa/glaucus pri/ mus ferri inter se Glutinum excogitauit.

ℂDe Tullo Hostilio. Cap.vi.

HVic successit Tullus hostilius. Hic prim⁹ Romanorum purpura & fascib⁹ est vsus:Manasse i Iudęa regnãte. Hic bella reparauit:Al banos vicit:q ab vrbe Roma duodecimo miliario sũt. Vehiẽtes & Fidena/ tes:quorũ alij septimo miliario absunt ab vrbe Romana:alij decimo octa/ uo:bello superauit. Vrbẽ ampliauit adiecto Celio mõte. Cum.xxxij.ãnos regnasset fulmĩe ictus:cum domo sua arsit. His tẽporibus Bizantium ci/ uitas est condita quę postea Constantinopolis est appellata:

ℂDe. Ancho. Cap.vij.

POst hunc Anchus martius Numę ex filia nepos suscepit imperiũ. Quo ẽt tpe Iosias regnauit apd̃ hebręos. Cõtra latios dimicauit. Auentinum mõtẽ ciuitati adiecit:& Ianiculum apd̃ hostiã ciuitatẽ supra mare sextodecio miliario ab vrbe Roma cõdidit.xxiij.ãno ĩperij morbo perijt. Hoc tñ regnãte Epidamnus est cõdita q̃ postea dyrachiũ noĩata ẽ.

ℂDe Tarquinio. Cap.viij.

DEinde regnum Priscus Tarqui/ nius accepit. Hic numerum sena torũ duplicauit Circũ Romę edificauit: Ludos Rõanos constituit:qui ad nr̃am memoriã pmanẽt. Vicit ẽt Sabios:& nõ parum agrorũ sublatũ hisdẽ/ Romę vr bis territorio iũxit:primusq̧ triumphãs romã intrauit Muros fecit & cloachas. Capitolium inchoauit.xxxvij imperij anno per anchi Martij filios occi/

quid Remũ in cõtẽtione augurij a ro muleis fatel lit(ib⁹ interfe ctũ asserũt. Mortis cã vulgatior. Discerptũ a liq a senatu putant. Caue ne se cũdũ huius. xxxvij sit di cendum.

Mors remi Rem⁹ a fa bio interem ptus est. ☞ quã hymbri b⁹ cõcionãtẽ raptũ asserũt. Senatores f gnãt p ãnũ. Ezechias. Numa rõa norũ legislator oĩ dedit⁹ religioni. Caue ne le gẽd sit.xlij.

☞ Glauc⁹ glu tini inuetor. ☞ Tull⁹ rei mi litaris studi osus: Notũ ẽ Ro mulũ(vt q̃d volũt)de ce nicẽib⁹ & an tiatib⁹ ĩ pur pura trium phasse. Celius mõs vrbi adiect⁹ Iosias. Ianiculũ ab ãcho cõditũ idq̧ hostiã construxit. Caue ne.xx iiij.sit legẽd Alij Tarqui nus legũnt. ☞ Dyo. Haly. Romulũ scri bit prij Rõe triũphasse/ de ceniẽsib⁹ & anti.cum purpura. Tarqnij fœ da mors.

Alij (quorũ ẽ põpõ⁹) ro mulũ prio lictores fas ces gestãtes ĩstituisse vo lunt. Tul.host.ful mine ictus. Bizãtiũ alit as cõstãtino polis dr̃. Auentinus mõs ab a cho vrbi ad iectus. Epidãn⁹ A lias Dyra chium. Tarqn⁹ pri sc⁹ milta in vrbe pclara fecit. Capitolium ab Tarqu.in choatum. Caue ne xxxviij. le gendum sit.

Attēde dal phini & aonis factū inclytum.

ſus ē cui regi ipe ſucceſſerat. Regnāte Tarqnio: Ariō methymnęus a Delphino Rothemarum dr̄ trāſportatus. Tunc eſt et Maſſilia cōdita. Eodēq tempore Hieruſalē a Nabugodonoſor rege Caldeorum ſubuerſa eſt.

Quo tpe cōdita ſit Maſſilia.

De Seruio Tullio. Cap.ix.

Seruij mr (atteſtante ply. na. hy. li.vltio) ocriſia dicebat.

POſt hunc Seruius Tullius ſuſcepit iperium: genitus ex nobili fœmina: captiua tn̄ & ancilla. Regnauitq ānis.xxxiiij. Quo regnāte Baldaſar iperabat Caldeis. ſub quo Daniel ſcripturā miſticā in pariete legit: & interptatus eſt. Hic quoq Sabinos ſubegit. Mōtes tres: Quirinalē: Viminalē: Exqlinum Vrbi adiunxit. Foſſas citra murū duxit. Primus oim cēſum ordiauit: q adhuc per orbem terrarum icognitus erat Subquo Rōa (oibus in cenſū delatis) habuit capita.lxxxiiij.milia ciuium Romanorum: cumhijs qui i agris erāt. Occiſ' ē ſcelere gn̄i ſui Tarquinij/ filij eius regis: cui ipe ſucceſſerat: & filię quā Tarquini' habebat vxorem.

Solimus ſcribit ſolū.xlij ānis rgnaſſe Caue tn̄ ne xliiij. legendum ſit.

Cenſus/claſſes/ cēturias q ſeruiū primo Romę iſtituiſſe Liuius refert.

Mōtes quos vrbi adiecit ſeruius.

Tarqni' ſuper. Tar. priſci filius.

De Tarquinio ſuperbo. Cap.x.

Tarqni' cognomto ſupbus a moribus dict' ē.

LVcius deinde Tarquini' Supbus: ſeptim' atq vltimus regū: iuaſit ipium. Quo tpe ad relaxationē Cyri Regis Perſarū ruerſi ſūt Hieroſolymā Iudęi.lxxij.milia.cccc. Iſte prim' excogitauit vincula: Taureas: Fuſtes: Lautumias: Carceres: Compedes: Cathenas: Exilia: Metalla. Volſcos (q̄ gēs ad Cāpaniā eūtib' n̄ lōge ab vrbe ē) vicit: Gabios/ ciuitatē Sueſſā & pometiā ſubegit. Cū tuſcis pacē fecit. Et tēplū Ioui i Capitolio edificauit. Poſtea Ardeā oppugnās: in xviij.miliario ab vrbe Roma poſitā ciuitatē: ipium pdidit. Nā cū fili' ei' & ipe Tarquinius iunior: nobiliſſimā fœminā Lucretiā Collatini/vxorē: ſtupraſſet: eaq d̄ iiuria marito/ et pri/ & amicis qſta fuiſſet: in oim cōſpectu ſe occidit. pter quā cām Brutus parēs/ & ipe Tarquini': Collatinuſq pplm cōcitauit: & Tarquinio ademit ipium. Mox exercit' quoq eū/ qui ciuitatē Ardeā cū ipo rege oppugnabat/ reliquit. veniēſq ad vrbē rex: portis clauſis exclu' eſt. Cūq ipaſſet ānos.xxx.quinq: cū vxore & liberis ſuis fugit. Ita Romę regnatū ē p ſeptem reges.

Tarqnij inuenta.

Luui' ii.prio refert āchū Mar. (q hūc pœnas) carcerē in foro cōſtruxiſſe.

Is ei arūns ſext' diceba tur.

Lucretię mors.

Iuni' Brut' Tarqniū expulit.

vl.xxv.forte legendū.

De expulſione regum. Cap.xi.

ANno.ccxliij.cū adhuc Roma: vbi plrimū vix vſq ad quindecimū miliariū poſſideret. Tarquinij ſane tpibus caſtiſſima Iudith Olofernē pemit. Hiſdēq tpib' Pythagoras phūs claruit. q Samo oriūdus Crotonę docuit. nouiſſime Metapontū adijt: ibiq ſepult' eſt. Hic conſules cœpere p vno rege: duo. Duo hac cā creati ſūt: vt ſi vnus malus eē maluiſſet: alter eū/ hn̄s ptātem ſimilē coherceret. Et placuit ne ipiū lōgius q̄ annū hērent: ne pter iſolentiā ptātis: iſolētiores redderent: ſed ciuiles ip eſſent: qui ſe p' ānū ſcirent eſſe priuādos. Fuert igr anno prio expulſis rgibus Cōſules Lucius Iunius Brutus: q maxime egerat vt Tarquinius pel-

Pythagorę patria.

Crotō vrbs calabrię.

Qua de cā duo cōſules creati ſunt.

Regib' exactis cōſules regnant.

Cōſulatus p annum durabat.

Luci⁹ iuni⁹ brut⁹ & tarquinius collatin⁹ primi consules Valeri⁹ publicola Tar. collatio successit. Matrōę Romanę p ānū brutum luxerunt. Quinq; cōsules prio āno

leretur:& Tarqnius collatinus maritus Lucretię. Sed Tarqnio collatino statim sublata ē dignitas. Placuerat eni ne qsquā in Vrbe remaneret: qui Tarqnius vocaret. Ergo accepto oī pᵃtrimonio suo: ex vrbe migrauit:& in loco ipsius factus est Lucius Valeri⁹ publicola cōsul. Cōmouit tñ bellum vrbi Romę rex Tarqnius: q fuerat expuls⁹:& collectis mltis gētibus vt in regnū posset restitui dimicauit. In pria pugna Brut⁹ cōsul & Aruns regis Romani Tarqnij filius: inuicē se occiderēt: Rōani tñ ex ea pugna victores recesserūt Brutum Rōanę matronę defēsorē pudicitię suę qsi cōem pr̄em: p annū luxerēt. Valeri⁹ publicola Spuriū Lucreciū:& Tricipitinū collegā sibi fecit. Lucretię pr̄em. Quo morbo mortuo: Iterū. Horatium puluillū collegā sibi sūpsit. Ita prim⁹ ānus qnque cōsules habuit: cū Tarqnius collatinus pᵖter nomē: vrbe cessisset. Brut⁹ in plio perisset. Spurius lucretius morbo mortuus esset. Scđo quoq; āno iterū Tarqnius vt reciperet in regnū: bellū Rōanis itulit: auxiliū ferēte Porsenna Tuscię rege:& Romā pene cepit. Verumtñ a Rōanis quoq; vict⁹ est. Tertio anno p⁹ reges exactos Tarqnius cū suscipi nō posset i regnū: neq; ei Porsēna q pacē cū Rōanis fecerat: pstaret auxiliū: Tusculū se cōtulit (quę ciuitas nō lōge ab vrbe est) atq; ibi p. xiiij. ānos: priuat⁹ regno: cū vxore cōsenuit. Quarto anno post reges exactos: cū Sabini Rōanis bellū itulissent: victi sūt:& de his triumphatum ē.

Tar. collatinus spōte in exilium cōcessit. Arūs & Brutus mutuis se trucidaue re vulnerib⁹ Lucretię pr̄

Vide ḋ paupertate valerij publicolę.

Quīto āno Lucius valeri⁹ ille bruti collega:& qter cōsul: fataliter mortu⁹ est: adeo paup vt collatis a pplo nūmis: sumptū habuerit sepulturę. Quē matronę sicuti Brutū p annum luxerēt. Nono anno p⁹ reges exactos: cum gener Tarqnij ad iniuriā soceri vindicandā igentē collegisset exercitum: noua dignitas Romę est creata: q dictatura appellat: maior q consularis. Eodē anno ēt magr̄ equitum factus ē: qui dictatori obseqret: neq; quicq simillius pt dici q dictatura antiq huic iperij ptāti: quā nūc tranquillitas nostra habet: maxime cum Augustus quoq; Octauianus: de quo postea dicemus:& ante eum Caius cesar: dictaturę noie atq; honore regnauerunt. Dictator autem Romę primus fuit Lercius: Magister equitum primus Spurius cassius. Sextodecimo anno post reges exactos: seditionem pplus Romę fecit: tanquam a Senatu atq; consulibus premeret. Tum & ipe sibi tribunos plebis quasi proprios iudices & defensores creauit: per quos contra senatum & consules: tutus esse posset. Eodem tempore Neemias concedente xerxe Persarum rege Iudęam venit: muros vrbemq; restituit. Sequenti āno Volsci cōtra Romāos bellū parauerēt & victi acie: ēt Coriolos ciuitatem quam habebāt optimam perdiderēt. Decimo octauo anno post q reges eiecti erant: expulsus ab vrbe Quintus Martius dux Romanus qui Coriolos cœperat Volscorum ciuitatē: ad ipos Volscos cōtēdit irat⁹:

Matrōę Ro. publicolā velut Brutū p annū luxerē. Monarchiā intelligit.

quot pcc creata ē dictatura/& magr̄ equitum.

Primus dictator. Prim⁹ magister equitū

Tribuni plebis creati.

Martius cognōīto Corio'anus ob Coriolorum deletionem dictus. Corioli volscorū vrbs.

Quit⁹ martius.

et auxilia cōtra rōanos accepit Romanos sępevicit. Vsq ad quītūmiliariū accessit:oppugnatur etiā patriā suā legatis q pacē petebāt repudiatis:nisi ad eū mater Voturia & vxor Volumnia ex vrbe venissent quar um fletu & pręcatione superatus:remouit exercitū. Atq hic secund⁹ post Tarquiniū fuit q dux cōtra patriam suam esset. Caio flauio & Lucio virginio consulibus treceti nobiles hoīes:q ex Fabia familia erāt cōtra vehientes bellū soli susceperūt:pmittētes senatui & populo:per se oē certamē iplendum. Itaq profecti oēs nobiles:& q singuli magnorū exercituū duces eē deberēt:i prælio cōciderūt. vnus oino superfuit ex tanta familia:q ppter ętatē puerilem duci nō potuerat ad pugnā. Post hęc/census in vrbe habit⁹ est: & inuenta sunt ciuiū capita.cxix. Sequenti tñ anno cū in Algido mōte ab vrbe duodecimo ferme miliario Roman⁹ obsidereť exercitus: Luci⁹ quīti⁹ Cicinnatus dictator est factus. Qui agrū quattuor iugerū possidens manib⁹ suis colebat. Is cū in opere & arās esset inuentus:sudore deterso:togā ptextatam accepit:& cęsis hostibus liberauit exercitū:iugumq boum equis ipo suit:victoriāq quasi stiuam tenens:subiugatos hostes prę se prim⁹ egit.

Quit⁹ mar ti⁹ secūdus q pria3 oppugnaret fuisse dr.

Plu. vergi liam/coriolan icōiugē nō volūniā vocat.

Liui⁹ sex & ccc.cęsos astruit.

Fabij omēs ad vnūA pud cremerā cęsi sunt

Magna fabię familię strages

Algid⁹ mōs ab algore dictus

Luci⁹ cicinatus dū fugera araret dictator fact⁹

De Decemuiris. Caput.xij.

ANno.ccc. & altero ab vrbe condita.iperium cōsulare cessauit: et pro duob⁹ cōsulibus decē facti sunt:q summā potestatē haberēt: ac deceuiri noīati sunt. Sed cum primo āno bene egissēt; secūdo/ ex his Appi⁹ claudi⁹/virginij cuiusdā:q honestis iam stipendijs contra latinos i mōte Algido militabat:filiā virginē corrumpere voluit:quā pater occidit:ne stuprum a deceuiris sustineret:& egressus ad milites mouit tumultum. Sublata est decemuiris potestas ipsiq damnati sunt.

Cōsulibus exactis deceuiri creati sunt.

Decēuiri p legibus scribedis creati sunt.

Virgini⁹ filiā cur itere merit.

Appi⁹ aūt vt volunt a populi tumitu cęs⁹ ē Alij i carcere mortē sibi ipsi cōscisisse dicūt.

De magna pugna.po.ro. Cap.xiij.

ANno tricentesimo decimoquinto ab vrbe condita Fidenates contra Romanos /rebellauerāt:auxilium pręstabant his Veientes et rex Veientium Tolumnius:quę ambę ciuitates tam vicinę vrbi sunt vt Fidenę vel Veientium:decimo octauo miliario absint. Coniunxerunt se his Volsci: Sed Marco emilo dictatore:& Lucio Quintio Cincinato magistro equitum victi / etiam regem perdiderunt : Fidenę captę et excisę. Post viginti inde annos Veiętani rebellauerunt. Dictator contra ipsos missus ē Furi⁹ Camill⁹ :q primū eos vicit acie:mox etiā ciuitatē diu obsidēs cœpit antiqissimā Italię atq ditissimam Postea cœpit et Faliscos:

Tolūni⁹ veiētiū rex.

Veiētanorū excidiū & faliscorum.

Fidenarū3 excissores

Furi⁹ camil l⁹ ob iuidiā in exilium missus.

non minus nobilem ciuitatem. Sed commota est ei inuidia: quia prędam male diuisisset: damnatusq; ob eam causam & expulsus est e ciuitate: Statim Galli Senones ad vrbem venerunt: & victos Romanos vndecimo miliario a Roma apud flumen Alliam secuti etiam / demissa Clusij Tuscię ciuitate quam obsidebant: cum Brenno rege suo Romam venerunt: et fere Romanum nomē deleuerunt. vrbē occupauerunt neq; defēdi quicq̄: nisi capitolium / potuit Qđ cum diu etiā Romani fame laborarent: a Camillo / q i vicina ciuitate exulabat: Gallis superuētum ē grauissimeq; victi sunt. Postea tñ accepto etiā auro mille librarū ne Capitolium obsiderēt: recesserunt. Sed secut⁹ eos Camillus: ita cecidit: vt & aurum qđ his datū fuerat: & oīa q̄ acceperāt militaria signa reuocaret. Ita tertio triumphās vrbē ingressus ē / & appellatus secundus Romul⁹ quasi & ipe patrię cōditor Circa hęc tpā ab Hesdra putatᷓ hystoria veteris testamēti cōscripta. Plato quoq; philosophus his fuisse temporibus perhibetur.

Vñ extat illud. Nobilitas senonū romanos vicit in armis

Clusi⁹ italię oppidū

brēnus gallorū senonū dux.

Camill⁹ vrbe; liberat.

Camill⁹ alter romul⁹ ob pñię liberationē dictus.

Quib⁹ floruerit tēporibus plato.

Eutropij histo. clarissim⁹ de gestis Ro. Incipit liber. II. Caput. I.

Exactis decēuiris tribu ni militū electi sunt.

ccclxv. āno ab vrbe cōdita capta a gallis roma

Equi & sutrini italię populi

Camill⁹ tres egit triumphos.

ANno. ccclxv ab vrbe cōdita. post captā aūt primo. dignitates mutatę sunt: & pro duobus consulib⁹ facti tribuni militares consulari potestate. Hic iā cœpit Rōana res crescere. Nā Camill⁹ eo āno Volscorū ciuitatem q̄ per lxx. ānnos bellū gesserat: vicit. & equorū vrbē & Sutrinorū atq; oēs (deletis earūdē exercitib⁹) occupauit: & tres simul triūphos egit. Tit⁹ etiā Quiti⁹ Cicinat⁹ Prenestrinos (q vsq; ad vrbis Romę portas cū bello venerunt) psecut⁹ ad flumē Alliā / vicit. octo ciuitates / q̄ sub ipsis agebāt Romanis adiūxit. Ipsā Prenestē agressus i deditionē accepit quę ab eo oīa gesta sūt. xx. dieb⁹. Triūphusq; ipi decret⁹. Verū dignitas tribunorū militariū non diu pseuerauit: nā post aliquātū nullos placuit fieri: & quadriēniū i vrbe ita fluxit: vt potestates sibi maiores non essēt. psumpserunt tñ Tribuni militares: consulari potestate iterū dignitatē & triēnio perseuerauerūt rurs⁹ consules facti. Lucio genutio & quito Seruilio consulib⁹ mortu⁹ ē Camill⁹: honor ei post Romulū secūd⁹ delat⁹ ē. His tēporib⁹ immensa p cōtinuū bienniū Romanos pestis afflixit. Sequētiq; anno secutum est satis triste prodigium: siquidem in medio vrbis terra dissolui tur / vasto / prȩruptoq; hiatu / subito inferna patuerunt. Quod cum diutius ibi maneret: cunctisq; terrorem inferret. tandem interpretantibus aruspicibus q; viui hois sepulturā expeteret: Marcus curti⁹ eques Romanus se i id baratrū armat⁹ iniecit: sicq; conclusum ē. Interea Tit⁹ quinti⁹ dictator aduers⁹ Gallos: q in italiā venerāt: missus ē. Hi ab vrbe quarto milia

Creantur iterū consules.

Moritur camillus.

Honor camillo post Ro. secūdus delatus est.

De voragie in vrbe repēte facta a q̄ pestifer exhalabat fumus.

Marci curtij in hiatū eruptio.

Lucij mālij egregiū fa- cinus. Vnde torqti dicti sunt.

Cōiter man lius legitur

rio trās Aniēnē fluuiū cōsederunt. Ibi nobilissim⁹ de senatoribus iuuenis Luci⁹ mallius: ꝓuocātē Gallū ad singulare certamē cōgressus occidit: et sublato Torque aureo colloq́ suo iperpetuū iposito: Torquati sibi & posteris cognomē accepit. Galli fugati sunt. Mox per Caium sulpitiū dicta/ torē etiā victi. Nō multo post a Caio martio Tusci victi sūt: & nouē milia captiuorum ex his i triumphū deducta. Cēsus iterum habit⁹ ē. Et cū latini q a Rōanis subacti erāt Milites pstare nollēt: ex Rōanis tm̄ Tirōes lecti sunt: factæq́ legiōes x. q mod⁹ sexagitavel āpli⁹ armatorū millia efficiebat: paruis adhuc romanis reb⁹: tanta tm̄ i re militari virt⁹ erat. Quę cum ꝓfecta esset aduers⁹ Gallos: duce Lucio fusco qdā ex gallis: vnum ex Romanis q esset optim⁹ ꝓuocauit. tum illi se Marcus valeri⁹ tribun⁹ militū obtulit & cū ꝓcessisset armat⁹: coru⁹ ei supra dextrū brachiū sedit. Mox cōmissa aduers⁹ Gallum pugna idē coru⁹ alis & vnguib⁹ Galli oculos verberauit. ne rectū posset aspicere/ ita vt a tribuno Valerio iterfect⁹ nō solum victoriā ei: sed etiā nomē dedit. Nā postea idē Coruin⁹ ē dict⁹. Ac ꝓpter hoc meritū annorum trium & viginti cōsul est fact⁹. Tunc si qdē dilatata nox vsq́ ad plurimā diei partē tēdi visa est: tūc etiā saxa de nubib⁹ cecidere. Eodēq́ tp̄e magn⁹ Alexāder nat⁹ ē. Latini q noluerunt milites dare/ hoc quoq́ a Romanis exigere cœperūt: vt vn⁹ cōsul ex eorū: alter ex Romano populo crearetur. qd̄ cum esset negatum: bellum cōtra eos susceptum ē: & igenti pugna superati sunt: ac de his ꝑdomitis triumphatum ē: statuę cōsulibus ob meritum victorię i rostris positę sunt: vn⁹ tm̄ cōsul ibi perijt. Eod̄ anno etiā Alexādria ab Alexādro Macedone cōdita est. Iā Romani potētes esse cœperunt: bellum etiā i cētesimo & tricesimo fere miliario ab vrbe apd̄ Samnitas gerebaṫ: qui medij sunt iter Picenum & Cāpaniā & Apuliā. Gētem (si opulētā q̄ras) aureis & argēteis armis: & discolori vesteṽsq́ ad ābitū ornatā: Si isidiarum fallaciā: saltib⁹ fere/ & mōtium fraude crassātē. Si rabiē & furorē sacris legib⁹: humanisq́ hospitijs i exitium orbis agitātē: Si ptinaciā sexies rupto fœdere: ipis hostib⁹ aiosiores sunt. Deniq́ pri⁹q̄ cum Rōanis cōfligerēt Alexādrū regē Epyrotarum germanū Olympię matris Alexādri magni: q traiectis i Italiā copijs bellū aduers⁹ Rōanos parabat/ Lucanis suffragium ferēres maxio bello i Lucania vicere: i quo & ip̄e Alexāder Epyrota extict⁹ ē. Romani igiṫ aduers⁹ Sānitas ꝓ Cāpanis & Fidicinis bellum suscepere. Oīm siquidē nōmō Italię tm̄: sed pene toto orbe terrarū pulcherrima Cāpanię plaga ē. Nihil hospitali⁹ mari: Hic illi nobiles portus Caieta. Misenus. Tepētes fōtibus baie: Lucrinus: & auern⁹: qdā maris hostia. Hic amicti vitibus mōtes: Caul⁹: Febern⁹: Marsicus: & pulcherrim⁹ cūctorū Vesubi⁹. Vrbes ad mare Formię: Cumę: Puteoli: hyrculaniū

Cēsus romę iterū habit⁹

Lecti tirōes legiones factæ.

Attēde in solitum corui miraculū.

Vnde coruini cognomē Grande ꝓdigium.

Alexandri magni ort⁹ Bellum i latinos mouetur.

Q uo tp̄e alexādria cōdita est.

Vide ne potius Sānites sit legēdū. Gētis apulæ descriptio.

Picenū a pico deductū est. Vide ne sexagies sit legendum.

Alexander epirota: alexādri magni matris german⁹.

Alexander epyrota moritur.

Fœlix Campanię vbertas.

Cōiter vesuui⁹ legitur

Pompeia. Et ipa caput vrbiũ Capua: q̃ quõdã iter tres maxias Romam: Cartaginẽq̧ noiata. Pro hac vrbe & his regionib⁹ popul⁹ Romanus Sãnitas iuadit. Luci⁹ Papyri⁹ cursor cũ honore dictatoris ad id bellũ ꝑfectus ẽ Qui cũ Romã redijsset: Quinto Fabio maxio magistro equitũ: quẽ apud exercitũ reliquit: ꝓcepit ne absẽte pugnaret. Ille occasione reperta fœlicissime dimicauit. & Sãnitas deleuit. ob quam rẽ a dictatore capite dãnat⁹ ẽ ꝙ se vetante pugnasset. Sed ingẽti fauore militũ & populi: liberat⁹ est. Tãtaq̧ Lucio Papyrio seditio est commota: vt pene ipse interficeretur. Postea Sãnites Romanos Tito vecturio: & Spurio posthumio cõsulib⁹: apd̃ Caudinas furculas ãgustijs locorũ cõclusos: ingenti dedecore vicerũt. Quorum dux põtius i tm̃ vsus est victorię securitate / vt Hęrẽniũ patrẽ cõsulẽ / dũ putaret / vtrũ clausos occideret / an ꝑceret subiugatis: Vt viuos tñ̃ dedecori seruaret / elegit. nã vniuersũ Romanum exercitũ turpiter captũ: armis etiã vestimẽtisq̧ nudatũ: tm̃ singulis vilioribus operimẽtis (ob verecundiã corporũ tegẽdã) concessis / sub iugo missũ seruitioq̧ subiectũ: lõgũ age re põpę ordinẽ ꝑceperunt. Sexcẽtis aũt equitibus Romanis i obsidiatũ receptis / oneratos ignominia: cęteris reb⁹ vacuos cõsules remiserũt. Sub tali tñ̃ ditione pacis: qualis faciẽda Sãnitib⁹ placuit. Sed si fidẽ fœderis quã sibi Romani seruari a subiectis volunt: ipsi subiecti Sãnitibus seruauissẽt: hodie aut oĩno non essent: aut Sãnio dñatui seruirent. Post ĩtericcto siquidẽ anno: iubẽte senatu: pax Sãnitibus firmata: soluta est. Luciusq̧ Papyrius consul: aduers⁹ eos directus est. qui adeo tũc apd̃ Romanos bellicosissim⁹ habebatur vt cũ diceret Alexãder in Italiã trãsuehi: Romani iter cęteros duces: hunc ꝑcipue eligerẽt: q Alexãdri ipetũ sustineret. Cõgressi itaq̧ Sãnites cũ Papyrio superati sunt. Quorũ septẽ milibus subiugũ missis. Papyri⁹ de Sãnitib⁹ triũphauit Eo tp̃e Appi⁹ Claudi⁹ Censor: aquã claudiã iduxit: & viã Appiã strauit. Circa hęc tp̃a Laddus apud Hierosolymã põtifex extitit: cui⁹ fr̃ Manasses tẽplũ ĩ mõte Ganzim cõstruxit. Sãnites reparato bello Quitũ Fabiũ maxim vicerũt: tribus milib⁹ hoim occisis. Postea cũ patre ei Fabi⁹ maxim⁹ legat⁹ dat⁹ fuisset: & Sãnites vicit & pluria ipsorũ oppida cœpit. Deĩde Publi⁹ Corneli⁹ Ruffin⁹. Marc⁹ Curi⁹ dentat⁹: ãbo consules: cõtra Sãnites missi: ĩgentib⁹ ꝑlijs eos cõfecerunt: ita ruinas ipas vrbiũ diruẽtes: vt hodie Sãniũ ĩ ipo Sãnio reqrat̃ nec ĩueniri facile possit. Tum bellũ cũ Sãnitib⁹ ꝑ anos nouẽ & quadragita actũ sublatũ ẽ: neq̧ vllus hostis fuit ĩtra italiã: q Romanã virtutẽ magis fatigauerit Interiectis aliquot annis iterũ se gallorũ copię contra Romanos Tuscis: Sãnitibusq̧ iũxerũt. Sed cũ Romã tẽderẽt: a Gneo Cornelio dolobella Cõsule delete sũt Eodẽ tp̃e Tarẽtinis (q iã ĩ vltima italia sũt) bellũ idictũ ẽ: q a legatis Roãnorũ

Q. fabi⁹ maximus sannites deleuit.

Fabius capite dãnatur / liber tñ̃ euadit.

Põtius sãnitum dux.

Miseranda Romanorũ seruitus ac ignominia. Subiugum mittitur romani⁹ exercitus.

Vincũtur sãnites.

Appi⁹ Claudi⁹ claudiã aquã in vrbe iduxit.

Quĩtus fabi⁹ vincitur.

Sãniũ oppidum in sannio monte

Pyrrhus tarẽtinis auxilio venit cur tarẽtinis bellũ idictũ.

Luci⁹ Papyri⁹ cursor cõtra Sãnites mittitur

Romani a sãnitibus apud furcas caudinas victi.

Pontij iudicium

Attende, dictũ notãdũ.

Fidẽ sãnitibus datam infringunt romani.

Papyri⁹ Alexãdri ipetũ substinere credebatur.

Cur via appia dicta.

Sãnites ix. et xl. annis ĩ roma. Bellũ gesserũt.

Pyrrhus epi rota ab Achille origines duxisse dr. Pyrrhi exploratores i castra remittütur

iniuriam fecissent. Hi Pyrrhum Epyri regem cõtra Romanos in auxiliũ poposcerũt: Qui ex genere Achillis originẽ trahebat. Is mox ad italiam uenit. Tũcq primũ Romani cõtra transmarinos hostes dimicauerũt. Missus est contra eos Consul Publius Valerius Leuinius: qui cum exploratores Pyrrhi cœpisset: iussit eos per castra duci & ostendi omnem exercitũ: tumq dimitti: vt renunciarent pyrrho: quę cumq a Romanis agerẽtur. Commissa mox pugna / cum iam illico Pyrrhus fugeret: elephantorum auxilio vicit: quos incognitos Romani expauerunt, sed nox prelio finem dedit: Leuinius tamen per noctem fugit. Pyrrhus mille octingentos cœpit: & eos summo honore tractauit, & occisos sepeliuit. Quos cũ aduerso vulnere: & truci vultu etiã mortuos iacere videret: tulisse ad cœlum manus dicitur: cum hac voce. Se totius orbis dominum esse potuisse: si tales sibi milites contigissent. Post id Pyrrhus coniunctis sibi Samnitibus: Lucanis: Brutijsq Romam perrexit: omnia ferro / igneq vastauit. Campaniã populatus est, atq ad Preneste venit miliario ab vrbe. xviij. Mox terrore percussus exercitus: quia eum tum consul sequebatur: i Campaniam se recœpit: legati ad Pyrrhum de redimendis captiuis missi ab eo honorifice suscepti sunt: captiuos sine precio Romam misit. vnum ex legatis Romanorum Fabritium sic admiratus est: cum eum pauperẽ esse cognouisset: vt (quarta parte regni ꝓmissa) sollicitare voluerit vt ad se transiret. Cõtẽptusq a Fabritio est, ob quod cum Pyrrhus ingenti Romanorum admiratione teneretur: legatũ misit / qui pacem cum eis ęquis conditionibus peteret: precipuũ virum Cineam nomine: ita vt Pyrrhus partem Italię quã iã armis occupauerat: obtineret. Cineas legat⁹ postera die qua igress⁹ Romã fuerat: & equestrẽ ordinẽ & senatũ proprijs noībus salutauit. pax tñ quam offerebat displicuit: Remendatum est Pyrrho a senatu: eum cum Romanis nisi ex italia recessisset pacem habere nõ posse. Tunc Romani iusserunt captiuos omnes quos Pyrrhus reddiderat ĩfames haberi ꝙ armati capi potuissent: nec ante eos ad veterem statum reuerti: q̃ sibi notorum hostium occisorũ spolia retulissent. Ita legatus Pyrrhi reuersus est: a quo cum quereret Pyrrhus qualem Romam comperisset. Cineas dixit. Regũ se patriam vidisse: scilicet illic fore tales omnes qualis vnus Pyrrhus apud Epyrum: & reliquam greciam putaretur. Missi sunt cõtra Pyrrhum ducem Publius Sulpitius & Decius Consules. Certamine cõmisso Pyrrhus vulneratus est: Elephanti interfecti: viginti millia cesa hostium: & ex Romanis tñ quinq̃ millia. Pyrrhus Tarẽtũ fugat⁹. Interiecto anno cõtra Pyrrhũ Fabriti⁹ ẽ miss⁹ q pri⁹ iter legatos sollicitari nõ poterat; quarta ꝑte regni ꝓmissa: tũc cũ vicina castra ipse: & rex haberẽt. Medicus Pyrrhi nocte ad

Deletur Roman⁹ exercitus.

Elephantos romanis icognitos primi⁹ italiam adduxit pyrrhus

Pyrrhi religio.

Pyr. exclamatio ad romanorum gloriã referenda.

Captiui romã mittuntur.

Fabriti⁹ integerrime fidei ad pyrrhũ legatus

Mirabilis cinę memoria.

Cineas ad romanos missus.

Captiui infamia habiti.

Roma regũ pria

Pyrrh⁹ brachio träffixo vulneratus bello prior cessit.

Orosi⁹ tñ quatuor roma. millia cesa affirmat

Dolos⁹ pyrrhi medic⁹.

eumvenit: promittēs veneno se Pyrrhum occisurum: si sibi aliquid pollicere tur: quem Fabricius vinctus reduci iussit ad dominum: Pyrrhoq; dici: que contra caput eius medicus spopondisset. Tunc rex admiratus eum: dixisse fertur. Ille est Fabritius qui difficilius ab honestate quam sol a cursu suo auerti posset. Tunc rex ad Siciliam profectus est. Fabritius autem victis Samnitib⁹: & Lucanis triumphauit. Consules deinde Curius dentatus & Cornelius Lentulus aduersum Pyrrhū missi sūt. Curius contra eū pugna uit: exercitum eius cecidit: ipsū Tarento fugauit. castra cœpit. Ea die cesa hostiū. xxiij. m. Curius in consulatu triūphauit. Primus Romam ele phantes quattuor duxit. Pyrrhus etiam a Tarento mox recessit: & apud ar gos grecis ciuitatem occisus est. Apud iudeos hoc tempore pontifex maxi mus Simon Onie filius: cui cognomentum iusto fuit. Dehinc Tarentini Pyrrhi morte comperta: iterū noua arma aduersus Romanos sollicitant. Cartaginensium auxilia per legatos poscunt atq; accipiunt Cartaginēses a Romanis vincuntur: quāuis nondum hostes iudicati: senserunt tamē se posse a romanis supari. Caio Fabio Licinio. Caio claudio cānia cōsulib⁹.

Attēde Fabritij fidē in hostē seruatam.

Pyrrhi dictū i fabritij laudem memoratu dignum.

Fabritij triūphus

Curij triumphus.

Elephantos romā prim⁹ duxisse fertur curi⁹

Pyrrhus saxo ict⁹ occubuit.

Carthaginēses Tarentinis suppetias ferunt.

Caput secundum.

ANno vrbis condite. cccclxi. legati Alexandrini a Ptolemeo missi: Romā venere. & amicitiā quā a Romanis petierant obtinuerūt Quinto Gulone: Fauio pictore consulib⁹: bellum picentes commouere: & ab insequentibus consulibus Publio Sempronio: Appio claudio victi sunt. & de his triumphatum est. Condite sunt a Romanis ciuitates: Ariminum in Gallia. Et beneuentum in Samnio. Tunc etiam a Romanis Crotona inuaditur. eo tempore pluribus locis e fontibus cruor fluxit. Et de nubibus in specie pluuie lac descēdit. Marco Attilio regulo Lucio Iunio Libone consulibus: Salentinis bellum indictum est. capitiq; sunt cum ciuitate simul Brundusini: & de hijs triumphatum est.

Picentes a romanis victi.

Ariminum et beneuētū oppida a ro. cōdita

Bñuentum nūc: oli maleuētū dictū

Obscena ac dira pdigia lac e nubib⁹ descēdens.

Caput. iij.

ANno ccccclxxvij. cum iam clarum vrbis Rome nomen esset. arma tamen extra Italiam mota non fuerant. Vt igitur cognosceretur q̄ copie Romanorū essēt: census est habit⁹: tū iuenta sunt ciuiū capita. cclxxxxii. m. ccc. xxx. iiij. q̄q̄ a cōdita vrbe nūq̄ bella cessassēt: & cōtra Aphros bellum susceptum est. Primum Appio claudio: Quinto Fabio consulibus: in Sicilia / contra eos pugnatum est. Et Appius claudius de Aphris & rege Sicilie Hierone triumphauit. Insequenti anno Valerio Marco & Octacilio consulibus in Sicilia a Romanis res magne geste sūt.

Ante. cccc. lxxvij. annū bella a ro. extra italiam mota nō fuerunt.

Cens⁹ romę habit⁹.

Punici belli initiū.

Appi⁹ claudi⁹ de aphris prim⁹ triumphat.

Taurominitani Catanienses et preterea quinquaginta ciuitates in fidem accepte. Tertio anno in Sicilia contra Hieronem regem Siculorum bellum preparatum est: cum oī nobilitate Siracusanorum: pacem a Romanis impetrauit: deditq̧ argenti ducenta talenta. Aphri in Sicilia victi sunt: Et de hijs secundo Rome triumphatum est. Quinto anno Punici belli: quod contra Aphros gerebatur primum Romani: Caio Duellio: et Gneo cornelio Asina consu. in mari dimicauerunt paratis nauibus rostratis: quas liburnas vocant. Consul Cornelius fraude deceptus est. Duellius commisso proelio Carthaginensium ducem Hannonem vicit. xxx. et vnam / naues cepit. xiiij. mersit. vij. milia hostium cepit. tria milia occidit. neq̧ vlla victoria Romanis gratior fuit: ꝙ inuicti terram/iam etiam mari plurimum possent. Caio Aquilio Floro. Lucio Scipione consulibus. Scipio Corsicam et Sardiniam vastauit: multa milia inde captiuorum adduxit: triumphum egit. Lucio Manlio Vulsone: Marco Attilio Regulo cōsulibus: bellum in Aphricam translatum est contra Hamilcarem Carthaginensium ducem: in mari pugnatum: victusq̧ est. Nam Perditis lxiiij. nauibus retro se cepit. Romani. xxij. amiserunt. Sed cum in Aphricam transissent primam clipeam Aphrice ciuitatem in deditionem acceperunt: consules vsq̧ ad Carthaginem processerunt: multisq̧ vastatis oppidis. Manlius victor Romam redijt et. xxvij. milia captiuorum: ingentibus spolijs reduxit. Attilius regulus in Aphrica remansit. Is contra Aphros aciem instruxit contra tres Carthaginensium duces Hasdrubales duos & Hamilcarem dimicans: victor fuit. xviij milia hostium cecidit. quinq̧ milia cum. xviij. elephantis cepit. Inter hec apud fluuium Bragadam regulus serpentem mire magnitudinis (qui milites multos qui ad aquam descenderant: deuorauerat) occidit: cuius corium centumuiginti pedum longitudinem habuit. Romamq̧ delatum: aliquandiu cunctis miraculo fuit. Tunc victi Carthaginenses pacem a Romanis petiuerunt: quam cum regulus nollet nisi durissimis conditionibus: dare. Aphri auxilium a lacedemonijs petierunt: et dux adhuc et rex xantippus qui a Lacedemonijs missus illi prefuit bello: cuius et victor fuit. Romanorum dux regulus victus est: vltima pernitie. nam duo milia tantum ex omni Romano exercitu refugerunt: quinquaginta milia cum imperatore Regulo capta sunt. xxx. milia occisa: xantippus illico ex Aphrica migrauit in Greciā; Regul' ipse i Cathenas cōiectus. Hac potestate Ptoleme' philadelph'

Marginal notes: Aphri iterū victi de his triūphatur. — Liburne naues rostrate. — Carthaginēses prim nauali plio a duellio victi. — Bellū mouetur cōtra Hamilcarē. — Attili' cōtra tres carthaginēsiū duces pugnās victor euasit. — Portentosa serpētis lōgitudo. — Serpētis corium cētū & xx. pedū romā missū ē. — Ingēs romanorum strages. — Capitur regulus.

Iudęos qui in in Egypto erant liberos esse permisit. Et vasa Eleazaro pontifici Hierosolymorum votiua transmittens diuinas scripturas in Grecam vocem: ex Hebręa lingua: per. lxx. interpretetes transferre curauit. quā in Alexandria bibliotheca habuit quā sibi ex oī genere litteraturę cōparauerat. Marco Emilio Paulo Sęruio Fuluio nobiliore: cō sulibus. ambo Romani consules ad Aphricam profecti sunt: cum trecentarum nauium classe: clipeam petunt. & confestim Carthaginenses venerunt: primum Aphros nauali certamine superant. Emilius consul centū et quattuor naues hostium demersit. trigita cum pugnatoribus cœpit. xv milia hostiū: aut occidit aut cœpit. Militem suū ingenti pręda ditauit. Et subacta Aphrica tunc fuisset: nisi q tanta fames erat: vt diutius exercitus expectare non posset. Consules cum victrici classe redeuntes: circa Siciliā naufragium passi sunt: & tanta tempestas fuit: vt quadringentis sexagita nauibus octogita seruari potuerunt. Neq vllo tempore tanta maritima tempestas audita est. Romani tamen statim ducentas naues reparauerunt: neq in aliquo animus his infractus fuit. Hoc tempore argenteus nūmus primum in orbe figuratus est. Gneus Seruius Cępio: Gneus Sempronius blesus consules. cum ducentis sexaginta nauibus ad Aphricam profecti sunt aliquas ciuitates cœperunt. prędam ingentem reducentes naufragium passi sunt circa Palinurum promontorium. Itaq cum continuę calamitates Romanis displicerent: decreuit senatus vt a Maritimis pręlijs recederetur: & tantum sexaginta naues ad pręsidium Italię saluę essent. Lucio. Cęcilio Metello Caio Furio Placido consulibus. Metellus in Sicilia: Aphrorum ducem Hasdrubalem cum. cxxx. elephātis: et magnis copijs venientem superauit. Apud Panormum. xx. milia hostium occidit. sex & viginti elephantes cœpit. reliquos errrantes per numidas quos in auxilium habebant collegit: et Romam deduxit ingenti pompa cum. cxxx. elephantorum numero omnia itineraa compleret. Post hęc mala carthaginenses: Regulum ducem quem cœperant petiuerunt: vt Romam proficisceretur & pacem a Romanis obtineret: & permutationem captiuorum faceret. Ille Romam cum venisset inductus in senatum nihil quasi Romanus egit: dixitq ex illa die: qua in potestatem Aphrorum venisset: Romanum esse desiuisse. Itaq & vxorem a complexu remouit: & senatui suasit ne pax cum pœnis fieret: illos enim fractos tot casibus spem nullam habere. Tanti non esse: vt tot milia captiuorum propter se vnum / & senem: et paucos qui ex Romanis capti fuerant: redderent. Itaq obtinuit. Nā

Ptolemęus philadelph⁹ diuia ex gręco in latinū eloquia per. lxx. interptes traduci curauit.

Orosi⁹ xxxv milia cęsa asserit. Aliter sētit orosius.

Vide ne ser ulius poti⁹ legēdū sit.

Vicitur Hasdrubal.

Mira reguli constātia.

Iulius cęsar hāc bibliothecā cōcremauit: auctor est Sabellicus. In qua septigēta. m. voluminalibro rū cōsūpta esse dicitur.

Clipea vrbs.

Infandū romanorum naufragium.

Quo tpe argēte⁹ nūm⁹ signat⁹ sit.

Regul⁹ iā p q̄nquēniū captiu⁹ romā p pace obtinēda cū cartha. lega t⁹ mittitur

Aphros pacem petentes null' admisit. Ipse Carthaginem rediit: offeren- tibusq; Romanis: vt eum Rome tenerent negauit se in ea vrbe mansurum in qua postq̃ Aphris seruierat dignitatem honesti ciuis habere nõ posset. Egressus igitur ad Aphricã: circũcisis palpebris vt vsq; ad mortẽ cruciatu intolerabili ac dolore vigilaret: demum oib' supplicijs extinctus est. Post Claudio pulchro &. C. Iunio consulibus. Claudius cõtra auspicia pugna uit: & a Carthaginẽsibus victus est. nam ex ducentis viginti nauibus: quas in Adriano aduxit portu cum. xxx. fugit. xx. cum pugnatoribus capte sunt. demerse cetere. octo milia hominum cesa. xx. milia capta. Alius quo q; consul naufragio classem amisit. exercitum tamen saluum habuit quia vicina littora erant. Anno etiam sequenti classis punica in Italiam tran- siuit: eiusq; plurimas partes longe lateq; vastauit: Dum hec agerentur a- pud Iudeam primo Eleazarum suscepit Manasses auunculus eius Caio Luctatio Catulo: Aulo pnsthumio Allicano consulibus Anno belli puni ci. xxiij. a Catullo bellum contra Aphros commissum est. Profectus ẽ cũ tricentis nauibus in Siciliam: Aphri contra ipsũ quadringentas paraue- runt. Nũq̃ in matitimis copijs sic pugnatum est. Luctatius Catullus na- uem eger ascendit: vulneratus enim in pugna superiore fuerat. Contra Lilybeũ ciuitatem Sicilie pugnatum est ingenti virtute Romanorum. nam septuaginta tres Carthaginensium naues capte sunt. xxx. demerse. xxxij. milia. hostium capta. xiij. occisa. Infinitum auri & argenti pondus in potestate Romanorum redactum est. Ex classe Romana. xij. naues de merse. Pugnatum est sexto idus Martias. Statim pacem Carthaginenses petiuerunt: tributaq; est his pax: Captiui Romanorum qui tenebantur a Carthaginensibus redditi sunt: etiam Carthaginenses petiuerunt vt redi mi eos captiuos liceret quos ex Aphris Romani tenebant. Senatus iussit sine precio eos dari: qui in Publica custodia essent. Qui aũt a priuatis te nerentur: vt pretio dominis reddito: Carthaginem redirẽt: atq; id preciũ ex fisco magis q̃ a Carthaginensibus solueretur. Carthaginenses sane sub hac conditione cum Romanis pacem fecerunt: vt eis per continuos. xx. an nos persoluerent argenti puri tria milia talentorum. His diebus Iudeorũ pontifex Onias Simonis iusti filius clarus habebatur. Tunc etiam quin- tus Ennius poeta Tarenti nascitur: qui Rome docuit contentus vnius an cille ministerio. Quintus Luctatius: Aulus Manlius: Consules creati sunt bellum Faliscis intulerunt (Que ciuitas Italie opulenta quondam fuit) q; ambo consules intra sex dies q̃ venerant transigerunt quinde- cim milia hostium cesis: ceteris pace concessa / agro tamen ex medietate sublato.

Acerrima mors reguli Appian' affirmat ca- uea clauis circũuallata iclusũ pijsse.

Claudius inauspicatõ nimis pu- gnat.

Orotius solũ sexaginta tres captas: cxxv demer sas/& xiiij m cesa scribit.

Captiui et Ro. et car. reddũtur.

Pax cũ car. fa cta.

De ortu en- nij poete at- tende.

¶ Eutropij hystoriographi clarissimi de Romanorum gestis: Liber tertius.

Finito igitur punico bello: qđ p. xxij. ãnos cõtractũ est: Romani iam clarissima fama noti legatos ad Ptolemeũ Egypti regem miserũt: auxilia pmittentes: quia rex Syriȩ Anthiochus bellum ei intulerat. Ille gratias egit: auxilia nõ accepit: iam enim fuerat pugna trãsacta. Eodẽ tempore potentissimus rex Siciliȩ Hiero Romã venerat ad ludos: & ducenta milia modiorum tritici populo dono dedit. Lu. Cornelio Lentulo: Fuluio Flacco consulibus: cum quibus Hiero Romã venerat etiã cõtra Ligures itra Italiã bellũ gestũ est. Nã idẽ cõsules primi trans Padum Romanas duxere legiones: pugnatũ est ibi cũ insubribus & Liguribus: quorũ iterfecta sũt. xxiij. milia. v. M. capta sunt: & de his triũphatũ est. Sequenti anno i piceno flumen sanguine effluxit: & apud Tuscos cœlũ ardere visũ est: & Arimini nocte multa luce fulgẽte tres simul lunȩ apparuere. Carthaginenses tamen bella reparare temptabant. Sardinenses qui ex cõditione pacis Romanis parere debebant: ad rebellandum ipellentes. Venit tñ legatio Carthaginensiũ: & pacẽ ipetrauit. Tito Mãlio torquato: Caio Attilio cõsulib⁹: de Sardis triumphatum est: & pace omnibus locis facta. Romani bellum nullum habuerũt: qđ his post Romã cõditã semel tm̃ Numa põpilio regnãte contigerat: Lucius Posthumius Albinus: Gn. Fuluius Centumalus Cõsules: bellũ cõtra Illyricos gesserũt/ & multis ciuitatibus captis: etiam reges i deditionem accœperunt: ac tamen primum de Illyricis triũphatũ est. Emilio consule: ingentes Gallorũ copiȩ Alpes trãsierũt: sed p Romanis tota Italia consensit. Traditũq3 est. Fabio hystorico qui ei bello iterfuit septingenta milia hominum parata/ ad id bellum fuisse: sed res per consules tantum prospere gesta est. xl. milia hostium capta sunt: & interfecta septem milia: et triumphus Aemilio decret⁹. Gallorum siquidem animi feroces sũt: corpora plusq̃ humana erãt: sed experimentum deprȩhensum est: q virt⁹ eorum: sicut primo impetu maior q̃ virorum est: ita sequens minor q̃ fœminarum. Alpina corpora humenti cȩlo educata habent quidam simile niuibus suis: cum mox calore pugnȩ statim sudorem emittunt: & leui motu quasi calefaciente sole laxantur. Hij Viridomaro duce: non prius posituros se baltea iurauerunt q̃ capitoliũ incẽdissẽt: factũq3 ẽ. Nã victos eos

Marginal notes (left): Corneli⁹ lentulus fului⁹ flaccus cõsules. — Hic primũ bellũ punicũ finẽ capit. — Romani oĩ bello vacantes. — Hoc anno Iani gemini templũ clausũ ẽ q antea solũ semel sub numa cõtigit: Orosius author est. — Idẽ refert Gaguinus. Niuis ad gallorũ animos comparatio.

Marginal notes (right): Horrẽda ostẽta. flumẽ sãguie fluxit Tres lunȩ noctu visȩ — Ilyrij ob iterfectos a se Ro. legatos deleti sũt. Fabi⁹ hystoricus. Numerosa gallorũ cȩdes. — Cisalpinorũ In gallorũ mollicié hȩc verba. Capitoliũ a gallis icẽsũ

Gallorum tropheũ ioui dicatum.

Emilius i capitolio discinxit. Et quia dux eorum de Romano milite Marti suo torque aureũ deuotasset: de ipsis Ariobistonis: reliquorũq; Gallorũ torquibus: aureum trophęum Ioui erexit. Aliquot deinde annis euolutis/post contra Gallos intra Italiam pugnatum est: finitumq; est bellum Marco Claudio Marcello: Gn. Cornelio Scipione consulibꝰ Marcellꝰ deinde cum imprudens: in manus Gallorum incidisset omniaq; ĩfesta vidisset: neq; quo euadere possit haberet in medium hostium irrupit: quibus inopinata audatia perculsis: regem quoq; ipsorum Viridomarũ occcidit: atq; vbi spes salutis vix fuerat: inde opima retulit spolia. Postea cum collega ingentes copias gallorum peremit. Mediolanum expugnauit grandẽ prędam Romam pertulit/ac triumphans Marcellus: spolia Gallorum stipiti imposita: humeris suis vexit. Minutio Rufo/Publio Cornelio consulibus: hystris bellũ illatum est. quia latrocinati nauibus Romanorum fuerant: quę frumenta exhibebant: ac multo Romanorum sanguine fuso per domiti sunt. Hac tempestate Iudęorum pontifex Symon Onię filius extitit.

Mira Marcelli audacia.

Viridomarꝰ vel forte britomarus

Viridomari interitus.

Mediolanũ capitur.

Marcellus triũphãs in vrbẽ redit. de quo loquitur verg. in fine sexti.

¶ Cap. ij. De Hannibale.

EOdem anno bellum punicũ secundum Romanis illatum est: per Hannibalem Carthaginensium ducem: filium Amilcharis: qui iam dudum Amilchari patri ad Aras iurauerat: cum adhuc nouem esset annorũ: se vt primum posset aduersus Romanos pugnaturum. Hannibal ergo Saguntũ Hispanię ciuitatem Romanis amicam: oppugnare agressus est: annum agens vicesimum suę etatis: copijs cõgregatis. c. I milia peditum &. xxx. m. militũ. Huic Romani per legatos denũtiauere: vt bello abstineret. Is legatos admittere noluit. Romani etiam Cartaginem miserunt: vt mandaretur Hannibali ne bellum contra socios populi Romani gereret. dura responsa a Carthaginẽsibus data sũt. Saguntini interea fame victi sũt. Captiui ab Hannibale vltimis pœnis afficiuntur: quibus hoc ante protẽderat triste prodigium. Nam cum pene enixa mulier esset: infans in vterũ regressus: ciuitatis excidium significauit. Huius tantę cladis auctor Hãnibal poscitur: tergiuersantibus pœnis: dux legationis. Quę/inquit/mora est Fabius? In hoc ego sinu bellum pacemq; porto: vtrum eligitis? succlamantibus bellũ. Igitur (inquit) accipite & excusso in media curia togę

Secũdi belli punici initium.

Hãnibal ꝑpetuũ in romanos odium ad aras iurauerat Ad qđ alludit vergi. quarto.

Sagũti oppugnatio secũdi belli origo.

Orosiꝰ. c. milia peditum et. xxx. milia equitum fuisse i exercitu scribit

Sagũtini fame vicũtur.

Horredũ ꝓdigiũ añ secũdi belli initium.

Fabiꝰ hãnibali legatus missus

gremio non sine horrore quasi plano sinu bellum ferret: effudit. Tum Publius Cornelius Scipio: cum exercitu in Hispaniam profectus est. Tyberius Sempronius in Siciliam: bellum Carthaginensibus indictum est. Hānibal relicto in Hispania fratre Hasdrubale: igne: ferroq; rupes rescidit: Pyreneum transiuit: Alpes adhuc ī ea parte iuias: sibi patefecit. Traditur ad Italiam. lxxx. milia peditum & viginti milia equitū: septem &. xxx. elephantes adduxisse. Interea multi ligures & Galli: Hannibali se iunxerūt. Sempronius Gracchus: cognito ad Italiam Hannibalis aduentu e Sicilia exercitum Ariminum traiecit. Publius Cornelius Scipio hannibali apud Ticinum primus occurrit. Commisso prelio fugatis suis & omnibus extinctis: ipse ab alio Scipione filio admodum iuuene liberatus: sautius tamen in castra redijt. Pugnatum deinde eodem Consule ad Trebiam fluuium. Iterumq; Romani superati sunt Sempronius gracchus & ipse conflixit apud eundem amnem: ammissoq; exercitu: pene solus euasit. In eo tamen bello: etiam Hannibal sauciatus est. Tunc se Hannibali multi Itali dedidere: q postq̄ in Hetruriam primo vere transiret in sūmo Apennino tempestate correptus: biduo continuo īmobiliter stetit: niuibus cum exercitu conclusus. Vbi magnus hominnm numerus: iumenta q̄ plurima: elephanti pene omnes frigore perierunt. Diris etiam tunc prodigijs Romani territi sūt: nā & solis orbis iminui visus est: & apud Aphros parmę ī cœlo visę. Sol quoq; cum luna pugnasse. Apud capenas duę lunę ortę sunt. In sardinia sanguinem duo scuta fuderūt. Faliscis cęlum scindi visum ē. Apud Antium cruentę spicę in corbem cecidere. Igitur Hannibal ad Tusciam veniens: Flaminio Consuli occurrit. Ipsum Flaminium interemit Romanorum. xxv. m. cęsa sunt. vi. m. capta. Cętera diffugerunt. Missus aduersus Hannibalem postea/ a Romanis Quintus fabius maxim⁹. Is eū/ differēdo pugnā ab īpetu fregit. Nā per sūma mōtiū iuga & abditos nemorū salt⁹ castra ponēs: Hānibalis feruorē elusit. moxq; iuēta occasiōe vicit. Victoq; Hānibale ferť de Fabio suis ita dixisse Nūq̄d nō dixi q̄ mōtana hęc nubes maxia/ nos ī cāpo vi tēpestatis obrueret?

Portētosū fuit (vt refert ply) hāniba lē alpes traiecisse Hānibalis copio s⁹ exercitus.

Corneli⁹ scipio a scipiōe ei⁹ filio (q aphricani cognomē post adept⁹ ē) liberatur.

Plutarchus asserit iappēnini alpiū q traiectu alterū āmisisse oculum

Famosū hoc apud thrasumenū lacū certamē fuit De illo fabio sic ait. virg. ī sexto cūctādo restituis rem.

Mōtes inaccessos p⁹ per uios reddidit. Han.

Ter victi a hānibalē romani.

In appēnino mōte multa hymbribus passus ē hānibal.

Varia pdigiorū miracula

Valeri⁹ tantū xv. ro. m. cęsa affirmat Orosi⁹ autē xxiij. m. Sz fides apd authores relinquēda est. Hānibalis d fabio dictū

Cap. iij.

Vingētesimo & quadragesimo anno: a cōdita vrbe Luci⁹ Aemili⁹ Paulus. Publ⁹ Terētius varro: cōtra Hānibalē mittūť: Fabioq; succedūt Qui Fabr⁹ ābos cōsules monuit vt Hannibalem callidum & impatientem

Attēde fabij d hānibalis īpetu monitionem

Miseranda Ro. apud cānas clades.

ducem: non aliter vincerent q̃ prœlium differendo. Verum cū impatiētia Varronis consulis: cōtradicente consule altero id est Emilio Paulo: apud vicum qui cannę appellat: in Apulia pugnatum esset / ambo consules ab Hannibale vincuntur. Nam cū comperijsset Hannibal Aufidum amnem ingentes auras mane per flare: quę arenarū & pulueris agerent vertices: sic direxit aciem: vt tota vis e tergo suis Romanis i ora & oculos incederet: eaq; de causa Romanorū exercitū strauit. In ea pugna tria milia Aphrorum perierunt, magna pars de exercitu Hannibalis sauciat: nullo tamen punico bello Romani grauius accepti sunt. Perijt enim in eo consul Emilius Paul' Saucius cū ei in quodā saxo resedisset: offerente ei lentulo equū quo fugeret: vt cladi superesset: noluit, atq; ibi p̄sedit: donec ab hostibus p̄emptus est. Perierunt autem ibi consulares aut p̄torij. xx. Senatores capti aut occisi sūt. xxx. nobiliores viri. ccc. militū. xl. m. equitū. tria milia & quingenti. Varro cōsul: cū & qnquaginta equitibus Venusiū fugit. Nec dubiū est vltimū diē Illū Romani status futurū fuisse: si Hānibal mox post victoriam ad peruadendā vrbem contendisset. Varro Romam redijt gratięq; ei a Senatu & populo actę sūt q̄ rem. pub. non despectaret. Non aūt vitę cupiditate sed reipublicę amore se super fuisse: reliquo ętatis suę tempore approbauit. Nam barbam capillumq; submisit: & postea nūquam recumbens cibum cœpit. Honoribus quoq; cum ei deferrentur a populo: renuntiauit dicens Fœlitioribus magistratibus reipu. opus esse. In omnibus tamen his malis: Nemo Romanorum pacis mentionem habere dignatus ē. Serui (quod nunquam ante) manumissi & milites facti sūt: & omnes quicunq; sceleribus & alieno fœnore obligati essēt: liberāt: & milites facti sūt. qui numerus peruenit vsq; ad. vi. m. Post eam pugnam multę Italię ciuitates: p̄ Rōanis paruerāt se ad Hnāibalē trāstuler. Hānibal Rōanis obtulit: vt captios redimerēt: respōsūq; ē a Senatu. Eos ciues n̄ cē necessarios: q cū armati essent capi potuissent. Ille omnes postea varijs supplicijs interficit: et tres modios annulorum aureorum Carthaginem misit: quos e manibus equitum Romanorū: Senatorū: & Militum: detraxerat. Deinde Sempronio Graccho. Quinto Fabio maximo consulibus. Claudius Marcellus ex p̄tore p̄consul designatus: Hannibalis exercitū p̄lio fudit: primusq; post tantas reipu. ruinas: spem fecit Hannibalem posse superari. Interea in hispania: vbi frater Hannibalis Hasdrubal remanserat cum magno exercitu: vt eam totam Aphris subigeret: a duobus Scipionibus Romanis ducib': vincitur. perdiditq; in pugna. xxv. milia hominum. Mittūtur ei a Carthaginensibus ad reparādas vires. xij. milia. equitum. xx. elephanti.

Pauli Emilij p̄seuerantia ac interitus.

Attende pene extremū Rōani imperij statum.

Varroni & a senatu & a pp̄lo gratię aguntur.

Attende quo do ore Varroni ętędio afficte se cruciabat.

Attende seruorū manumissionem. Italię ciuita tū defectio

Senatus ad Han. r̄nsum satis elatū.

Hannibalis crudelitas Tres ānulorum modij cartha. misit. F. or' tn̄ tm̄ duos asfir mat.

Clau. p̄mus Hā. vires extenuauit.

Hasdrubal a scipiōibus superatur.

Vide ne potius Cēteni⁹ sit legendū.

Centerius penula cēturio decerni sibi vult: bellum aduersum Hānibalem petijt/a quo cum octo milibus militū/quos in acie eduxerat/occisus est. Post hunc Gneus Fuluius prętor ab Hānibale victus/ammisso exercitu vix euasit. Anno ab vrbe condita.d.iij. Marcellus Claudius & Syracusas opulentissimam vrbem Sicilię secunda expugnatiōe cœpit ꝓ quo dicitur Idem consul satis fleuisse pridie q̄ eam caperet/pietate motus.

Cētenius & Gne. victi.

Lachrymę claudij.

ℂCap.iiij. Iterum de Hānibalis pugna.

ANno quarto postq̄ ad Italiam Hānibal venit Gneū Fuluium proconsulē: vndecim p̄terea tribūos: &.xvij.milia militū iterfecit. Marcellus consul cū Hānibale apud Nolam triduū continuū dimicauit. Prio die pari pugna discessum est: sequenti victus. tertio victor. viij.milia hostiū iterfecit: ipsum Hānibalem cum reliquis fugere in castra compulit. Hānibal multas ciuitates Romanorū per Apuliam: Calabriam: & Brutios occupauit. Quo tempore rex Macedonię Philippus ad eum legatos misit: promittens auxilia contra Romanos: sub hac conditione vt deletis Romanis ipse contra Gręcos ab Hānibale auxilia acciperet. Captis igitur legatis Philippi & re cognita. Romani in Macedoniam Marcū Valerium & Leuiniū ire iusserunt. In Sardiniam Titū Manlium Torquatum ꝓconsulem. nam etiam ea sollicitata ab Hānibale Romanos deseruerat. Ita vno tempore quattuor locis pugnabāt. In Italia contra Hānibalem: In Hispania cōtra fratrem eius Hasdrubalē In Macedonia cōtra Philippū. In Sardinia cōtra Sardos & alterum Hasdrubalem Cartaginensē Is a Tito Mālio ꝓconsule qui ad Sardiniā missus fuerat viuus est captus: occisa cū eo.xij.milia. capti mille quingēti: & a Rōanis Sardinia subacta: Manlius victor captiuos et Hasdrubalē Romā reportauit. Interea ēt Philipp⁹ a Leuinio i Macedonia vincit̄: & i Hispania a Scipiōib⁹ Hasdrubal: & Mago terti⁹ fr̄ Hānibal̄.

Marcelli & Hānbal̄ per triduū congressus.

Philippi ad Hānibalem legati.

Forte Leuinus ē legēd.

A Rōanis quatuor i locis pugnat̄.

Duos fuisse Hasdrubales ꝑ hoc ostendi pōt.

Vincuntur Sardi.

Vincitur Philippus.

Vincitur alter Hasdrubal.

Hasdrubal Romā mittitur.

ℂCap.quintum de eodem

DEcimo anno postq̄ Hannibal in Italiam venerat Publio Sulpicio. Gneo Fuluio consulibus. Hannibal de Campania mouit exercitum: & cum ingenti clade omnium per Sidicinum: Suessanumq̄ agrū: via latina vsq̄ ad quartum miliarium vrbis accessit: equites eius vsq̄ ad portam. Mox consulū metu

cum exercitu venientum: Hannibal ad Campaniam se recepit. In Hispania a fratre Hasdrubale ambo Scipiones: qui per multos annos victores fuerant interficiuntur: exercitus tamen integer mansit. Casu enim magis erant q̃ virtute decepti. Quo tempore etiam a consule Marcello Siciliȩ magna pars capta est: quam tenere Aphri cœperant: ex nobilissima urbe Syracusana prȩda ingens Romam perlata est. Leuinius in Macedonia cũ Philippo & multis Greciȩ populis & Rege Asiȩ Attalo amicitiam fecit: & ad Siciliam profectus est. Hannonem quendam Aphrorum ducem apud Agrigentum ciuitatem: cum ipso oppido cœpit: eum Romam cum captiuis nobilissimis misit. xl. ciuitates i deditionem accœpit. xxvi. expugnauit Ita omnis Sicilia recepta est. Macedonia fracta: ingenti gloria Romam regressus est. Hannibal in Italiam Gneũ fuluium consulem subito aggressus est: cum octo milibus hominum interfecit. Interea ad Hispanias ubi occisis duobus Scipionibus. Manlius Romanus dux erat. Publius Cornelius Scipio mittitur: filius Publij Scipionis: qui ibi bellum gesserat/ annos natus quattuor & viginti. Vir Romanorum omnium & sua ȩtate & posteriori tempore fere prior. Is etenim dum Senatores ob metum Hannibalis Italiam relinquere deliberarent cum tribunus militum esset: districto gladio id fieri vetuit. Primusq; iurans vt patriȩ defensor existeret: vniuersos similiter iurare coegit. Romanos ad spem vitȩ quasi ab inferis reduxit. Is Carthaginem Hispaniȩ cœpit: in qua omne aurum & argentum & belli apparatum Aphri habebant/ nobilissimosq; obsides: quos ab Hispanis ac cœperãt: Magonem etiam fratrem Hannibalis ibi capit: quam Romam cum alijs mittit. Romȩ ingens lȩtitia post hunc nuntium fuit. Scipio Hispanorum obsides: parentibus reddidit. Deniq; dum quȩdam adulto flore virgo pulcherrima: ab eo comprehensa fuisset: eam paterna pietate seruauit: concedens parentibus vt eam redimerent: ad se etiam puellȩ sponsum nobilissimi generis virum venire persuadens: ei ipsam quasi pius in matrimonium genitor tradidit: dotisq; nomine puellȩ prȩtium quod a parẽtibus eius accœperat/ condonauit: pro quibus factis maxime adnitente puellȩ sponso eiusq; parentibus: omnes fere Hispani ad eum transierunt. Post quȩ Hasdrubalem Hannibalis fratrẽ/ victum fugat: & prȩdam maximam capit. Interea in Italia consul Publius Fabius Maximus Tarentũ capit: in qua ingentes copiȩ Hãnibalis erãt: & ibi ẽt ducem Hannibalis Cartholonem occidit. xxv. milia captiuorum vẽdidit: p̃dam militibus dispartiuit: pecuniam hominum vẽditorum ad fiscum retulit Tum multȩ ciuitates Rõanorũ q̃ ad Hannibalẽ transierãt: rursus se Fabio maxio dederunt. In sequenti anno Scipio in Hispania ȩgregias res egit: & per se &

Scipiões in Hispania ab Hasdrubale cȩduntur.

Pacis fœd⁹ a Leuinio cũ Philippo init⁹.

hãno aphro dux captiu⁹ Romã mittitur.

Cornel.⁹ Scipio oẽs ipe ppl'o Ro. restituit.

Carthago i Hispania capitur.

Mago captiuus Romã mittitur

Attẽde magnã Scipionis castitatẽ

Vicitur Hasdrubal.

Tarẽtũ recuperat Fabi⁹

Orosi⁹. xxx. milia vendita asserit.

Luci⁹ Scipio Cornelij fr.

per fratrem suũ Lucium Scipionem.lxx.ciuitates recepit. In Italia tamen male pugnauerunt. Nam Claudius Marcus consul ab Hannibale occisus est. Tertio anno posq̃ Scipio ad Hispaniã profectus fuerat rursus res inclyta gessit. Regem Hispanorum magno prelio victum in amicitiam accepit:& primus omnium a victo obsides nõ poposcit. Desperans Hannibal Hispanias contra Scipionẽ ducem posse retineri: fratrem suũ Hasdrubalẽ ad Italiã cũ oĩbus copijs euocauit. Is veniẽs a Conss. Appio Claudio Nerone:& Liuio Saliatore apd̃ Metaurũ fluuiũ in ĩsidias cõpositas ĩcidit: strenue tamen pugnans occis⁹ est/lviij.milia de eius exercitu perempta sũt .v.m.capta.cccclxiiij.ciuium Romanorum inter eos reperta:& reuocata sunt. Magnũ pondus auri atq̧ argenti Romam delatum est. Hannibali caput fratris sui Hasdrubal' ante castra proiectum est. Quo viso simul & clade pœnorum cognita: ãno tertio decimo post quam Italiã venerat refugit in Brixiam. Post hęc Hãnibal diffidere iam de belli cœpit euentu:& Romanis ingens animus accessit. Itaq̧ ipsi euocauerunt ex Hispania Publium Cornelium Scipionem. Is Romam cum ingenti glĩa venit. Per idem tempus Hierosolymis pontifex maximus Onias Symonis filius claruit. Quito Cęcilio & Lucio Valerio cõsulibus omnes ciuitates quę in Brutijs ab Hannibale tenebantur Romanis se tradiderũt. Anno quarto decimo postq̃ in Italiam Hannibal venerat Scipio qui mlta bene in Hispania egerat: consul est factus:& in Aphricam missus. Cui viro diuinum quidam inesse existimabatur: adeo vt putaretur: etiam cum numinibus habere sermonem. In Aphrica contra Hannonem ducem Aphrorum pugnauit & exercitum eius interfecit. Secũdo prœlio castra cœpit cum.iiij.milibus & quingentis militibus, vndecim milibus occisis. Siphacem Numidię regem qui se Aphris coniunxerat cœpit.& castra eius inuadit Siphax cum nobilissimis numidis & ĩfinitis spolijs: Romam a Scipione mittitur. Qua re audita/omnis fere Italia Hannibalem deserit: ipse a Carthaginensibus redire in Aphricam iubetur: quam Scipio vastabat. Ita anno.xvij.ab Hannibale liberata est: quam flens dicitur reliquisse: Legati Carthaginensiũ pacem a Scipiõe petiert:& ab eo ad Senatum Romanum missi sunt.xlv.diebus his indutię datę sunt: quousq̧ Romam ire & regredi possent.&.xxx. milia põdo argenti ab his accepta sunt. Senatus ex arbitrio Scipionis pacem iussit: cum Carthaginensibus fieri. Scipio his conditionibus dedit: ne amplius q̃.xxx.naues haberent:& quingẽta milia pondo argenti darẽt: captiuos & pfugas redderent. Interim Hãnibale veniente ad Aphricam: pax turbata est: multa hostilia ab Aphris facta sunt: legati tamen eorum ex vrbe venientes a Romanis capti sũt:& iubente Scipione dimissi. Han-

Quis p⁹ oim a victo obsides nõ poposcit attende.

Hasdrubal Hãn. cũ opitulatur⁹ veniret Ro. incidiis pũct⁹ interficitur.

Hasdrubal' caput in castra Hã. proiectum.

Hãnibal aufugit.

Scipio Ro. Reuocatur.

Corneli⁹ Scipio cu3 dijs colloquũ hr̃e dicebatur.

Hanno vincitur.

Siphax captus a Scipio datus ẽ vt Ro. mittatur.

Italia a Hãnibale (quã flens reliqt) liberatur.

Scd̃m bellũ punicũ.xvij annis gestũ est.

Cõditiones pacis.

nibal quoqꝫ frequentibus prœlijs victus a Scipione petere etiam ipse cœpit pacem. Cum itaqꝫ ventum esset ad colloquium hisdem conditionibus data est: quibus prius / quingentis milibus ponderibus argenti: centum milibus librarum: propter nouam perfidiam. Carthaginensibus conditiones displicuerunt: iusserunt Hannibalem pugnare. Infert a Scipione & Massinissa rege Numidarum (qui amicitiam cum Scipione fecerat) Carthagini bellum. Hannibal tres exploratores ad Scipiõis castra misit: quos captos Scipio circumduci per castra iussit: ostendiqꝫ etiam his totum exercitum: mox prandium dari & dimitti: vt renunciarent Hannibali quę apud Romanos vidissent. Interea prœlium ab vtroqꝫ duce instructum est: quale vix vlla memoria fuit: cũ peritissimi viri copias suas ad bellũ educerent. Scipio victor recedit: pene ipo Hannibale capto qui prim cũ multis equitib᷒: deinde cum viginti: postremo cum quattuor euasit. Inuenta in castris Hannibalis argenti pondo.xx.milia.auri.dccc.milia.cętera suppellectilia copiosa. Post id certamen pax cũ Carthaginensib᷒ facta est. Scipio Romam rediit & ingenti gloria triũphauit: atqꝫ Aphrican᷒ ex eo appellari cœptus est. Finem accœpit secundum punicum bellum post annum nonumdecimum quam cœperat.

Hãnibal pacẽ a Scipiõe expostulat.

Rurs᷒ bellũ initur.

Cõditio pacis.

Hãnibal ex ploratores a Scipiõe ca ptiad eũ res mittũtur.

Iteꝝ Hãnibal a Scipione victur & vix euasit

Secũdi belli pũici finis.

Ob aphros deuictos Scipio cognõĩ to Aphricanus dictus.

Eutropij hystoriographi clarissimi de Ro. gestis:
Liber Quartus.

Caput Primum.

Ransacto punico bello: secutũ est Macedonicum contra Philippum regem .l. & quingentesimo primo anno ab vrbe condita. Titus quitus Flaminius aduersus Philippum regem mittitur: & prospere gessit: & pax ei allata est his legibus: ne Gręcis ciuitatibus quas Romani cõtra eum defenderant bellum inferret: vt captiuos & transfugas redderet: quinquagita solas naues haberet: reliquas Romanis daret: & per annos deciesquaterna milia pondo argenti pręstaret: & obsidem daret filium suum Demetrium. Titus quintus etiam Lacędęmonijs intulit bellum: & ducem eorum Nabidem vicit: & quibus voluit conditionibus in fidem accœpit: igenti gloria triũphauit. duxit ante currum nobilissimos obsides. Demetriũ philippi filiũ: & Armenem Nabidis.

Orosi᷒.d.xl vi. assignat.

Macedonicũ bellum.

Philipp᷒ vincitur.

Cõditiones pacis.

Plutarchus onabi & nõ nabi lacedęmonioꝝ tyrãnũ vocat.

Attẽde iclytũ Titi triũphum.

Captiui Ro. Rasis capitibus liberi redduntur.

Romani captiui qui sub Hannibale p Greciam venditi fuerant/vniuersi recepti capitibus rasi sunt: ob detersam seruitutem: currum triumphantis sequuti sũt. Eodem tempore isubres Boij a qbus Ticinum ciuitas condita est atq Cenomani cõtractis in vnũ viribus cũ Hamilcare Pœnorum duce q in Italia remanserat: Cremonam Placentiamq vastantes: difficili bello: a Lucio furio ptore sũt superati. Consul Marcell9 in Etruria a Boijs oppress9: magnã partem exercit9 perdidit. Cui postea furi9 alter consul auxilio accessit: atq ita vniuersam Boiorũ gentem: igni ferroq vastantes: propemodum vsq ad nihilũ deleuerũt. Transacto bello Macedonico secutũ est Syriacũ cõtra Anthiocũ regem Publio Cornelio Scipione Attilio Glabrione consulibus. Huic Anthiocho Hannibal se iũxerat: Carthaginem patriam suã metu ne Rõanis traderet: relinqns. Attili9 Glabrio in Achaia bene pugnauit: castra regis Anthiochi nocturna pugna capta sunt. Ipse fugatur. Philippo qui contra Anthiocum Romanis auxilio fuit filius Demetrius redditus est. Publio Scipione Aphricano iterum Tito Sempronio lõgo cõsulib9: apd Mediolanũ decẽ millia Gallorũ. Rõanorũ vero. v. m. occisa sũt. Minuti9 a Ligurib9 in extremũ piculi aduct9: & isidijs hostium circumuẽtus. vix Numidarum equitum industria liberatus est. Lucio Cornelio Scipione & Caio Lelio consulibus: Scipio Aphricanus fratri suo Lucio Cornelio Scipioni consuli legat9 contra Anthiocũ pfectus ẽ: Hannibal qui cum Anthioco erat nauali prœlio victus est. Ipse postea Anthiocus circa Sypulum Magnesiam Asię ciuitatem a consule Cornelio Scipione: ingenti prœlio fusus est. auxilio fuit in ea pugna Romanis Eumenes: Attali regis frater/qui Eumeniam in phrygia condidit. Quinque milia equitum: eo certamie ex parte regis occisa sũt. Tũc rex Anthiocus pacem petijt: hisdem conditionibus data est a senatu (qq victo) quibus ante offerebatur: vt ex Europa & Asia recederet atq intra taurũ se contineret: decem milia talentorũ &. xx. obsides pręberet. Hannibalem concitatorẽ prœlij dederet. Eumeni regi donatę sũt a Senatu oẽs Asię ciuitates quas Anthiocus bello pdiderat: & Rhodijs q auxiliũ Romanis contra regem Anthiocum tulerũt multę vrbes concessę sũt. Scipio Romam redijt: & ingenti gloria triũphauit. Nomen & ipe ad imitationem fratris Asianus accepit: qa Asiam vicerat: sicuti frater ipsi9 pter Aphricã domitam Aphricanus appellabat. Lucius bebius in Hispaniã pficiscens: a Liguribus circumuentus: cũ vniuerso exercitu occisus est: vnde adeo ne nuntiũ quidem superfuisse constat: vt internitionem ipsam Romę Massilienses nuntiare curauerint. Marc9 consul aduers9 Ligures pfectus: superatusq. iiij. milia militum ãmisit. Spurio Posthumio Albio: Marco Ppilippo cõsulib9. Mar-

Ticinũ ab Isubribus cõditum.

Bellũ Syriacum.

Hãnibal anthioco Car. relinquẽs se adiũxit.

Demetrius Philippo rddditus.

Gallorũ apd Mediolanũ cędes.

Luci9 Cornelius dictus ẽ sicut & Aphrican9 fr.

Eumenes attali filius a quo eumenia dicta.

Qua cõditione pacis fœd9 cũ Anthiocho initur.

Luci9 Scipio ob deuictã Asiã Asian9 dictus est.

Luci9 bebi9 a liguribus penitus cũ exercitu deletus est.

Hānibalis miserabilis exitus.

cus fului⁹ de Etholis triumphauit. Hannibal qui victo Anthioco ne Romanis traderetur: ad Prusiam Bithynię regem: fugerat: repetitus etiā ab eo est/per Titum quintum Flamminium: & cum tradendus esset Romanis venenum bibit: & apud Libissam in finibus Nicomediensium sepultus est. Eodem anno Scipio Aphricanus ab ingrata sibi vrbe diu exulans: apud Amiternū morbo perijt. Tunc Vulcani insula: quę ante non fuerat: repente maris est ędita. His quoqꝫ diebus actum est. ꝙ de Heliodoro Machabęorum narrat hystoria. Philippo rege Macedonię mortuo qui & aduersum Romanos bellum gesserat: & postea Romanis contra anthiocum auxilium tulerat: filius eius Perseus in Macedonia rebellauit: ingentibus copijs ad bellum paratis. Nam adiutores habebat Cotum Thracię regē: Illyrici regem Gēthium nomine. Romanis autem in auxilium erant Eumenes Asię rex Arariatus Cappadocię: Anthioc⁹ Syrię: Ptolemę⁹ Egypti: Massinissa Numidię. Prusias autē Bithynię: q̄q̄ sororem Persei vxorē haberet: vtrisqꝫ se ęquū prębuit. Dux Ramanorum Publius Lycinius consul: contra eū missus est: & a rege graui pręlio victus: neqꝫ tamen Romani: q̄q̄ superati: regi petenti pacē pręstare voluerūt nisi his conditionibus: vt se et suos senatui: & populo Romano dederet. Mox missus cōtra eū Lucius Emili⁹ Paulus consul: & in Illyricū Caniti⁹ pętor contra Gēthium/ sed Genthi⁹ facile vno pręlio vict⁹: mox se dedit. Mater ei⁹/& vxor/& duo filij/frater quoqꝫ ei⁹ simul in potestate Romanorū venerūt: bello intra. xxx dies perfecto. Ante cognitū est Genthiū victū: q̄ cœptū bellū nuciaretur. Cū Perseo aūt Emyli⁹ Paul⁹ consul. tertio nonas septembris dimicauit: victusqꝫ est rex cū. xx. milib⁹ peditum ei⁹ occisis. Eqtat⁹ cum rege interfugit milites/quos amiserat/Romanis se dediderunt. Ipse Rex cum desereretur ab amicis venit in pauli potestatem: sed honorē ei Aemylius Paulus: non quasi victo adhibuit. Nam & volententem ad pedes sibi cadere: non pmisit: & iuxta se i cella collocauit. Macedonijs & illyriis hę leges a romanis datę sunt: vt liberi essent: & dimidium eis tributorum pręstarēt: quę regibus pręstitissent: Vt appareret populum. ro. pro ęquitate magis q̄ auaricia dimicare Itaqꝫ in conuentu infinitorum populorum Paulus hęc pronunciauit: & legationes multarum gentium: quę ad eum venerant: magnificentissimo pauit conuiuio: dicens eiusdem esse hominis debere: & bello vincere: & conuiuij apparatu elegantem esse. Mox septuaginta ciuitates Epyri quę rebellarunt cœpit: prędā militibus distribuit: Romā ingenti pōpa redijt In naue Persei: quę iusitatę magnitudinis fuisse traditur: adeo vt. xvi. ordines dicatur habuisse remorum. Triumphauit etiā magnificētissime in curru aureo: cum duobus filijs suis vtroqꝫ latere astantibus: Du

Quid astru unt sāguiꝫ hausisse taurinum. Nec desūt qui dicāt a suo ferę uo suffocatū esse.

Aphrican⁹ exulat.

Quid locū i quo perijt si terniūo oppidū vocitant

Prima vulcani insulę editio.

Orosi⁹ vt plerisqꝫ alij geniũ legit

Perses apud huiūet vale nūlegitur.

Perse⁹ ab emylio vincitur.

Emylij hūanitas.

Leges & macedonib⁹ & illyrijs a paulo emylio datę

Attēde pauli dictū notādū.

Perseinauis mira magnitudo.

Inclyt⁹ persei triūphus

Perse⁹ cum duob⁹ eius filijs i triūphum ducitur.

cti sūt ante currū regis filij: & ip̄e Perse⁹ Quadragītaqꝫ annos nat⁹ Post eū etiā. C. Aniti⁹ de Illyricis triūphauit. Gēthi⁹ cū fratre & filijs āte currū duct⁹ ē. Ad hoc spectaculū reges multarū gētiū romā venerāt. Inter alios etiā & Attal⁹ atqꝫ Eumenes Asię reges: & Prusias Bithynię magno honore excępti sūt: & ꝑmittēte Senatu dona q̄ attulerūt i Capitolio posuerūt: Prusias etiā filiū suū Nicomedeū Senatui recōmēdauit. ¶Cap. ij.

De gēthio triūphatur.

ANno ab vrbe cōdita. dc. Lucio licinio: Lucullo Posthumio Albino cōsulib⁹: cū oēs romanos i gens celtiberorū met⁹ iuasisset: & ex oīb⁹ nō esset q ire i hispaniā vel miles vel legatus auderet: Publi⁹ Scipio q post Aphrican⁹ erat: vltro sese militaturū i hispaniā obtulit: cū tñ i macedoniā sorte iā deputatus esset. Itaqꝫ ꝓfect⁹ i hispania magnas strages gētiū dedit: sępi⁹ etiam militis q̄ ducis vsus officio. Nā & barbarū ꝓuocātē singulariter cōgressus occidit. Sergius autē Galba pr̄tor a Lusitanis magno pręlio victus est: vniuersoqꝫ exercitu amisso: ipse cum paucis vix elapsus euasit. In sequenti anno Luci⁹ minuti⁹ i hispania bene pugnauit. Marcellus postea cōsul res ibidem ꝓspere gessit. Tertium deide bellū contra carthaginem suscipitur.

Res a scipione i hyspania gestę.

Sergi⁹ vincitur

¶Caput. iij.

SExcētesimo & altero āno ab vrbe cōdita Lucio Mālio Censorino: & Marco Manlio cōsulibus anno. li. postq̄ scđm punicū bellū trāsactum est Hij profecti carthaginem Carthaginensibus euocatis: iussisqꝫ vt arma & naues tradęrent. Tanta vis armorū repente tradita est: vt facile ex eis tota Aphrica potuisset armari Qui postq̄ arma Romanis tradiderunt relicta vrbe recedere procul a mari decē milib⁹ passuum habitare iussi sūt. Carthaginenses dolorem ac desperationem contulerūt aut defensuri ciuitatem: aut cum ipsa pro ipsa sepeliendi. Moxqꝫ sibi duos Hasdrubales duces creauerūt: armaqꝫ facere adgressi: postq̄ ęs ferrūqꝫ defecit: aurea: argēteaqꝫ facere cœperūt. Cōsules cū aliquātā muri ꝑtē machinis diruissēt: a Carthaginēsib⁹ victi sūt: atqꝫ repulsi. Quos fugientes: Scipio tūc tribun⁹ militū: repulso itra muros hoste: defēdit. Famea dux alius eqtatui carthaginēsiū p̄erat. Igit̄ Scipio tūc Scipiōis Aphricani nepos: tribun⁹ (vt dictū ē) militū ibi militabat: hui⁹ apđ oēs igēs met⁹ & reuerētia erat. Nā & paratissim⁹ ad dimicāđ / & cōsultissim⁹ hēbat̄ Itaqꝫ ꝑ eū m̄lta a cōsulib⁹ ꝓspe gesta sūt: neqꝫ q̄cq̄ mag⁹ Hasdrubal vl̄ Famea vitabāt: q̄ cōtra eā Ro

Tertij belli punici initiū.

Arma aurea argētea qꝫ a pœnis ob ferri inopiā fabricata.

Aphricani laus.

Scipio aphricani nepos carthaginem deuicit.

manorum partem committere vbi Scipio dimicabat. Per idē tempus Masinissa rex Numidarum: per annos sexaginta fere amicus populi Romani: anno vitę suę. lxxxxvij. mortuus. xliiij. filijs relictis Scipionem diuisorem inter filios suos esse iussit. Cum igitur clarum Scipionis nomen esset: iuuenis adhuc consul est factus & contra Carthaginem est missus: contra quam dum sex continuis diebus noctibusq; pugnasset: vltima/Carthaginenses/desperatio: ad deditionem traxit: petentes vt quos belli clades reliquos fecisset: saltim seruire liceret: ac primum agmen mulierum satis miserabile post virorum: descendit. Nam fuisse mulierū vigītiquinq;. m. virorum triginta milia: traditū ē. Rex Hasdrubal se vltro dedit: Transfugę qui Esculapij templum occupauerant: voluntario pręcipitio dati: igne consūpti sunt. Vxor Hasdrubalis se suosq; filios cū fœmineo furore: in mediū iecit incendiū: Ipsa aūt ciuitas. xvi. diebus cōtinuis arsit: miserumq; spectaculum suis victoribus prębuit. Omnis multitudo captiuorū (exceptis paucis principibus) venundata est Diruta est autem Carthago oī murali lapide in puluerē cōminuto: cuius fuisse situs hmōi dr: vigīti duo milia passuū muro amplexa: tota pene mari cingebatur: absq; faucibus quę tribus milib' passuū aperiebātur. Is locus murum trigīta pedes latū habuit: saxo quadrato ī altitudine cubitorum quadragīta a saxo cui Byrsę nomē erat: paulo ampli' quā duo milia passuū tenebat: ex vna parte murus cōmunis vrbis & Byrsę iminens mari: quod mare stagnum dicitur: quoniam obiectu protentę linguę strāgulatur. Spolia ibi inuenta: quę de variarum ciuitatum excidijs carthago collegerat: & ornamenta vrbium Ciuitatibus Cicilię/Italię/& Aphricę reddidit: que sua recognoscebat. Ita Carthago septigētesimo anno postq̄ cōdita erat: deleta ē Ita quarto āno postq̄ cœptū fuit bellū tertiū teriatū ē Scipio nomē qđ au' ei' accœperat: meruit scilicet vt ꝑpter virtutē etiā ipse Aphrican' iunior vocaretur. Eodē tp̄e Corithū: tūc toto orbe: vrbium longe oīm opulentissimam: Imperante Numio consule Metellus pretor deuicit: in qua infinitum aurum argētum: ęs: & ferrum in conflagratione incēdij comixtum est. Vnde nouū fluxit metalli genus ad similitudinem cuius mixturę: vsq; hodie ęs Corinthium/vel uasa Corinthia dicuntur. Interim in Macedonia quidam Pseudo Philippus arma mouit: & Romanum pretorem Publium Panetium contra se missum: ad internitionem vicit. Post eum quintus Cecilius Metellus dux a Romanis contra Pseudo Philippum: missus est: & vigītiquinq; milia ex militibus ei' occisis Macedoniam recœpit. Ipsum etiam Pseudo Philippum in potestatem suam redegit. Corinthijs etiam bellum indictum est: nobilissimę ciuitati Grętię propter iniuriam legatorum Romanorum: hanc Nu-

Scipio cōsul factus cōtra carth. mittitur

Sex diebus totidēq; noctib' cōtra carth. arces pugnatur.

Hasdrubalis deditio.

Carthaginis situs

Orosi' nōa saxo s; arx ait.

Tertij belli punici finis et terminus

Numius vel munius.

Hinc corinthię opes

Aes corithium.

Vasa corinthia.

Pseudo philippus a metello victur

Masinissa xliiij. filios reliquit.

Miserādum mulierū spectaculū.

Carthago xvi. diebus exarsisse dr.

Byrsa arx. Attende ne poti' trāglatur leged sit

Quot annis supfuit carthago.

Scipio iunior fūdit' carth. deleuit & ob id Aphricā n' iunior cognomēto. dictus est

Corinthi. icendium.

Cœuersiōis corinthi.

Nũmi⁹ cori thũ euertit. Vide ne potius Mũmi⁹ legendum sit.

mius cœpit:& diruit. Tres igitur Romę simul celeberrimi triumphi fuerunt. Aphricani ex Aphrica: ante cuius currum ductus est Hasdrubal. Metelli ex Macedonia: cuius currum pręcessit Andariscus qui & Pseudo Philippus dicitur. Numius ex Coritho: ante quem signa Enea pictę tabulę:& alia vrbis clarissimę ornamenta pręlata sunt. Iterum in Macedonia Pseudo Perses: qui se Persei filium esse dicebat collectis seruis rebellauit:& cum iam sexdecim milia haberet armatorum a Tremellio quęstore superatus est. His diebus Androgenus Romę visus: iussu aruspicũ in mare mersus est. Eodem tempore Metellus i celtiberia apud Hispanos res ęgregias gessit Successit ei Quintus Pompeius: nec multo post Quintus quoq; Cępio ad idem bellum missus est: quod quidem Viriatus contra Romanos in Lusitania gerebat. Quo metu Viriatus a suis interfectus est: cum quattuordecim annos Hispanias aduersum Romanos mouisset. Pastor primo fuit: mox latronum dux: Postremo tantos ad bellum populos concitauit vt Assertor contra Romanos Hispanię putaretur. Huic namq; primus sextus Vetili⁹ pretor occurrit qui toto exercitu Cęso: vix fuga lapsus euasit. Deinde Caium Plautium pretorem: idem Viriatus: multis pręlijs fractum: fugauit. Post hęc Claudium Vnimãnum cum omni exercitu sopetrauit. Deinde cum interfectores eius pręmium a Scipione Consule peterent: responsum est: nunq̃ Romanis placuisse: Imperatores a suis militibus iterfici. Eo tempore Romę puer ex ancilla natus est quadrupes: quadrimanus: oculis quattuor: auribus totidem: naturam virilem duplicem habens. In Bononiensi agro fruges in arboribus natę sunt Mense ianuarij. Quintus Pompeius deinde Consul a Numantinis: quę Hispanię ciuitas opulentissima fuit: superatus/pacẽ ignobilem fecit. Post eum Caius Hostilius Mancinus Consul: Iterum cum Numantinis pacem fecit infamem: quam populus & senatus iussit infringi: atq; ipsum Mancinum hostibus tradi: vt in illo quasi anthore fœderis vindicarent. Cumq; per continuos annos quattuor decim cum solis quattuor milibus. xl. milia Romanorum protriuissent. Post tantam igitur ignominiam qua a Numantinis bis Romani exercitus fuerant subiugati. Publius Scipio Aphricanus: secundo factus Consul:& ad Numantiam missus est Is primum militem vitiosum et ignauum: exercendo magis q̃ puniendo: sine aliqua acerbitate correxit. Mox pugna cum Numantinis commissa: exercitus Romanus oppressus impetu Numantinorum terga conuertit. Sed increpatione & minis: obiectantis sese Consulis: tandem indignatus in hostem redijt: et quem fugiebat: fugere compulit: vnde quamuis lętatus

Tres simul triumphi.

Persei filius rebellat.

Androgen⁹ i mare pcipitatur

Viria⁹ a suis iterficitur

Mira viriati in cogregandis militum copijs astutia.

Rõanorum rñsũ attendendũ.

Portentosa pueri forma

Fruges i arborib⁹ natę.

Pax ignobilis a manci no facta.

Mãcinus ad numãtinos vinct⁹ pductus est.

Scipio i numãtiã mittitur.

Obsidetur numantia. sit: tamen vltra bellum aduersus eos audendum non esse/professus est. Numantini fame laborant. Itaq; vrbem obsidione conclusit; vallo circumdedit. Cūq; diu cōclusę fame laborarent pugnęq; facultatem exposcerent: vt mori eis quasi viris liceret. Nouissime larga prius potione calefacti: quę malefactis frugibus cōfici solent: subito super Romanos irrupere. Atrox diu certamē & vsq; ad periculum Romanorū fuit. Iterumq; Romani pugnare se aduersus Numantinos fugiendo probassent: nisi sub Scipione pugnassent. Numantini interfectis suis fortissimis bello cędūt: compositis tamen ordinibus: nec sicut fugientes in vrbem reuertuntur. Corpora interfectorum ad sepultu ram oblata accipere noluerunt. Clausaq; vrbe cuncti pariter ferro/ vene no/ atq; igne consumpti sunt. Romani nihil aliud quam securitatē ex his adepti sunt: seq; magis euasisse Numantinos: quam vicisse dixerunt. Vnū Numantinum victoris cathena nō tenuit: qcquid supellectilis fuit ignis assumpsit. Tunc Scipio Tiresum quemdā Celticum principem consulit: qua de causa Numantia aut prius inuicta: aut post euersa fuisset. Tiresus respondit. Concordia victoriam: discordia exitium prębuit. Hac tempestate apud Iudęos (occiso Iuda Machabęo) frater ei⁹ Ionathas pōtifex habebatur. Tunc etiam claruit apud Brundusium Pacuuius Tragoedia rum scriptor. Igitur Scipio multas hispanię ciuitates partim coepit & partim in deditionem accoepit. Numantiam a solo euertit: reliquam prouintiam in fidem accoepit. Eodem tempore Attalus Rex Asię frater Eumenis mortuus est: hęredēq; populum Romanum reliquit. Ita imperio Rōano per testamentum Asia accessit. Mox etiam decimus Iunius Brutus de callecis & lusitanis triumphauit magna gloria. Et post Scipio Aphricanus de Numantinis secundum triumphum egit. xiiij. anno postq̄ priorē de Aphrica egerat. Interea in Cicilia bellum est seruile exortum: ac per Fuluium & Rutilium ampliusquam. xxx. milia. tunc seruorum trucida ta sunt. Minturnis. cccel. serui in cruce suspensi sunt/ apud Suessam vero. iiij. milia seruorum a Quinto Metello: & Gneo Seruilio oppressa narrātur. Motum interim in Asia bellum est: ab Aristonico Eumenis filio: q ex concubina concoeptus fuerat. Is Eumenes frater Attali fuerat. Aduers⁹ eū missus est Lycini⁹ Crassus: habens infinita Regum auxilia. Nam & Bithinię Rex Nicomedes Romanos iuuit: & Mithridates Pōticus (cū quo bellum postea grauissimum fuit) & Ariarates Cappadox & Philomenes Paphlagō: vict⁹ est tn̄ Crassus: & ab hostibus captus est: qui magis mori eligēs quā a Barbaro abduci: virgā qua equū agebat i oculū se tenētis inecit moxq; ab eo confossus est: caput ei Aristonico oblatū ē: corpus Smyrnę sepultū est. Postea Perpēna Consul Roman⁹: qui successor Crasso veniebat:

Marginalia (left): Numantini (vt inquit cicero) liberos magis mori q̄ seruos viuere maluerunt. — O q̄ vere dictū. — Iuxta illud saluator? oē regnū i se diuisū desolabitur. — Numātia; scipio fundit⁹ deleuit. — Attal⁹ pp̄l'ro. i heredē asscripsit. — Alij. xx. legunt — Atrox seruorū supplitiū. — Deditionis ignominia; effugit crassus. — Crassi sepultura.

Marginalia (right): Potio illa cælia dr. — Nnmātini se sua q; igne demiserūt. — Tiresi cōsiliū — Pacuui⁹ tragoediarum scriptor quo claruerit tēpore. — Asia Ro. p testamentū aduenit — Bellū seruile. — Crass⁹ i asiā pficiscitur. — Vel polemenes. — Vicitur crassus.

audita belli fortuna: ad Asiam celerauit: & Acie victũ Aristonicũ apud Stratonicẽsiũ ciuitatẽ quo cõfugerat fame: ad deditionem cõpulit. Aristonic' iussu Senatus Romę i carcere strangulatus est. Triũphari eni de eo non poterat: quia Perpenna apud Pergamũ Romã rediens diẽ obierat. His diebus tãta p totam Aphricã locustarũ multitudo cõualuit: vt simul fruges & herbas: arborũ folia: corticesq; corroderent: quę repentino vento sublеuatę: in Aphricano sunt Pelago demersę. Sed cum eorũ aceruos fluct' per extenta littora pertulissent: pestiferum odorem putrefacta congeries exhalauit. Vnde oĩm animantium/ auiũ/ pecudũq;/ ac bestiarũ pestis existens vitium corruptionis ampliauit. Qua pestilentia i Numidia. dcccc. milia hominum: Circa Carthaginem vero plusquam. cc. m. Rõanorum vero militum qui ibi ad pręsidium erant. xxx. m. extincta sunt. Lucio Cęcilio Metello & Titto Quinto Flaminio Consulibus: carthago in Aphrica iussu senatus reparata est: quę nunc manet annis duobus & viginti euolutis postq̃ a Scipione fuerat euersa: deducti sunt ciues Romani.

Aristonici mors miserrima. Locustę ab exurendis locis dictę. Portentos' locustarũ aduentus. Locustarũ inundatiõis immersio. Pestis sequuta. Numerosa militũ copia locustarum putrido halitu contrahuit. Carthaginis reparatio.

¶ Caput quartum.

ANnno sexcentesimouigesimo septimo ab vrbe cõdita Cai' Cassi' Lõgin' & Sext' Domitius Caluinus Consules: Gallis transalpinis bellum intulerunt: & Arbennorum tunc nobilissimę ciuitati: atq; eorum Regi Viturto: infinitamq; multitudinem iuxta Rhodanum fluuium interfecerunt. Deniq; cum Viturtus paucitatem Romanorum vix ad ad escam canibus quos in agmine habebat/ sufficere posse iactaret: & ipse. clxxx. milia armatorum haberet: conserta pugna a Romanis superatus est. Ex cuius exercitu pti i bello: parti submersi cũ ponte/ quẽ sibi iunctis nauib' supra Rhodanum extruxerunt. cl. milia perierunt. pręda ex torquibus gallorum ingens sublata est. Viturtus se Domitio dedidit: atq; ad Romam deductus est: magnaq; gloria Consules ambo triumpharunt. Marco Porcio Catone & Quinto Marco Rege Consulibus: sexcentesimotrigesimo. anno & tertio ab vrbe condita. Narbonę in gallia colonia deducta est. Annoq; eodem a Licinio Metello: & Quinto Lucio Sceuola Consulibus: de dalmatia triumphatum est.

Attende ne Aruernorũ sit poti' legẽdum. Orosi' bitintus scribit. Ingẽs gallorũ cędes. Viturni iactantia. Miserãda auernorum clades. Narbonę colonia.

Caput quintum.

AB urbe condita ãno sexcẽtesimo trigesimo q̃nto Caius Cato Cõsul. Scordiscis itulit bellũ ignominioseq́ pugnauit. Caio Cęcilio Metello & Gneo Carbone Cõsulibus: duo Metelli fratres eodẽ die alterũ ex Thratia: ex Sardinia alterũ: triũphũ egerunt. Nuntiatũq́ Romę est. Cymbros e gallia in Italiam transisse. Post Scipione Nasica & Calphurnio bestia Consulibus. Iugurthę Numidarũ Regi bellum illatum est: q̃ Adherbalem & Hyempsalem Micipsę filios: fratres suos reges/ & populi Romani amicos interemisset. Missus aduersus eũ Consul Calphurni⁹ bestia/ corruptus regis pecũia: pacem cũ eo flagitiosissimam fecit: & a senatu improbata est. Postea contra eundem in sequenti anno spurius Albinus Posthumius profectus. Is quoq́ per fratrem ignominiose contra Numidas pugnauit. Tertio missus Quintus Cęcilius Metellus Consul. Is exercitum ingenti seueritate & Moderatione correctum: cum nihil in quemquam cruentum faceret: ad disciplinam Romanam reduxit. Iugurthã varijs pręlijs vicit: elephantes eius occidit vel cœpit: multas ciuitates ipsi⁹ cœpit. Et cum iam finem bello positur⁹ esset successum est ei a Caio Mario. Is Iugurtham & Bocchum Mauritanię regem: qui auxilium Iugurthę ferre cœperat: pariter superauit. xx. milia armatorum ad internitionem cęcidit: aliquãta oppida Numidię cœpit: belloq́ terminum posuit: capto iugurtha per quęstorem suum Cornelium Syllam: ingentem virum tradẽte Boccho Iugurtham: qui pro eo ante pugnauerat: A Marco Iulio Syllano collega Quinti Metelli: Cymbri in Gallia victi sunt: Et a minutio Ruffo ĩ Macedonia Scordisci/ & tribelli/ & a Seruilio Scipione in Hispania Lusitani victi sunt. Et duo triumphi de Iugurtha: primus per Metellum: secundus per Marium: acti sunt: ante currum tamen Marij Iugurtha cum duobus filijs ductus est cathenatus: & mox iussu Consulis in carcere strangulatus est. His diebus apud Iherosolymam Ioannes dux iudęorum & pontifex extitit: qui ab eo q̃ Hircanos bello vicerat Hircani nomen accœperat: ꝑ id etiam tẽpus Cicero Arpini nascit̃: matre Elina noie: patre eq̃stris ordis ex Regio Volscorũ gñe. Eodẽq́ tpe q̃dã virgo Rõana i Apuliã ꝑgens ictu fulminis examinata est: oibus sñ scissura aliq̃ vestimẽtis adẽptis/ ac pectoris & pedũ

Ambiorum metellorum ãbo triũphi.

Causę belli Iugurthini.

Iugurtha a micipsa solũ fili⁹ adoptiuus erat.

Pacẽ pecũia corruptus fecit Calphurnius.

Metelli militaris disciplina.

Iugurtha a Metello vincitur.

Bocch⁹ vinctũ Iugurthã ad Mariũ misit consulem.

Marij iussu strangl'atur Iugurtha.

Iugurtha cũ duob⁹ ei⁹ filijs ĩ triũphũ ductus est.

Cicero ieasa milia prim⁹ cognoiat⁹ est qi extrema nasi pte eminẽs q̃ddã ĩ figurã ciceris habuit Cice. ortus.

ordo eq̃stris medi⁹ inter pres & plebẽ erat.

Hęc lucij ęlij filia fuit.

vinculis dissolutis: monilibus ët annulis discussis/illeso corpore nuda iacuit:equuus quoqꝫ eius pari modo frenis & cingulis(peremptus iacuit)dissolutis.

Equi miraculum.

¶Eutropij hystoriographi clarissimi de Ro.gestis: ¶Liber Quintus.

¶Caput Primum.

CVm bellum in Numidia contra Iugurtham gerit. Romani Cõsules Marcus Manlius & Quintus Cępio a Cymbris/ & Teuthonis/ & Tigurinis/ & Ambronibus(q̄ erant Germorum & Gallorum gentes)victi sunt: iuxta flumen Rhodanũ & ingenti internitione astricti:ët castra sua & magnam partem exercitus perdiderũt. Timor Romę grandis fuit:quantũ vix Hãnibalis tpe/Punicis bellis. Ne itérũ Galli Romam venirẽt. Ergo Marius post victoriam Iugurthinã secũdo Consul est factus:bellũqꝫ ei cõtra Cymbros & Theutonos decretũ est. Tertio quoqꝫ ei & quarto delatus est Consulatus:quia bellũ Cymbricũ ꝓtrahebaẗ. Sed in quarto Consulatu collegam habuit Quintũ Lutatiũ Catulũ:Cũ Cymbris itaqꝫ cõflixit:ex duobus pręlijs.cc.milia hostiũ cęcidit.xxx.milia cœpit & ducem eorũ Theutoniodum:ꝓpter quod merito absens Consul est factus. Interea Cymbri et Theutones:quorũ copia adhuc infinita erat:ad Italiam transierunt. Iterum a Caio Mario & Quinto Catulo contra eos dimicatum est:sed a Catuli parte fœlicius. Nam eo pręlio qꝫ simul ambo gesserunt.cxl.m.aut in pugna aut fuga cęsa sunt.xl.milia.capta. Romani milites ex vtroqꝫ exercitu.ccc.perierũt. Tria & triginta Cymbris signa sublata sunt:ex his exercitus Marij duo reportauit:Catuli exercitus.xxxi. Sed ab eorum mulieribus grauiorem pene quam ab ipsis pugnam Romani experti sunt.lx.ẽm plaustris in modũ castrorum depositis. Ipsę de super propugnãtes diu obstitere Romanis. Sed cum ab eis ipsę nouo cędis genere terrerentur: abscisis enim cum crine verticibus:inhonesto satis vulnere turpes relinquebantur:ferrũ qd̄ i hostes sũpserãt:in se suosqꝫ vertert. Nãqꝫ alię cõcursu mutuo iugulatę:alię apphensis inuicẽ facieb' strãgulatę:alię funib' ad sua colla ligatis equorũ cruribus ꝓtractę interierunt:alię laqueo de subiectis plaustrorum temonibus pependerunt:quędam dum se suspenderent duos fi

Romanorũ strages.

Cõiter Theutones legũt.

Marius quater consul.

Numerosa Teutonũ cędes.

Mulierũ grã de certamẽ.

Miserabile fœminarũ spectaculũ.

lios tractis per colla eorum laqueis ad suos pedes vinxit: ita his duobus preliis.cccxl.m. Gallorum occisa.cxl.milia capta sunt: absque innumera multitudine mulierum: que furore foemineo se suosque paruulos necauerunt Is belli finis fuit. Triumphus vtrique decretus est. Sexto Iulio Cesare: & Lucio Marco Philippo Consulibus sexcentesimo quinquagesimo anno ab vrbe condita: cum prope omnia alia bella cessarent. in Italia grauissimum bellum Picentes: Marci: Peligni que mouerunt. Qui cum annis numerosis iam populo Romano obedirent: tum libertatem sibi equam asserere coeperunt: pernitiosum admodum hoc bellum fuit Rutilius consul in eo occisus est. Cepio nobilis iuuenis & Porcius Cato alius Consul: Duces autem aduersus Romanos Picentibus: marsis fuere Titus vetius: Hierus Asianus: Titus Legennius: Aulus Cluentius: a Romanis contra eos bene pugnatum est. A Caio Mario qui sexies consul fuerat: & a Gneo Pompeio: maxime tamen a Lucio Cornelio Sylla: qui inter alia egregia: ita Cluentium hostium ducem: cum magnis copiis fudit: vt ex suis nec vnum amitteret: qua driennio cum graui tamen calamitate hoc bellum tractatum est. Quinto demum anno finem accoepit: per Lucium Cornelium Syllam Consulem: cum antea in eodem bello ipse multa strenue pretor gessisset. In tempore ipso: dira prodigia visa sunt. Nam sub ortu solis globus igneus a regione septemtrionis: cum maximo coeli fragore emicuit. Apud Aretinos in conuiuio cruore panibus quasi a vulneribus corporum fluxit. Per septem continuos dies grando lapidum: mixtis etiam testarum fragmentis: terram latissime verberauit. In Samnitibus e vastissimo terre hiatu flamma prorupit: & vsque in coelum extendi visa est. Tum etiam omnium generum animalia/que inter homines viuere solita erant: relictis publicis pascuisque cum balatu: hinnitu: mugituque miserabili: ad siluas/montesque fugerunt: canes quoque (quorum natura est extra homines esse non posse) lachrymosis vlulatibus/vagi luporum ritu oberrauerunt. Nec mora/post grauia hec prodigia ciuilia bella secuta sunt. Apud iudeos ea tempestate primus Aristobolus Rex pariter & pontifex Diadematis sumpsit insigne.

Mira Gallorum strages.

Pro libertate decertat.

Marius sexies fuisse consul dicitur.

Inclyte Sylle conflictus.

Dira prodigiorum miracula

Mirum mouerum.

Aristobolus primus apud Iudeos diadema sumpsit:

Caput.ii.

Anno vrbis condite sexcentesimo sexagesimo secundo primum Rome bellum ciuile commotum est: Eodem anno et Mithridaticum: Causam bello ciuili Caius Marius sexies Consul dedit. Nam cum Sylla Consul contra Mithridatem gesturus bellum: qui Asiam & Achaiam occupauerat: mitteretur. Is

Ciuilis belli mariani causa & origo.

ꝙ exercitum in Campania paulisper teneret: vt belli sotialis (de quo di/
ximus) quod intra Italiã gestum fuerat reliquię tollerentur: Marius affe/
ctauit: vt ipse ad bellũ Mithridaticũ mitteretur. Quare Sylla cõmotus cũ
exercitu ad vrbem venit. Illic cõtra Mariũ & Sulpitiũ dimicauit: primus
vrbem armatus igressꝰ est. Sulpitiũ interfecit Mariũ fugauit: atꝙ ita Con/
sulibus ordinatis in futurũ annũ Gneo octauio & Cornelio Cinna/ad
Asiam profectus est. Mithridates qui pontifex erat atꝙ Rex Armeniã Mi
norem: totum ponticũ mare: & in circuitu in bosphoro tenebat. Primo Ni
comedem amicũ ppli Romani. Bithynia voluit expellere. Senatuiꝙ mãda
uit: bellũ se ei (ꝓpter iniurias quas passus fuerat) illaturũ. A Senatu respõ
sum est Mithridati si id faceret: ꝙ bellum a Romanis & ipse pateret̃. Qua
re iratꝰ Cappadotiam statim occupauit: & ex ea Ariobarzanem Regem
et amicũ ppli Romani fugauit. Mox etiam Bithyniam inuasit: & Paphlago
niam: pulsis ex ea Regibus amicis ppli Romani Polemene/& Nicomede:
inde & Ephesũ contendit: & per omnem Asiam litteras misit: vt vbicũꝙ in
uenti essent Ciues Romani: vno die occiderentur. Interea etiam Matone
ciuitas Achaię ab Aristõe Atheniẽsi Mithridati tradita est. Miserat enim
iam ad Achaiam Mithridates Archelaũ ducem suũ cũ. c. xx. m. eqtũ ac
peditũ per quem etiam reliqua grecia occupata est. Sylla Archelaũ apud
Pyreũ non longe ab athenis obsedit: ipsas cepit: Postea commisso prelio
contra Archelaũ: ita eũ vicit vt ex. xx. milibꝰ vix decem Archelao superes/
sent. Ex Syllę exercitu: quattuordecim tantũ homines iterficerentur. Hac
pugna cognita Mithridates. lxx. milia electissima ex Asia Archelao mi/
sit: contra quem Sylla iterum commisit primo prelio. xx. milia hostiũ in/
terfecta sunt: & filius Archelai Diogenes. Secundo omnes Mithridatis co
pię extinctę sunt: Archelaus ipse triduo nudus i paludibus latuit. Hac re
audita Mithridates cũ Sylla d̃ pace ager̃ cepit. Interi Sylla ẽt. Dardãos:
Scordiscos: Dalmatas: & Moesos ꝑtĩ vicit: alios i fidẽ accepit. Sed eũ lega
ti a Rege Mithridate: q pacẽ petebat: venisset: non aliter se daturũ eẽ Sylla
r̃ndit: nisi Rex (relictis his q̃ occupauerat) ad regnũ suũ redisset. Postmo/
dũ ad colliqũ ãbo venerẽt Pax iter eos ordĩata ẽ: vt Sylla ad bellũ ciuile festi
nãs: a tergo ꝑiculũ ñ h̃eret. Nã dũ Sylla i Achaia & Asia Mithridatẽ vicit
Mariꝰ q fugatus erat/& Corneliꝰ Cinna vnꝰ ex Cõsulibus: bellũ i Italia re
pararũt: Et ingressi vrbem Romam: nobilissimos ex Senatu & consulares
viros interfecerunt: mł̃tos proscripserũt ipsius Syllę (domo euersa) filios &
vxorem ad fugam compulerunt. Vniuersus reliquus Senatus ex vrbe fu/
giens ad Syllam in gretiam venit: orãs vt patrię subueniret. Ille i Italiam
tunc traiecit: bellũ ciuile gesturus aduersus Norbanũ & Scipionẽ consul.

Mariꝰ septi-mũ affecta-uit cõsulatũ & iñ syllę ira

Cinna marij partes foue bat.

Lr̃ę a Mithridate p oẽm Asiã missę.

Archelaus Mithridatis dux.

Archelaus a Sylla victꝰ

Archelaus triduo ĩ palu dibꝰ latuit.

Mutuũ syllę et Mithridatis cõsiliũ atꝙ foedꝰ inter eos initum.

Senatus ex vrbe ad syllã confugit.

Mariꝰ a Sylla fugatus.

Sylla primꝰ armatꝰ vrbẽ igressus est.

Mithridatis indignatio.

Mithr. edictũ de Ro. occidendis.

Pyreũ atheniẽsiũ portũ esse dicunt.

Copię archelao missę.

Legati ꝓ pace tractãda ad syllam missi.

Marius vna cũ cina vrbẽ inuadunt.

Syllanę domꝰ euersio.

Et primo prelio contra Norbanum dimicauit nō longe a capua: tum.vi.m.cecidit.vi.m.coepit.xxiiij.suorum amisit Inde etiam ad Scipionem se conuertit:& ante prelium totum eius exercitum sine sanguine in deditionem accoepit. Sed cum Romę mutati consules essent: Marius Marij filius: ac Papyrius Carbo consulatū accoepissent: Sylla contra Mariū iuniorem dimicauit/&.xv.milia occisis.cccc. de suis perdidit. Sylla deinde cum Campanino Samnitum duce ex reliquis copijs ad portam collinam signa contulit.lxxx.milia hominum occidit. Mox etiam vrbem ingressus tria milia hominum contra fidem datam inermes peremit. Cumq; magna crudelitate aduersus sontes & insontes seuiret: Quintus Catulus palam Syllę dixit. Cum quibus tandem victuri sumus in bello armatos: si in pace inermes occidimus. Sylla de hinc Marium de Caprili casa extractum vinciri iussit: ductumq; trans tyberim: oculis effossis: membris minutatim fractis vel exactis: trucidari. Marium Marij filium pręneste persecutus obsedit: & ad mortem compulit. Rursus pugnam grauissimam habuit contra Lampanium & Carinatem duces partis Marianę ad portam collinam. lxxx.milia hostium in eo prelio contra Syllam fuisse dicuntur/duodecim milia.se Syllę dederunt. Ceteri in acie: in Castris: in fuga: insatiabili ira victoris consumpti sunt. Gneusquoq; Carbo Consul alter ab Arimino in Siciliam fugit: & ibi per Gneum Pompeium interfectus est: quem adolescentem Sylla atq; annos vnum & viginti natum cognita eius industria tantis exercitibus prefecerat: vt secundus a Sylla haberetur. Occiso ergo Carbone: Siciliam Pompeius recepit: transgressus inde ad Aphricam: Domitium Marianę partis ducem: & Ierdam Regem Mauritanię qui Domitio auxilium ferebat: occidit. Post hęc Sylla de Mithridate ingenti gloria triumphauit. Gneus etiam Pompeius quod nulli Romanorum tributum erat quartum & vigesimum annum agens: de Aphrica triumphauit. Hunc finem habuerunt duo bella funestissima: Italicum quod sotiale dictum est: & ciuile: quę ambo tractata sunt: per annos decem. Consumpserunt autem vltra centum quinquaginta milia hominum viros Consulares.xxiij. Pretores.vij. Edilitios.lx. Senatores fere.ccc. Post hęc tamen Sylla mortuo Lepidus Marianę partis aduersus Catullum Syllanum ducem consurgens: bellum reparauit: bis tunc acie certatum est. Plurimi Romanorum extincti. Albanorū ciuitas p eo q illuc Scipio Lepidi filius confugisset: expugnata & capta est. Brutus in Cisalpinam Galliam fugiens: apud Regium interfectus est. Hoc tempore Hierosolymis Alexandra Vxor Alexandri regnabat: ex cuius etate: iudeos rerum confusio & varię clades oppressere.

Nūerōsa Scipioni militū deditio.

Vel.xxiiij.

Claudi' xxv millia. cęsa affirmat.

Syllę & marij iunioris conflictus.

Nepanda Syllę crudelitas.

Dictū catuli ad Syllam attende.

Nefanda marij cędes

Carbo a Pōpeio interficit Domiti' ptium Marianarū dux.

Bellū sotialis et ciuil' finis

Pōpei' a Sylla lectus hic'.

Apd orosiū mortū leges Syllę triumphus.

Pompei triumphus.

Cq funesta bellor ciuilium arma Caros nūerū repetit.

Albanorū ciuitatis expugnatio. Bruti interitus.

Noue discordie iter Lepidum & catulum.

¶Eutropij hystoriographi clarissimi de gestis Ro:

¶LIBER SEXTVS.

¶Caput Primum.

Varij bellorũ impetus.

Marco Emilio Lepido: Quinto Catulo Consulibus: Cũ Sylla rempublicam cõposuisset: bella noua exarserũt. Vnũ in Hispania: aliud in Pamphilia & Sylicia Tertium ĩ Macedonia: Quartũ in Dalmatia. Nam Sertori⁹(q partium Mariarum fuerat) timẽs fortunam eorum q̃ iterempti erãt: ad bellũ cõmouit Hispanias. Missi sũt contra eum duces. Quintus Cęcilius Metellus/ filius eius qui Iugurtham Regem vicit: & Lucius Domitius pretor A Sertorij Duce Hirtuleio Domitius occisus est: Metellus vario successu: contra Sertoriũ dimicauit. Postea cum impar pugnę solus Metellus putaret: Gneus Pompeius ad Hispanias missus est: ita duobus ducibus aduersis: Sertorius fortuna varia sępe pugnauit. Octauo decimo anno per suos occisus est: & finis ei bello datus est: per Gneum Pompeium adolescentem: & quintũ Metellum pium: atq; omnes prope Hispanię in ditionem ppli Romani redactę sunt. Ad Macedoniam missus est Appius Claudius Post consulatum leuia prelia habuit: contra varias gentes quę Verodopam prouinciam incolebant: atq; ibi morbo mortuus est. Miss⁹ ei successor: Gneus Scribonius curio post consulatum. Is Dardanos vicit: & vsq; ad danubiũ penetrauit: triumphũq; meruit/ & intra triennium finem bello dedit. Ad Ciliciam & Pamphiliam miss⁹ est post/ Seruili⁹ ex consule vir strenuus. Is Ciliciam subegit: Silicię vrbes clarissimas oppugnauit: & cœpit. In his Faselidã: Olympũ Corycũ Cilicię regem. Isaurosq; aggressus ad deditionem redegit: atq; intra triennium bello finem dedit. Primus omnium Romanorũ in Isauriam iter fecit. Is reuertens: triumphũ accœpit: & nomen Isaurici meruit: Ac in Illyricum missus est: Gneo Cosconio proconsule. Is multam etiam partem Dalmatię subęgit: Salonas cœpit: & composito bello Romã post biennium redijt. Hisdem temporibus consul Marcus Emilius Lepidus/ Catulo collega/ ciuile bellum voluit commouere: Intra tamen vnam ęstatem: motus eius oppressus est. Ita vno tempore multi simul triumphi fuerunt. Metelli ex Hispania: Pompei secundus ex Hispania: Curionis ex Macedonia: Seruilij ex Isauria.

Domiti⁹ sertorius. Hirtuleius.

Sertoriũ iisdẽ: qb⁹ & viriatus: suorũ dolis iterfectũ tradunt. Claudij interitus.

Macedõicũ bellum.

Publi⁹ seruilius Cicilia; adoritur.

Seruili⁹ Ro. prim⁹ Isauros aggrediẽs cũ exercitu taurum montẽ penetrauit.

Seruili⁹ cognomento Isauricus dictus.

Quattuor simul triũplu

¶Caput. .II.

Nicomedes populū ro. Heredem istituit.

Nno vrbis conditę sexcentesimo/septuagesimo/sexto Lucio Lucinio Lucullo:& Marco Aurelio Cotta consulib⁹: mortuus est Nicomedes rex Bithynię & p testamentū populum Romanū hęredē fecit. Mithridates pace rupta Bithyniā & Asiam rursus voluit inuadere. Aduersus eū ambo cōsules:q̄mili/nō vnā habuere fortunā. Cotta apud Calcedoniā victus ab eo acie etiā itra oppidum coactus est:& obsessus. Sed cum se ide Mithridates Cyzicum trāstulisset. Vt Cyzico capto:totā Asiā iuaderet. Lucullus ei alter cōsul occurrit. Ac dum Mithridates in obsidiōe Cyzici cōmoratur:ipse eum a tergo obsedit famecp̄ consumpsit:& multis plijs vicit. Postremo Byzantium:q nunc cōstātinopolis est:fugauit:nauali quoq̄ prelio duces ei⁹ Lucull⁹ oppressit. Ita vno hyeme & ęstate a Lucullo ad centum fere milia hoim regis extincta sunt. Anno vrbis Romę d c.lxxviij. Macedoniā puītiā M. Licini⁹ Lucull⁹ accoepit:cōsobrin⁹ ei⁹ q cōtra Mithridatē bellū gerebat Et i Italia nouū bellū subito cōmotum ē. Septuagita ei & quattuor gladiatores ducib⁹ parca crisso: & oenamao:effracto Capuę ludo fugerunt: Vesuuium mōtē occupauerūt. Vnde erūpētes:Clodij(q eos obsidiōe cixerat)castra expugnauerunt:ipsoq̄ i fugā acto:cuncta i pdā auerterūt. Inde per Cōsētiā & Metapōtum circūducti:ingētia breui agmina collegerunt Itaq̄ cū ceędib⁹:icēdijs:rapinis:stupriscp̄ oia miscerēt:mulreq̄ se matronę ob dolorē pudoris violati necassēt:pene nō leui⁹ bellū mox q̄ Hānibal mouerunt. Nā multis ducibus:& duob⁹ simul Romanorum cōsulib⁹ victis:sexagita fere miliū armatorū exercitum cōgregauerūt. Victiq̄ sūt i Apulia a Marco Licinio Crasso procōsule: & post multas calamitates Italię:tertio anno bello huic finis ipositus est.

Mithridates a fide recessit.

Vel cilicum.

Byzātium a has cōstanti nopolis.

Mira gladiatorū p italiā irruptio.

Vel orixo.

Attende ne crixo: & mo mao sit pott⁹ legendum

Gladiatores cūcta vastando depopulātes.

A Crasso vincuntur gladiatores.

¶Cap. III.

Sexcētesimo octogesimo primo anno Vrbis conditę/publio Cornelio:tantū duo grauia bella ipio romāo erāt Mithridaticum & Macedonicum. Hęc: duo Luculli agebāt. Luci⁹ lucullus. & Marc⁹ lucullus. Lucius ergo lucull⁹ post pugnā Cyzicenam:qua vicerat Mithridatem: & naualem:qua duces eius oppressecat: persecutus est eum:& recepta paphlagonia:atq̄ Bithynia:etiam regnum eius

Lucullī vehemēs belli isectatio.

inuasit. Sinopen: & Mison: Ciuitates ponti nobilissimas cœpit. Secundo prelio apud Gaueran ciuitatem quo igentes copias ex omni regno addu xerat: mithridates cũ trigĩta milibus lectissima regis a quinq; romanorum militibus vastata esset: Mithridates fugatus: & castra ei⁹ direpta: armenia quoq; minor (quam tenuerat) eidẽ sublata est. Susceptus tamẽ est Mithri dates post fugam a Tigrane Armenię rege: qui tum igenti gloria impera- bat: Persas sepe vicerat: Mesopotamiã occupauerat / & Syriam / & phœnicis partem. Ergo Lucullus repetens hostem fugatum: etiam regnum Tigra- nis (qui Armenis imperabat) ingressus est: Tigranes certã ciuitatem Ar- ziane: nobilissimam regni Armeni accœpit: ipsum regem cum septem mili bus clibanarijs / & centum milibus sagittariorum: & armatorum venientẽ: decem octo milia militum habens: ita vicit: vt magnam ptem Armenorũ deleuerit. Inde Nisibim profectus: eam quoq; ciuitatem cum regis fratre cœpit: Sed hi quos in ponto Lucullus reliquerat: cũ exercitus parte: vt re- giones victas etiam romanorum tuerẽtur: negligẽter se / & auare a gentes: occasionẽ iterũ Mithridati i põtũ irrũpẽdi dedert: atq; ita bellũ renouatũ est. Lucullo parãti (capta Nisibi) cõtra psas expeditionem: successor ẽ mis sus. Alter aũt Lucull⁹: q Macedoniã administrabat: Bessis prim⁹ Rõano- rũ itulit bellũ: atq; eos igẽti prelio i Hemo mõte supauit: oppidũ Vscuda niã qd̃ Bessi habitabãt eod̃ die quo aggressus ẽ vicit: Cabulẽ cœpit: & vs- q; ad danubiũ penetrauit. Expugnauit etiã gẽtes: q̃ rhodopei mõtib⁹ cir cũfusę sũt. Inter cętera dictu audituq; horrida: q̃dã i captiuos agebãt. Ru ptis (cũ poculo op⁹ esset) humanorũ capitũ ossib⁹ cruentis / capillatisq; ad huc: ac p iteriores cauernas / male effuso cerebro oblitis: auide ac sine hor- rore: tãq verís poculis vtebãtur. Inde multas supra pontũ positas ciuitates aggressus est: Illic Appolloniã vertit: Gallatiã: parthenopoli: Thomos: Histrũ: Burziã oẽm cœpit: belloq; cõfecto Romã redijt: Ambo tñ triũpha rũt: Lucull⁹ (q cõtra Mithridatem pugnauerat) maiori gloria: cum tanto rum regnorum victor redisset.

Fugat⁹ mi- thridates

Mithrida- tes a tigra- ne suscept⁹.

Tigranes ca pitur.

Attẽde ne Romanorũ pot⁹sit legẽ dum.

Velessosso.

Lucullorũ triumphi.

Cap. IIII.

Confecto bello Macedonico: ma nente Mithridatico qd̃: recedẽ- te Lucullo: Rex collectis auxi- lijs reparauerat: bellum creticum ortũ ẽ Ad id miss⁹ Cecilius Metellus igẽtibus prelijs intra triennium omnem prouin- ciam cœpit: appellatusq; est Creticus: at q; ex insula triumphauit. Quo tempore libya quoq; Romano imperio: per testamentum Appionis qui Rex ei⁹ fue

Metell⁹ co- gnomento Creticus.

rat: accessit: in qua inclytę vrbes erant: Vernice: Philomais: Cirene. Dum hęc aguntur. Pyratę oĩa maria infestabãt: ita vt Romanis toto orbe victoribus: sola nauigatio tuta nõ esset. quare id bellum Gneo Pompeio decretum est: quod intra paucos menses ingenti fœlicitate & celeritate confecit: mox ei delatum bellum etiã contra Regem Mithridatem in Armenia minore: nocturno prelio victo: castra diripuit. xl. m. eius occidit. xx. tantum de exercitu suo perdidit: & duos Centuriones. Mithridates cum vxore fugit: & duobus comitibus. Neq; multo post cum in suos sęuiret: & complures amicos suos: necnon: ex ipodriã Magarẽq; filios suos trucidasset. Pharnaces alter filius ei᷒: exẽplo fratrũ territ᷒: exercitũ ad persequendum se missum: sibi cõciliauit: & mox aduersum patrem duxit Mithridates diu ex altissimo muro filium frustra pcat᷒: vbi inexorabilem vidit ita fertur exclamasse. Quoniam inquit Pharnaces mori iubet: vos si estis dij patrij: precor: vt quandoq; hanc vocem ipse audiat a liberis suis. Statimq; descendẽs ad vxores: pellices: ac filias suas: venenum omnibus dedit. Quod cum ipse nouissim᷒ oĩm hausisset: nec tamẽ propter remedia quib᷒ se pmunierat: veneno confici posset: Gallũ quẽdã vitigis militẽ iuitauit: eiq; iugulũ pbuit. Hũc finẽ habuit Mithridates: perijt aũt apud Bosphorũ vir: igentis industrię: & consilij q regnauit annis. lx. vixit. lxxii. cõtra Romanos bellum habuit annis. xl. Tigrani deĩde Põpei᷒ bellũ intulit. Ille se eidẽ dedidit: & in castra Põpei. xvi. miliario ab Artaxata venit: ac diadema suũ: cũ pcubuisset ad genua Põpei ĩ manib᷒ suis collocauit: quod ei Põpeius reposuit: honorificeq; eũ habitũ/regni tñ parte mulctauit: & grandi pecunia adempta est ei: Suri: phœnice: Sophene: Septem milia pterea talentorum auri/& argenti. cccc. m. quę populo Romano daret: quia bellum sine causa Romanis cõmouisset. Põpeius etiã mox Albanis bellũ ĩtulit: & eorũ regẽ/Herodẽ scilicet/prudẽter vicit. Postremo p epistolas/ac munera rogat᷒ veniam ei/ac pacẽ dedit. Hiberię quoq; regẽ Artacẽ vicit acie: & ĩ deditionẽ accepit. Armeniã minorẽ Deiotaro Galatię regi donauit: q̃ a soci᷒ belli Mithridatici fuerat. Attalo & Polemoni Paphlagoniam reddidit. Aristarchum Cholchis regẽ iposuit. Mox Ithurȩos & Arabes vicit. Et cũ venisset in Syriã Seleutiã vicinã Anthiochię ciuitatem: libertate donauit: q; regẽ Tigranẽ nõ recepisset. Anthiochẽsib᷒ obsidẽ reddidit: aliquãtũ agrorũ Damascẽsib᷒ dedit: quo loc᷒ ibi spatiosior fieret: delectat᷒ amœnitate loci & aquarũ habũdãtia. Inde ad iudęã trãsgressus ẽ. Hierosolymã caput gẽtis obsedit: nõ solũ natura loci: verũ ẽt igẽti muro: fossaq; maxie munitã. Cũ alias alijs legiões: diu noctuq; succedere sine requie cogeret: vix tertio mẽse expugnauit. xiij. m. iudęorũ occisis: cęteris in fidẽ acceptis: muros ciuitatis

Pyratarũ incursus

Res ĩ armenia minore a pom. gestę.

Mithri. a põpeio noctu̇ uictus.

Pharnax patri bellũ infert.

Põ. mithri. veneno cõpulit.

Mithridatis exit᷒ miser.

Artaxata Armenię maioris ciuitas.

Quenã egerit põpeius mithridate deuicto.

Iudęorum cędes.

Vel ptolemais.

Pyratas subiugauit pompeius.

Homocha rẽ apud orosiũ & exipo driũ leges

Tigranis deditio.

Herodes Albanorũ rex.

Seleutia syrię vrbs

Amplitudo hierosolymę vrbis.

euerti ęquariq; solo imperauit: cui' circuit' quattuor miliū passuū dr̄ fuisse Cūq; aliquātos pricipes iudęorū securi pcussisset: Hircanū sacerdotio restituit: Aristobolū captiuū Romā duxit. Hoc bellū oriētis cū. xxij. regib': se gessisse ipe Pōpeius narrauit. His gestis in Asiā se recœpit: & finem antiquissimo bello dedit: Marco Tulio Cicerone Oratore & Gn. Antonio cōsulib' anno vrbis cōditę sexcētesimo. lxxxix. Lucius Sergi' Catilina nobilissimi generis vir: sed īgenij prauissimi ad delēdā priam cōiurauit/ cum quibusdā: claris qdē: sed audaaib' viris: a Cicerone vrbe expuls' ē. Socij ei' dephensi i carcere strāgulati sūt. ab Antonio altero cōsule Catilina īpevictus plio ē: & interfect'. dc. xc. āno vrbis cōditę. Decio Iunio Syllano: & Lucio murea cōsulib': Metell' de creta triūphauit: Pōpei' de bello pyratico & mithridatico: nulla vnq̄ pōpa. triūphi similis fuit. Ducti sūt: ante ei' currū filij Mithridatis: filij Tigranis & Aristobol' rex iudęorū. Perlata īgēs pecunia: aurū atq; argētū īfinitū. Hoc tpe nullū p orbē terrarum graue bellū erat.

Catilinę coniuratio.

Catilinā Cicero abvrbe expulit.

Ca. ab antonio bello victus interfectusq;.

Cū. xxij. regib' bellū gessisse Pōpeius dr̄.

Ca. socij carcere strangulantur.

Inclytus Pōpeij triūph'.

¶ De Iulio Cęsare. ¶ Cap. V.

Gallię cęsari datę.

Anno vrbis cōditę. dc. xc. viij. C. Iuli' cęsar: q̄ postea iperauit cum Lucio bibulo: cōsul ē fact'/ decreta ē ei Gallia Trāsalpina/ & Cisalpina/ & comatā Postea senat' addidit. & Illyricum cū legiōibus denis. Primo vicit Heluetios/ q̄ nūc squadi appellātur. Deinde vicendo bella grauissima vsq; ad Oceanū Btitānicū pcessit Expugnauit nāq; in ea: Heluetios: Tuligos: Iacobores: Rauracos: & Boios: ex quibus. xlvij. m. perēpta sunt: cętera effugerunt. Deīde Ariouistū regē (cui auxiliabāt Arudes: marcomāes: Triboci: Vāgiōes: V erientes: Edures: & Sueui) fugere cōpulit: duasq; vxores ei': totidēq; filias cœpit: omnēq; exercitum per. l. m. passuum īsatiabiliter cęcidit. Post hoc gētē belgarum: cui adheserant bello vaguij cum. lx. m. armatorum: Suessiones cū. l. m. neruij pterea: quorū adeo idomita feritas erat: vt nūq̄ ad se mercatores accedere sinerēt. Hi nihilomin'. l. m. armatorum habentes: Atrebates: etiam & ambiani: menanpij: caleti: velocasses/ veromādui/ catuaci/ condrusi/ eburones/ ceresi cenomani/ q vno noie germani vocantur. quorum oim/ cum his quos supra diximus. cclxxij. m. fuisse referūntur. Hi cum repente e siluis erūpētes/ exercitū cęsaris perterritū/ i fugam uertissēt/ tandē hortatu cęsaris exercit' restitit/ eosq; vsq; ad internitionem pene deleuit. de hinc Titurius Albinus legatus cęsaris/ albercos:

Heluetij nūc squadi.

Varij populi a cęsare subiugati.

Cęsariani in fugam vertūtur.

eburiones:lixoniosq incredibili cęde deleuit. Publius crassus: alter legat9 ex aquitanis & cantabris.xxxviij.m.iterfecit. Cęsar rurs9 germanos q rhenū transierant: & totas gallias sibi subijcere parabant: bello adortus: vsq adinternitionem cęcidit: quorum ferunt.cccc.xl.m.fuisse. Deide facto pōte rhenum transgressus sueuos maximam & ferocissimam gentem superauit: quorum esse centum pagos multi prodidere: totāq germaniam pterruit. mox in galliam se recoepit. Domuit aūt annis.ix. fere oēm galliā: quę inter alpes & flumen rhodanum rhenum & oceanum est: & circuitus patet ab histricies cētena milia passuum Britānis mox etiā bellū intulit: quibus ante eum nec nomen quidem romanorū cognitū erat: eos quoq victos obsidibus accoeptis: stipendiarios fecit. Gallię aūt tributi nomine: annū imperauit sextertium quadrigencies. Germanosq trās rhenum aggressus i manissimis plijs vicit. Inter tot successus ter male pugnauit: apud arbenos semel pñs: & absens a germania bis. Nam legati eius titurius & Aurūculeius: per insidias cęsi sunt.

Sueui gens ferocissima.

Nouē annis gallias domuit cęsar.

Cęsar i gallijs subiugādis ter male pugnauit.

Cap. VI.

CIrca eadem tempora anno vrbis cōditę: dc.xcix. M. licini9 crassus collega Gn. pompei magni: cōsulatu scdo cōtra pthos missus ē: et cū circa carras cōtra omē / & auspicia / dimicasset: a surena herodis regis duce vict9: ac postremo interfectus est: cum filio clarissimo eiusdem nois & pstantissimo iuuene. Reliquię exercitus per cassium quęstorem seruatę sūt: qui singulari animo perditas res tanta virtute restituit: vt persas rediēs trant euphratē crebris plijs vinceret. Hic iā bellum ciuile successit execrandum & lachrymabile: quo pter calamitates quę plijs acciderūt / etiam romani nominis fortuna mutata est. Cęsar enim rediens e gallia victor: coepit poscere alium consulatum: atq cum sine dubietate aliqua differreret: cōdictum est a marcello consule: a bibulo: a pompeio: a catone: iussusq vt demissis exercitibus ad vrbem rediret: & ex marcelli consul' auctoritate ad legiones: quę apud Nuceriā erant: pompeius cum impio missus est: propter quā iniuriā cęsar ab arimino (vbi milites cōgregatos habebat) aduersum patriam cū exercitu venit. consules cum pompeio: senatusq omnis: atq vniuersa nobilitas ex vrbe fugit: & in grętiam transiuit: apud epirum / macedoniam / achaiam / (pōpeio duce) senatus cōtra cęsarem bellum parauit. Cęsar va

L. Crassus cōtra omē dimicās iterfectus est

Belli ciuilis cęsariani semia & origo Marcell9 cę. contrauenit et pleriq alij.

Senat9 timore territ9 (relicta vrbe) in gręciā fugit.

Illic qu q dūtaxat cohortes: qbus (vt liui9 ait) terrarū orbē adort9 est habuisse fertur

cuam vrbem igressus dictatorem se fecit. inde hispanias petijt: ibi pompei
exercitus validissimos & fortissimos cum tribus ducibus: Lucio Afranio:
Marco Petreio: Marco Varrone superauit. Inde regressus grętiam tran/
sijt aduersum Pompeium dimicauit Primū apud dyrrachium primo prę/
lio victus est: & fugatus: euasit tamen: quia nocte interueniente Pompeius
sequi noluit. Dixitqꝫ cęsar: nec Pompeium scire vincere: & illa tantum die
se potuisse superari: deinde in thessalia apud Paleopharsā: cum productis
vtrinqꝫ ingentibus copijs dimicauerūt. Pompei acies habuit. xl. milia. pe/
ditum: equites in sinistro cornu. dc. in dextro. d. ꝑterea totius orientis au/
xilia: totam nobilitatem: innumeros senatores: ꝑtorios: consulares: & qui
magnorum iam bellorum victores fuissent. Cęsar in acie sua habuit pedi/
tum non integra. xxx. m. equites mille. Nunq̄ adhuc romanę copię ivnū
neqꝫ maiores/ neqꝫ melioribus ducibus conuenerant: totum terrrarum or
bem facile subactvrę: si contra barbaros ducerētur. Pugnatum tamen ē in
genti contentione: cumqꝫ diu vtrinqꝫ dubia sorte cęderentur: atqꝫ ex alia
parte pompeius inter hortandum diceret (Parcite ciuibus) nec tamen fa/
cerent: ex alia vero cęsar hoc facere vrgeret/ dicens/ miles faciem feri. tan/
dein omnis pompei exercitus fugit: castra eius direpta sunt: ipse fugatus
alexandriam petijt/ vt a rege ęgypti: cui tutor a sena. datus fuerat/ pro/
pter iuuenilem eius ętatem: acciperet auxilia: qui fortunam magisq̄ ami
citiam secut⁹: occidit Pompeium: caput eius & annulum cęsari misit: quo
conspecto cęsar ēt lachrymas fudisse dicitur: tanti viri intuens caput: & ge
neri quondam sui Mox cęsar Alexandriam venit: ipsi quoqꝫ Ptolomę/
us insidias parauit: Cęsar vi insistentium hostium pressus: scapham
ascendit qui mox pondere subsequentium aggrauata ac mersa: per. cc.
passus ad nauem vna manu eleuata: qua carthas tenebat natando
peruenit. Mox nauali certamine pulsatus: magna facilitate: clas/
sem regiam: aut depressit: aut cœpit. Alexandrinis petentibus reddidit re
gem monitum: vt amicitiam magis Romanam: q̄ arma experiri studeret:
qui tamen illico vt liber fuit/ bellum intulit: sed continuo cum toto ex/
ercitu suo & ipse deletus est. Nam. xx. milia hominum in eo bello cęsa re
feruntur. xij. milia cum. lxx. longis nauibus dedita: quingenti ex victo/
ribus cecidisse dicuntur. Rex ipse adolescens: scapha exceptus vt fu/
geret: multis insilientibus mersus necatusqꝫ est. Corpus eius ad lit/
tus inditio loricę aureę cognitum fuit. Cęsar Alexandria potitus:
regnum Cleopatrę dedit Ptolomęi sorori: cum qua consuetudinem
stupri habuerat: quę regio comitatu vrbem ingressa est. Rediens inde

Cęsar dicta/turā iuadit.
Pōpeianę copię vna cum ducib⁹ i hispania supatę.
Cęsar℥ dictū

Aiunt & ęrarium diripuisse.

Cęsar victus aufugit.
Copię i thessalia vtrinqꝫ cōgregatę

Obellum lachrymabile et oī deflēdū ęuo.

Pompeianorū furor.

Pōpeij adpulsus i egyptum

Pō. ptolomęi adulescentis iussu a septimio & achilla cęsus est.

Cęsaris lachrymę.
Cęsari a ptolomęo īsidię parātur.

Trāquill⁹ refert ore natā do mordic⁹ paludamētū apprehēdisse.

Mira cę. nandi peritia Iulijcę. admonitio.
Cę. & pto. cōgressus.

Ptolomęi exitus.

Cę. cū Cleo. re℥ habuisse tradunt.

Cleopatra regnū assequtur

Cęsar Pharnacem Mithridatis magni filium qui Pompeio in auxilium apud Thessaliam fuerat: rebellantem in ponto: & multas populi Romani ꝓuincias occupantem/ vicit acie. Postea ad mortē coegit. Inde Romā re/gressus tertio se consulē fecit: cum Marco Emilio Lepido: qui ei magr̄ eq/tum dictatori añ annū fuerat. Inde in Aphricam ꝓfectus est: vbi infinita nobilitas cū Iuba Mauritanię rege bellū reparauerat: apud tapsum Pu/gnauit Cęsar cum illis & vicit: duces autem Romani erant Publius Cor/nelius Scipio ex genere antiquissimo Scipiōis Aphricani: Hic ēt socer ma gni Pompei fuerat: Marcus petreius: Varro: Marc⁹ portius Cato: Lucius Cornelius faustus Sylle dictatoris filius Contra hos commisso pręlio: post mltas dimicationes victor fuit Cęsar. Cato: Scipio: petrei⁹: Iuba: ipsi se oc/ciderunt. Faustus Syllę quondam dictatoris filius: Pompei gener a Cęsa re interfectus est. Post annū Cęsar Romam quattuor triūphis ingressus: quarto se consulem fecit: & statim ad Hispanias est profectus: vbi Pompeij filij Cneus & Sextus ingens bellum pręparauerant. Multa ꝑlia fuerunt: vltimum apud mundam ciuitatem in quo adeo Cęsar pene victus est: vt fugientibus suis se voluerit occidere: ne post tantam militaris rei gloriam in potestatem adolescentiū: natus ānos. lvi. veniret: Deniqꝫ reparatis suis vicit: & Sextus pompei filius maior occisus est: minor fugit. Inde Cęsar bel lis ciuilibus toto orbe compositis: Romam redijt: & agere insolētius cœpit: et contra consuetudinem romanę libertatis. Cum ergo & honores ex sua voluntate pręstaret: qui ad populum an: ea referebantur: nec Senatui ad se venienti assurgeret: aliaqꝫ regia & pene tyrannica faceret: coniuratū est in eum: a lx. vel amplius Senatoribus: equitibus romanis: ꝑcipue fuerunt inter coniuratos duo Bruti: ex eo genere Bruti qui primus Romę consul fuerat: & reges expulerat: & C. Cassius: & Seruilius Cascas Ergo Cęsar cum Senatus die: inter cęteros venisset ad curiam. xxiij. vulneribus con/fossus est: vir quo nullus vnq̄ bellis magis enituit. Eius siquidem ductu vn decies centū nonaginta & duo milia hostium cęsa sunt. Nam q̄tum bellis ciuilibus fuderit: noluit annotare. Signis collatis quiquagesies dimicauit. Marcus Marcellus solus Supgressus: q xxxix. vicibus parimō fuerat ꝑlia tus. Adhuc nullus celerius scripsit: nemo velotius legit: quaternas simul epistolas dictauit: tantę fuit bonitatis: vt quos armis subegerat: clementia magis vicerit: eodem tempore tres simul exorti soles: paulatim in eun/dem orbem coierunt. Inter cętera portenta quę in toto orbe facta sunt: bos in suburbano Romę ad arātes locutus ē: frustra se vrgeri: non eni fru/menta: sed homines breui defuturos.

Pharnax a Cæ. vincitur

Thapsus fluuius.

Cæ. aphricā petit.

Cato vticę manum sibi cū mltis alijs intulit.

Cæ. q̄ttuore git triūphos

Attende di: ligenter.

Pōpeij filij a Cęsare rur⁹ victi.

Hęc dr̄ ꝑci: pua iter ali: as causa.

a. lx. in Cę. co iuratum est.

Plut. et Ap: pian⁹ referūt cascā primū iuxta iugulū ēe ꝑcussiss̄e Alij aūt bru: tū asserunt.

Cæ. interit⁹. Orosi⁹ xxiiij. vulnerib⁹ io: sum asserit.

nūer⁹ militū Cę. ductu oc ciosorum.

Quoties pu gnauerit.

q diu gesse: rat noctu scri bebat.

Mira Cæ. me moria.

De Cæ. cle: mentia

Horrida por tenta.

Bos locutus

¶Eutropij hystoriographi clarissimi de Ro.gestis:
¶LIBER SEPTIMVS.
¶De triumuiratu. Caput. .I.

ANno vrbis condite.dcc.fere ac nono/ interfecto Cęsare ciuilia bella repa⸗ rata sunt:percussoribus enim Cęsaris Senatus fauebat. Sed Antonius consul parti um Cęsaris:ciuilibus bellis opprimere eos co⸗ nabatur. Ergo turbata rep.multa antonius scelera committēs:a Senatu hostis iudicatur: Missi ad eum persequendum duo cōsules: Pā sa & Hircius:& Octauianus:adolescēs:anno.x vij.natus:patre Octauio Senatore genit⁹:ma ternum genus ab Enea per Iuliam familiam sortitus: Cęsaris nepos quem ille testamento hęredem reliquerat:& nomen suum ferre iusserat. Hic est qui postea Au⸗ gustus est dictus & rerum fortuna potitus. Quare profecti contra Anto⸗ nium tres duces:vicerunt eum apud Mutinam:euenit tamen vt victores consules:ambo morirentur Quare tres exercitus vni Cęsari paruerunt. Fugatus antonius āmisso exercitu confugit in Hispanias ad Lepidum/q Cęsaris magister equitū fuerat/ & tum militū copias grandes habebat: a quo susceptus est. Mox Lepido operam dāte:Cęsar pacem cum Anto nio fecit:& quasi vindicaturus patris sui mortem (a quo per testm̄ fuerat adoptatus) Romam cum exercitu profectus:extorsit vt sibi vigesimo an no consulatus daretur. Senatum proscripsit:cum Antonio:ac Lepido: rempublicam Armis tenere cœpit: per hos etiam Cicero orator occisus est:multiq; alij nobiles. Interea Brutus & Cassius interfectores Cęsaris ingens bellum mouerunt:erant enim per Macedoniam & orientem multi exercitus quos occupauerant. Profecti sunt igit contra eos Cęsar Octa⸗ uianus Augustus:& Marcus Antonius. Remanserant enim ad defen⸗ dendam Italiam:Lepidus Apud Philippos Macedonię vrbem:cōtra eos pugnauerunt. Primo prœlio victus est Antonius & Cęsar. Perijt tamen dux nobilitatis Cassius: Secundo Brutum & infinitatem nobilitatem: quę cum illis bellum gesserat:victum interfecerunt. Ac sic inter eos di uisa est respub. vt Augustus Hispanias: Gallias: & Italiam tene⸗ ret: Antonius Asiam: Pontum: & orientem. Sed in Italia Lucius Antonius Consul bellum ciuile commouit: Frater eius qui cum.

Anto.et lepi d⁹ erāt Cę.a micissimi.

Au.(q Octa uian⁹ diceba tur) duxit o= riginem ab Enea.

qd asserūt p peraȝ Octa= uianū legēdū Octaui⁹ legē dum sit.

Aug.dict⁹ ē ob ei⁹ maie= statē Aug.ei q.maiestate plenus

Cę.au.cū āt. lep.foed⁹ijt. Au.p testa. a Cæ.hæres fuerat ascri= ptus.

Anto.lep.& Aug.amici facti rēp.iua dūt ac triūui ratū ineunt.

Cice.antonij iussu a popi lio lena iux= ta villā suaȝ interfect⁹ est

Octauianus & Ant.cōtra Brutū & Cas siū bella ges serunt.

Hinc belluȝ philippense: thessalicuȝ.

Diuiditur in tres Respu.

Brutus a ca millo interfe= ctus est.

Cęsare contra Brutum & Cassium dimicauerat. Is apud Perusiū Tuscię ciuitatē: victus & captus est: neq3 occisus. Interim a Sexto Pompeio Gnei Pompei filio ingens bellum in Sicilia commotum est: his qui superfuerant ex partibus Bruti Cassijq3 ad eum cōfluentibus: bellatum per Cęsarem Augustum Octauianum: & Marcum Antoniū aduersum Sextum Pompeium: pax postremo conuenit.

Bellū contra sextū Pō. ab octa. & An. geritur.

Cū sexto P. Pax fit.

¶ De Augusti monarchia. ¶ Caput. .II.

EO tempore. M. Agrippa in Aquitania rē psp̄e gessit: &. L. Ventilius bass⁹ irrumpētes in Syriam Persas: tribus p̄lijs vicit. Parthorum regis Herodis filium interfecit: eo ip̄o die quo olim Herodes Persarum rex/p ducē Surenam Crassum occiderat: Hic prim⁹ de Parthis iustissimum triumphum Romę egit Interim Pōpeius pacē rupit & nauali p̄lio vict⁹: fugiens ad Asiam interfectus est. Antoni⁹ q Asiam & orientē tenebat: repudiata sorore cęsaris Augusti octauiani Cleopatram reginam Egypti duxit vxorem. Cōtra persas et ip̄e pugnauit: primis eos p̄lijs vicit: regrediēs tn̄ fame & pestilentia laborauit. Et cum instarent Parthi fugiēti ip̄e p victo recessit His temporib⁹ quoq3 ingens bellum ciuile commouit: cogente vxore Cleopatra regina Egypti: dū cupiditate muliebri optat ēt vrbe regnare: victus est ab Augusto nauali pugna clara & illustri apđ Actium q loc⁹ in Epyro ē: ex qua fugit in Egyptum: & desperatis rebus: cū oēs ad Augustū transirent: ip̄e se interemit. Cleopatra exornata diuersis ornatib⁹ ad Cęsarē venit: sperans eū vt cęteros sua specie ad libidinē allicer̄: sed ille se itra pudicitiā coartās: adei⁹ cōcupiscētiā minime iflexus: eā mox custodiri mādauit: q̄ ea custodia elapsa: in p̄cioso sepulcro iuxta Antonium suum se collocans: sibi aspidem admisit: & veneno eius extincta est. Egyptus per Octauianum Augustum imperio Romano adiecta ē: p̄positusq3 eius factus est, Gn. Cornelius gallus. Hunc primū Egyptus Romanum iudicē habuit. Ita bellis toto orbe cōfectis: Octauianus August⁹ Romā redijt. xij. anno postq̄ cōsul fuerat: ex eo remp. p. xliiij. annos solus obtinuit. Ante enim. xij. annis cū Antonio & lepido tenuerat. Deniq3 cum de oriente victor reuersus esset: tunc primū Augustus: eo q̄ rēp. auxerat: consalutatus est: atq3 ex tūc sūmam rerum potestatem: quam Greci monarchiam vocant adeptus est. His diebus trās tyberim de taberna meritoria: fons olei ex terra exūdauit: ac per totū diē largissimo riuo fluxit: significās ex gētibus grām xp̄i. Tūc

Pōpei⁹ foed⁹ rumpit.

Ant. Au. sororē (quā ꝑ repudiauit) duxerat: hinc orta dissentio.

Interficitur Pompeius.

An. Cleopatrā ducit in vxorem.

Ant. ab Au victus.

Anto se ferro traijcit.

Cleopatrę illecebrę.

Augusti pudicina.

Cleopatra aspidis veneno: iuxta Ātoniū tumulo extincta est.

Cor. gall⁹ p̄ Ro. Egypti iudex.

Egypt⁹ ip̄io Ro. adiūcta.

Mūdi Mōarchiā obtinet

Au. dict⁹ est Munacij plautij sñia (teste trāq̄llo) cū q̄d Romulū appellād cēserent

Miracula in Xp̄i aduētu Refert Orosius eo quo Xp̄s nat⁹ est die vetuisse Au. se dn̄m appellari.

etiam circulus ad speciē cœlestis arcus circa solem apparuit. Igitur cū Quadragesimo scdo anno firmissimā verissimāq; pacē Cęsar cōposuisset: Xpus Dñs in Bethleem natus est: cuius aduentui pax ista famulata est. Nllo tpe ante cęsarem magis Romana res floruit. Nam exceptis ciuilibus bellis in quibus inuictus fuit: Romano adiecit iperio. Egyptū: Cantabriam: Dalmaciam: sępe añ victam: sed penitus tunc subactā: Pannoniā: Aquitaniā: Illyricū: Actiam: Vindelicos: & Talassos in alpibus: Omnes Ponti maritimas ciuitates. In his nobilissimas: Bosphorū & Ponti Cappadocię Vicit aūt pręlijs Dacos: germanorū ingentes copias cęcidit: ipos quoq; trās Albā fluuiū submouit: qui barbarico lōge vltra Rhenū est. Hoc tñ bellum per drusū priuignum suū administrauit: sicut p Tiberiū priuignum alterū / Pannonicū. Quo bello. cccc. milia captiuorū ex germania transtulit: & supra ripam rheni in gallia collocauit. Armeniam a Parthis recoepit: obsides (qđ nl'li antea) Persę ei dediderīt. Reddert ēt signa Rōana: q̄ Crasso victo ademerant. Scithę & Indi: quibus antea Romanorum nomē incognitum fuerat: munera legatosq; ad eum miserunt. Galatia quoq; sub hoc puincia facta est: cum antea regnum fuisset: primusq; eam Marcus Lolius p prętore administrauit. Tanto etiam amore apud barbaros fuit: vt reges populi Romani amici: in honorem eius conderent ciuitates: q̄s Cęsareas nominarent: sicut in mauritania a rege Iuba: & in Palestina: q̄ nunc vrbs est clarissima. Multi aūt reges ex regnis suis venerūt: vt ei obsequerentur: et habitu Romano togati scilicet ad vehiculū vel equum ipsius cucurrerīt. Adeo deniq; turbas: bella simultates execratus est: vt nisi iustis de causis: nunq̄ genti cuiq̄ / bellum indixerit: iactantisq; esse ingenij & leuissimi dicebat ardore triumphandi: & ob lauream coronam id est folia infructuosa: in discrimen per incertos euentus certaminum securitatem ciuium pcipitare: neq; imperatori bono quicq̄ minus q̄ temeritatem congruere: satis celeriter fieri quicquid commode gereretur: armaq; nisi maioris emolumenti spe: nequaq̄ mouenda esse: ne compendio tenui: iactura graui petita victoria: similis sit hamo aureo piscantibus cuius abruti āmissiq; detrimentum: nullo capturę lucro pensari potest: auumculi quoq; inuentum vehementer arguebat: qui milites: commilitōes nouo blandoq; more appopulās: dū affectat carior fieri auctoritatē pricipis emolliuerat: deniq; erga ciues clementer versatus est: In amicos fidus extitit: quorum precipui erant: ob taciturnitatem: Mecœnas: Ob pacientiam laboris modestiamq;: Agrippa: diligebat pręterea Vergilium: flaccumq; poetas. Rarus q dem ad recipiendas amicitias: ad retinendās constātissimus: liberalib' studijs: prępertim eloq̄ntię in tm̄ incūbens: vt nullus: ne i pcinctu q dē laberet dies

Margin notes (left):
quo ipij Au. āno Xps nascitur.
Atteđ q̄nāз Aug. adiecerit ipio Ro.
Scithę & idi se Rōano iperio sūmittunt.
Vrbes ob Au. honorē cōditę & Cęsares dictę.
Nihil ipatori temeritate fugibilius
Refert & trāq̄ll' aug. ista verba solitū iactar: Festina tarde: q̄ maturitatis signum fuit. Analogia. Plyni' natural' hy. li. xxviij. Refert Mecœnatez melissiū triēnio silentiuz seruasse.

Margin notes (right):
Saluatoris nři natalis.
Drui' & Tiberi' Augu. priuigni fuere.
Galatia Regnū ātea: s; r ex puicia facta est.
Atteđ Aug. dictū notāđ de triūphandi ardore & eius maturitate
Cęsar Iuli' Aug. maior fuit auūcul'
Mecœnas. Aggrippa. Virgilius. Falaccus.

quin legeret:scriberet:declamaret. Auxit ornauitq́ Romã edificijs mul/
tis isto glorians dicto:vrbem Lateritiam reperi:reliquo marmoream. Fuit
mitis:gratus:ciuilis:animi lepidi:corpore toto pulcher:sed oculis magis:
quorum acie clarissimorũ syderum modo vibrans:libenter accipiebat ce/
di ab intendentibus:tanq̃ solis radijs/aspectu suo:a cuius facie:dum qui/
dam miles oculos auerteret:& interrogaret̃ ab eo/cur ita faceret:r̃ndit.qa
lumen oculorum tuorũ ferre non possum:Nec tamen vir tantus:vicijs ca/
ruit.fuit.n.paululum impatiens:leuiter iracundus:occulte inuidus:palã
factiosus:porro autem dominandi supra q̃ existimari potest cupidissimus:
studiosus aleę lusor:cumq́ esset cibo ac vino multũ deditus aliquatenus
vero somni abstinens:seruiebat tamen libidini vsq́ ad probrum vulgaris
famę. Nam inter.xij.catamitos:totidemq́ puellas accubare solitus erat.
Abiecta quoq́ vxore Scabonia:amore alienę coniugis possessus:Liuiam q̃
si marito concedente sibi iunxit:cuius Liuię iam erãt filij: Tiberius & Dru
sus:cumq́ esset luxurię seruiens:erat tamen eiusdem vitij seuerissimus vl/
tor:more hominum qui in vlciscendis vitijs:quibus ipsi vehementer indul
gent:acres sunt. Annos septem & septuaginta ingressus Nolę morbo in/
terijt:q̃q̃ alij scribant dolo Liuię extinctum:metuentis ne:quia priuignę
filium Agrippam quem odio nouercali in insulam relegauerat reduci cõ
pererat:eo sumam rerum adepto:pœnas pateretur:igit̃ mortuum seu ne
catum multis nouisq́ honoribus Senatus censuit decorandũ Nam pręter
id quod antea patrem patrię dixerat:templa tam Romę q̃ per vrbes ce/
leberrimas ei consecrauit:cunctis vulgo iactantibus:vtinam ãt non nasce
retur:aut non moriretur vir qui non immerito & maxima parte deo simi/
lis est putatus:neq́ enim facile vllus eo aut in bellis fœlicior fuit:aut in pa
ce moderatior.xliiij.annis quibus solus gessit imperium ciuilissime vixit.
in cunctos liberalissimus:i amicos fidelissim⁹:quos tãtis euexit honoribus:
vt pene ęq̃ret fastigio suo. Impauit ãnis.lvi.xij.cũ Antonio.xliiij.solus:q
certe nũq̃ aut reip.ad se potentiam traxisset:aut tandiu potiretur:nisi ma
gnis naturę studiorũ bonis abũdasset. ¶Cap. .III.

Dictũ quo gl̃iabatur Augustus.

Mira Aug. oculorũ acies. Attende diligenter.

Plyni⁹ ait fra cũd ferre fo[...] litũ Augu.[...] q̃siterrit⁹ e[...] oculos spe[...] ctasset.

Liuia Aug. nupsit viuẽte Marito Tiberio Nerõe

Viciosi vicio rũ vltores.

quo anno & vbi August. interijt.

Tradit Sue toni⁹ icestuũ cũ iulia filia cõmisisse: q̃ semel Naso apphẽdit & ob id ab au. in põtũ relegatus est.

Tẽpla in honorez. Aug.

Dictũ vulgi Ro. post Au. mortem.

Hinc i nouorũ pricipum gratlatiõe lõgo post tp̃e acclamatũ ẽ Sit Aug. fœlicior: Traiano melior.

Impiũ Aug.

nno ab vrbe cõdita dcclxvii rẽp.
btissimã Tiberio successori r̃liqt:
q priuign⁹ ei mox gẽte:postremo
adoptiuus filius fuerat. Iste qui a Clau/
dius Tiberi⁹ Nero dicebat̃ elegãter a io/
cularib⁹ Biberi⁹ mero:ob vinolẽtiã noiat⁹
est:satis prudẽs in armis:satisq́ fortuna/
tus antę sumptũ imperium sub augusto

Quid ẽ Addũt cladiu3 ob ei⁹ atrocitatẽ dictũ.

rat:eaq deuicta per. Cn.sentium:& aulum plautium:illustres & nobiles viros:triumphum celebrem egit:quasdam insulas etiam vltra britannias in oceano positas:romano imperio addidit:quę appellantur orchades:filio autem suo britannici nomen imposuit:tam ciuilis autem circa quosdā amicos extitit:vt etiam plautium nobilem virum /qui in expeditione britānica multa egregie fecerat:triumphantem ipse prosequeretur: et conscendenti capitolium leuius incederet:vixit annos.lxiiij.Imperauit.xiiij.post mortem consecratus est:diuusq appellatus.

Huic astipulatur diuus hieronimus

Orchades insule ro.imperio a cla.additę.

Claudi⁹ iter diuos hitus.

Caput. VI.

SVccessit huic nero nepos.C.Caligulę:auūculo suo simillim⁹:q romanum imperium deformauit & minuit:insitatę luxurię:sumptuūq:vt qui exemplo Cai.Caligulę in calidis et frigidis se lauaret vnguentis:retib⁹ aureis piscaretur:quę blactinis fūibus extrahebat:īfinitā senat⁹ ptem interfecit:bonis omnibus hostis fuit.Ad postremū se tanto dedecore prostituit:vt saltaret et cantaret in scęna: cythara redico habitu vel tragico: parricidia multa cōmisit:fratre:mr̄e interfectis.vrbem romam incendit:vt spectaculi eius imaginem cerneret:qualis olim troia capta arserat In re militari nihil omnino ausus:Britanniam pene amisit: Nam duo sub hoc nobilissima oppida capta illic:atq euersa sunt Armeniam parthi substulerunt:legionesq romanas sub iugū miserunt.Duo tamen regna sub eo prouincię factę sūt: pontus:polemoniacus:concedente rege polemone:& alpes cottię rege defuncto:propter hoc romanę vrbi execrabilis ab omnibus simul destitutus et a senatu hostis iudicat⁹:cum quęreretur ad pœnam(q uę pœna erat talis:vt nudus per publicum ductus furca capiti eius inserta: virgis vsq ad mortem cęderetur:atq ita precipitaretur saxo)e palatio fugit:et i suburbano liberti sui/quod est inter salariam et numantanam viam:ad quartū vrbis miliarium/se interfecit.Edificauit romę thermas: quę ante neronianę dictę:nunc alexandrinę appellantur.Obijt.xxxi.ętatis anno:imperij xiiij.atq in eo omnis augusti familia consumpta est:deniq omnibus flagigitijs suis:etiam hoc addidit:q sanctos dei apostolos: petrum paulumq trucidauit.

Nerōis molicies.

Nerōis parricidia.

Quę nā fuerit cā incēdii vrbis a ne.factū.

Alij aliā dāt cām:dom⁹ ei⁹.s.cōstruēdę Ad q allu dit Epigrāmatari⁹ scđo epigrāmate. in cu⁹ iuidiā distichō cōdi tū ē tale Rōa d.f.v.m.q. Siñ.e.v.o.i. domus.

Nerōis exitus.

Thermę Neroniāę:nunc aūt alexādrinę.

A.Ne.Aug. familia fine capit.

Petr⁹& paulus sub Neronę passi sūt.

Caput. VII.

Huic seruius galba successit antiquissimę nobilitatis senator: cum lxxiij. annum ageret ętatis: ab hispanis et gallis imperator elect⁹ est: mox ab vniuerso exercitu libenter acceptatus: nam priuata eius vita insignis fuerat: militaribus et ciuilibus rebus: sępe cōsul: sępe pro consul: frequenter dux grauissimi belli: Huius breue fuit imperium: & quidem bona haberet exordia: nisi ad seueritatem propensior videretur Insidijs Othonis occisus est: imperij mēse septimo: iugulatus in foro Romę: sepultusq; in ortis suis: qui sūt in Aurelia via non longe ab vrbe Roma.

Galba ab othonis militib⁹ occisus ē. Nā a galba adoptari sperabat otho.

Ad q alludit iuuenalis .s.saty. scda cū ait nimirū sūmi ducis ē occidere galbam.

Caput. VIII.

Lucius otho occiso: Galba inuasit imperium: materno genere nobilior q̄ paterno: neutro tamen obscuro: in priuata vita mollis: & Neronis familiaris. In imperio documentum sui non potuit ostendere. Nam cum his temporibus quibus Otho Galbam occiderat: etiam Vitellius factus esset a Germanicis exercitibus imperator: bello contra eum suscepto: cum apud Bebriacum in Italia breui prelio victus esset: ingentes tamen copias ad bellum haberet: sponte semet occidit: patentibus militibus: ne tam cito de belli desperaret euentu / cum tanti se non esse duxisset: vt propter eum ciuile bellum oriretur: voluntaria morte obijt. xxx. et octauo ętatis anno. nonagesimo & quinto imperij die.

In campo bebriac pugnauit otho cū vitellio

Otho seipsm in castris occidit.

Caput. IX.

Deinde Vitellius imperio potitus est: familia honorata magis q̄ nobili. Nam pater eius non admodum clare natus: tres tamen ordinarios gesserat consulatus. Hic cum multo dedecore iperauit: et graui sęuitia notabilis pcipue ingluuie et voracitate. Quippe cum de die sępe quarto vel quinto feratur epulatus: notissima certe cœna memorię mandata est: quam ei Vitellius frater exhibuit: in qua super cęteros sumptus duo milia piscium: septem milia auium apposita traduntur. Hic cum Neroni similis esse vellet atq; id

Mira vitellij i epulis voracitas.

adeo preferret: vt etiam exequias Neronis que humiliter sepulte fue-rant: honoraret: a Vespasiani ducibus occisus est: interfecto in vrbe prius Sabino Vespasiani fratre: quem cum capitolio incendit. Interfectus au-tem est/ & magno dedecore tractus per vrbem Romam publice nudus: e-recta coma: & capite eius/ subiecto ad mentum gladio stercore inuoluto: et pectus ab omnibus obuiijs appetitum Postremo iugulatus & in tybe-rim proiectus est: etiam communi caruit sepultura: perijt autem etatis an no septimo &.l. Imperij mense.viij.& die vno.

Vitellius fe- dissime truci datur.

Vitellius cō caruit sepul tura.

Caput. .X.

Vespasianus huic successit: fact' apud Palestinam princeps/ obscu requidem natus: sed optimis vi-ris comparandus: priuata vita illustris: vt qui a Claudio in Germaniam: deinde in Britanniam missus: Tricies & bis cum hoste conflixit: duas validissimas gentes: viginti oppida: insulam vectam Britan-nie proximam: imperio Romano adiecerit. Rome se iperio moderatissime gessit: pecunie tamen auidior fuit: ita vt eam: nullis iniuste auferret: quam cum omni diligentie prouisione colligeret. Tamen studiosissime largieba tur: precipue indigentibus. Nec facile ante eum cuiusquam principis vel maior est liberalitas cōperta/ vel iustior. Placidissime bonitatis: vt qui ma-iestatis quoqȝ contra se reos: non facile punierit: vltra exilij poenam. Sub hoc Iudea Romano accessit imperio. & Hierosolyma que fuit vrbs nobilissi ma palestine: Achaiam: Lyciam: Rhodum: Byzantium. Samum: que libe re ante id tempus fuerant: Item Thraciam: Ciliciam: Commagenem: que sub regibus amicis erant: in prouinciarum formam redegit. Offensarum et inimicitiarum immemor fuit. Conuitia a causidicis et philosophis in se dicta/ leniter tulit: diligens tamen cohercitor discipline militaris. Hic cum filio Tito de hierosolymis triumphauit. Post hec cum senatui: popu lo: postremo cunctis amabilis ac iocundus esset: profluuio ventris extin-ctus est: in villa propria circa Sabinos: annum agens etatis.lxix. Impe-rij nonum/ & diem septimum: atqȝ inter diuos relatus est. Genituram fi-liorum ita cognitam habuit. vt cum multe coniurationes contra eum fie-rent quas patefactas ingenti dissimulatione contempsit: in senatu dixerit: aut filios sibi successuros/ aut neminem.

Vespasian' pecuniarum plus equo a- uidior.

Hierosoly- ma palestine vrbs.

Vespasianus cū tito filio triūphauit.

Vespa. ven- tris pfluuio extinctus.

Presagiū vespasiani de fi lijs

Caput. .XI.

Tit⁹ populi Romani delitię.

HVic filius Titus successit: qui & ipse Vespasianus est dictus: vir omnium virtutum genere mirabilis/ adeo vt amor et delitię hūani gn̄is diceret̄: facūdissim⁹: bellicosissim⁹: moderatissim⁹ Causas latine egit: poemata & tragœdias grece composuit in oppugnatione Hierosolymorum sub patre militans: duodecim propugnatores: duodecim sagittarum ictibus confixit. Romę tantę ciuilitatis iperio fuit vt nullū oino puniret. Cōuictos aduersū se cōiurationis ita dimisit: vt ī eadē familiaritate qua ātea habuerit. Facilitatis & liberalitatis tantę fuit: vt cū nulli qcq̄ negaret/ & cū ab amicis reprehenderetur respondit. Nullum tristem debere ab imperatore discedere. Preterea cum quadā die in cœna recordatus fuisset: non vlli illa die se quicq̄ pręstitisse: dixerit amicis. Hodie diem perdidi. Hic Romę amphiteatrū edificauit: et quinq̧ milia ferarum in dedicatione eius occidit. Per hęc inusitato fauore direptus: morbo perijt: in ea qua pater villa: post biennium & menses octo dies. xx. quam imperator erat factus: ętatis anno altero &. xl. Tantus luctus eo mortuo publicus fuit: vt omnes tanq̄ in propria doluerint orbitate: senatus obitu ipsius circa vesperam nuntiato: nocte irrupit in curiam: et tantas ei mortuo laudes gratiasq̧ congessit: quantas nec viuo vnq̄ egerat: nec presenti: & inter diuos relatus est.

Quęnā cōposuerit Titus.

Dignū principis documentum.

Titi pricipis mēorabilis vox.

amphitheatrū a tito cōditum.

Titi exitus.

Tit⁹ ī diuos relatus.

Caput. XII.

Domitian⁹ xij. iperator.

DOmitianus mox accœpit imperium frater ipsius iunior: Neroni aut Caligulę aut Tiberio similior: q̄ patri: aut fratri suo: primis tamē annis moderatus in imperio fuit: mox ad ingentia vitia progressus: libidinis: iracundię crudelitatis/ auaricię/ tantum in se odij fomitem concitauit: vt merita & patris & fratris aboleret Interfecit nobilissimos ex Senatu: dominū se et deum: primus appellari iussit. Nullam sibi nisi auream et argenteam statuam in capitolio passus est poni. Consobrinos suos interfecit. Superbia quoq̧ in eo execrabilis fuit. Expeditiões quattuor habuit: vnam aduersum Sarmathas: alteram aduers⁹ Cathos: duas aduersum Dacos. De dacis Cathisq̧ duplicem triumphum egit: de Sarmathis solam lauream vsurpauit. Mul

Tellatur trā quill⁹. cū domitian⁹ epistolā dicta = ret sic ichoabat/ dn̄s et de⁹ nr̄ sic fieri iubet. hic ne aliter vocaretur post istitutumē

Domitiani superbia

tas quidem calamitates hisdem bellis passus est Nam in Sarmathia legio eius cum duce interfecta est: & a Dacis Appius Sabinus consularis: et Cornelius Furcus prefectus pretorij: cum magnis exercitibus occisi sũt Romę quoq; multa opera fecit: i his capitolium: & forum transitorium diuorum: Porticus Isium/ ac Serapeum/ & Stadium. Quanta autem in primitiuos sanctos machinatus fuerit: si non semper opere(quod maluisset) tamen consilijs & cogitatione (puto) non deerunt qui scribent. Et quoniam infamare plures quęrunt propter procliuitatem ad malum: q̃ bene etiam facta laudare. Qui audax est & pręsumptuosus siue petens: vt faciat mala: quamq̃ si aliqu antisper boni fecerit: preponderant tamen sua mala: corã promptulis vt & audeant quęq; perperam acta sciant/ edisserere: si non insuper non scita confingere. Verum cum ob scelera: vniuersis exosus eẽ cœpisset: interfectus est suorũ coniuratione in palatio: anno ętatis. xxxv. imperij. xv. Funus eius cum ingenti dedecore per Vispiliones exportatum: & ignobiliter est sepultum.

Opera a domi. istructa.

Domi. a suis i palatio interfectus.

Traditur p⁹ Do. mortem oia ei⁹ acta a senatu rescissa fuisse.

Ignobile Domitiani fun⁹.

EVTROPII HYSTORIOGRAPHI CLARISSIMI DE ROMANORVM GESTIS. LIBER OCTAVVS.

Cap. .I.

Anno octingentesimo & quinquagesimo ab vrbe condita. Vetere & valẽte cons. res. pu. ad prosperrimum statum rediit. bonis principibus ingenti fœlicitate cõmissa. Domitiano exitiali tyrãno Nerua successit: in priuata vita mõderatus et strenuus/ nobilitat(inedię: qui senex admodum operã dante Petronio scđo p̃fecto p̃torio. Itẽ petronio interfectore Domitiani: iperator est factus. Equissimum se & vtilissimũ p̃buit: rei pub. diuina prouisione consuluit Traianum adoptando. Mortuus est romę post annum et quattuor menses imperij sui ac dies octo: ętatis. lxx. et altero anno: atq; inter diuos relatus est.

Nerua Domitiano successit.

Petronij op a Nerua i iperiũ euect⁹ ẽ.

Nerua Traianũ adoptauit i iperium

Moritur nerua.

Nerua inter diuos relat⁹ est.

Caput. .II.

Svccessit ei Vlpius crinitus Traianus natus Italice in Hispania: familia antiqua magis q̃ clara: Nam pater eius primum consul fuit: Imperator autem apud agrippinam in gallis factus est: rem.

Traian⁹ iperator creat⁹

pu.ita administrauit:vt omnibus principibus merito preferatur:inusitate ciuilitatis et fortitudinis fuit Romani imperij:quod post augustũ deffen- sum magis fuerat:q̃ nobiliter ampliatum:fines longe lateq; diffudit. Vr- bes transrhenum i Germania reparauit. Daciam decibalo victo subegit: (prouincia trans danubium facta) in his agris quos nunc Taiphali/nunc Victobali / & Terungiti habent:ea prouĩcia decies centena milia passuũ incircuitu tenuit. Armeniam quam occupauerant Parthi recoepit. Sar- mato Syrie occiso:qui eam tenebat:Albanis regẽ dedit. Hibernorum re- gem Sauromatarum: & Bosphoroanorum: & arabum: & Oschroeno- rum:& Bolcorum insulam accoepit Carduenos:Marcomedes occupauit: et Antemusium magnam persidis regionem: Seleuciam:et Tesifontem: Babylonem:Messenios vicit ac tenuit:vsq; ad indie fines:& ad mare rubrũ accessit:atq; ibi tres prouincias fecit. Armeniam: Assyriam : Mesopotam iam cum hijs gentibus que ad eam attingunt. Arabiam postea in proui- cie formam redegit. In mari rubro classem instituit:vt per eam Indie fines vastaret:Gloriam militarem ciuilitate et moderatione superauit:Rome& per prouĩcias equalem se omnibus exhibens:amicos salutandi causa fre quentans:vel egrotantes:vel cum festos dies habuisset: conuiuia cum eis indiscreta vicissim habens:saepe in vehiculis eorum sedens:nullum Senato rum ledens:nihil iniustum ad augendum fiscum agens: liberalis in cun- ctos fuit:publice priuateq; ditãs oẽs et honorib'a ugẽs quos mediocri fami liaritate cognouisset:orbẽ terrarũ edificãs:multas imunitates ciuitatib' trĩ buẽs:nihil nõ trãqllũ et placidũ agẽs:adeo vt oĩ ei' etate vnus Senator dã natus sit:At is tamen per senatũ:ignorante Traiano:ob hoc per orbem ter rarum deo proximus: nihil non venerationis meruit: & viuus & mortu- us. Inter alia dicta hoc illius fertur egregium:amicis enim culpantibus q' nimis circa omnes communis esset: respondit. Talem se imperatorem esse priuatis: quales esse sibi imperator priuatos optasset. Post ingen- tem sibi gloriam belli domiq; quesitam/e Perside rediens apud Seleu- ciam Ysaurie profluuio ventris extinctus est. Obijt autem etatis an- no Septuagesimo tertio / mense Iulio / die quarto / Imperij Nonode- cimo / mense sexto:die Quindecima:atq; inter diuos relatus est. Solus oĩm iperatorũ intra vrbem sepultus est/ossa eius collocata in vrnã aure am in foro: quod edificauit: sub columna ibi posita sunt: cuius altitu do. c.xl. pedes habet. Huius tantum memorie delatum est: vt vsq; ad nostram etatem non aliter in senatu principibus id clamaretur nisi:foe licior Augusto: melior Traiano: adeo in eo gloria bonitatis obtinuit vt vel assentantibus vel vere laudantibus occasionem magnificentissi-

Quẽnã Tra. rõano adiecerit iperio.

Egregia traiani facinora

Traianus ad idos vsq; penetrauit.

De familiari Traiani conmertio

De ei' liberalitate

Tra'. iperãte vnic' dãnatus ẽ senator

O dictũ principe notãdũ et oĩ euo memorãdũ.

Tra. ventris profluuio fato cõcessit.

Quo anno Tra. decessit

Loc' sepulture.

Solus Tra. iter iperatores i vrbe sepultus est.

Cũ qspiã nouus crearetur Impator qd acclamare tũc moris erat.

mi prẹstet exempli.

Caput III.

Plotia Tra. Vxor

DEfũcto Traiano Helius Adrianus creatus est princeps sine aliqua quidem volũtate Traiani: sed operam dante Plotia Traiani vxore. Nam eũ Traianus (q̄q̄ consobrinẹ suẹ filium) viuens noluerat adoptare: Nat' est ipse Italice in Hispania: qui Traiani gloriẹ inuidens: statim ꝑuincias tres reliq̄t: quas Traianus addiderat: idest Assyriam: Mesopotamiam: Armeniam. Reuocauit exercitus ac finem imperij esse voluit Euphratem. Idem de Dacia facere conantem amici deterruerunt: ne multi ciues Romani Barbaris traderent̄: ꝓpterea quia Traianus victa Dacia: ex toto orbe Romanorum infinitas eo copias hominum transtulerat: ad agros & vrbes colendas. Daciẹ enim diuturno bello Decibali/res fuerant exhaustẹ: pacem tamen omnis imperij suo tempore habuit. Semel tantum per prẹsulē dimicauit: orbem Romanum circumiuit: & multa edificauit. Facundissimus latino sermone: grẹco eruditissimus fuit: non magnam clemētiẹ gloriam habuit: diligentissimus tñ circa ẹrarium & militum disciplinam. Obijt in Campania maior Sexagenario: Impij anno vigesimo. Senatus nolebat ei tribuere diuios honores: tñ cũ successor illi' Titus Aurelius Fuluius Antonius hoc vehementer exigeret: et vniuersi Senatores palam resisterent: tandem obtinuit.

Adrian' Plotinẹ ope in imperiũ euect' ē.

De lr̄is Adriani.

Vel ꝓcõsulē

Moritur Adrianus.

Adri. tãd inter diuos relatus.

Caput. IIII.

ERgo Adriano successit Marcus Antonius Fuluius Boionius: idem etiã Pius nominatus gñe claro: sed admodum vetere: Vir isignis: & qui merito Numẹ Pompilio conferat̄. Ita vt Romulo & Traiano ẹquetur. Vixit ingenti honestate/priuat' i maiori Impio. Nulli acerb': cũctis benign'. Iure militari moderata glia: defendere magis ꝑuicias q̄ ãplificare studēs. Viros ẹq̄ssimos ad administrandam remp. q̄rens: bonis honorem hñs: Improbos sine aliqua acerbitate detestans: Regibus amicis venerabilis non minus q̄ terri

M. Anto. cognomto pi'.

Pius Alter Numa.

bilis: adeo vt Barbarorum plurimę nationes depositis armis: ad eum con trouersias suas litesq; deferrent: suiq; eius parerent. Hic ante Imperiū di- tissimus: opes quidem suas stipendijs militum & circa amicos liberalitati- bus minuit. Verum ęrarium opulentū reliquit. Pius propter clementiam dictus est. Obijt apud Orium villam suam: miliario ab Vrbe. xij. vitę an- no Septuagesimo septimo. Imperij Vigesimo tertio: atq; inter deos rela- tus est & merito consecratus.

Antonij liberalitas.

Ant. Pi⁹ cur cognomēto dictus sit.

Decedit Pi⁹ & iter deos refertur.

Caput .V.

POst hunc imperauit Antonius et Verus: Haud dubie nobilis- simus: qppe cū eius origo pri- na a Numa Pōpilio: mr̄na a Solentino Rege penderet: & cū eo. L. ānius Anto. Seuerus. Tūq; prim Romana resp. duo bus ęquo iure Impiū admīstrātibus pa- ruit: cū vsq; ad eos singulos sp habuis- set Augustos. Hij & genere inter se coniūcti fuerunt/ & affinitate. Nā Se uerus nepos Antonius/ gener Antonij Pij fuit pvxorem Galeriā & p Fau stinam iuniorem Galerię consobrinam suam. Hij bellum contra Parthos gesserunt: qui post victoriam Traiani cumprimum rebellauerūt Seuerus et Antonius ad id profectus est: qui Anthiochię & circa Armeniam agēs multa per duces suos: & ingentia patrauit: Seleuciam Assyrie Vrbē nobilis simam: cum Qadringentis milibus hominum coepit: Particum triūphum reuexit/ cum fratre eodemq; socero triumphauit. Obijt tamen in Venecia cum a concordia ciuitate altinum proficisceretur: & cum fratre in vehiculo sederet. Subito sanguine ictus casu morbi: quem Grẹci Apoplexin vocāt. Vir ingenij parū ciuil: reuerentia tñ fratris: nihil vnquā atrox ausus. Hic cum obijsset Vndecimo Imperij anno inter deos relatus est.

Roanū ipiū ad duos trā flatuȝ est: q; non ante.

Illorū gesta i imperio.

Aliq̄ ingen- tis legunt.

Seuer⁹ mo- ritur.

Apoplexis morbus.

Caput .VI.

Post eum Antonius solus rempubli- cam tenuit: quem mirari facilius quis- quam: q̄ laudare posset: a principio vitę tranquilissimus/ adeo vt ab infan- tia quoq; vultum nec ex gaudio nec ex moerore mutauerit. Philosophię de- ditus stoicę Ipse etiam non solum vi- tę moribus: sed etiam eruditione Phi-

Mira anto- nij indoles.

Antoni⁹ sto icorum do- ctrina imbu tus.

losophus. Tantę admirationis adhuc iuuenis: vt eum successorem para-uerit Adrianus relinquere. Adoptato tamen Antonio Pio genero eius: Idcirco esse voluerit: vt hoc ordine ad Imperiū pueniret: Institutus est ad philosophiam p Apolloniū Calcedonensem Ad sciam litterarum gręca-rum p Cheronensē Plutarchi nepotē: latinas aūt eum lr̄as: orator nobilissi mus docuit. Hic cū omnibus Romę ęquo iure egit. Ad nullam insolentiā elatus est Imperij fastigio: liberalitatis promptissimę: puincias ingenti be nignitate & moderatione tractauit. Contra Germanos (eo Principe) res fœliciter gestę sunt. Bellū vnum ipse gessit marcomanicū: Sed quantū nul la memoria fuit: adeo vt punicis conferať. Nam eo grauius est factū: q̄ vni uersi exercitus perierāt. Sub eo ei tantus casus pestilētię fuit: vt post victo-riam Persicā Romę ac p Italiā: puinciasq̄ maximas: hoim partes: militū fere omnes copię: lāguore defecerint. Ingenti ergo labore & moderatiōe: cum apud Carmintū iugi triennio pseuerasset: bellū marcomanicū confe cit/quod cū Squadi Vuandali: Sarmathę: Sueui: atq̄ oīs Barbaria cōmo uit: multa milia hoim interfecit: ac Pānonijs a seruitio liberatis: Romę rur sus cū Cōmodo Antonino filio suo/quē iam Cęsarē fecerat/triūphauit. Ad cuius belli sumptū/cū ęrario exhausto/largitiões nl̄las hēret: neq̄ qs in digeret: neq̄ puincialib⁹/aut Senatui aliquid vellet auferre: Instrumtū re gij cultus/facta in foro diui Traiani sectione/distraxit vasa aurea: pocula crystallina & marmorina. Vxor q̄dē sua syricā & aureā vestē/& mlta orna menta gēmarū: ac p duos cōtinuos mēses venditio hita est: mltūq̄ auri te-dactum. Post victoriā tn̄ emptorib⁹ p̄cia restituit: q reddeř cōparata volue runt: modestus nl̄ii fuit: q maluit semel empta retineř. Hic pmisit viris cla-rioribus vt cōuiuia eo cultu (quo ipe) & ministris similib⁹ exhiberēt. In ędi tione munerū post victoriā adeo magnificus fuit: vt centū siml̄ leones exhi buisse tradať. Cū igiť fortunatā rēp. & virtute & māsuetudīe reddidisset. Obijt octauodecimo imperij anno. Vitę Sexagesimo primo: & oibus cer-tatim adnitentibus inter diuos relatus est.

Antōnij pręceptores

Marcomanicū bellū punicis conferendum.

Grauissima pestis illuies

Antonij triūphus

Cōis rerū regiaȝ suppellectili: um ob bellū gerēd vendino

antonij i leonib⁹ (p spectacul intellige) magnificentia.

Hoc antea (teste trāqlo) a Iulio cęsare cōpressum fuerat.

Ant. iter diuos r̄latus ē

Caput. .VII.

Cōmod⁹ (q & Ant. dict⁹ est) patri succedit.

Huius successor .L. Antonius Cōmo-dus qui nihil paternum habuit: nisi q̄ contra Germanos fœliciter & ipse pu-gnauit. Septembrem mensem ad no-men suum afferre conatus est: vt Cō-modus diceretur: sed luxurię obscœ-nitate deprauatus: gladiatorijs armis sępissime in ludo: deinceps etiam in am-

Antea d mutatione mēsis septem bris.

De ludorū cōmodi turpi exercitatione.

phiteatro cum huiusmodi hominibus dimicauit. Obijt morte subita: adeo vt strangulatus: vel veneno interfectus putaretur: cum annis duodecim post patrem: & octo mensibus īperasset: & tanta execratione omnium: vt etiam hostis humani generis mortuus iudicaretur.

Com. hostis hūani gñis iudicatus.

Caput. VIII.

Pertinax

Vic successit Pertinax grādęuus: & qui cum Septuagenariam attigisset ętatem: Pręfecturā vrbis tū agens: ex Senatusconsulto imperasse iussus: Octagesimo die imperij pretonianorum militum seditione: & Iuliani scelere occisus est.

Trucidatur Pertinax a Iuliano.

Caput Nonum.

Saluius Iulianus.

P Ost eum Saluius Iulianus remp. inuasit. Vir nobil' & iure peritissimus: nepos Saluij Iuliani/ qui sub Diuo Adriano perpetuum composuit edictum. Victus a Seuero apd̄ Miluiū pontem: interfectus in palatio: vixit mensibus septem postq̄ cœperat Imperare.

Milui' pons

Caput Decimum.

Ortus septimi seueri

Hinc Imperij Romāi administrationem Septimus Seuerus accœpit: oriundus ex Aphrica/ prouīcia Tripolitana: oppido Lepti: solus oīm & añ & postea ex Aphrica Imperator fuit. Hic prim fisci aduocatus: mox militaris tribunus. Per mlta deinde ac varia officia atq3 honores vsq3 ad administrationem totius reipublicę peruenit. Pertinacem se appellari voluit: in honorem eius Pertinacis qui a Iuliano fuit occisus. Parcus admodum fuit: natura sęuus: bella multa et fœliciter gessit. Pescenniū nigrū: q in Egypto & Syria rebellauerat apud Cyzicum interfecit: Parthos vicit: & Arabas interiores: & Azabenos: Arabasquoq3 superauit: vt etiā ꝓuinciam ibi faceret. Idcirco Parthicus: Arabicus: & Azabenic' dictus est. Mlta toto orbe Rōano reparauit: Sub eo etiā Glodi' Albinus: q in occidēdo Pertinace socius fuerat Iuliano: & Cęsarem se ī Gallia fecit: victusq3 apd̄ Lugdunū & interfectus ē. Seuerus tn̄ pręter bellicam gloriam etiam ciuilibus studijs clar' fuit & litteris doctus: philosophię scientiam ad plenum adeptus: nouissimum bellum in britannia habuit: vtq3 recœptas prouincias omni securitate muniret: vallum per .xxxij. passuum milia a mari ad mare deduxit. Decessit Eboraci

Attende

Vel Arabes

Seueri cognomina.

Glodius interficitur.

admodum senex: Imperij anno Tertiodecimo: mēse tertio: & diu⁹ appellat⁹ ē: Nā filios duos successores reliqt: Bassianū & Getā: Sed Bassiano antonini nomen a Senatu voluit imponi: itaq; dictus est. M. Aurelius Antoninus: patriq; successit. Nam Geta hostis publicus iudicatus: confestim perijt.

Seuer⁹ duōs reliqt filios.

Bassianus co gnōīto Antonin⁹ dict⁹ ē

ℂCaput. .XI.

Marcus igit̄ Aurelius Antoninus Bassianus Idemq; Caracalla morū fere prīnorū fuit: paulo asperior & minax. Opus Romę egregiū fecit Lauacri/q̄ Antonianę appellant̄. Nihil p̄terea memorabile/ impatientis libidinis fuit/ qui nouercam suā Iuliani vxorē duxerit: Defūctus est ī Hosdorena/ apud Edessā moliēs aduersum Parthos expeditionē: anno Imperij sexto mense secūdo/ vir egressus ętatis Quadragesimum tertium annum funere publico elatus est.

Antonianę Lauacra ab Anto. dictę.

Moritur Antoninus.

Caput. .XII.

DEinde Opilius Macrinus: qui p̄fectus p̄torio erat: cū filio Diadumeno facti Imperatores: nihil memorabile ex temporis breuitate gesserunt. Nam imperium eorum duorum mensium & vnius anni fuit: seditione militari ambo pariter occisi sunt.

Opili⁹ Macrin⁹ & ei⁹ fili⁹ imperant.

ℂCaput. .XIII.

Aurelius.

CReatus est post hos Aureli⁹ Antoninus Hic Antonini Caracallę filius putabat̄: Sacerdos aūt Heliogaballi tēpli erat. Is cū Romam ingenti & militū & Senatus expectatione venisset: p̄bris se oibus cōtaminauit. Impudicissime vixit & obscœnissime: biennioq; post/ & octo mensibus interfectus est/ tumultu militari: & cū eo matar Symiamyta

Aurelij impudicitia.

ℂCaput. .XIIII.

Alexāder & Cęsar & Augustus appellatus.

Successit huic Aurelianus Alexāder ab exercitu Cęsar: a Senatu/ Augustus: nominatus. Iuuenis admodū: Susceptoq; aduers⁹ Persas bello xereneorū Regem gloriosissime vicit. Militarē disciplinā seuerissime rexit: Quasdā tumultuātes legiones integras exauctorauit. Assessorē habuit/ vel Scrinij magistrū Vlpianum iuris conditorem. Romę quoq; fauorabilis fuit: Perijt in Gallia militari tumultu. xiij. Imperij anno & diē octauo.

Vlpian⁹ Iuris conditor.

Māmea au relij mr̄ fuit.

ℂEutropij hystoriographi clarissimi de Ro.gestis:

ℂLIBER NONVS.

ℂCaput Primum.

Maximus.

Post hunc Maximus ex consortio militari: primus ad Imperiũ accessit: sola militum voluntate: cũ nulla Senatus intercessisset auctoritas: neq ipse Senator esset: Is bello aduersus Germanos fœliciter gesto: cũ a militibus Imperator esset appellatus: a Puppieno Aquileię occisus est: deserentibus eum militibus suis: cũ filio adhuc puero: cum quo imperauerat triennio & paucis diebus.

Occiditur maximus.

ℂCaput Secundum.

Tres simul imperant.

POstea tres simul fuerunt Augusti: Puppienus: Balbinus: & Gordianus: duo superiores obscurissimo genere: Gordianus nobilis quippe cuius pater senior Gordianus consensu militum cum pro consulatum Aphricę gereret Maximiano Imperatore: Princeps fuisset electus. Itaq cum Romam venissent Balbinus & Puppienus in palatio interfecti sunt: soli Gordiano Imperio reseruato.

Duo in palatio trucidati

ℂCaput Tertium.

Ianus a Gordião apitur.

GOrdianus admodũ puer cum trãquillam Romę duxisset vxorem: Ianũ geminum apperuit: & ad orientem profectus Parthis bellũ intulit: qui iam moliebantur erumpere: quodquidem mox fœliciter gessit: prœlijsq ingentibus Persas afflixit. Rediens haud longe a Romanis finibus interfectus est: fraude Philippi: qui post eum Imperauit: ei tumulum Vigesimo miliario a Cirgesso (quod castrum nunc Romanorum est) Euphrate iminens edificauit Exequijs Romam reuexit: ipsum diuum appellauit.

Parthis bellum illatum.

Interficitur Gordianus.

Cirgessum.

ℂCaput Quartum.

Vrbis Annus milesimus celebratur.

PHilippi duo / filius ac pater / Gordiano occiso / Imperium inuaserunt: atq exercitu incolumi reducto ad Italiam e Syria profecti sunt: his imperantibus: milesimus Annus romanę vrbis ingenti ludorum apparatu & spectaculorum celebratus est. Ambo deinde ab exercitu interfecti sunt: Senior Philippus Veronę: Romę iunior: annis quinq imperauerunt: inter diuos tamen relati sunt: ex quibus iunior Philippus

philippi duo imperant.

Ambo a militibus interfecti sunt

adeo seueri animi fuit: vt nullo cuiusq̃ cōmento ad ridendum solui potue-rit: patremq; ludis secularibus petulantius chachinantem vultu aduersa-to notauerit.

Philippus.

Caput. .V.

Decius.

Post hos Decius e Pannonia inferiori: Bubaliç natus Imperiū sū psit: bellum ciuile (quod in Gallia matum fuerat) oppressit: filium suum Cęsarem fecit. Romę lauacrum edificauit. Cum biennio ipse & filius eius imperassent: vterq; in Barbarico bello interfecti sunt: e quibus senior gurgite paludis immersus est: ita vt nec cadauer eius potuerit inueniri: digno damnat' iudicio/qui persecutionem in xp̄ianos mouēs: inter cęteros beatum leuitam et martyrem Laurentium igne excoxit.

Decius pr̄ et ei' fili' obeūt mortem

Sub Decio passus ē diu' Laurentius.

Decij cadauer iundatū/ nec post visū.

Caput. .VI.

Mox imperatores creati sunt: Gall' Hostilianus et Galli filius Volusianus: Sub hijs Emilianus in Moesia res nouas molitus est: ad quem opprimendum: cū ambo profecti essent: interamine interfecti sunt non completo biennio: Nihil omnino clarum gesserunt. Sola pestilentia/ morbis / atq; ęgritudinibus not' eorum principatus fuit.

Hostilian' et Volusian' regnant.

Morbi irrepunt.

Caput. .VII.

Emilianus obscurissime natus/obscurius imperauit: si, quidē Maurus fuerat: ac tertio mense extinctus est.

Emilianus maurus regnat.

Caput. .VIII.

Lycini' Valerianus.

Hinc Lycinius Valerianus in rhecia et norico agens: ab exercitu imperator: & mox Augustus est factus. Gallienus quoq; Romę a senatu Cęsar est appellat'. Horum Imperium Romano nomini perniciosum et pene exitiabile fuit: ita vt vel infoelicitate Principum: vel ignauia Germani Rauennam vsq; venirent: Valerianus in melopothamiam bellum gerens: a sapore Persarum Rege superatus est: Mox etiam captus apud Parthos ignobili seruitute consenuit Nam q̄diu vixit Rex eiusdem prouincię icuruato eo: pedem eius ceruicibus imponens: solitus erat equum conscendere.

Valerian' capitur. Idē moris eē reginarūcy pri. author ē, valerius.

Ignominiosa valeriani seruit'

¶Caput. .IX.

Gallienus cũ adolescens factus esset Augustꝰ Imperium primum fœliciter: mox commode/ad vltimum perniciose gessit. Nam iuuenis in Gallia & ĩ Illyrico multa strennue fecit: occiso apud Mursam Ingenuo: qui purpuram sumpserat: & rebelliano diu placitus & quietus. Mox in omnem lasciuiam dissolutus tenendę rei publicę habenas probrosa ignauia et desperatione laxauit: Alamani exhaustis Gallis: in Italiam penetrauerunt: Dacia (quę a Traiano vltra danubium fuerat adiecta) ammissa est. Gręcia: Macedonia: Pontus: Asia vastata per Gotthos: pannonia a Sarmatis: Squadisq́ꝫ populata ē: Germaniq́ꝫ ad Hispanias penetrauerunt. Parthi Mesopotamia occupata Syriam sibi cœperunt vendicare.

Lasciuia galieni.

Caput. .XI. vel. x.

Cum iam desperatis rebus & deleto Imperio Romano: Posthumius in Gallia obscurissime natus purpuram sumpsit: et per annos decem ita imperauit: vt consumptas pene & uincias ingenti virtute & moderatione reparauerit: qui seditione militum interfectus est: ꝙ Magunciã cum quę aduersum eum rebellauerat: Lolliano res nouas moliente: diripiendam militibus tradere noluisset.

Posthumius purpura vsꝰ.

Interficitur posthumius

Cap. .XII.

Post eum Marius vilissimus opifex purpuram accœpit: et secundo die interfectus est.

Mariꝰ scdo quo imperat die iterfectꝰ.

Caput. .XIII.

Victorinus postea Galliarum accœpit Imperium. Vir strennuissimus: sed cum nimię libidinis esset: & matrimonia aliena corrumperet: Agrippinę occisus est, auctoriano quodam machinãte dolum: Imperij sui anno secundo.

Victorinus.

¶Cap. .xIIII.

Huic successit Tertiꝰ Senator: qui Aquitaniam honore prędidis administrãs: absẽs a militibꝰ Imperator electus ē: & apud Burdigalã purpurã sũpsit. Seditiones multas militũ ꝑtulit. Sed dũ hęc in Gallia agerẽtur: in oriẽte ꝑ Odenachũ Persę victi sũt: defẽsa Syria: recœpta Mesopotamia vsq́ꝫ ad Thesifontem Odenachus penetrauit. Ita Galieno rempublicam deserente: Romanum Imperium in occidente per Posthumium: per Odenachũ in oriente seruatum est. Galienus interea fraude

Tertius senator.

Velodenatũ

Aureoli ducis sui Mediolani, cum fratre Valeriano occisus est Imperij anno nono.

Caput. XV

Claudius.

Claudius ei successit: a militibus electus: a senatu appellatus Augustus. Hic Gotthos Illyricum Macedoniamq; vastantes: ingenti proelio vicit. Parcus vir atq; modestus & iusti tenax: atq; reipublicę gerendę idoneus: Aduersus ducenta milia Alamanorum haud procul a lacu benaco: in sylua quę Ligana dicitur: dimicans tantam multitudinem fudit: vt ęgre pars dimidia super fuerit: qui tamen intra Imperium biennium morbo perijt: & diuus appellatus est. Senatus eum ingenti honore decorauit scilicet vt in curia clypeus ipsi aureus. Item in Capitolio statua aurea poneretur.

Vel lugana.

Iugens Alamanorum cędes.

Claudi° diuus habitus.

statua in Claudij honorē erecta.

Caput. XVI

Quintilius post eum Claudij frater: consensu militū Imperator electus est. Vnicę vir moderationis & ciuilitatis: ęquādus fratri vel preponendus: consensu senatus appellatus augustus Septimo decimo Imperij die occisus est.

Quintil° claudij fr.

Occiditur quintilius.

Caput. decimumseptimum

Aurelianus.

Post eum Aurelianus suscoepit imperium Dacia ripensi oriundus. Vir in bello potens: animi tamen modici: & ad crudelitatē propensioris. Quiq; Gotthos strenuissime vicit. Haud dissimilis fuit magno Alexandro seu Cęsari dictatori: Nam Romanum orbem triennio ab inuasoribus recoepta uit. Cum Alexander annis Tredecim per victorias ingētes ad Indiam peruenerit: & Caius Cęsar decimo subegerit Gallos aduersus ciues Romanos quatriennio congressus. Iste in Italia tribus proelijs victor fuit: apud Placentiam iuxta flumen Metaurum/ ac fanum fortunę Postremum in Ticinensibus campis. Huius tempore apud Dalmathas Septimius Imperator effectus Mox a suis obtrūcatur Iste primus apud Rōanos diadema capiti inexuit: gēmisq; & aurata oī veste: qđ adhuc fere icognitū Rōanis moribus: vsus est. Hic muris validioribus & laxiorib°, Vrbem sepsit° Templū

Aurelian° āt Alexādro āt Cęsę ęqparandus.

Aurelianus orbē Ro. res cœpit.

Aureliani facta egregia.

Aure. prim° ro. diadema sumpsit

Trucidatur a suis aure.

Aure. porci nec carnis vsū Ro. dedit

Templū solis

soli edificauit: porcinę carnis vsum populo istituit. Superauit in Gallia Tetricū (qui a militibus iperator electus est) apud catalaunos, ipso Tetrico ꝓdente exercitum suum. Cuius assiduas seditiones ferre non poterat: qui etiam per litteras occultas Aurelianum ita fuerat deprecatus: vt inter alia versu Vergiliano vteretur: Eripe me his inuicte malis: quem Claudius correptorem Lucanię prouexit: Aspergens hominem eleganti ioco sublimius habendū: aliquam Italię partem quam trans alpem regnaret. zenobiam quoqꝫ (occiso Odenacho marito qui occidentem tenebat) haud longe ab Antiochia sine graui pręlio cœpit. Ingressusqꝫ Romam: nobilē triūphum / quasi rector orientis occidentisqꝫ recœpit: precedentibus currum: Tetrico & zenobia. Hoc imperante: etiam in vrbe monetarij rebellauerūt Viciatis pecunijs & fœlicissimo rationali interfecto: quos Aurelianus victos vltima crudelitate compescuit: plurimos nobiles capite damnauit. Sęuus / & sanguinarius / ac necessarius magis in quibusdam q̄ in vllo amabilis Imperator. Trux omni tempore etiam filijs: sororis interfector: disciplinę tamen militaris: & morum dissolutorum: magna ex parte correptor. Prouinciam Daciam (quam Traianus vltra danubium fecerat) intermisit: vastato omni Illyrico: & Moesia: desperans eam posse retineri: Abductosqꝫ Romanos ex Vrbibus & agris Dacię: i media Moesia collocauit: appellauitqꝫ eam Daciam: quę nunc duas Moesias diuidit: & est in dextera danubio in mare fluenti: cum antea fuerit in leua. Occiditur serui sui fraude qui ad quosdam militares viros amicos ipsi⁹ nomina pertulit annotata falso: malum eius imitatus: tanquam Aurelianus ipsos pararet occidere. Itaqꝫ vt perueniretur ab hisdem interfectus est / in itineris medio: quod inter Constantinopolim et Hieracliam est Stratę veteris & locus Cenofrurium appellatur: mors tamen eius inulta non fuit: meruit quoqꝫ inter diuos referri: Iustus enim dominus in eum vindicans mortes a se interfectorum / et ipsius necem in punitione suorum interemptorum sicut & in Cain Abelis mortem: & in Lamech fecit in principio parricidiorum. Imperauit annos quinqꝫ: menses sex.

Tetricus ab Aure. supatur.

Tetrici p'verssū vergilianū deprecatio.

Is vers⁹ ē sexti eneidos.

Zenobia

Inclytus Aureliani triumphus.

Monetarij rebellant.

Aure. iquitia

Moesia dacia dicta

Trucidatur Aurelianus.

Cenofruriū

Aur. iter diuos relatus.

Iuxta illud saluatoris gla. p. dela. ribis.

ℭCa. XVIII.

Tacit⁹ morte ꝓuenitur

TAcitus post hunc suscœpit imperium: vir egregie morigeratus et rei publicę gerendę idoneus Nihil tamen potuit ostendere. infra sextum mēsem Imperij morte preuentus.

ℭCaput. XIX.

Florianus.

FLorianus qui Tacito successerat duobus mensibus & diebus viginti in Imperio fuit: neqꝫ quicquam dignum memorię egit.

¶Cap. .XX.

Probus.

Ost hunc Prob⁹: vir illustris gloria militari: ad administrationē reipublicę accessit: Gallias a Barbaris occupatas: ingenti preliorum fœlicitate restituit. Quosdam imperium vsurpare conatos: scilicet Saturninum in oriente: proculum & Bonossum Agrippinę certaminibus oppressit. Vineas Gallos et pannonios habere permisit. Opere militaria almam montem apud Sirniū: et aureū mōtē aliū apud Moesiā superiorē vineas conseruit: & prouincialibus colendas dedit. Hic cum bella innumera gessisset: pace parata dixit: In breui milites bene necessarios non futuros. Vir acer: strenuus: iustus: & quia Aurelianum ęquaret gloria militari: morum tamen ciuilitate superaret. Interfectus tamen est Sirnio tumultu militari: in turre ferrata. Imperauit annos sex: menses quattuor.

Prob⁹ multis vineas conserēdas dedit.

Vel Sirmium

Necatur pb⁹

¶Caput. .XXI.

Vel Carus.

Post hunc Carus est factus Augustus: Narbonę natus in Gallia: Is confestum Carinum / & Numeriannm Cęsares fecit: cum quibus regnauit duobus annis: Sed dum bellum aduersum Sarmatas gerit: nuntiato Persarum tumultu: ad orientem profectus: res contra persas nobiles gessit: ipsos plio fudit. Sohonem: & Thesifontem vrbes notissimas cœpit. Et cum castra super Tigridem haberet ictu diuini fulminis perijt. Numerianus quoq; filius eius: quem secum Cęsarem ad Persas duxerat adolescens egregię indolis: cum oculorū dolore correptus / in lecticula veheretur: impulsore Apro: qui successor eius erat: per insidias occisus est: & cum dolo occultaretur ipsius mors: quousq; Aper inuadere posset imperium: fœtore cadaueris prodita est. Milites enim qui eum sequebātur fœtore commoti: deductis lecticulę pallijs: post aliquot dies mortem eius notam habere potuerunt. Interea Carinus quē Cęsarem ad Parthos proficiscens Carus in Illyrico: Gallia: Italię reliquerat: omnibus se sceleribus coinquinauit / plurimos innoxios: fictis criminibus occidit / matrimonia nobilia corrupit. Condiscipulis quoq; qui eum in auditorio verbi fatigatione taxauerunt perniciosus fuit atq; om-

Carus. Numerari⁹ et Carin⁹ cari filij.

Car⁹ fulmie ict⁹ perijt.

Numeriari⁹ ab apro in lecticula clā occisus.

Nūerarī cadaueris fœtore pditur mors.

Numerian⁹ occiditur.

nibus honoribus inuisus: non multo post poenas dedit. Nam de Perside victor exercitus rediens: cum Carum Augustum fulmine: Numerianum Cęsarem insidijs/perdidisset.

Caput. .XXII.

Istud caput a pcedēte de pēdere videtur.

De obscuritate diocletiani.

DIocletianum Imperatorem creauit Dalmatia oriundum. Virū obscurissime natum: adeo vt a plerisq3 scribę filius a nonnullis Amilij Senatoris libertini fuisse crederetur. Is primum militibus in contione iurauit: Numerianum nullo suo dolo interfectum: Et cum iuxta eum Aper qui Numeriano insidias fecerat constitisset: in conspectu exercitus manu Diocletiani percussus ē gladio. Postea Carinum omnium odio & decertatione viuentem: apud Margum ingenti proelio vicit: proditum a se exercitu suo quem fortiorem habebat. Certe desertum inter Viminacium/ atq3 aureum montem/ ita rerū Romanarum potitus: cum tumultum rusticani in Gallia concitassent: & factioni suę sęuę clarum nomen imponerēt. Duces autem autem haberēt Duces autem haberent Amandum & Elianum ad subigendos eos Maximianum Herculeum Cęsarem misit: qui lenib⁹ proelijs Agrestes domuit: et partem Gallię reformauit. Per hęc tēpora etiā Carausius: qui vilissime natus: in Serenę militię ordine: famam egregiam fuerat consecut⁹. Cum apud Bononiam qui tractum bellice & Armorici: paccandum mare accoepisset: quod Franci et Saxones infestabant: multis barbaris sępe captis nec pręda intergra: aut prouīcialibus reddita: aut Imperatoribus missa: cum suspicio esse coepisset: consulta ab ea admitti barbaros: vt transeūtes cum pda exciperet: atq3 hac occasione ditaret se: a Maximiano iussus occidi: purpuram sumpsit & Britannias occupauit. Itaq3 cum per omnem orbem terrarum res turbatę essent: & Carausius i Britānijs rebellaret: Achilleus in: Egypto. Aphricam Quinquegentiani infestarent: Narseus orienti bellum inferret: Diocletianus Maximianum Herculium ex Cęsare fecit Augustum: Constantium & Maximianum Cęsares: Quorum Constantius per filiam nepos Claudij traditur. Maximianum Galerium etiā affinitate coniūgeret. Constantius priuignam Herculij Theodoram accoepit: ex qua postea sex liberos Constantini fratres habuit: Galeri⁹ filiam Diocletiani Valeriam primus Constantius habuit Helnam Constantini matrē ābovxores habuerāt: repudiare cōpulsi. Cū Carausio tñ/ cū bella frustra tentata essent contra virū rei militaris peritissimū: ad postremum

Apera diocle. gladio trucidatur

Carin⁹ pℓio vincitur.

Amād⁹. Elianus.

Carausius.

Varię gētes et puīcię rebellant.

Helena Constantini mr̄.

pax conuenit. Eum post septennium Alectus socius eius occidit: atq; ipse post eum Britannias triennio tenuit. Qui ductu Asclepidoti pręfecti prętorio est oppressus. Ita Britannię decimo anno receptę: Per idē tempus a Constantino Cęsare in Gallia pugnatum est: circa Lingones die vna aduersam & secundam fortunam expertus est. Nam cū repente Barbaris ingruentibus intra ciuitatem esset coactus: tam pcipiti necessitate/ vt clausis portis p murū funibus tolleret: vix quinq; horis medijs aduentante exercitu Sexaginta fere milia Alamanorū cęcidit. Maximian' quoq; Augustus bellum in Aphrica pfligauit: domitis Quinquegentianis & ad pacē redactis. Diocletianus obsessū Alexandrię Achileum octauo fere mense superauit: eumq; interfecit. Victoria acerbe vsus est: totum Egyptum grauibus proscriptionibus cędibusq; fedauit. Ea tamen occasione ordinauit prouidē multa/ & disposuit: quę ad nostram ętatem manent: Galerius Maximianus prim aduersus Narseum proelium & secūdum habuit/ inter Callinicum carrasq; congress' / cum inconsulte magis q̄ ignaue dimicassent: admodum enim parua manu cum copiosissimo hoste commisit: pulsus igitur ad Diocletianum pfect' : cū ei in itinere occurrisset: tanta insolentia a Diocletiano ferē exceptus: vt p aliqua passuum milia purpuratus tradaē ad vehiculum cucurrisse. Moxq; tam per Illyricum Moesiamq; contractis copijs rurs' cum Narseo Ormisdę & saporis auo in Armenia maiori pugnauit: successu ingenti: nec minore consilio simul & fortitudine. Quippe qui etiam speculatoris munus cum altero aut tertio eqte suscepit. Pulso Narseo castra eius diripuit. Vxores: sorores: liberos cepit. Infinitā extrisecus Persarum nobilitatem: Gazam Persicam copiosissimam: ipsum in vltimi regni solitudies egit. Quare ad Diocletianū in Mesopotamia: cum psidijs tn̄ morantem: ouans regressus: ingenti honore susceptus est. Varia deinceps simul & viritim bella gesserunt. Carpis & basternis subactis: Sarmatis victis quorum nationes ingentes captiuorum copias in Romanis finibus locauerunt. Diocletianus morigeratus callide: fuit sagax pręterea: & admodum subtilis ingenio: Et qui seueritatem suam aliena inuidia vellet implere: Diligentissimus tn̄ & solertissimus Princeps: & qui Imperio Rōano primus regię consuetudinis formā magis q̄ Romanę libertatis inuexerat: adorariq; se iussit: cum ante eū cuncti salutarenē: ornamenta gemmarum vestibus calciamētisq; addidit. Nam prius Imperij insigne in clamyde purpurea tantum erat reliquaq; communia. Herculius autem propalam ferus & inciuilis ingenij: asperitatem suam etiam vultus horrore significans. Hic naturę suę indulgens Diocletiano in omnib': & senioribus con filijs obsequutus. Cum tn̄ ingrauescente euo parū se idoneū Diocletianus

Constantini oppugnationes.

Egyptus sedatur.

Quāta insolētia Maximian'a dio. excipiatur.

Maximiani bellica gesta

Dioc. mores descripti

Diocletiani elatio & in sui veneratione & habitus cultu superbia.

Herculius Diocletiani collega fuit.

moderando Imperio esse sentiret: auctor Herculius fuit in vitam priuatam concederent: & stationem tuendę reip. viridioribus iunioribusq; mandarent: Cui ęgre collega obtemperauit. Tamen vterq; vno die priuato habitu Imperij isignę mutauit. Nicomedię Diocletianus: Herculius Mediolani: post triumphum inclytum quem Romę ex innūeris gentibus pompa ferculorum illustri: qua Narsei coniuges: sororesq; & liberi añ currum ducti sunt: Cōcesserunt tñ / Salonam vnus: alter in Licaonia. Diocletianus priuatus in villa quę haud ꝑcul a Salonis est: ꝓclaro ocio senuit. Quidum ab Herculio atq; Galerio ad recipiendum Imperium rogaret: tanquam pestem aliquam detestans in hunc modum respondit. Vtinam Salonę possetis visere olera nostris manibus instituta: ꝓfecto nunquam istud temptamdum indicaretis. Vixit annos Septuaginta tres ex quibus communi habitu prope nouem egit. Morte assumptꝰ est: vt satis patuit ꝑ formidinem voluntariam. Qui cum a Constantino atq; Licinio vocatus ad festa nuptiarum per senectam quo minus interesse valeret: excusauisset se rescriptis minacibus: accoeptis qbus increpabat: q̄ Maxentio fauisset ac Maximo faueret: suspectās necem dedecorosam. Venenum dr̄ hausisse inusitata virtute vsus: vt solus oīm post conditum Romanū Imperiū ex tanto fastigio sponte ad priuatę vitę statum ciuilitatemq; remearet. Contigit igr̄ ei quod nulli post natos homines: vt cum priuatus obijsset inter diuos tamen referretur.

Herculij cōsiliū i administratione reip. ꝺponenda.

Dio. collegę ęgre acqescēs.

Attēde quo cōcedāt dio. et her.

Priuati efficiuntur.

Dio. reipu. administrationem tanq̄ pestē fugiēs.

Dio. risum

Cā mortis

Veneno moritur Dio.

Dio. (priuatꝰ l3) iter diuos relatꝰ est

Dio. primꝰ q se spōte ac voluntario priuauerit motu dr̄ fuisse.

¶ Eutropij hystoriographi. cla. de Ro. gestis.

¶ LIBER DECIMVS ET VLTIMVS

¶ Caput Primum.

His igitur abeūtibus in administratione reipub. Constantius & Salerius augusti creati sūt: diuisusq; est inter eos ita Romanus orbis: vt Gallias: Italiam: Aphricam: Cōstantius. Illyricum Asiam: orientem Gallerius obtineret: sūptis duobus Cęsaribus: Constantius tñ contētus dignitate Augusti Italię atq; Aphricę administrandę: sollicitudinem recusauit. Vir egregius & ꝑstantissimę ciuilitatis: diuitijs prouincialium ac priuatorū studens: fisci cōmoda non admodum affectans: dicensq; melius publicas opes a priuatis haberi: q̄ intra vnum claustrum reseruari: adeo autem cultus modici: vt feriatis diebus se amicis numerosioribus esset epulendū: priuatorum ei argen-

Cōstātiꝰ et salenꝰ iperāt

Cōstantij dictū egregiū3 Attende.

to ostiatim petito: triclinia sternerent. Hic non modo amabilis sed etiam venerabilis Gallis fuit: precipue qȝ Diocletiani suspectam prudentiam: & Maximiani sanguinariam temeritatem Imperio eius euaserant. Obijt in Britannia eboraci principatus: anno. xiij. atqȝ inter diuos relatus est.

Cōstan. cur Gallis venerabilis.

Constantij mors

Caput .II.

VAlerius vir & probe moratus: & egregius in re militari: cū Italiā quoqȝ sinente Constātino admīnistrationi suę accessisse sentiret Cęsares duos creauit: videlicet Maximianū quē orienti pręfecit: & Seuerum cui Italiam dedit. Ipse Illyrico commoratus est. Constantino mortuo Constantinus ex obscuriori matrimonio eius filius in Britannia creat⁹ est Imperator: & in locum patris exoptatissimus moderator accessit. Romę interea pretoriani exercitato tumultu Maxentium Herculij filium: qui haud ꝓcul ab Vrbe in villa publica morabatur Augustum nuncupauerunt: quo nuntio Maximianus Herculius ad spem erectus resumendi fastigij: qđ inuitus aministrat: Romam aduolauit e Lucania: quam sedem priuatus elegerat in agris amœnissimis consenescens. Diocletianumqȝ etiam per litteras adhortatus est: vt depositam resumeret potestatem quas ille irritas habuit. Sed aduersum motum pretorianorum atqȝ Maxentij Seuer⁹ Cęsar Romam missus a Gallerio cum exercitu venit: obsidensqȝ vrbem militum suorū scelere desossus est. Aucte Maxentio opes / confirmatumqȝ Imperium. Seuerus fugiens: Rauennę interfectus est. Herculius tamen Maximianus post hęc in concione exercituum filium Maxentium denudare conatus seditionem et conuicia militum tulit. Inde ad Gallias profectus est: dolo composito: tanquam a filio esset expuls⁹: vt Constantino genero iungeretur. Moliēs tamen Constantinum / reperta occasione / interficere: qui in Gallis & militum & prouincialium ingenti iam fauore regnabat. Cęsis Franscis atqȝ Alamanis captisqȝ eorum Regibus: quos etiam bestijs cum magnificū spectaculum innumeris parasset: obiecit. Detectis igitur insidijs per Faustam filiamque dolum viro nuntiauerat: profugit Herculius Massiliam ibiqȝ oppressus. Ex ea enim nauigare ad filium pręparabat: pœnas dedit in faustissimi exitij. Vir ad omnem asperitatem sęuitiamqȝ ꝓcliuus: infidus: incommodus: ciuilitatis penitus expers.

Valeri⁹ Cęsares duos creat.

Maxēti⁹ herculij fili⁹ August⁹ dict⁹.

Herculius ātea sponte priuat⁹ Romā redijt.

Herculij lrāe a dio. sprete

Seuerus interficitur.

Maxētius ī īpio confirmatus.

Maximian⁹ Maxētiū filiū hortat vt imperiū deponat.

Maxi. crudelitas.

Caput. .III.

Licin⁹ Ipa-tor factus.

Reip. q̄ttuor imperant.

Per hęc tempora a Galerio Licinius Imperator est factus: Dacia oriūdus: notus ei antiqua consuetudine & in bello quod aduersum Narseum gesserat: laboribus strenuus & officijs accoeptus. Mors Galerium confestim secuta est. Respublica tum ab his quattuor Imperatoribus tenebatur Constantino Maxentio filijs Augustorum: Licinio & Maximino nouis hominibus. Quinto tñ Constantinus Imperij sui anno bellum aduersum Maxentium ciuile commouit. Copias eius multis pręlijs fudit. Ipsum postremum Romę aduersus nobiles omnibus exitijs seuientem: apud pontem moluinū vicit Italiaqꝫ est potitus. Maxentium suppositum ferunt arte muliebri tenere mariti animum: labo rantis auspicio gratissimi partus coepti a puero. Non multum deinceps in orientem quoqꝫ aduersus Licinium Maximinus res nouas molitus: vicinū exitium fortuita apud Tharsum morte pręuenit. Constantinus tamen vir ingens & omnia efficere nitens quę animo pręparasset: simul principatum totius orbis affectans: Licinio bellum intulit (q̄uis necessitudo illi: & affinitas cum eo esset: Nam soror eius Constantia nupta Licinio erat) Ac primo eum in Pannonia: secūdo ingenti apparatu bellū apud Cibalias instruētem repentinus oppressit: omniqꝫ Dardania: Moesia: Macedonia potitus: numerosas prouincias occupauit. Varia deinceps inter eos bella & pax reconciliata: ruptaqꝫ est. Postremo Licini⁹ nauali & terrestri pręlio victus: apud Nicomediam se dedit: & contra religionem sacramenti: Thessalonicę priuatus occisus est. Hic Licinius annum dominationis fere post quintumdecimum: vitę proximę sexagesimum occidit. Auaricię cupidine oīm pessimus: neqꝫ alienus a luxu venereo. Asper admodū aut mediocriter impatiens: infestus litteris/quas propter inscitiam immodicam virus ac pestem publicam nominabat: pręcipue forensem industriam. Agaribus plane ac rusticantibus (q̄ ab eo genere ortus alitusqꝫ erat) satis vtilis ac militię custos: ad veterum instituta seuerissimus. Spadonum & Aulicorū omniū vehemens domitor: Tineas: Soricesqꝫ pallatij eos appellans. Eo tempore res Romana sub vno Augusto & tribus Cęsaribus: q̄d nūq̄ alias fuit: cū liberi Constantini Gallię orienti Italięqꝫ pręessent. Verū insolentia rerum secundarū aliquantulū Constantinū ex illa fauorabilis animi docilitatę mutauit: primum necessitudine persecutus egregiū virū & sororis filium: commodę indolis iuuenem interficit. Mox vxorem post nūerosos amicos. Vir primo Imperij tempore optimus principibus vltimo medijs cōparan-

Galleri⁹ moritur.

Bellū ciuile a Con. cōtra Maxētium commotū.

vl miluium

Attende diligenter.

Cōst. Lic. bellum infert.

Cōstātia con stātini soror.

Lic. victus i Nicomedia occiditur

Licin⁹ sum-me auarus.

Lr̄e haud vlla hn̄t inimicū p̄ter ignorantem.

Spadōes & Aulici Tineę & sorices

Vn⁹ Augu. cū tribus cęsaribus.

dus. Innumerę in eo animi corporisq; virtutes claruerunt: Militaris glo- rię appetentissimus: fortuna in bellis prospera fuit. Verum ita vt non su- peraret industriam: Nam etiam Gotthos post ciuile bellum varie ꝓfliga- uit: pace his ad postremum data: ingentemq; apud Barbaras gentes me- morię gratiam collocauit. Ciuilib⁹ artibus & studijs liberalibus deditus: affectator iusti amoris: quem omnem sibi & liberalitate/& docilitate quęsi uit. Sicut in nonnullos amicos dubius: ita in reliquos egregius. Nihil occa sionum prętermittens: quo opulentiores clarioresq; eos pręstaret. Multas le- ges rogauit: quasdam ex bono & ęquo: pluresq; superfluas: nonnullas se- ueras. Primusq; Vrbem nominis sui: ad tantum fastigium vehere molitus est: vt Romę emulam faceret. Bellum aduersus Parthos moliens: qui iam Mesopotamiam fatigabant: vno & trigesimo anno Imperij, ętatis sexto & sexagesimo Nicomedia in villa publica obijt. Denũtiata mors eius etiam per crinitã stellam quę inusitatę magnitudinis aliquãdiu fulsit: Eam grę ci cometam vocant: atq; inter diuos meruit referri.

Gotthorum pfligatio.

Legũpiriaq; mutatio

Attẽde dili genter.

Const. mors cometa de- nunciatur.

Iusitatę ma gnitudinis cometa.

Caput .IIII.

IS successores filios tres reliquit: ptq; vnum fratris filium: Verum Dalmaticus Cęsar prosperrima indole: neq; patruo absimil: haud multo post op press⁹ est facinore militari: & Constantio patrueli suo sinente poti⁹ q̃ iubente. Con stantium porro bellum fratri inferentem et apud Aquilegiam inconsultius pręliũ adgressum: Constantij duces interemerũt. Ita respublica ad duos Augu- stos redacta est. Constantij imperium strenuum aliq̃diu & iustum fuit. Mox cum & valitudie improspera: & amicis prauioribus vteretur: ad gra uia vitia conuersus/cum intolerabilis prouincialibus: militibus iniocun- dus esset: factione Maxentij occis⁹ est. Obijt haud longe ab Hispanis: in ca stro cui Helene nomen est: anno Imperij septimo decimo: ętatis trigesimo. per omne temp⁹ sine graui crudelitate terribilis. Diuersa Constantij fortu na fuit. a Persis enim multa & grauia perpessus: sępe captis oppidis: obsessis Vrbibus: cęsis exercitibus: nullumq; ei contra Saporem Re- gem Persarum prosperum bellum fuit: nisi quod apud Singarum haud dubiam victoriem: ferocia militum ãmisit: qui pugnam seditiose & stolide contra rationem belli diẽ iam pręcipiti poposcerunt.

Cę. dalmati c⁹ oppressus

Cõst. Maxẽ. factiõe obijt mortem.

Helene His- spãię castrũ.

Const. fortu na varia.

Caput. .V.

Magnetius.

Post Constantij necē: Magnetio Italiā: Aphricam: Gallias obtinēte: etiam Illyricum nouas res habuit: Vetrauione ad Imperiū cōsensu militū electo: quē grandęuum iam & cūctis amabilem diuturnitate & fœlicitate militię: ad tuendū Illyricum Principem creauerunt: Virum probum & morum veterū: ac iocundę ciuilitatis. Sed omnium liberaliū artiū expertē: adeo vt ne elementa qdem primarum litterarum: nisi grandęuus etiam Imperator acceperit. Sed a Constantino (qui ad vltionem fraternę necis bellum ciuile cōmouerat) ab rogatum est Vetrauioni Imperiū: qui nouo inusitatoq; more: consensu militum deponere insigne compulsus est: Romę quoq; tumultus fuit: Nepotiano Constantini sororis filio per gladiatoriam manum Imperiū vindicante: qui sęuis exordijs dignum exitum nactus est. Vigesimo enim atq; octauo die: a Maxētianis ducibus oppressus/pœnas dedit. Caput eius pilo per vrbem circūlatum est: grauissimę proscriptiones/& nobilium cędes fuerunt: Non multo post Maxentius apud Mursam profligatus acie est: ac pene captus. Ingentes Romani Imperij vires ea dimicatione consūptę sunt: ad quęlibet bella externa idoneę/quę multum triumphorū possent securitatisq; conferre. Orienti mox a Constantino Cęsar est datus patrui filius Gallus. Maxentiusq; diuersis pręlijs victus/vim vitę suę apud Lugdunum attulit/Imperij anno tertio/mense septimo. Frater quoq; eius Senonis/quem ad tuendas Gallias Cęsarem miserat/Per hęc tempora etiam a Constantino multis in ciuilibus gestis Gallus Cęsar occisus est: Vir natura ferox & ad tyrannidem pronior/si suo iure iperare licuisset. Siluanus quoq; in Gallia res nouas molitus: añ diem trigesimū & ipse extinctus est.

Vetrauio ipator a mi. electus.

Vetra. oim lrãꝝ expers

Vetra. ab īperio depellitur.

Pilū telū militare quo romani vtebātur.

Nepotiāl caput pilo p vrbē latum ē. Viriū Rõanaruꝫ diminutio

Gallꝰ Cęsar datus. Ori.

Maxentius apd Lugdunū fato concessit.

Gallꝰ cę. moritur Siluanus.

Caput. VI.

Solus in Imperio Romano eo tempore Constantinus Priceps et Augustus fuit: Mox Iulianū Cęsarem ad Gallias misit patruelē suū/Galli fratrem: tradita in matrimonium sorore: cum multa oppida Barbari expugnassent/alia obsiderent: vbiq; fœda vastitas erat: Romanumq; Imperium non dubia iam calamitate mutaret: a quo modicis copijs apud Argentoratum Gallię vrbem ingentes Alamanorum copię extinctę sunt: Rex no

Constātinus solus impiū tenet.

Trucidātur Alamani.

Gallię restitutę.

nobilissimus captus: Gallię restitutę: Multa postea per eundem Iulianum egregia: aduersum Barbaros gesta sunt: Submotiq; vltra Rhenum Germani: & finibus suis Romanum Imperium restitutum: Neq; multo post: cum Germani etiam exercitus a Galliarum pręsidio tollerentur: Consensu militum Iulianus factus est: Augustus. Interiectoq; anno ad Illyricum obtinendum profectus: Constantino Parthicis prœlijs occupatio: qui rebus cognitis ad bellum ciuile conuersus in itinere obijt iter Ciliciã Cappadociãq; ãno Imperij octauo & trigesimo: ętatis quĩto & quadragesimo: meruitq; iter diuos referri Vir egregię trãqllitatis: placid' nimiũ: amicis & familiaribus credens. Mox etiam vxoribus deditior: qui tamen primis Imperij annis ingenti se modestia egerit: familiarium etiam locupletator: neq; inhonoratos sinens: quorum laboriosa expertus fuisset officia. Ad seueritatem tamen propensior: si suspicio Imperij moueretur: mitis alias/& cuius in ciuilibus magis q̃ in externis bellis sit laudanda fortuna.

Imperiũ Ro. redactum. Iulianus ipa tor a mi. ta ctus.

Cõstãti. quo anno et vbi mortuus sit.

Constan. iter diuos relat'.

Attende.

Caput. VII.

Per hoc satis apparet nr̃m Eutropium sub iuliano floruisse ac bello Parthi co a iuliano gesto interfuisse.

VErum hinc Iulianus rerum potitus est: ingentiq; apparatu Parthis intulit bellum: Cui expeditioni ego quoq; interfui. Aliquot oppida & castella Persarum in deditionem accœpit: vel vi oppugnauit: Asyriamq; populatus: Castra apud Thesifontem statiua aliquandiu habuit: Remeansq; victor dum se inconsultus prœlijs inserit: hostili manu interfectus est Sexto. Kl. Iulij: Imperio anno septimo: ętatis altero & Trigesimo atq; inter diuos relatus est. Vir egregius et rempublicam insigniter moderaturus: si per fata licuisset. Liberalibus disciplinis apprime eruditus: gręcis doctior: atq; adeo vt latina eruditione nequaq̃ cum gręca scientia conueniret: facundia ingenti et prompta: memorię tenacissimę atq; amplissimę: in quibusdam philosopho proprior. In amicos liberalis: sed minus diligens q̃ principem decuit: Fuerunt enim nonnulli qui vulnera glorię eius inferrent. In prouinciales iustissimus: & Tributorũ quatenus fieri posset oppressor: Ciuilis in cunctos: Mediocrem habens ęrarij curã: Glorię auidus: ac p eã animi plerũq; immodici Nimius religionis Christianę insectator: perinde tamen vt cruore abstineret: Marco Anto-

Sub quo floruerit Eutropius.

Iulian' trud datur & i diuos relatus.

Iuliani lęs:

Iuliani mores descripti

Iuliani memorię tecedis ditas.

Iulian⁹ xp̄ia nos ardēter. insectās.

nio non absimilis: quem etiam ęmulari studebat.

Iulianus. M. Antonii ęmulus.

Caput. .VIII.

IOuinianus genitus patre Varroniano: incola agri Singidonensis/prouincię Pannonię eius patri: cum liberos crebro āmitteret: pręceptum in somnio est: eum, qui iam initā te vxoris partu ędendus foret: diceret Iouinianum. Hic fuit insignis corpore: lętus ingenio: litterarum studiosus ad optinendum imperium. Consensu exercitus lectus est: Commendatione patris militibus q̄ sua notior: qui iam turbatis rebus exercitu quoq; inopia laborante Vno a Persis atq; altero prœlio victus/pacem cum Sapore necessariam quidem/sed ignobilem fecit. Mutatis finibus: ac nonnulla Imperij Romani parte tradita: quod ante eum annis .ccc. & viginti duobus fere: ex quo Romanum imperium conditum erat nunq̄ accidit: qui netiam legiones nostrę ita et apud Claudium per Pontium Telesinum: et Hispaniam apud Numantiam: et in Numidia sub iugo missę fuut: vt nihil tamen finium traderetur/et pacis conditio non penitus reprehendenda foret. Ipsi fœderis necessitate / tum cum in integrum fuit/multa reuoluisset: Sicut a Romanis omnibus his bellis quęcūq; memoraui factum est: Nam Samnitibus / et Numantinis/et Numidis confestim bella illata sunt. Neq; pax rata fuit: sed dum ęmulum Imperij verere tur: intra orientem residens: glorię parum consuluit. Isq; iter ingressus: atq; Illyricum petens in Gallicię finibus repentina morte obijt. Vir alias neq; iners neq; īprudēs: Multi examinatū opināt nimia edulitate: inter cœnandum enim nimis epulis indulserat. Alij odore cubiculi quod ex recenti tectorio calcis: graue quiescentibus erat: Quidam nimietate prunarum quas graui frigore adoleri multas iusserat. Decessit Imperij mense septimo: Quarta decima .Kl. Martias ętatis: vt qui plurimum vel nimium tradunt: tertio et trigesimo anno/ac benignitate Principum qui ei successerunt inter diuos relatus est: Nam et ciuilitate propria et natura admodum liberalis fuit. Is statuerat Romanę rei Iouiniano eodem & Varroniano Consulibus: anno Vrbis conditę Millesimo Centesimo nono & decimo. Quia autem ad inclytos: Principes venerandosq; pręuentum est: Interim operi modum dabimus.

De Iouiniani somnio. Iouinianus lrarū amator

Romani ipe rij mutatio ī parte danda

Attende.

Iouinian⁹ repētina puęt⁹ morte.

De morte Iouiniani varia varij loquuntur.

Q uo āno Ioui. decessit.

Ioui. ī diuos relatus.

Eutropi⁹ librofinē ipo. nit.

Nam reliqua ſtilo maiore adiicienda ſunt: quę nunc non tam pretermittimus: q̄ ad maiorem ſcribendi diligentiam reſeruamus.

¶ Hucuſq; Hyſtoriam Eutropius cōpoſuit.·.cui tamen aliqua Paulus Diaconus addidit: iubente domina Adilperga Chriſtianiſſima Beneuenti ductrice: coniuge Domini Archi ſapientiſſimi principis: et ideo quę ſequuntur idem Paulus ex diuerſis auctoritatibus proprio ſtilo cōnexuit.

¶ VIRTVTI OMNIA PARENT.·.

NIcolai Maillard Rothomagenſis Ad clariſſimū diui Victoris Caletenſis primatē Thomā Chambon: Ac verum litterarum amatorem:

¶ EPYGRAMMA.

EVtropius cęcis latitans qui ſtabat in vmbris:
Dulcius huc Rutilo fudit ab ore melos.
Nunc Diaconus adeſt cumulato Paulus honore:
Qui ſua gratanti limina pandit ope.
Inclyta nam lati; repetunt primordia gentis:
Extolluntq; tuum martia Roma caput.
Qui bene digna ſuis referendo geſta triumphis:
Hyſtorico ſimilis manat odore liquor:
Alterno gemini fratres temone videntur:
En redit hic pollux: Caſtor et ille perit.
Quod ſtudioſa boni iubeant ſi pabula campi:
Hoc poterit nullus rodere liuor opus.

τελοσ.

¶PAVLI DIACONI DE GESTIS ROMANO- RVM LIBER PRIMVS AD EVTROPII HYSTORIAM ADDI- TVS.

¶Caput. .I.

Valen. augustus electus.

ANno ab vrbe condita Millesimo Centesimo nonodecimo. Valentianus Tricesimus octauus e Pannonia Cibaliensi ęditus: cum esset Tribunus scutariorum apud Niceam. Augustus appellatus: Fratrem Valentem Constantinopoli in communionem regni assumpsit. Huius pater Gratianus mediocri stirpe ortus: apud Cibalas Funarius appellatus est: eo q᷑ venalitium funem portanti quinque milites nequiuerunt extorquere. Eo merito adscitus in militiam vsque ad prefecturę pretorianę potentiam conscendit. Ob cuius apud milites commendationem: Valentiniano Imperium resistenti illatum est. Qui cum sub Iuliano Augusto Christianitatis integram fidem gereret: cum vt dictum est scutariorum Tribunus esset / iussus ab Imperatore sacrilego: aut imolare ydolis: aut militia excedere: sponte discessit: nec mora Iuliano interfecto: Ioniano q᷑ mortuo. Valentinianus qui pro nomine Christi amiserat Tribunatum: in locum persecutoris sui accoepit Imperium. Qui cum iam anno tertio Imperij cum Valente fratre ageret. Gratianum filium: necdum puberem: hortatu socrus & vxoris Augustum creauit. Eodem anno apud atrabatas vera lana de nubibus pluuię mixta defluxit. Constantinopoli grando mirę magnitudinis decidens nonnullos hominum extinxit. Procopius apud Constantinopolim his diebus tyrannidem inuadens apud Phrygiam salutarem extinctus est. Plurimi q᷑ eius partis cęsi: atq᷑ proscripti sunt: quod est considerandum. Per hęc tempora terręmotus per totum orbem factus est: Ita mare littus egressum est: vt Sicilię multarumq᷑ Insularum Vrbes concussę / & subrutę: innumerabiles ferme populos ruinis oppresserunt. Valens interea ab Eudoxio Arrianę hereseos Episcopo baptizatus: in sęuissi-

Gratian᷒ valē. pr̄ Cur funari᷒ cognomto dict᷒ fuerit

Valen. ydolis imolare recusat & hic tribunatu priuatur.

Gratian᷒ iuuenis admodū valē. fili᷒ ĩpator factus

Procopi᷒ tyrānidē inuadit.

Generalis terręmot᷒ in vniuerso orbe factus

Eudox᷒ Arrianę heręsis episcopus.

Valen. prim᷒ iperator (vt orosius attestatur) christian᷒ fuit.

Dira ac obscoena prodigia.

Varię insulę vrbes cōcussę.

nam heresim dilapsus est: conatusq catholicos persequi: sed fratris auctoritate compressus est: Ea tempestate Athanaricus Rex Gotthorum christianos i gente sua crudelissime persequitur: et ad coronam martyrij sublimauit. Valentinianus Saxones gentem in oceani littoribus et paludibus inuijs sitam: virtute atq agilitate terribilem: Romanis finibus eruptionem meditantem: in Francorum finibus oppressit. Burgundionum quoq plusq. lxxx. milia armatorum: ripę Rheni fluminis insederunt. Qui tamen non multo post tempore christiani effecti sunt: Valentinus inter hęc in Britannia anteq tyrannidem inuaderet: oppressus est. Valentinianus anno Imperij sui Vndecimo cum Sarmatę sese per Pannonias diffudissent: eosq vastarent bellum in eos parans: dū apud Brigionem oppidum Squadorum legationi responderet: anno eius quinto & quinquagesimo: subita effusione sanguinis: quę grece apoplexis vocatur: voce āmissa: sensu integer expirauit: quod quidem intemperantia cibi ac sęueritate qua art⁹ diffuderat: accidisse plures detulerunt. Fuit autem imperator egregius: vultu decens: solerti igenio: animo grauis: moribus Aureliano similis: Sermone cultissimus: quanquam esset ad loquēdum parcus: Seuerus: vehemens: infestus vicijs/maxime auaricię: seueritatem eius tamen nimiam & parcitatem: Quidam crudelitatem et auariciam interpretabantur. Acer in his quę memoratus sum: Adrianoq proximus probatur: pingere venustissime: pronus erat meminisse/arma noua meditari: fingere cera seu limo simulachra: prudenter vti locis: temporib⁹: sermone. Atq vt breuiter concludā. Si ei fidis hominibus: quibus sese quā fidissimis et prudētissimis dederat carere: aut probatis vti licuisset: haut per fectus dubie princeps enituisset.

Athanaric⁹ gotthorum rex xpianorum psecutor.

Saxones a valen. opprimuntur.

Burgōdiões xpiani effecti.

Quo imperij anno decesdit valētin.

Apoplexis sanguinis effusio dr.

Valen. sāguinis effusione subito moritur.

Valentiani mores.

Valen. artes

Valen. fama

¶Caput. .II.

ANno ab vrbe condita Millesimo Centesimo Vicesimooctauo Valens Trigesimus nonus Imperiū orientis quattuor annis/ Valentiniano mortuo/tenuit. Gratiano Valētiniani filio in occidentali parte regnante: qui sibi Valentianum fratrem paruulum admodum: socium creauit Imperij. Hic enim Valentinianus: dudum laudante vxore sua pulchritudinem Iustinę: sibi eā sociauit in matrimonio: legesq ppter illā cōcessit: vt oēs q voluissēt: impune bina matrimonia susciperent. Nam ideo populosas fore gentes: quia hoc apud eas solenne est. Accepta ergo (vt diximus) Va

Valens oriētē imperat.

Gratian⁹ valen. fili⁹ i occidēte regnat.

Valētinian⁹ duas vxores ducit

Lex ava. lata de duab⁹ vxoribus ducendis.

Valen. ex iustina quattuor suscepit filios

lentinianus iustina: edidit ex ipsa quattuor filios: Valentinianū quem sibi (vt premisimus) Gratianus sociauit in regno: & Gratam: iustam q; et Gallam. Valens igitur impietatem quam dudum meditatus fuerat operibus explens/ lege data vt monaci militarent: nolentes: per tribunos& milites fustibus iussit interfici. Quorum innumera multitudo per vastas Egypti solitudines diffusa constat: precipue q apud nitriam martyrij consecuta est palmam: ac per singulas vbiq; prouincias aduersus catholicas ecclesias: & recte fidei populos: diuersa sūt illata icomoda. Interea in Aphrice partibus Thirmum sese excitatis Maurorum gentibus Regem constituens: Aphricam Mauritaniamq; vastauit. Contra quem Theodosius Theodosij/ qui post Imperio prefuit/ Pater a Valentiniano missus: effusas Maurorum gentes multis proelijs fregit. Ipsum Thirmum afflictū et oppressum ad mortem coegit. Qui postquam experimentissima prouidentia Aphricam composuisset: stimulante inuidia iussus a Valente interfici: apud Carthaginem baptisari in remissionem peccatorum preoptauit Ac demum gloriosa morte accumbens percussori iugulum vltro prebuit Ea tempestate gens Humnorum diu inaccessis seclusa montibus repentina rabie percita exarsit in Gotthos: eosq; conturbatos ab antiquis sedibus expulit. Gotthi transito danubio fugientes: a Valente sine vlla foederis pactione suscepti sunt. Deinde propter intolerabilem auariciam maximi ducis: fame compulsi in arma surgentes: victo Valentis exercitu sese p Thracias infudere omnia cedibus icendijsq; vastantes. Quibus cognitis Valens Anthiochia egressus: cum aduersum Gotthos exercitum aptaret sera peccati poenitentia stimulatus, Episcopos ceterosq; sanctos reuocari de exilijs imperauit: Deniq; lachrymabili cum Gotthis bello commisso: ad primum Gotthorum impetum: perturbate Romanorum equitum turme: nudatos pedites deseruere. Qui mox equitatu hostiū soepti: ac sagittarum nubibus obruti. Insuper Cū amētes metu huc illucq; fugitarēt: funditus interiere: Ipse Imperator cum sagitta saucius versusq; in fugā ob dolorem nimium: sepe equo laberetur: atq; in vilissimam casulā deportat⁹ esset: superuenientibus Gotthis igneq; supposito concremat⁹ est. Deniq; petentibus Gotthis vt eis Episcopos mitteret a quibus fidei rudimenta susciperēt: Valens doctores ad eos Arriani dogmatis misit: sicq; vniuersa illa gēs effecta ē Arriana. Iusto itaq; dei iudicio ab illis igne cremat⁹ ē: quos ipse pfidie succēderat igne. Gotthi vero Imperatore occiso: iam securi ad Vrbem properant Constantinopolitanam: vbi tunc dominica Augusta Valentis Vxor: multas pecunias plebi largita: ab Vrbis vastatione hostes submouit: Regnum cognatis fideliter viriliterq; seruauit.

Valens. l. tulit vt monachi militarent.

Ecclesie persecussio.

Thyrm⁹ rex

Theodosius Mauros profligat.

Thirm⁹ morti cōpellitur.

Theodosius baptisatur.

Theo. exit⁹

Humni Gotthos expellunt.

Sācti episcopi a valēte de exilio reuocati.

Ingēs Ro. & got. cōflictus

Valēs sauci⁹ igne absumitur.

Gotthi arriani facti sunt.

Gotthi victores vrbē constan. petunt.

Dñica gotthos expellit

¶ Caputi. .III.

ANno ab vrbe cōdita Millesimo Centesimo .xxxij. Grānus q̄dragesim⁹ ab Augusto post mortem Valentis sex annis Imperiū tenuit. q̄uis iam dudum ante cum patruo Valente & cum Valentiniano fratre regnaret. Igitur Grānus admodū iuuenis cū inestimabilem multitudinem hostium Romanis infusam finibus cerneret: fretus xp̄i potentia: longe impari militum numero sese in hostem dedit. Et continuo apud Argētariam oppidū Galliarum formidolosissimum bellū incredibili fœlicitate confecit. Nam plusq̄.xxx.milia Alamanorū minimo romanorū detrimento in prę̄lio interfecta narrantur: hoc deniq̄ ei recta fidei cultura tribuit nam cum vsq̄ ad id tēpus italia arrianę perfidię morbo langueret Post Auxentij seram mortem: cū Ambrosius ex Pagano Iudice subito apd̄ Mediolanū diuino nutu Episcopus fuisset ex cunctis electus: moxq̄ catholico baptismate tinctus: pręsul esset ordinatus. Cūq̄ pro fide catholica libros Graciano Imperatori porrexisset: ac reuerentia (q̄ debuerat) susceptus esset: vniuersa statim ad rectam fidem Italia repullulauit. Eo tempore in Gallijs apd̄ Turonos multis beatissimus Martinus lampabat virtutibus: totoq̄ orbe doctrinis & scēitia clarus: apd̄ Bethleem ciuitatē Palestinę sydus radiabat Iheronymus. Porro gracianus cum animaduertisset Thraciam Daciamq̄ tanquam genitales terras possidentibus Gotthis/Thaiphalisq̄: atq̄ omni p̄nitie atrocioribus commisit Alanis: extremum Romano nomini periculū instare. Eadem prouisione qua quōdam legerat nerua Hispanum virum Traianumq̄ quem resp. reparata est Accitum & ipse nihilominus ęque ab Hispania Theodosium: fauentibus cūctis apud Sirniū purpuram induit: ętatis annum tertium & trigesimum agentem: orientisq̄ & Thracię simul imperio pręfecit. Itaq̄ Theodosi⁹ afflictam remp. ira dei: reparandā credidit misericordia dei: omnem fiduciam sui ad opem xp̄i referens. Maximas illas Sythicas gentes formidatas cunctis maioribus: Alexandro quoq̄ illi magno euitatas: ac tūc extincto Romano exercitu: Romanis equis armisq̄ structissimas hoc est Alanos: Humnos: & Gotthos incūctāter aggressus: magnis multisq̄ prę̄lijs vicit. Vrbem Constantinopolim victor intrauit. Et ne paruam ipsam Romani exercitus manum assidue bellando deterreret: tunc extemplo Fœdus cum Athanarico rege Gothorum percussit: Athanaricus Constantinopolim ad Theodosiū venit: quē ille mira animi

Gratianus.

Grānus dei auxilio fret⁹ p̄lium committit.

Alamanorū maxia strages.

Ambrosius mediolani Episcopus electus.

Italia ad rectā rediit fidem.

Diui Martinus turonis floret.

Iheronym⁹ in bethlee; palestine vt: de/quo tpe floruerit.

Theodosius ipio pficitur

Sythas cui tauit Alexāder: quos Theo. vicit.

Theo. vrbē cōstā. victor ingreditur.

Athanaric⁹ Gotthoru; Rex.

Fœdus percussum.

iocunditate & affectatione recoepit. Deniq; cũ Vrbem Athanaricus intraſſet: & tam edificia ciuitatis q̃ exornati quaſi ad diem feſtum populi freq̃ntiam cerneret: ac per ſingula mente inhereret: Cumq; deinceps Imperatoris regiam ingreſſus: obſequia: officiaq; diuerſa cõſpiceret: ſine dubio inquit. Deus terrenus eſt Imperator. Contra quem quicumq; manus leuare niſus fuerit: ipſe ſui ſanguinis reus exiſtit. Nec mora tamen ſuperueniente valitudine rebus humanis exceſſit. Cuius exequias Imperator ipſe pręcedens: dignę eũ tradidit ſepulturę. Ac vniuerſę Gotthorũ gẽtes rege defũcto: aſpicientes virtutem benignitatemq; Imperatoris Theodoſij Romano ſeſe Imperatori dediderunt. In hiſdem etiam diebus Parthi cęteręq; barbarę nationes Romano prius nomini inimicę: vltro Conſtãtinopolim ad Theodoſium miſere legatos / pacemq; ſupplices popoſcerũt: factumq; cum eis fœdus eſt. Interea cum Theodoſi⁹ in ciuitate ſubactis Barbarorũ gentibus Thracias tandem ab hoſtibus liberas rediddiſſet: & Archadium filium ſuum conſortem feciſſet imperij: Maximus vir quidem ſtrenuus & probus atq; Auguſto dignus: niſi cõtra ſacramenti fidem per tyrannidem emerſiſſet: ſed in Britannia inuitus ab exercitu Imperator creatus: in Galliam tranſijt. At vero Gratianus dum exercitus negligeret: & paucos ex Alanis quos ingenti auro ad ſe tranſtulerat: veteri ac Romano militi anteferret. Adeoq; Barbarorum comitatu & propria amicitia capit: vt nonnunq̃ eodem habitu iter faceret: odia contra ſe militum excitauit. Maximus ergo ab infenſis Gratiani legionibus exceptus: eundem ſubita incurſione perterritum in Italiam tranſire meditantem / dolis circumuentum interfecit: ętatis nouem & viginti annos habentem: Fratremq; eius Valentinianum Auguſtum etiam expulit. Valentinianus in orientem refugiens: a Theodoſio paterna pietate ſuſceptus eſt. Fuit autem Gratianus litteris haud mediocriter inſtitutus. Carmen facere probatus: ornate loqui: Explicare controuerſias Rethorum more. Nihil aliud dieq; noctuq; agere q̃ ſpiculis meditari: ſummęq; voluptatis: diuinęq; artis credere: deſtinata ſubire: parcus cibi: Somniq;: ac libidinis victor: cunctiſq; eſſet plenus bonis: ſi ad cognoſcendam reipublicę gerendę ſcientiam animum intendiſſet: a qua prope alienus: non modo voluntate ſed etiam exercitio fuit.

Athanarici dictum.

Moritur Athanaric⁹ Gotthorũ deditio.

Varię gẽtes a The. pacẽ expoſtulãt.

Archadius Theodoſij filius Impio aſcriptus.

Archadius tyrannis.

Gratianus Barbaros a more proſequens.

Interficitur Gratianus Maximi do. Va. La Theodoſio excoeptus.

Expellitur Valẽti.

Gratiani litterę.

Gratiani caſtitas.

PAVLI DIACONI DE RO. GE.
LIBER SECVNDVS.
Caput Primum.

ANno ab vrbe condita Millesimo Centesimo Tricesimo octauo Theodosi⁹ genitus patre Theodosio: matre Termãtia Quadragesimus primus Imperator: interfecto per Maximũ Gratiano: Imperium Romani orbis obtinuit solus; mansitq̧ in eo annis. xi. cum iam in orientis partibus sex annis/ Gratiano viuente/ regnasset. Itaq̧ causis ad bellum ciuile permotus cum e duobus Augustis fratribus: vnius interfecti vltione: alterius restitutione procuraret sese aduersũ Maximum tyrannum/ sola fide maior: nã longe minor vniuersi apparatus bellici comparatione protipuit. Aquileię tũc Maximus ĩsederat Andragatius comes eius summã belli administrabat. Qui cum largissimis militum copijs astuto consilio omnes alpium ac fluminum aditum communisset. Dum nauali expeditione icautum hostem pręuenire parat: & obruere sponte: in super eadem quę obstruxerat claustra deseruit. Ita Theodosius nemine sentiente alpes intrauit atq̧ Aquileiam improuisus aduenieus: magnum hostem Maximum ac trucem: & ab immanissimis quoq̧ Germanorum gentibus tributa ac dispendia solo terrore nominis exigentem: sine controuersia clausit: cœpit: occidit. Hãc Maximi perditionem beatus Martinus ante p̃dixit. Valentinianus recœpto Italię potitus Imperio est. Andragatius comes cognita Maximi necę: pręcipitem sese e naui in vndas dedit/ ac suffocatus est. Theodosius incruentam victoriam deo procurante suscœpit. Victorem quoq̧ Maximi filiũ quem Imperatorem pater Gallis infãtili ętate reliquerat: extinxit. Valentinianus iunior cum in Gallias transijsset/ ibi trãquille remp. ageret/ apd̃ Viennam dolo Arbogastis comitis sui strangulatus: atq̧ vt voluntariam sibi consciuisse mortem putaref: laqueo suspensus est: quo extincto Arbogastes tyrannum creauit Eugenium: eligens hominem cui titulum Imperatoris imponeret: ipse aucturus imperium. Vir Barbarus animo: cõsilio: manu: audacia: potentiaq̧ nimius contraxit vndiq̧ innumeras inuictasq̧ copias vel Romanorum pręsidijs vel auxilijs Barbarorum. Alijs potestate: alijs cognatione subnixus. Deniq̧ extabat genere Francus: cultorq̧ sordidissimus ydolorũ. Igit̃ Eugeni⁹ atq̧ Arbogastes cũ instructa acie alpiũ transitus tenerent. Theodosius expers cibi ac somni: orationi incumbens: totam noctem peruigil exegit: cum tamen se esse destitutum a suis sciret ab hostibus circumsẽptũ nesciret: fiducialiter arma corripiens: signoq̧ crucis

Theodosij origo.

Theodosius Impiũ tenẽs

Maximus Tyrannus.

Bellic⁹ Andragatij apparatus.

Maximus a Theo. vict⁹ atq̧ iterfect⁹

Diui Martini vaticiniu; De Maxi. pditione futura.

Valentinianus Iunior strãgl'atur.

Arbogastis dolus.

Eugenius Tyrannus.

Eugenius ydolorum cultor.

Theodosius orõni vacãs.

Theo. Totã spẽ i crucis signo ponens

signatum prelio dedit: ac se in bellũ (etiam si nemo sequeret victor futurus) immisit. Nam consultus Ioannes Anachorita: eum victurum spoponderat. Quem cũ Arbitio hostilium partiũ comes: ignarum circũpositis excepisset insidijs: conuersus mox ad reuerentiam Augusti: eum non solum periculo liberauit. Verũetiam auxilio instruxit. Cũq ad congressionem venturum esset: vehemens turbo ventorum a parte Theodosij in ora hostium ruit; qui ab eius parte spicula missa valenter hosti infigeret: & hostili manu missa repelleret. Nec mora parua suorum data strage victori se Theodosio hostilis exercitus prostrauit. Eugenius captus atq interfectus est. Arbogastes sua se manu percussit: premiserat deniq peius Theodosius decem milia armatorum Gotthorum/que ab Arbogaste Comite: funditus deleta sunt. Quos vtiq Theodosio perdidisse: magis lucrũ q̃ detrimentũ fuit. At cuius laudẽ ob insignem victoriam; Poeta quidam eximius sed infidelis inter cetera hos versiculos cecinit: O nimium dilecte deo tibi militat ether: Et coniurati veniunt ad classica venti. Huic ferunt somnio nomen parentes monitos sacrauisse: quod in latinum a deo datum potest intelligi. De hoc etiam oraculo: in Asia diuulgatum est. Eũ valenti successurũ: cuius nomen Th. O. atq. D. litteris inciaret. Qua cognitiõe principij decoeptus Theodorus cum sibi imperium deberi presumeret: coelestis cupidinis supplicia persoluit. Fuit autem Theodosius propagator reipublice atq defensor eximius: moribus & corpore Traiano similis: quantum scripta veterum et picture docent: a quo & originem traxit. Sic eminens status: membra eadem: par cesaries: os simile absq eo q illi aliquantulũ vellendo steriles gene: neq tam ingentes oculi erant. Nescio an tanta gratia tantusq flos infantie seu tanta dignitas in incessu fuisset. Mens vero prorsus similis: adeo vt nihil dici queat/quod non ex libris eius in istum videatur transferri: clemens animus: misericors: communis: solo habitu differre se a ceteris putans. In omnes honorificus. Verum effusius in bonis simplicia ingenia eque diligere: Erudita mirari; sed innoxia largiri: Magno animo: magno amore ciues/vel priuato contubernio cognitos: eosq honoribus; pecunia: beneficijs ceteris munerare: presertim quorum erga se vel patrem: aspero casu officia comprobasset. Illam tamen quibus Traianus asperus est violentiam scilicet & cupidinem triumphandi vsque adeo detestabatur: vt bella non mouerit sed inuenerit ministeria lasciua/psaltriasq comessationibus adhiberi lege prohibuit. Consobrinarum nuptias tanquam sororũ interdixit: litteris mediocriter doctus: sagax plane: multumq diligens ad noscenda gesta maiorum: execrabatur cum legisset superbiam dominantium precipue perfidos & ingratos. Irasci sine rebus indignis sed subito

Ioãnis Anachorite oraculum.

Mira Turbinis vis & impetus.

Victor euadit Theodosius.

Arbogastes manũ sibi ipsi inferens

Interficitur Eugenius.

Carmẽ i victorię honorem cõfectũ

Claudian⁹ poeta intelligi videtur.

Th. vñ nomẽ traxerit.

A Traiano originẽ traxit Theodosius.

Th. Traião haud absimilis.

Th. mores.

Theodosij cõpatio ad Traianum.

Theo. amor in cunctos.

The. a traiano discrimẽ.

Attende.

Theodosij phibitio

De ira The.

[Ille fuit Athenodorus ex Plutarcho.] flecti: vnde quoq; dilatione modica / emoliebantur interdum seuera pcepta: habuitq; a naturę munere: q Augustus a philosophię doctore. Qui cum vidisset eum facile commoueri: ne asperũ aliqd statueret: monuit vbi irasci cœpisset. Quattuor atq; viginti Gręcas lr̃as memoria recenseret: vt illa concitatio q̃ momẽti est alio traducta: parui tp̄is iteriectu lãguesceret. [Attẽdad irã cõpescẽdã p iracũdo optimã admonitionem.] Melior haud dubie qđ est rarę virtutis post auctã annis potentiã regalẽ: auri argẽtiq; pondera sublata: a tyrãnis ml̃tis ex suo restituit. Inerat ei cura pietatis eximię. [Pietas Theodosij eximia in parẽtes.] Colere patruũ tanquã genitorẽ fratris mortui / Sororisq; liberos habere ꝑ suis. Cognatos: Affinesq; parentis aĩo cõplecti. Elegãs lętũq; conuiuiũ dare: nec tñ sũptuosũ: miscere colloquia ꝑ ꝑsonis: studio: dignitatibus: sermone cũ grauitate iocundo: blãdus pr̃: concors maritus exercebat: neq; ad illecebras neq; ad lassitudinẽ ambulationibus cũ esset ociũ: aĩm reficiens. Regebat valitudinẽ cõtinẽtia vescendi. Huius & apud hoĩes mansuetudo: & quãta extiterit apđ deũ deuocio: hoc vno monstrat exemplo. [Mirũ deuotiõis exẽplũ Attende.] Nã cũ apud Mediolanũ missarũ fruiturus solẽnijs eccliam vellet intrare: cũq; beatus Ambrosius ꝑ quodã facinore nisi publicę pœniteret nõ admissurũ se diceret: & ꝓhibitionẽ hũiliter ꝑtulit: & satisfactionem non erubescens: indictũ ab Episcopo pœnitentię modũ: deuotus excœpit. [Diuus Ambrosi⁹ Theodosiũ admittere cur recuset.] Huic sociata in cõiugio Flaccilla fuit: ex q̃ Archadiũ & Honoriũ genuit: qua defũcta Gallã Valẽtiniani maioris & Iustinę filiã: Valẽtiniani quoq; iunioris sororẽ in matrimoniũ duxit q̃ ei Placidã peperit: cui postea de matris noĩe Gallę cognomẽtũ accessit. [Forte Placidiam lege.] [Theodosius fato cõcedit.] Itaq; Quinquagesimũ Theodosius annũ agens ętatis in pace apud Mediolanũ rebus excessit hũanis. Vtrãq; remp. vtrisq; filijs Archadio & Honorio quietam relinquens. [Archadius Honorius Theodosij filij.] Corpus eius eodem anno Constantinopolim translatum atq; sepultum est. [Th. corp⁹ cõstãtinopolis translatum.]

¶PAVLI DIACONI DE ROMANORVM GESTIS.

¶LIBER TERTIVS.

¶Caput Primum.

ANno ab Vrbe cõdita Millesimo cẽtesimo Quadragesimo nono: Archadius Augustus in oriente factus: Honorius frater eius in occidente Quadragesimo secundo loco: commune Imperium (diuisis tantum sedibus) tenere cœperunt. [Honorius & Archadius Imperant.] Quorum pater curam viris potẽtissimis mandarat habere: Id est

Ruffino orientalis aulę Stiliconi occidentalis Imperij. Vixitq́ Archadius post patris excessum annis. xij. Imperijq́ summam Theodosio filio paruo admodū moriens tradidit. Interea Gildo Comes Aphricę cognita Theodosij morte/arbitratus minimam in paruulis spem fore: Aphricam iuri proprio cœpit vsurpare Huius frater Mascelzer germani perfidiam perhorrescens: in Italiam redijt: Gildo duos eius filios: quos pater reliquerat: dolo circumuentos occidit. Ad hunc iam hostem bello insequendum: Mascelzer frater missus est. Mascelzer iam a Theodosio sciens quātum viribus desperatissimis oratio hominis per fidem Christi clementiam dei impetraret: Caprariam insulam adijt. Inde secum sanctos viros adducēs: cum quibus orationibus ac ieiunijs dies aliquot continuauit & noctes. Ante triduum quoq̄ q̄ hosti contiguus fieret: cernit noctu beatum Ambrosium paulo ante defunctum: quando victoriam caperet/diem sibi indicantem/& locum ac tertio demum die post noctem orationibus, hymnisq́ peruigilem: cum quinq́ solummō milibus aduersus. lxxx. milia hostium pergens: eos dei nutu sine bello in deditionem accœpit. Quo viso auxiliarij Gildonis Barbari: illico terga dedere. Gildo et ipse fugam arripens: ascensa naui: cum in Aphricam redisset: post aliquot dies strangulatus interijt. Sane idem Mascelzer rerum secundarū insolentia tumens: ecclesiam dei temerare ausus est: atq́ ex ea quosdam non dubitauit extrahere: secuta mox pœna sacrilegum est: nam post aliquantulum temporis: ipse punitus est. Interea Ruffinus cui oriētalis aulę a Theodosio cura cōmissa est: malo perfidię deprauatus: cum Barbarorum solatiis regnū tēptare tinuadere: morte iustissima pœnas luit. Stilico quoq́ occidentis tutor iperij: imemor collatorū bñficiorū: imemor affinitatis: nā socer extabat Honorij: Regnū & ipe Eucherio filio affectās: ingētia reip. itulit mala: nā sępe cū deleř posset Barbaros fouit eos: sępe Alaricū cū Gothis suis vicit: sępe conclusit: sępeq́ dimisit: cui qs fuerit exitus: suo melius loco dicetur Inter hęc omnium antiquorum presentiumq́ longe immanissimus: Ragasus Rex Gotthorum: totam repentino impetu inuadit Italiam. Nam fuisse in eius populo plusq̄ ducenta milia Gotthorum ferunt. Hic supra hanc incredibilem multitudinem indomitamq́ virtutem Barbarus erat et Scytha: qui omnem humani generis sanguinem dijs suis propinare deuorat. Inuadit illico Romam pauor infinitus: fit omnium paganorum i Vrbe concursus: declamatur a cunctis: sed hęc ideo perpeti: q negłecta fuerunt magnorum sacra deorum. Magnis querelis vbiq́ agere/& continuo de repetendis sacris: celebrādisq́ tractatur: fere in tota Vrbe blasphemię ad nomen Christi tanquam lues aliqua: probris ingrauantur. Con-

Ruffinus & Stilico morit. Archadius

Gildo ipius vsurpat. vl Mascezer.

Gildōis crudelitas in occidendis frīs filijs.

Diuus Ambrosi⁹ Mas. insomnis de victoria monet.

Mascelzer sacrilegium inuadit.

Ruffinus punitur.

Ragasus oīū immanissim⁹. Barbar⁹ Scytha q̄d dijs vouerat.

Sacrorū reparatio

Theodosius Archadij filius.

Mascelzer Gildonis fr.

Masc. Theo. exēplo deū precatur.

Vincitur gildo.

strāgulatur Gildo.

Eucherius.

Ragasi mu merę copię.

Paganoruz concursus.

ducuntur a Romanis aduersus Ragasum: duo pagani duces Gotthorũ Sarus et Viridinus Humnorũ: sed non sinit deus rem suę potentię: infidelium virtute tueri. Contritus namq diuinitus Ragasus: in aspero fesulani montis iugo: vrgente vndiq timore concluditur. Agminaq quibus angusta dudum videbatur Italia: latendi spe in vnum ac paruum montis verticem truduntur: quo cum fame & siti conficerentur. Rex Ragasus solus spem fugę sumens: captus a Romanis in vincula conijcitur: ac paulisper retentus vita priuatur. Tanta vero multitudo captiuorum Gotthorũ fuisse fertur: vt in vilissimarum pecudum modũ: singulis aureis passim greges hominum venderentur. Interea Alaricus Italiam ingressus: cum ab Honorio sedem: qua cum suo exercitu consistere posset/ expeteret. Honorius deliberato consilio ei Gallias concessit: qui dum ad Gallias pergens ob recuperationem iumentorum apud Polentiam aliquantulum resedisset: Stilico comes in perniciem reipublicę Gotthos pertentans: dum eos insidijs aggredi cuperet: belli summam: Saulo pagano duci commisit: qui ipso sacratissimo dię paschę Gotthis nil tale suspicantib⁹: super eos irruit/ magnamq eorum partem prostrauit. Nam primum perturbati Gotthi/ ac propter religionem cedentes: demum arma corripiunt: more solito cohortantur: victoremq virtute potiori prosternunt exercitum. Hinc in rabiem furoris excitantur: captum iter deserentes: Romã contendunt petere: cuncta per quę ierant: igni ferroq vastantes; Nec mora venientes vrbem capiunt: deuastant: incendunt: dato tamen prius pręcepto: vt siquis in sacta loca pręcipue sanctorum apostolorum Petri & pauli basilicas confugisset; hos imprimis inuiolatos securosq sinerent: deinde quantum possunt prędę inhiantes & sanguine temperarent. Capta itaq Roma est Millesimo cẽtesimo Sexagesimo quarto conditionis suę anno / die sane tertia: sponte Gotthi Vrbe discedunt: facto aliquantarum ędium incendio: sed ne tanto quidem: quantum olim a Cęsare factum est. Deinde per Campaniam Lucaniam: Brutiamq simili strage bacchantes/ regium peruenere: In Siciliam transfretare cupientes: quo cum transmeare alcẽlis nauibus vellẽt/ perpessi naufragium plures suorum amiserunt. Alaricus inter hęc dum quid ageret deliberaret: apud Consentiam morte subita defunctus ẽ. Gotthi Basentum amnem de alueo suo: captiuorum labore deriuantes. Alaricũ in medio ei⁹ alueo cum multis opibus sepeliunt: amnẽq meatui ꝓprio reddẽtes: neqs locũ scire posset: captiuos q interfuerãt/ extigũt. Regẽ deinceps Athaulphũ Alarici affinẽ Gotthi cõstituẽtes: Romã redeũt: siqd residui fuit: more locustarũ eradũt: auferẽtes exide Gallã Placidã Theodosij pricipis filiã: sororẽ Honorij quã sibi Athaulphus apd̃ forũ Cornelij: cõ-

Victur Ragasus.
Ragasi fuga et captio et mors.
Gotthi velut pecudes venũdantur
Honorius.
Saulus paganus.
Saulus i die paschę i hostes irruit.
Gotthorum i vrbẽ irruptio.
Attende diligenter.
Quo tẽpore vrbs rõa capitur.
Gotthi ab vrbe discedunt.
Alaric⁹ morte subita pręuẽtus.
Mirũ de gotthis:
Gotthi Amnẽ (vt Alaricũ sepeliãt) ab alueo diuertunt.
Gotthi romã redeũtes reliq euertunt.

nnubio copulauit: quę multo post reipublicę commodo fuit. Nā ad hoc mariti animū acerrimo igenio subtilibusq; blādimētis eū iflexit: vt vltro a Romanis pacem expeteret: qui ad Gallias proficiscens: apud Barcilonē fraude suorum occisus est. Post quem Sengericus regnum capiens: dum pacem romanis seruare disponit: et ipse a suis peremptus est.

Occiditur Athau. sengericus.

Caput. .II.

Vuallia.

[D]Einde Vuallia regnandi iura suscœpit: ad hoc electus a Gothis: vt pacem infrigeret: ad hoc a deo ordinatus vt confirmaret. Interea comes Stilico Vuandalorum perfidię & dolosę gentis genere ęditus: Eucherium (vt dictum est) filium iam puerum Christianorum persecutionem meditantem vt imperio substitueret: ante biennium Romanę irruptionis gentes copijs viribusq; intolerabiles: hoc est Alamanorum: Sueuorum: Vuandalorū: Burgūdionū: vltro in arma suscitauit: easq; pulsare Gallias voluit: vt sub hac necessitate: a genero in filium extorquere posset imperium. Tādē vbi Imperatori Honorio: exercituiq; Romano: hęc tam ingentia damna patefacta sunt: commoto iustissimo exercitu: occisus est Stilico: qui vt vnū puerum purpuram indueret totius generis humani sanguinem dedit. Occisus Eucheriusq; filius: paucięq; cum hisdem Satellites tantarum molitionum puniti sunt. Eodem tempore clarissima loca Vrbis: fluminibus dirupta sunt: quę inflammari ab hostibus nequiuerunt. Inter hęc apud Britānias Gratianus tyrannus mox creatus occiditur.

Stilico.

Eucherius xpianorum persecutor.

Attende.

Occiditur stilico.

Vrbis loca fulminū eruptiōe diruta

Gratian⁹ Tyrān⁹ occiditur.

Caput. .III.

Cōstātin⁹ imperator.

[H]Vius loco Constantinus ex infima militia ꝓpter solam spem nominis: sine merito virtutis eligitur: qui ad Gallias transiens sępe a Barbaris incerto fœdere illus⁹: detrimēto magis rei publicę fuit q̄ augmēto. tūc duo: iuuenes locupletes: Didim⁹ & Viridian⁹ acceptis ꝓprijs seruulis et vernaculis: sese patriamq; a Barbaris & Tyranno defensare moliti sunt. Aduersum hos Constantinus: Constantem filium ex mo

Didimus & Viridanus.

Idē refert orosius. Cōstātes victoria.

nacho Cęsarem factum: cum quibusdam fœderatis Barbaris ī Hispanias misit. Constans Barbarorum fult⁹ auxilio: eos primo prœlio peremit: quibus barbaris dum claustra pirenei montis commissa fuissent / ab eis tota quę per Gallias baccabatur ferocitas gentium Hispanarum prouincij intromissa est. Itaq͡ʒ post multas strages: incendia: & rapinas: tandem diuisis sedibus: Barbari ad aratra conuersi Romanorum residuos cœperunt: vt socios amicosq͡ʒ fouere.

Cōstās cōstātini filius ex monacho imperator fact⁹

PAVLI DIACONI DE ROMANORVM GESTIS LIBER QVARTVS.

Caput primum.

Honorius.

Igitur imperator Honorius dum vires reip. quottidianis cerneret labefactari in commodis: virum strenuum et bellicosum Constantinū comitē: ad gallias cū exercitu misit. Is mox vt Galliam ingress⁹ est continuo cōstātiū tyrānū / apud a relatē extinxit. Constans vero eius filius a Gerontio suo comite Viennę perēpt⁹ est. In cuius locū gerōti⁹ Maximum quēdā substituēs: a militib⁹ suis iugulat⁹. Maxim⁹ deiñ purpura exutus in hispania exulans obijt: exinde Iouinus apud Gallias mox vt assurrexit cęcidit: Sebastianus tyrannus frater eius continuo creatus occisus est. Tertullus consul: qui se pricipē futurū in senatu gloriatus est: pari nihilo min⁹ exitu pijt. Attalus a gotthis imperator effectus / postmodum captus a Constantino missusq͡ʒ Honorio truncata manu vitę relict⁹ ē: Heraclius quoq͡ʒ cum sabino genero / cum tribus milibus ac septingentis nauibus ex aphrica romam tēdens. Sed p occursū Comitis marini territ⁹ & ī fugā versus / arrepta naui sol⁹ carthaginē redijt / ibiq͡ʒ perēptus est. Hos omnes honori⁹ optia religione magnaq͡ʒ cōstantij industria supauit: merito sane: his dieb⁹ pcipiēte honorio: fauēte cōstātio (sopitis apud aphricam hęreticis) pax ecclesijs reddit: inq̄ fulgētissim⁹ tūc apd̄ Hipponis regiū / totiusq͡ʒ magr̄ ecclesię florebat Augustin⁹: Interea Vuallia Gotthorū rex dei iudicio territ⁹: Placidiā apud se honeste habitā: exigēte Cōstātio fratri Honorio reddidit: pacēq͡ʒ cū eo datis obsidibus pepigit: seq͡ʒ p Romanis aduersū Barbaros q Hispanias iuaserāt pugnaturū spopōdit. Mittūt e cōtrario Vuādalorū Sueuorūq͡ʒ Reges Pricipi Honorio legationē ī hijs verbis. Tu cū oib⁹ pacē habe: oim obsides accipe. Nos nob̄ cōfligim⁹; nob̄ pim⁹ Vicim⁹ tibi: tuę erit q̄st⁹ reip.

Cōstātin⁹ ad gallias mittitur.

Cōstātius tyrānus occiditur.

Maximus.

Gerōtius a suis iugulatur.

Tertull⁹ consul.

Heraclij fuga.

Sopiūtur hęretici

Hippo Aphricę ciuitas q̄ ob aq̄rū irrigua a gręcis catarytū dicitur

Legati honorio missi.

Hipponi floret. Augustinus.

Placidia honorio redditur.

si vtriq; pereamus. Hijs itaq; tantis incommodis (deo fauēte) sopitis Honorius Gallam Placidiam germanam suam Constantio suo Comiti: fide integerrimo et ingenti viro: iamdudum promissam: magno cunctorū gaudio sociauit: ex quo Valentinianum filium Constanti⁹ genuit: qui postea reipublicę imperium gessit. Hoc in tempore foedus Constantius pepigit firmissimum cum Rege Gotthorum Vuallia: tribuens ei ad habitandum Aquitaniam Gallię prouinciam: Eiusdemq; prouincię quasdam ciuitates vicinas. Cernens itaq; Honorius vbiq; se Constantij virtute & igenio: seu per bella seu pacis moderatione tueri: eū cunctis adnitentibus apud Rauennam in regni consortium adsciuit: qui nec dum septem mensibus euolutis: ex hac luce subtractus est. Hijs diebus apud Bethleem palestinę beatissimus Iheronymus: expletis nonaginta vno vitę annis: ad christum migrauit. Sequenti tēpore maximus apud Hispanias factione Iouiniani (qui tunc in re militari primus habebatur) tyrannidem arripuit: Nec multo post: superati vtriq; et capti ab honorij exercitu: eidem cum apud Rauēnā triēnalia sua perageret: presentant. Hac tēpestate Britāni: Scotorū pictonumq; infestationes non ferentes: Romam mittunt: ac sui subiectione promissa contra hostes auxilia flagitant. Quibus statim ab Honorio militum legio: magnam Barbarorum multitudinem strauit: Cęterosq; Britānię finibus expulit. Sed mox vt decessere Romani aduecti iterū nauibus hostes obuia quęque sibi conculcant ac deuorant: Rursuq; aduolant Romani cęsūq; hostē trāsmaria fugant. Hoc tpē dū Vuandali Alaniq; Hispaniam infestarent. Honorius ad eas defensandas: Castinum ducem cū exercitu dirigit: qui Castinus pręclarum virum Bonifacium ac bellicis artibus exercitatum: inepto et iiurioso suo iperio: ab expeditionis suę societate abuertit. Bonifacius vero periculosum sibi: indignumq; ratus eum sequi quem discordem superbientemq; expertus esset: celeriter se ad portum vrbis: atq; inde ad Aphricam proripuit. Magnumq; postmodum rei publicę detrimentum: totiusq; Aphricę causa excidij extitit. Castinus vero tanto collega ob suam intemperantiam priuatus: nihil dignum in hispanis gessit. Inter hęc Placidia Augusta a fratre Honorio pulsa: adorientem cum Honorio & Valentiniano filijs profecta a Theodosio Augusto Archadij alterius germani sui filio: honorifice libenterq; suscepta est. Honorius vero postquam cum minore (de quo pręmissum est) Theodosio Archadij germani sui filio annis Quindecim imperasset: cum iam antea cum fratre: annis ac sub patre duobus regnasset. Rempublicam (vt cupierat) paccatam relinquens: apud vrbem Romam: vita exemptus est / corpusq; eius iuxta beati Petri apostoli

Valētinian⁹ Cōstātij fili⁹
Vuallia Gothorū rex.
Galla placidia Cōstātio sociatur.
Iheronym⁹ bethleē moritur.
Quo āno et tpe diu⁹ Iheronimus ad deū migrauit.
Barbari ab honorio fugati.
Castinus honorij dux.
Bonifacius
Augusta placidia ab honorio expulsa.
Moritur honorius.

Honorij sepultura.

Maria & hermãtia virgines.

atrium:in Mausoleo sepultum est.Huic soboles nulla fuit.Nam duę Stiliconis filię:id est Maria & Hermantia:vna post alteram ei coniugio socia tę:vtręq̧ dei iudicio inopinata morte pręuentę:ex luce virgines migrauere.Fuit sane Honorius moribus et religione patri Theodosio non valde absimilis:cuius temporibus quamuis multa externa bella surrexerũt:vel nullo vel minimo sanguine quieuerunt.

Caput. .II.

Ioannes imperat.

EXempto rebũs humanis Honorio:fultus pręsidio Castini Magistri militum:Ioannes inuadit Imperium:anno ab vrbe condita Millesimocentesimo septuagesimoseptimo. Theodosius Archadij filius Quadragesim⁹ tertius Regum Romanorum:orientale regebat Imperium. Qui comperto patrui sui Honorij funere:mox Valentinianum Amitę suę Placidię filiũ Cęsarem effectum:cum matre sua Augusta:ad recipiendum occidentis dirigit regnum. Quo tempore Ioannes dum Aphricam quam Bonifacius obtinebat bellare poscit:ad defensionem sui infirmior factus est. Deniq̧ veniens Placidia Augusta et Valentinianus Cęsar:mira cum foelicitate continuo opprimunt:Regniq̧ gubernacula victores arripiunt:quorum tunc milites crudeliter Rauennam depopulati sunt:eo ꝙ illius maxime ciues:tyrannicę parti fauissent. Castinum vero magistrum militũ dãnat exilio:cuius arripuisse factione tyrannidem credebatur Data Etio venia:eo ꝙ Humni quos per ipsum Ioannes accœperat:eius studio remeassent ad propria. Valentinianus igitur consensu totius Italię Imperator efficitur:Itemq̧ ex decreto Theodosij Augustus appellatur. Dum hęc geruntur:Achillas nobile oppidum Galliarum a Gotthis multa vi oppugnatum est:donec imminente Etio:non impuniti ascenderent. Bonifacius inter hęc apud aphricam:potentia gloriaq̧ augebatur. Mittũtur aduersus eum Marbatius et Galbio:qui dum Bonifacium obsidere parant;ab eo interempti sunt. Exinde gentibus quę vti nauibus nesciebant:dum a concertantibus in auxilium vocantur:mare peruiũ factũ est. Rursus contra Bonifacium Sigisuuldus Comes dirigitur. Bonifacius vero sentiens se non posse tuto Aphricam tenere:cernensq̧ sibi periculum instare/in perniciem totius reipublicę efferuescens:Vuandalorum Alanorumq̧ gentem/cum Genserico suo Rege/ab Hispanis euoca-

Bonifacius.

Castinus in exiliũ miss⁹.

Valentinian⁹ imperator fact⁹ augustus dictus est.

Marbosi⁹ et galbio oppressi.

Bonifacius vuãdalos & alanos in auxilium vocat.

tos: Aphricę intromisit: qui cunctam pene Aphricam: ferro: flamma: rapinis: crudelissime deuastantes. Catholicam insuper fidem Arriana impietate subuertere. Sub hoc turbine beatissimus: de quo pręmissum est: Augustinus Hipponēsis Episcopus (ne ciuitatis suę ruinam cerneret a tertio eius obsidionis mēse: Sex & Sexaginta annis vitę expletis: ex quibus Quadraginta in clericatu seu Episcopatu transegerat) ad Christum perrexit. Eodem tempore pace totius orbis ex mirabili consensione: Bonifacius ab Aphrica ad Italiam per Vrbem redijt: accoepta Magistri militum dignitate. Qui cum resistentem sibi Etium proelio superasset: paucis interiectis diebus morbo extinctus est. Etius vero cum deposita dignitate in agro suo degeret: ibiq̄ eum quidam eius emulus repentino incursu opprimere temptasset: profugit ad vrbem: atq̄ illinc ad Dalmatiam: deinde Pannonias: ad Hunnos peruenit: quorum amicicijs: auxilioq̄ vsus pacem principum: & ius interpolatę potestatis obtinuit: nec multo post: patriciatus etiā dignitatem adeptus est: post eam igitur (quę pręmissa est) Aphricę cladē: data per Trigetium ad habitandum Vuandalis Aphricę portione pax (eisdem necessaria magis q̄ vtilis) facta est. His temporibus Gundicariū Burgundionum Regem intra Gallias habitantem: Etius patricius bello obtriuit: paceq̄ ei supplicāti cōcessit. Interea Gotthi pacis placida pturbant: & pleraq̄ municipia vicina suis sedibus occupant. Cumq̄ essent maxime oppido Narbonēsi infesti: ciuesq̄ eius longa obsidione et fame affligerent: adueniens comes Littorius: hostes in fugam vertit: & ciuitatem allata frumenti copia: a fame liberauit. Dehinc anno sequenti bellum aduersum Gotthos: Hūnis axiliantibus: gestum est. Hac tempestate Gensericus apud Aphricam: intra habitationis suę limites: cupiens catholicā fidem Arriana impietate subuertere: quosdam nostrorum Episcopos eatenus persequutus est: vt eos priuatos iure basilicarum suarum: etiam ciuitatibus pelleret: cum ipsorum constantia nullis superbissimi Regis terroribus cęderet. Hijs denique dieb⁹: Valentinianus August⁹: ad Theodosiū Principem suum fratruelem Constantinopolim profectus est: filiamq̄ ei⁹ vxorem accoepit. per idem tempus pyratę multas insulas pręcipue Siciliā populati sunt. Inter hęc Littorius: qui secunda ab Etio patritia potestate Hūnis auxiliantibus / pręerat (dum Etij gloriam superare appetit: dum q̄ aruspicum responcis et demonum significationibus fidit) pugnam cum gotthis imprudenter conseruit / ac primum quidem magnam hostium stragem dedit. Postmodum vero suis pene omnibus trucidatis / ipse a Gotthis turpiter captus est. Postremo pax cum eisdem facta est: cū eam Romani post huius lachrymabilis belli perniciem humilius quam

Aphrica arriana īpietate subuertitur.

Augustinus quo anno et vbi moriatur

Moritur bonifaci⁹.

Eti⁹ vrbē petit.

Eti⁹ patriciatū obtinet.

Eti⁹ gūdicariū bello superat.

Gotthi pacē pturbant.

Littorius.

Gensericus arrianus xpianos plecutor

Etius aruspicibus & dmonib⁹ confidit.

Eti⁹ a Gotthis captus.

vnquam antea poposcissent. Etio itaq; rebus quę in Gallijs compo-nebantur intento: Gensericus de cuius amicitia nihil metuebatur: Carthaginem dolo pacis inuadit: omnesq; opes eius (excruciatis diuerso tormentorum genere ciuibus) in ius suū vertit: nec ab ecclesiarū spoliatione abstinens: quas sacris vasis exinanitas: & sacerdotum administratione priuatas: nō iam diuini cultus loca: sed suorum esse iussit habitacula: in vniuersum captiui populi ordinē sęuus: sed pręcipue nobilitati & religioni infestus: vt discedendo omnino non posset agnosci: hominibus magis an deo bellum intulisset. Igitur Carthago ab Vuandalis hoc modo capta est: annis quingentis octaginta & quinque euolutis: postq̄ romano cœperat iuri parere: Sequenti deinde anno Gensericus ad Siciliam transiens/dum magnis eam calamitatibus affligeret: accepto nūtio de sebastiano qui ab hispanis ad Aphricam tenderet: celeriter Carthaginem redijt: ratus periculosū sibi ac suis fore: si vir bellandi peritus recipiendę carthagini incubuisset. Verum ille amicum se magisq; hostem videri volens: dum de regis barbari amicitijs improuise pręsumpsit: infœlici morte peremptus est. Post hoc Imperator Theodosius bellum contra Vuandalos mouit: Ariouindo & Ansila atq; germano ducibus magna cum classe directis: qui longis cunctationibus deferentes negociū: Sicilię magis oneri q̄ Aphricę pręsidio fuere: per hęc tempora: hūnis thracias & illyricum sęua populatione vastantibus exercitus qui Sicilię morabat̄ ad defensionem orientaliū prouincialium reuertitur. Sub hijs fere diebus: ită terribili terręmotu Roma concussa est: vt plurimę eius ędes edificiaq; corruerint. Britanni itaq; (de quibus pręmissum est) cum rursus scotorum pictonumq; incursionibus premerentur: mittunt Etio epistolam lachrymis erūnisq; refertam: eiusq; quantotius auxilium efflagitant: quibus cum Etius minime annuisset: eo q; contra viciniores hostes occupatus existeret: quidam Britannorum strenue resistentes hostes abigunt: quidā vero coacti hostibus subijciūt̄. Deniq; subactam Picti extremam eiusdem īsulę partem: eam sibi habitationem facere: nec vltra exinde hactenus valuerunt expelli. Aut vero residui Britannorum: dū continuo Scotorum impetus formidarent: vltra iam de Romanorum p̄sidio diffidentes: Anglicorum gentes cum suo Rege Vertegerno ad defensionem suę patrię inuitauere: quos amicabili societate exceptos: versa in contraria vice: hostes pro adiutoribus impugnatoresq; sensere. Seq̄nti deinceps tempore gens Anglorum/siue Saxonum/Britāniam tribus lōgis nauibus aduehit̄: quorum dū iter prosperum domi fama retulisset: mittitur. Nihilominus exercitus multiplex qui sociatus prioribus: primū hostes p̄pter quos petebatur/abigit. Deinde in Britones arma conuertens: confecta

Gensericí impietas & sacrilegia.

Aduerte.

Carthago ab Vuandal' capta est.

Moritur gēsericus.

Mirabil' vrbis romanę Terręmot'.

Britānī ab Etio auxiliū petunt.

Attende

In Britones arma mouētur.

occasione quasi pro se eis militantibus minus stipendia pręparassent: totam prope insulam: ab orientali eius plaga vsq; ad occidentalem: incendio sibi seu gladio subegit. At vero Theodosius (dū absq; vigintivno superioribus annis quos cū Honorio patruo regnauerat septem & viginti annis imperiū gessisset: ex quibus & cū Valētiniano genero Vigintiquinque transegit) apud Constantinopolim morbo consumptus obijt: Ibiq; sepultus est.

Moritur Theodosius

¶PAVLI DIACONI DE ROMANORVM GESTIS. LIBER QVINTVS.

¶Caput Primum.

ANno ab Vrbe cōdita Millesimo ducentesimo quarto Defuncto Theodosio quadragesimo quarto in numero: Marcian⁹ orientali aulę pficitur Imperator. Cęterum Valentiniani tempore huius vel superioris Imperatoris curricul' ascribunt. Igit Valētinianus occidui rector Imperij: pacis ea tempestate foedera cū Genserico Vuandalorū Rege firmauit: cęterisq; spacijs Aphrica inter vtrosq; diuisa est Gensericus nondum de rerū successu tumidus: etiam apud suos superbiret. Valida aduersus eum conspiratio est facta. Quorum molitione detecta diuersis ab eo excruciantī: perire supplicijs. Horum siquidem funeribus: non minus virū āmisit: q̄ si exuperat⁹ belli certamine fuisset. Interea Rex Humnorum Attila: dū cum fratre Blebla regnū intra Pānonias/Daciamq; gereret. Macedoniā/Misiam/& Achaiā/vtrasq; etiam Thracias immanissima rabie deuastaret: Bleblā suū germanum Regniq; consortem peremit: eiusq; sibi parere populos compulit: fultus itaq; fortissimarū gentium: quas sibi subiugarat pręsidio: ad occidentale demoliendum aīm intendit Imperiū. Erāt siquidem subiecti eius dominio. Rex ille Gepidarū famosissimus Ardaricus Vualamir etiam Gothorū regnator: Niso ipo (cui tūc seruiebat) rege nobilior/fortissimę nihilominus gentes Martoniani: Sueui: Squadi: pręterea heruli: Tulingi siue Tugicū proprijs Regul': Alięq; pręter has Barbarę nationes Aqlonis in finibus commorantes/Horū oīm Attila superb⁹ Imperiū: q̄q̄ virīū robore facile se posse adipisci putaret: quod cuperet: non minori tamen consilij astutia: q̄ armorum fortitudine hostes adgredi satagebat: pręuidens

Theodosius .xl. quartus Imperator.

Marcian⁹ īpator creat⁹

Conspiratio aduers⁹ gēsericum mota

Attila hūnorum Rex.

Attila blebā frēz suū peremit.

Varij populi Attilę s̄bditi

Vel Rugi.

Attilę astucia.

itaq; sagacitate qua callebat: non sibi fore tutū si Gotthi qui intra Gallias morabant: Romanis auxilio iūgerent: amicū se Gotthis simulans: aduersum Romanos se asserit pręliaturū: Romanorumq; e diuerso: quasi amicitias appetens in Gotthos eorum videlicet hostes se pollicet arma moturū. Agebat itaq; hęc versuta barbaries: quatenus si hos posset a societate diuidere: facilius vtrosq; singulari certamine proculcaret. Quas eius astutias Etius non minori acumine pręuidens: legatos a Theodoricū qui eo tempore Gotthis apud Tolosam regnabat: dirigit qui cū eo pacis fœdera sociarent. Annuit iuxta Etij votum Romanorum legatis Theodoricus: iungitq; cū eis non minus sibi prospiciens firmissimū fœdus: promittitq; se pariter pugnaturum: fuere interea Romanis auxilio Burgondiones: Alani cum Sangibano suo rege. Franci: Saxones: Riparij: Olibriones: Sarmatę Armoritiani: Liticiani: ac pene totius populi occidentis. Quos omnes Etius (ne impar Attilę occurreret) ad belli adsciuerat societatem Conuenitur ex vtraq; parte in campos Catalaunicos qui centum in longitudine leugas: & ex latitudīe. lxx. leugas (vt Gallis mos ē) metiri ferūt. Attila itaq; primo impetu mox vt Gallias ingressus est Gundicarium Burgondionum regem sibi occurrentem protriuit. Deinde cum ad locum certaminis ventum esset: inquirit aruspicem si quid sibi de belli sorte vēturū pdiceret. Qui arte dęmoniaca exta pecudū perscrutans: Attilę infausta denuntiat: hoc tamen quantulūcunq; solacium fore: ꝙ summus de parte hostili in certamine ductor occūberet. Attila dum hęc de Etij interitu (cuius mortem sitiebat) denuntiari putaret: non dubitauit vel cum suorū perditione bellū committere: dummodo Etiū (suis motibus fortiter obsistentem) possit extinguere. Committit itaq; pugnā iam in vesperū die vergente: vt si superaret ab hostibus: imminentis se noctis tenebris occuleret. Conueniūt hinc inde fortissimę nationes: conferūt acies: fit bellū acre nimis / & pertinax: q̄le vix vlla narrat historia: nec antea pręliandi ardore qeuere: q̄ eis nox superueniens: pugnandi volūtatem adimeret. Eo siqdem pręlio. C. lxxx. milia hominum cęsa referūt. Tm̄q; est sanguinis effusū vt paruul'q ibidem labebat riuul': imodic' subito torrens effect': cadauera secū traheret peremptorū. Attilam aūt de morte Etij: sua suspicio fefellit. Nam icolumi Etio: Rex ibi Gotthorū Theodoricus occubuit. In quo pręlio quamuis neuter cessisset exercit': constat tamē Attilam fuisse superatū. Qui cū die altera itra plaustrorū mūnimenta se continens: erūpere non auderet: nec tamen cessaret tubis & clamore perstrepere: Turismūd' Theodorici Regis fili': dolens de paterno fūere: statuit Attilam obsidione coartare: & eū eiusq; exercitū ad internitionem vsq; delere. Tūc Attila de vitę fiducia iam desperans exequi-

Eti' ad Theodoricū legatos misit.

Etius varios cōgregat populos.

Incāpis Catalaunicis ab Etio contra Attilā pugnatur.

Attila Aruspices de belli euentu cōsulit.

Aruspicum prędictum.

Conserūtur vtriq; acies.

Mira & īaudita hoim strages

Miruꝫ si mōveꝝ d sāguinis effusione

Attila supe ratus.

Attila Rogũ istruitvt con cremetur.

tatorijs ingentam pyram sellis construxit: vt ibidem se Gotthis imminentibus: supposito igne cremaret: ne aut q̃squam de eius lętaret vulnere: aut Rex tantarũ gentiũ in potestatem hostiũ deueniret. Etius vero incaute p̄pendens Romanos a Gotthis: peremepto Attila: deprimi ne deinceps aduersum Gotthos si necessitas icũberet haberet solaciũ: filio Theoderici q̃si eius rebus consulens persuadet vt domũ reuerteret: regnũ paternũ arriperet: ne si ab eius inuaderet germanis acerbius ei esset cũ suis q̃ cũ hostibus dimicare. Hoc ille consiliũ tanq̃ pro sua salute prolatum libenter amplectens domũ reuersus est: regnũq; paternum suscoepit Cęterum Etius & ob hoc talia machinatus est: vt Attilam ab eius ipressione subduceret. Inscia heu mens hoim: q̃tum hac prouisione detrimentum patrię: dũ auerte re cupit/ ingessit. At vero Attila cernens se relictum hostes ad propria remeasse: erectis aĩs ac spe salutis eleuat⁹ Pannonias repedauit: multoq; potiorem exercitũ coaceruans Italiam furibũdus introijt: ac prim Aqleiam ciuitatem in ipso Italię sitam pricipio: expugnare adgress⁹ est. Quam continuo triennio obsidens: cũ aduers⁹ eam (strenue ciuib⁹ repugnantibus) nihil p̄ualeret: Iamq; murmur sui exercitus non valentis famis tolerare penuriam audiret: cũ die q̃dam ciuitatem circuit: vt ex qua parte eam facil⁹ posset expugnare inq̃reret: cernit repente aues in edificiorũ fastigijs nidificare solitas: quę ciconię vocant: vno impetu ex vrbe migrare: foetusq; suos sublatos rostris per rura forinsecus deportare. Aspicite inquit ad suos: iam aues futurorũ prescias: perituram relinquere ciuitatem. Statimq; adhibitis machinis: tormentisq; hortat suos acriter: Expugnat vrbem: ac sine mora capit: diripiũt opes: captiuant vel trucidant ciues: residuũ direptionis: igni supposito flamma consumit. Fuerat siqdem in ea ciuitate foeminarũ nobilissima: digna noie: forma qdem eximia sed candore pudicitię amplius decorata: hęc dum hitaculũ supra ipsa vrbis mœnia haberet: turremq; excelsam suę domui iminentem: subqua Vatissa fluui⁹ vitreis labebat fluentis: ne sordidissimis hostib⁹ ludibrium fięret: animęq; pulchritudinem ve luti illata libidie viciaret: mox vt ingressum hostium captamq; vrbem p̄sensit: e sũma se eadem turre obuoluto capite i gurgitem p̄cipitem dedit. Metumq; ammittendę pudicitię memorabili exitu terminauit. Plura p̄terea eiusdem regionis castella imanis hostis: vel captiuatis ciuibus succendit ac diruit. Concordiam/ Altinum siue Patauium vicinas Aquileię ciuitates: illius instar demolitionis solo coęquauit. Exinde p̄ vniuersas Venetiarum hoc est Vincenciam: Veronam: Bergomum seu reliquas: nullo resistente Humni bacchant. Mediolanum Ticinumq; pari sorte diripiunt: ab igne tamen abstinentes & ferro. Deinde Emilię ciuitatibus similiter expoliatis:

Etij cõsiliũ & machinatio

Attila furibũd⁹ aqleiã oppugnat.

Attila triennio aqleiam obsedit.

Presagiũ de Aquileię excidio A ciconijs capit Attila.

Aquileię excidium.

Mirũ mulieris pudicitię exemplum.

Vatissa fluuius.

Multarũ vrbiũ dmolitio

Vicẽtia. Verõna. Brixia. Bergomo Ticinũ Mediolanum.

Mincius Padus.

nouissime eo loco quo Mincius fluuius in padũ confluit castrametati sunt. Vbi Attila consistens dum/vtrũ adiret Romam an desisteret/aĩo fluctua ret:non vrbi cui infestus erat consulens:sed Alarici exemplo pauens:q ca ptę a se vrbi:non diutius superuixit. Dum ergo has aĩo tempestates reuo/ lueret:repente illi legatio placidissima a Roma aduenit. Nam ipse vir san ctissimus Leo Papa ad eum accessit. Qui cum ad regem Barbarũ ingress esset:cũcta vt optauerat obtinens:non solũ Romę:sed totius Italię salu/ tem reportauit:territus namq; nutu dei Attila fuerat:nec aliđ xp̄i sacer/ doti loqui voluit:nisi qđ ipse poptabat. Fert itaq; post discessũ Pontificis i/ terrogatũ esse Attilam a suis:cur vltra solitũ morem tantam reuerentiam Romano Pontifici adhibuerit:q̃nq̃dem pene ad oĩa quę sibi ille imperas/ set obtemperaret. Tunc Regem respondisse:non se eius q aduenerat:per/ sonam reueritum esse:sed aliũ se virũ iuxta eum in hitu sacerdotali adstan tam vidisse:forma augusta & canicie venerabilem:illũq; euaginato gladio sibi terribiliter mortem minitantem:nisi cuncta quę ille expetebat exples/ set. Igit Attila tali modo a sua sequitia repressus(relicta Italia)Pannonias repetit:ad quem Honoria Valentiniani Principis germana:dũ a fratre ob decus pudicitię districtę seruaret:suum eunuchũ dirigit/quaten eam sibi a fratre in matrimoniũ extorq̃ret. Accepto itaq; hoc Attila nuntio:q iam Italię fines excesserat:nec stati fatigato exercitu regredi poterat. Mandat Valentiniano Imperatori:minitans peiora se proxime illaturũ Italię:nisi mox ei suam germanam cum parte regni deuicta transmisisset. Qui reuer/ sus ad proprias sedes:supra plures quas habebat vxores:puellam valde de coram Indicto nomie sibi in matrimoniũ iunxit:Obcuius nuptias profusa conuiuia exercens:dum tantum vini quantũ nunquam antea insimul bi/ bisset:cum supinus quiesceret eruptione sanguinis:q ei de naribus solitus erat effluere:suffocatus & extinctus est. Eadem denique apđ Constantino/ polim nocte Martiano Impatori isomnis dñs apparẽs:arcũ Attilę fractũ ostendit. Quo scilicet armorũ genere gens illa fidere in bello maxie solet. Dum hęc gerunt:apud Britanniam Pelagianę hęreseos assertores Britan norum temptant subuertere fidem:q a Gallorũ episcopis auxiliũ peten/ tes:ad rectę fidei defensionem Sanctissimum virum Germanũ/multisq; iam virtutibus clarũ Altiodorensis ecclesię Ep̄m accipiunt Et Lupum tra casenũ pręsulem atq; apostolicę gratię virum:q non minus signorũ mira/ culisq; doctrinę verbis:omnes ad sane fidei confessionem reduxerat. Ecce aũt adhuc ibidem sanctis Episcopis existentibus:Valida Saxonum picto numq; manus Britanniam aduchitur. Nihilominus Britones mox arma corripientes hostibus obuiam pergũt:cum qbus beatissimus Germanus

Leo q̃cũq; vo luit obtinet.

Terretur Attila.

Leo Papa ad Attilã venit legatus.

Attila a suis iterrogatur.

Attile rñsũ ad suos.

Visio Attilę.

Eunuch ad attilã miss.

Profusa nu= pria & conui= uia.

Attila sãgui nis effusione suffocat mo ritur.

Martiani in= somnis visio

Gothi ma= xie arcu i bel lo pollent.

Pelagiana heresis bri= tãnia pullu= lans.

Sanctus Germanus. Altiodorẽsis. Episcopus Lup pręsul.

sponte se offerens vna pergit ad prçliũ. Cũq; ipse dux belli ante confectam aciem constitisset: itaq; hostes cõglobati ꝓpius aduentarent: non tubç clã goribus: non gladijs fidens: iperat solummodo Sanctus Antistes: vt cum ipse prior iclamasset: omnes voce consona eũdem responderent sermonem Moxq; eleuata magna voce Alleluya sonauit: cũq; omnis exercitus subla to ad sydera clamore Alleluya respondisset: cũctaq; per circuitum loca re sultassent: continuo tant' hostes pauor iuadit: vt dissoluta acie fugam ar ripientes: ac singulorũ ceruicibus gladius imminneret: tremebũdi ad pro pria refugerent: Igit q̃ a virtus semper i uidiam parit. Valentinianus Impe rator: quantũ res edocuit ꝓsperos Etij success': vt prçmissũ est: ꝑtimescens: eum simulq; Betium Senatorem nobilissimum: gladio peremit. Ita vir bel licosissimus Etius: & quondam Attilç Regis potentissimi terror occubuit: cum quo pariter & occidentis iperiũ salusq; reipublicç corruit: nec hacten' vltra valuit releuari. Sed nequaquam Valentiniano mors Etij ipune ces sit: nam & ipse anno sequenti a Transila Etij milite: cũ. xxx. annis iperiũ gessisset: confossus interijt: E quibus cũ Theodosio socero. xxv. cũ Marcia no. v. iperauit. mortuo Valentiniano regni iura maximus apđ vrbem iua dens: nec dũ duob' expletis mensib' a Romanis peremptus est. Continuo aduectis ex Aphrica nauib': adest Genseric' cũ validissimo suç gentis ex ercitu: fultus insuper prçsidio Maurorum/ cũ adhuc Romanç ecclesiç bea tissimus Leo ageret Pontificatũ: Percussis itaq; Romanis tam terribili nun cio: nobilibusq; siml' aut poplaribus ex vrbe fugientibus: vrbem oi prçsidio vacuam Gensericus obtinuit: occurrentes sibi extra portam eodem sancto Leone Episcopo: cuius supplicatio ita eum (deo adiuuante) liniuit: vt quia omnia potestati eius essent tradita: ab igne tamen & cçde abstineret/ atq; supplicijs. xiiij. interi dies secura & libera scrutatiõe oib' opibus suis roma vacuata est. Mltaq; milia captiuorũ prout cuiq; çtate aut arte placuerũt: cum Regina Eudosia quç Gensericum ad hoc facinus inuitauerat: dua busq; eius filiabus Carthaginem adducti sunt. Capta itaq; hoc modo a Genserico Roma est: postq̃ eam primo Alaricus inuaserat: Secunda iam vice expletis ab eo tempore. xliij. annis: a conditione sua. M. cc. atq; octo euolutis. Relicta itaq; vrbe per Campaniam sese Vuandali: Mauriq; ef fundentes: cũcta ferro flammisq; consumunt: quicquid superesse potest/ diripiunt. Capuam q; nobilissimam ciuitatem ad solum vsq; adijciunt: ca ptiuant: prçdant. Nolam nihilominus vrbem ditissimam; aliçq; q̃plures pari ruina prosternuntur. Neapolim prçterea quasq; ob firmitatem cape re non poterant: rebus agrarijs exinanitas relinquunt: quicumq; gladio superfuerant: captiuitatis iugo subijciũtur; Inter has ꝓcellas vir pijssimus

Beatus German' i pluş pergit.

Auctoritas notatu dignissima.

Valẽtinian'. ab Etij milit tecçsus est.

Gẽseric' vrbe; occupat

Bis Roma capta.

Apud Orosiũ vuãdali leges.

.S. german' q i militibus acclamare iubet. Hac voce Alleluya fugãtur hostes

Eti' vna cũ Betio a Valẽtiniano Trucidatur.

Maxim' iperiũ iuadit ac mox Trucidatur. Territi Rõani ab vrbe fugiunt.

Leonis Papç supplicatio gensericum lenit.

Capuç direptio & Nolç pariter.

Paulin⁹ Nolanę vrbis episcopus Aduerte

Paulinus Nolanę vrbis Episcopus : postq̄ quicquid habere potuit : in captiuorum redemptionem expendit. nouissime cum nihil ei aliud : nisi ipse sibi solummodo superesset : pro cuiusdam viduę filio maternas nō valens ferre pijs visceribus lachrymas : cum eadem ad Aphricam pro- ficiscens : quo iam hostes descenderant : sese barbaro viro Viceuicario in seruitium tradidit : cuius sanctitas cum apud eandem barbaram gē tem dei nutu cognita fuisset : demum cum omnibus suis ciuibus : ad vrbem propriam remeauit. At vero Gensericus postq̄ ditatus Italię opibus ad Aphricam regressus est : Valentiniani principis natam : quam ab vrbe captiuitatis sorte abduxerat : Transmundo suo filio in matri- monium copulauit : ex qua Hildericus natus est : qui quartus post modum a Genserico in Vuandalis apud Aphricam regnauit. Rece dente igitur ab vrbe Genserico Romani in sequenti mense exinanitę rei pub. Imperatorem Auitum pręficiunt. Vuisigothi quoq; circa hęc tem pora : cum rege suo Theoderico : Theoderici filio transcensis Pyrenei iugis : Hispanias inuadunt. At vero Martianus Imperator : cum apud Constantinopolim septem annis regnum administrasset : facta suo rum conspiratione peremptus est.

Valentiniani nata trāsmū doi mrīmonīū copulata

Hildericus.

Vuisigothi.

Martiani exitus.

ℂPAVLI DIACONI DE ROMANO- RVM GESTIS LIBER SEX- TVS.

ℂCaput .I.

Leo quit⁹ & xl. iperator.

Leo leonis filius.

ANno ab vrbe condita .M.cc.xi. post Martiani Imperatoris interitum. Leo Quintus ac quadragesimus Roma norum regum apud vrbem Constantinopo- lim Augustali potitus est dignitate : qui de- inceps sequenti tempore : Leonem suum fi- lium sui imperij consortem effecit. Exem- pto quoq; in Italia humanis rebus Auito : Maiorianus apud Rauennam inuadit im- periū : quod cū ꝑ ānis quattuor obtinuisset : haud ꝑcul a Tetrionēsi ciuitate iuxta Hiriam flumen occisus est. Statimq; Seuerus apud

Maiorianus

Hiria fluui⁹

Seuerus.

Gundibarum eius nepotem patritium effecit. Olibrius quoqȝ dum se⸗ptem menses imperium gessisset: morte propria Romę defunctus est.

Olibrius moritur.

¶Cap. .II.

Luceri⁹ domesticus imperator creatus.

POst huius funus: Lucerius domesticus a Gundibaro patri⸗tio totius etiam voluntate exercitus: apud Rauennam Imperator efficitur. Anno deinde sequenti inopinate nepos patritius cum exercitu veniens: Lucerium regia exuit potestate: eumqȝ apud Salonas Dalmatiarum vrbē Episcopum ordinauit. Eo tempore cum apud Tholosam Vuisigothorum populis Euricus regnaret: ac per Italię/ gallię fines inter nepotem et Curicum Litium fomenta creuissent: bellumqȝ e diuerso vtriqȝ prę⸗pararent. Interueniente Epiphanio(de quo pręmissum est) Ticinen⸗si Episcopo: fœderis inter eos iura firmata sunt. Haud procul ab his temporibus Theodoricus cognomento Strabo Triacij filius: cum ma⸗gna Ostrogothorum multitudine/ vsqȝ ad quartum vrbis miliarium armatus aduenit. Nulli tamen Romanorum noxius: continuoqȝ in Il⸗lyricum reuersus extinctus est. Exigit nunc locus dicere: quam ob causam Gotthorum: alij Ostrogotthi: alij vero Vuisigothi sint dicti: op⸗portunumqȝ est aliquantulum ad superiora tempora regredi/ quatenus horum ratio vocabulorum possit exponi. Temporibus Valentiniani superioris Augusti: cum intra Thracię fines Gotthorum tunc populi cō muniter habitarent: bifariē per Alaricum ac Fridigernum diuisi decreuerunt: vt vtrāqȝ rempublicam Id est Frigidernus cum suis orienta⸗lem; Halaricus vero cum suo exercitu occidentalem opprimeret. Hij ergo qui cum Frigiderno in orientali remanserant parte: lingua patria ab oriente Ostrogotthi: Id est orientales Gotthi dicti sunt. Isti vero qui occiduas petiere regiones ab occidente Vuisigothi Id est occidentales gotthi sunt appellati. Ille igitur Augustus postq̄ orientale decem et septem annis rexit imperium: diem clausit extremum.

Luceri⁹ ipe⸗rio priuatus: episcopus ordinatur.

Epiphanius fœderis ac pacis zelator.

Theodoric⁹ strabo Ostrogothi

Cur Gotthorū qdē ostrogothi & alij Vuisigothi dicti sunt.

Ostrogotthi orietales gothi.

Vuisigotthi occidentales Gotthi.

¶Caput. .III.

Zeno Augustus.

MOrtuo Leone: zeno cōtinuo Augustalē nact⁹ē dignitatē. Leonē itaqȝ(de quo pęrmissum est) quem pater Leo in regni asciuerat

Mira mulieris astutia. Leo clericus

potestatem. Mater sua zenonis imperium formidans: occulte clericum fecit. Exigente vehementer zenone vt filium proderet: pro eo alium forma similem obtulit. Qui Leo deinceps in clericatu ad Iustiniani vsq͂ tẽpora vixit. Ipseq͂uoq͂ anno augustulus apud Italiam aduersus nepotem cum exercitu veniens: effugato eo imperij regimen inuasit. Annali deinceps circulo euoluto cum Rege Vuandalorum Genserico fœdus initum est ab Horeste patritio. Hęc dum apud Romanos gerũtur Adouacer cum fortissima Herulorum multitudine: fretus insuper Turtilingorum siue Scyrorum auxilijs: Italiam ab extremis Pannonię finibus: properare contendit: qui dum adhuc per Noricorum rura exercitum duceret: cognita Seuerini fama: christi domini serui: qui illis tunc degebat in locis: adeo vt sibi benedictionem petiturus accessit. Qui dum benedictione percepta ab eius egredi cellula vellet: & caput ne insuper liminari hostij/eo q͂ procerę esset staturę allideret/inclinasset: a dei viro futurorum pręscio/mox talia audiuit. Vade nunc ad Italiam vade Adouacer vilissimis interim animantium pellibus indutus multis cito plura largiturus. Hęc ille verba rerum exitu comprobauit/nã aliquantis postmodum annis totius Italię/insuper & Vrbis vsus est potestate. Ingresso itaq͂ Italiam Adouacre: statim ei apud Ligurię terminos Horestes patritius occurrit: qui aduersus fortissimam multitudinem: nihil se pręualere conspiciens: maxime cum eum iam quidam suorum deseruissent/metu trepidus/intra Ticinum se munitionis fiducia conclusit. Mox adueniens cum exercitu Adouacer expugnatam fortiter ingreditur ciuitatem/vastantur vniuersa rapinis: sęuit vbiq͂ gladius: diuina quoq͂ priuataq͂ edificia ignis absumit. Captus demum Horestes ab hostibus Placentiam vsq͂ perducitur/ibiq͂ gladio detruncatur. Exinde per vniuersas ijdem Barbari Vrbes diffusi/cunctam sine aliqua tarditate italiam: iuri proprio subdidere: militibusq͂ tunc ciuitates parentes resistere: extinctis habitatoribus ad solum vsq͂ deiecere: Adouacer itaq͂ prosperos sibi cernens successus accrescere: statim regiam arripuit potestatem. Augustulus quidem/qui imperij pręsumpserat dignitatem/cernens vniuersam italiam Adouacris viribus subdi/inopinabili metu perterritus/sponte miserabilis purpuram abijciens: cum vix xi. mensibus rem publicam obtinuisset: imperialem deposuit maiestatem. Ita Romanorum apud Romam imperium toto terrarum orbe venerabile/et Augustalis illa sublimitas/quę ab augusto quondam Octauiano erepta est: cum hoc Augustulo perijt Anno ab vrbis

Horestes patricius.

Coiter tuligi In commẽtariis Cęsaris leges.

adouacer seuerũ (vt bñ dicetur) petit.

Attẽde S. ueri ni admonitionẽ.

Adouacer Ticinũ oppugnat.

Horestes captꝰ trucidatur.

Augustulus territus Augustales deponit dignitatem.

conditione.M.cc.xxix.a Caio vero Cęſare: qui primo ſingularem arri puit principatum: anno.cccc.xvij. Ab incarnatione vero domini Anno quadringenteſimo ſeptimo .lxxv.

Auguſtalis dignitas ab auguſto cœpit: & cũ Auguſtulo finijt

Cap. .IIII.

IGitur deiecto ab auguſtali dignitate Auguſtulo; vrbē Adouacer ingreſſus: totius Italię adeptus eſt regnum: quod cũ annis.xiiij. nullo inquietante tenuiſſet: ab orientis tunc partibus veniens gotthorum rex Theodericus: italiam poſſeſſurus intrauit. Sed vt ad liquidum ob quam cauſam vel vnde aduenerit/ potit agnoſci: neceſſe eſt aliquantiſper ad ſuperiora repedare. Vualamir Oſtrogothorum rex (de quo ſuperiori bello pręmiſſum eſt) ꝙ italię humnorum regi ſubiectus extiterit: mox vt Attila occubuit: ab humnorum ſe ſuoſqꝫ dominio/ habitę libertatis memor excuſſit. Idemquoqꝫ & Gepidarum rex Ardaricus: cęterę qꝫ humnis ſubiectę faciunt nationes. Humni vero volentes Vualamirem eiuſqꝫ exercitũ non ſolum ſe a ſuę ditionis iugo excuſſiſſe: ſed etiam cęteris nationibus: vt ſimilia facerent/ intentores fuiſſe. Mox vt fugitiua mancipia: eos inſequētes ad ſeruiturem priſtinam armis aggreſſi ſunt: reuocare. Conglobatus itaqꝫ ſuis: ſuper Humnos Vualamir irruit: tantaqꝫ in eos cędegraſſatus eſt: vt de reliquo qui ſuperfuerant Humni: Oſtrogotthorum arma formidarent. Leo deniqꝫ Imperator cum Gotthis poſt hęc Illyricum vaſtantibus fœdus inijt: At Theodericum Thiodimeris filium: ex Arilena concubina genitum ab Vuulamire eius patruo obſidem accœpit; Occiſo deinde Vualamire a Syris: Thiodimer eius germanus regia iura ſuſcœpit. Diuiſo deinceps regno Theodimer orientis: Vindimer vero occidui ſortitur imperium deuaſtandum. Sed mox vt Vindimer Italiam ingreſſus eſt: rebus exceſſit humanis. ſucceſſorem Vindimer filium relinquens. Vindimer vero accœptis a Dicerio tunc imperatore muneribus: Gallias contendit: ſeſeqꝫ cum parentibus Viſigotthis iungens: vnum populum effecit. Interea dum ſuauis parrata victoria: Vindimer domum reuertitur: Theodericum filium a Leone imperatore receſſum gratāter excœpit: qui Theodericus dum iam octauum decimum annum ageret: et inſcio patre aliquantis ſecum ſatellitibus aſcitis:

Theodericus Gotthorum rex italiā inuadit.

Ardaricus

Vualamir hũnos adoritur.

Leo cũ Gotthis pacē inijt Thiodimer vindimer.

Regni diuiſio.

Dicerius imperator.

Theoderic⁹ sarmathas inuadens. | zeno theodericū acceptat Attēde. | Fasces cōsulares scda post iperiū dignitas. | Ostrogothi legatos ad theo. mittūt. | Cōtristetur cur zeno. | Trapstila. busa. | Sōti⁹ fluuius

vicinā sibi Sarmatarum gentē inuadēs: opima ex eorum nauib⁹ patri spolia: prędāq; copiosā reportauit. Thiodimere itaq; vita decedente: vniuersis adnitentibus ad regni gubernacula Theodericus ascendit: quod factū cum ad zenonē Augustū perlatū esset/ gratāter accoepit: eūq; ad se rurs⁹ euocatum: Cōstātinopoli magno simul honore et diuitijs extulit: intātū vt etiā consularib⁹ eū fascibus sublimaret: q̄ dignitas post iperiale fastigiū digna est: gneāq; illi equestrē statuā ante suū palatiū collocaret. At vero dum huiusmodi Theodericus delitiis apud Cōstātinopoli afflueret gens illius id est Ostrogotthi: dum eis p fidei sanctionē prędas agere more solito non liceret: nec tamen ab Imperatore oblata stipēdia sufficere possint coepere non minimā egestatis penuriā pati. Execrantur foedus cōpositum vituperant inutilē pactionē: mittūtq; cōtinuo ad Theodericū: q dicerent quas (cum ipse Gręcorum epulis superflueret) illi inopię miserias sustinerēt. Hortātur vt si suis sibiq; consulē velit: citius redeat: quatenus ne cūcta gens pessundet: et nouas ad habitandum sedes exqrāt. His Theodericus cognitis: ad Augustū zenonē cōfesti accedit: q̄stus insuper penuriāq; suorum exponit: Italiā sibi dari postulat: absolutionem efflagittat: adijciens quod si superare Adouacrē possit: Italiāq; obtinere: ad ei⁹ redūdaret gloriā a quo direct⁹ fuisset: si in bello superat⁹ foret: nihilomin⁹ lucris accresceret: q̄nquidē quottidianorū stipēdiorū exactorib⁹ careret. Talia zeno audiēs cōtristat⁹ qdē est: eo q̄ eum nollet admittere. Attamen deliberato cōsilio reipublicę vtilitati prospiciēs: ei⁹ petitionib⁹ annuit: Italiā ei per pragmaticū tribuēs: sacri etiā velaminis dono cōfirmauit. Senatum illi populūq; Romanum cōmēdās abire pmisit. Egressus igitur Cōstātinopoli Theoderic⁹ ad Ostrogotthos reuertit: hortat q; continuo vt q̄primū parati sint: quaten⁹ possessuri Italiā pficiscāt. Attamē pri⁹ q̄ Italiā aduētaret Trapstilā Gepidarum regē isidias sibi mollientē/ bello superās/ extixit. Busāq; Burgarorum regē magna simul cum suis agminib⁹ cęde pstrauit. Egress⁹ itaq; Amisia cum oi Ostrogotthorum multitudie: vniuersaq; suppellectili p Sirmium Pānoniasq; iter faciēs ad italiā venit. Ac primum iuxta Sontium flumē: qd nō lōge ab Aqleia labit castra cōponēs: dum vberrimis q̄ eo loco habēt pascuis fatigata aliquātulum ex itineris lōgitudie iumenta reficeret. Ibi mox ei cum grādi suorum exercitu toti⁹ Adouacer Italię viribus occurrit. Quē Theoderic⁹ alacriter excipiēs magno supatū plio: postremo in fugam conuertit. Exinde Theodericus monens: cum Veronam venisset: iterum aduersus eum Adouacer non minori q̄ prius belli sese apparatu opponit. Contra quem Theodericus haud procul: Veronensi vrbe confligens: nimia eius exercitum cęde contriuit. Ipsumq; pa-

Theoderic⁹ in regnum deuectus | Zeno Theo. petitioni annuit. | Theo. Ostrogotthos hortatur. | Theoderic⁹ victor.

Athesis fluuius.

riter & omnem illius multitudinem dare terga coegit. Qui dum fuge metu se precipites in anthesim fluuium mergunt: ex magna parte rapidissimis eius gurgitibus implicati suffocantur. Theodericus vero dũ ipo impetu subsequit fugientes: Veronam illico pauore ciuibus consternatis inuadit: Adouacer aũt cũ his qui euaserant fugiens: Romam contendit. Sed obseratis continuo portis exclus⁹ est: Qui cum sibi denegari introitũ cerneret: oia que attingere potuit gladio flammisq consũpsit. Inde quoq egrediens Rauennã igress⁹ est. Ibiq qb⁹se tueri aduersũ hostes: mũitionem pparare obstacla coepit. Theoderic⁹ itaq a Verona digrediẽs: Mediolanũ peruenit: vbi dũ consisteret: magna ad eũ multitudo militũ: plurelq Italie ppli conuenere Sed paucis interiectis dieb⁹: rurs⁹ dediti tot⁹ exercitus: Tuffa quodam nomie instigante Adouacris se partibus reddidit. Ea res Theodericũ intantum proterruit vt se suũq exercitũ apd̃ Ticinensem vrbem muniret. Talium rerum varietates burgondionũ Rex Gudubadus aspiciens liguriam cũ ingenti exercitu ingressus: cũcta que reperire poterat pro volũtate diripiens: infinitam secũ ad Gallias captiuorum multitudinem adduxit. Theodericus itaq aliqdiu intra munitiones exercitum retinens. Demũ relictis ibi: matre: sororib⁹: Vniuersaq vulgi mltitudine: nihil plane dubi⁹ de Epiphanij viri sanctissimi fide: cũ expeditis armatorum cuneis ad Adouacris obsidionem Rauennam perrexit: dũq eo loco cui Pinetum nomen est: non procul ab vrbe castra posuisset: per continuũ pene triennium Adouacrem obsedit: Qui cum freqnter ex vrbe cũ suis egrediẽs eius exercitũ inquietaret: nouissime noctu in castra irruens magna Theoderici exercitũ strage prostrauit. Victus ad extremũ fortissime Gotthis resistentibus in vrbem confugit: Nec mltopost a Theoderico i fide suscoept⁹: ab eo truculente perempt⁹ est. Egressis deniq a Ticinensi vrbe post trienniũ Gotthis: eandem mox vrbem Rugi inuasere/cũcta per circuitũ loca simlq & ciuitatẽ per continuũ biennium populatione vastantes: cũ beatissim⁹ Epiphanius superesset cui⁹ in tantis pericul sanctitate ciues releuabanť afflicti. Hic a Theoderico gallias ad Gũdubadum pro captiuis redimendis directus: excoepta inumera mltitudie pro qb⁹ prim tribuit sex milia captiorum ob solam sanctitatis sue reuerentiam sibi concessa secum reduxit. Igr Theodericus extincto apd̃ Rauennam Adouacre toti⁹ Italie adeptus est ditionem. Nec mlto post Romam profect⁹ a Romanis magno gaudio susceptus est: quibus ille singlis tritici ad subsidium annis. xx. milia modiorum concessit. Dum hec apud Italiam gerunť: a vulgaris vniuersa Thracia crudeliter vastať. Constantinopol etiam ipsis diebus maximo conflagrauit incendio. Ast vero apd̃ Aphricam Honoricus q mortuo Genserico

Theode. Veronã inuadit.

Adouacer romã petẽs excluditur.

The. Mediolanũ pgit.

Tuffa Adouacri se ddit

Gudubad⁹ burgũdionũ Rex.

Pinetũ quis locus.

Attende

Rugi Ticinũ inuadunt.

Ob Epiphanij sãctitatẽ i gẽs captiuorũ mltitudo reducta.

Adouacer rauane mortuus est

Theoderici liberalitas i frumentis.

Constantinopolis concrematio.

Honoricii im pietas & xpi anorum psecutio.

in regnũ successerat/arriana perfidia trusis in exilium effugatisq; amplius q̃.ccc.xxxiiij.catholicis Epis:& ecclesijs eorum clausis plębem varijs sup/plicijs affecit. Et q̃dem inumeris manus abscidens:linguas eorum p̃cidit: nec tamen loquelam catholicę confessionis eripere potuit. Apud Britan/nias quoq; Ambrosi⁹ Aurelianus q̃ solus forte Romanę gentis:Saxonum cędi superfuerat:purpuram induit. Victoresq; Saxones Britonum ducens exercitũ superauit sępe. Atq; ex eo tẽpore nunc hi/nũc illi/palmam victo rię haberunt. Donec Saxones potentiores effecti tota per longũ/insula po tirent̃. Theodericus interea vt sui regni vires constabiliret Audefredam Ludouici Francorũ regis filiam:sibi in matrimoniũ iunxit:Almafredam germanam suam Vuandalorũ regi honorico:eius Almafredę filiã:Mala bergam Torigorum regi Ermenfredo. Theodicodo quoq; & Ostrogot/tho/ex concubina filias:alterã Halarico Visigotthorũ Regi:alteram Si/gismundo burgondionũ consociat:Amalasiuntham vero tertiam filiam Euthárico ex Alamanorum stirpe venienti:euocato ab Hispania:tradidit nec fuit aliqua vicina Italię gens quę Theoderico aut coniunctionis affini tate:aut pactionis fœdere sociata non fuerit:zeno itaq; Augustus cum per annos.xvij.reip.p̃fuisset:apd̃ vrbẽ Constantinopoli vitę terminũ accepit.

Ambrosius Aurelianus

cccxxxiiij. Epi ab Honorico trusi.

Audefreda Ludouici frãcorũ regis filia The. nupta.

Almafreda. Malberga.

Hermẽfred⁹ Sigismũdus

Eutharicus.

Hic rõanum terminatur Imperium.

PAVLI DIACONI DE ROMANORVM GESTIS. LIBER SEPTIMVS.

Caput Primum.

Essante iam Romanę vrbis Im/perio:vtilius aptiusq; mihi videt̃ ab annis dñicę icarnationis sup putanõis lineam deducere:quo facilius quid quo tempore actũ sit/poscit agno/scit. Anno ab icarnatione domini.cccc. xcij. post zenonis excessũ Anastasi⁹ pur/puram induit:qui.xlvij.in regnũ nume ro extitit. Hic romani dec⁹ Imperij Eutichianę hęreseos illuuie/macula/uit. Huius temporibus tanta propter Simachi & Laurentij electionem Ro mę dissensio facta est:vt Faustus Senatorũ nobilissimus & exconsul:& ali/us exconsul probinus:Laurentij partibus fauentes:aduersus Faustũ ex/consulem:cęterosq; qui Simacho adhęrebant: Pontifici bellũ inferrent:m̃l tasq; cędes & homicidia:in medio vrbis facientes:plęrosq; ex sacerdotali numero:multos etiam clericorũ:per plures ciuium Romanorũ extingue/

Ab icarnati one incipit supputatio.

Anastasius purpurã induit.

Eutichiana heresis

Simach⁹ & Laurentius.

M'ta paricidia in vrbe commissa.

Pontifici bellum illatum.

rent. Eo tempore Transamandus qui fratri Honorio apud Aphricam in Vuandalorum regna successerat: fratris vel patris Genserici secutus perfidiam: clausis catholicorum ecclesijs: ducentos viginti Epos in Sardinia: exilio relegauit. Quibus beatus Papa Simachus quottidiana subsidia ministrare non desistit. Inter has tempestates beatus Fulgentius in confessione fidei & scia floruit. His ipis apud Aphricam diebus: dum Arrianus quidam Olympi⁹ nomine/corpus aquis Balnealibus abluens: indigna quędam & blasphemia sanctę trinitatis fide verba euomeret: veniente subito ignito cœlitus iaculo visibiliter combustus est. Barbas quoq̧ quidam Arrianus Episcopus/ dum contra regulam fidei/ minorem scilicet patre filium & spm sanctū asserere cupiens baptisaturus: dixisset. Baptiso te ego barbas in noie patris maioris: & filij minoris i spū sancto: statim aqua quę ad baptisandū allata fuerat nusquam comparuit. Qđ aspiciens q baptisādus erat: confesti ad ecclesiam catholicam confugiens: iuxta morem fidei baptismū xpi suscœpit. Theoderic⁹ vero dū per idem tempus pacifice apđ Italiam regnaret: per singła quęq̧ celebriora loca regia: sibi hitacula construxit. Anastasi⁹ itaq̧ dū i hęresi q̄ delaps⁹ fuerat: pseueraret: duasq̧ i xpo naturas deitatis videlicet & hūanitatis Euthichium hęresiarcham seqns: denegaret Hormisda Papa: qui Simacho successerat: direxit Enodium Ticinensem Epm: aliosq̧ cum eo Constantinopolim legatos cum catholicę fidei inscripto: qtenus Anastasium ad ecclesię reduceret gremium: Is non solum salubria eorū monita spreuit: sed insuperetiam a suis conspectibus non sine contumelia expulit: nauiq̧ fragili impositos mandat/ne vspiam per totam gręciam ad aliquam ciuitatum accederent: q eius impiam temeritatem: diuina continuo vltio subsecuta est. Nam cum iam septimum & vigesimum imperij annum ageret/ vi fulminis percussus inerijt.

Trāsamād⁹. cc.&.xx. episcopos relegat. — Diuus Fulgentius. — Simachus Papa. — Arrianus Olympi⁹ celit⁹ cōcrematus. — Barbas Ep⁹ arrian⁹ Filiū pře minorez asserens. — Miraculū in baptisādo ď aqua. — Anastaiij hęresis. — Eutichi⁹ hęresiarcha a quo Eutichiana hęresis dicta. — Euthichiani duas naturas i xpo ponebant. — Attende — Anastasi⁹ fulmine perijt.

¶Caput Secundum.

Anno ab incarnatione domini Quingentesimo octauodecio: punito Anastatio hęretico: Iustinus catholicus: Augustali potitus est solio: ad hunc ob causam reintegrandę fidei direct⁹/ab Hormisda Pontifice: vir sanctitate pręcipuus German⁹ Capuanę vrbis Epus digne suscœpt⁹ est. Multorumq̧ dubia corda in fide solidauit. Eo tempore apđ Aphricam: defuncto Transamundo Vuandalorū Rege Arrianę perfidię: Heldericus eius

Iustinus catholicus. — Hormisda pontifex. — Germanus Capuę vrbis Episcopus.

filius ex Captiua Valentiniani Principis filia ortus: adeptus est regnum. Qui non patrem hęreticū: Sed matris catholicę monita sequens: rectę fi/dei cultor enituit. Hunc pater Transamundus ad mortem veniens: quia cernebat eū catholicę parti fauere: sacramenti nodis astringere curauit: ne vnquam in suo regno catholicis consuleret. Qui mox vt suus genitor vita caruit: prius q̄ etiam regni iura assumeret: Vniuersos Episcopos: quos Transamundus in exilium coegerat: regredi fecit: eisq; ecclesias reforma re cœpit. Septuaginta iam & quattuor euolutis annis: ex quo a Genseri co primitus apud Aphricam ecclesię fuerant destitutę. At vero in orientis partibus: dū adhuc eo tempore per loca singula arriana hęresis vigeret: Iustin⁹ ardore orthodoxę fidei omimodis satagerẽ cœpit: vt hęreticorū nomẽ extingueret. Statuitq; vt vbiq; eorum ecclesias catholica religione conse/craret. Qđ dum in Italia rex Theodericus/arriana lue pollutus: audisset Ioannem papam simulq; cum eo Theoderū importunum atque Agapi/tum Consulares viros: Aliumq; Agapitum Patricium: Constantinopo/lim ad Iustinum Principem dirigit: mandat per eos iterminitans: vt nisi q̄ totius hęreticis ecclesias suas redderet: eosq; in pace degere sineret: vniuer sos Italię populos ipse gladio extingueret. Qui peruenietes ad Augustū: cum ab eo dignevt competebat suscœpti essent: magnis eum (de sua suorū/q; salute solliciti) fletibus postulāt: vt suę legationis seriem (q̄q̄ esset iiusta) libenter exciperet: Italięq; peritureę cōsuleret. Quorū fletibus Iustinus per motus: eis quod petebāt concessit: Arrianosq; suo iuri reliquit. Dum hij in itinere demorant̃ Theodericus rabię suę iniquitatis stimulatus: Symacum exconsulem ac patritiū & Boetium senatorem & exconsulem catholicos vi ros gladio trucidauit. Hijs dieb⁹ extracto a Francis Halarico Vuisigot/thorum rege. Theoderic⁹ per Ibbam suū comitem plusq̄. xxx. milia Fran corum cędens Thiodem suum armigerum post mortem Halarici tutorem Amalarici nepotis constituit. Ioannes vero Pontifex reuertens a Constan tinopoli: dum cum his cum quibus ierat profectus ad Theodericum Ra/uennam fuisset. Theoderic⁹ ductus malitia: q eū Iustinus catholicę pieta/tis defēsor honorifice suscœpisset: eū simł cū socijs carceris afflictione pemit Sed hanc eius imanissimam crudelitatē: mox aniaduersio diuia secuta est. Nam nonagesimo octauo post hoc facin⁹ die: subita morte defunctus est: cuius aiam solitarius qdā apđ Lipparā insulā: vir magnę virtutis aspexit: inter Ioannē papā & Simacū patriciū deduci: & i vulcani ollā q̄ ei loco ꝓ xima erat demergi: Igr̃ Theoderico tali mō punito Gotthi sibi Atalaricū: de quo ꝑmissum est: ex Theoderici regis filia ꝓcreatū: cū eadem Amalasi manda matre sua in regnum ꝑficiūt. At vero Iustinus cum Augustalem

Heldericus pre͞ʒ hęreticū mre͞ʒ vero catholicā (quā sequut⁹ est) habuit.

Heldericus Epos (quos pr̃ relegauerat) reuocat.

Theoderic⁹ Iustinū miaẽ

Annuit Iusti n⁹ legationi.

Simacus & Boetius.

Ioannes pontifex.

The. repēte moritur.

Lipparia sicilię insula

Iustini finis.

Impiā Trāsamūdi ad filiū monitio.

Iustin⁹ fidei cultor arrianaʒ hęresim extinguere conatur.

Legati ad Iustinū missi

Theo. Tyrānis icatholicis iugulādis

Theoderic⁹ Ioānē papaʒ vita cū mlitis exemit

Mira cuiusdem visio.

In vulcani ollam labitur Theo. aia.

dignitatem annis.xi.administrasset apud Constantinopoli in pace qeuit.

¶Caput Tertium.

ANno ab incarnatione dñi Quĩgētesimovigesimo nono Iustinianꝰ sororis Iustini filius Rõanorũ pricipũ nonꝰ ac q̃dragesimꝰ: Augustalē adeptꝰē pricipatũ. Qui mox vt ipialia iura suscœpit: ad repatione reip. statꝰ/aim intēdit. Ac primq̃ p Bellisariũ Patritiũ ingentē virũ: Persas aggressꝰ est: q trãsgressis Rõanorũ terminis: eorũ regiões grauiter populabant: quos Bellisarius magnis prelijs fudit: atq ex volũtate pricipis Constantinopoli triũphans ingressꝰ est. Intereã Hatalaricꝰ Gotthorũ rex: cũ nõdũ expletis q̃tuor ãnis regnasset: imatura morte pueritꝰ/vitę subtractꝰ est: cuius mater Amalasiũcula post eiꝰ funꝰ Theodatũ sociũ asciuit i regnũ. Sed Theodatus idē imēor collati bñficij eã post aliqd tpsi balneo strãglari pcepit: &q̃ ipsa dũ aduiueret: se suũq filiũ pricipi cõmēdauerat. Audita Iustinianus Augustus eiꝰ morte: graui mox aduersꝰ Theodatũ iracũdia exarsit. Sentiens Theodatꝰ sibi infensũ habere pricipē: btm papã Agapitũ Cõstantiopolim dirigit: quatenꝰ apd Iustinianũ ei factorũ ipunitatē ipetraret. Qui sanctꝰ Pontifex: dũ Iustinianũ pricipē adisset: facta cũ eodē de fide collatione: repit eũ i euthichotis dogma corruisse: a quo primitꝰ graues btus antistes minas ppessꝰ est. Sed cũ illius i concussã in fide catholica Iustinianus cõstantiã cerneret: siquidē ad hoc vsq verbis pgressũ fuerat: vt talia a psule audiret. Ego ad Iustinianũ Impatorē xpianissimũ venire d̃siderauĩ: sed Diocletianũ iueni. Tandē ex volũtate dei eius monitis acqescens: ad catholicę fidei cõfessionē: cũ m̃ltis pariter q̃ s̃liter desipiebãt regressꝰ est. Antimum quoq eiusdē regię ciuitatis epm: psatę hęreseos defensorē/cõuictũ publice cõione priuauit: ac psuaso pricipe i exiliũ coegit. Nec m̃lũ post idē Pontifex apud eandem vrbem diem obijt.

Bellisarꝰ priꝰ persas inuadit.

Iustinianus. xlix. iperãs.

Hatalaricus moritur. Theodatus Hatalarici socius

Amalasiũcula hata. mr.

Theod. iussu Amalasiũcula in balneo strangulata.

Papa Agapitus.

Euthichotorũ hęresis.

Agapiti ad Iustinianũ verba.

Antimꝰ eps euthicho. assertor.

Antimꝰ eps puatꝰ exiliũ missus.

Morit Aga.

¶Caput Quartum.

INtera ad Aphricã quam iam multis annis Vuandali posside bant: a Iustiniano cum exercitu Bellisarius missus est: qui mox prelio cũ Vuandalis commisso: eorum magnas copias fudit: regemq ipsorum Gelismerũ uiuum capiens: Constãtinopolim misit. Carthago quoq post annũ sue excessio

Bellisarꝰ ad Aphricam mittitur.

Recipitur Carthago.

Gelismerũ capit Bellisarius.

nis nonagesimũ sextum recepta est Porro dũ Agapitus Pontifex q̃ a Iu‑stiniano principe: pacem Theodato postularet: apud Constantinopolim obijsset: Iustinianus Bellisariũ patritium multis iam prelijs gloriosum ad uersus Theodatũ dirigit: vtq̧ etiã Italiam a Gothorũ seruicio liberaret: Bellisarius itaq̧ dũ aliq̃tum tp̃is apud Siciliam moram faceret Rex Go‑thorum Theodatus extinctus est: Huius in loco Guitigis successit: q̃ mox vt regnũ inuasit Rauennam profectus Amalasimũdę reginę filiam p̃ vim secũ auferens sibi matrimonio iũxit. Concoeptas ergo contra Theodatum Bellisarius belli vires in Guitigẽ conuertit. Egressusq̧ ex Sicilia ad Cam‑paniam Neapolim venit: quem Neapoletani ciues noluerũt excipere. Qui indignatus acriter ad eiusdem vrbis expugantionem totis se virib' erexit. Aliquantisq̧ fortiter in pugnam diebus deductis: tandem per vim capiẽs ingressus est. Tantaq̧ nõ solum in Gothos qui ibi morabant': sed etiam in ciues ira desęuit: vt non ętati: non sexui: postremo non sanctis monialibus vel ipsis etiam sacerdotibus parceret: viros in conspectum coniugũ misera‑bili visu perimẽs. Superstites matres ac liberos: captiuitatis iugo abduxit: cuncta rapinis diripiẽs. Nec a sacrosanctis ecclesijs expoliandis abstinuit: Indeq̧ egrediens Romam properauit. Quo Romam ingresso Gothi qui in vrbe morabant' noctu inde egressi: relictis patentibus portis Rauennam fugiũt. Guitigis vt talia comperit mox aduersus Bellisariũ Romam cũ in‑genti exercitu venit. Bellisarius non aptum sibi tp̃s ad bella conijciens: in‑tra vrbis se mœnia clausit eamq̧ circũsepsit. Gothi vrbem obsidentes: vni‑uersa per circuitum direptionibus & incendijs absumunt: quoscũq̧ Roma nos reperiunt gladio extingũt: cuncta sacra loca denudantes Ipsis etiam venerabiliũ martyrum sepulchris manus impias inferunt Continue vrbem impugnant: sed cauta Bellisarij defensat' industria. Pręter belli istantiam: angebat' insuper Roma famis pœnuria. Tanta siquidem per vniuersũ mũ dum eo anno maxime apud Liguriam fames excreuerat: vt sicut vir san‑ctissimus Datius Mediolani antistes retulit: pleręq̧ matres infœliciũ na‑torum membra comederent. Cumq̧ per annum continuum Gothi Ro‑mam obsidissent: demum territi Rauennam rediere. Bellisarius vero profi‑ciscens Neapolim: eamq̧ vt competebat ordinatam relinquens Romam regressus est. Statimq̧ ei a Theodora Augusta pręceptis allata est: vt pa‑pam Siluerium conuictum accusatione falsorum testium in exilium trude ret: eo q̃ Antimũ hęreticũ Constantinopolitanum Episcopum reuocare noluisset: quod Bellisarius licet nolens nihil moratus effecit. Pulsus deniq̧ papa Siluerius ad Pontiam insulam est: in qua & exulans obijt. Guitigis vero coacto rursus in vnum magno Gothorum exercitu / cum Bellisario

Marginalia (left): Bellisari' cõtra Theodatum. — Guitigis — Miseranda Theodati crudelitas. — Got. vrbẽ d̃populantur. — Datius vir sanctus. — Mr̃es ĩfãtes comedẽtes. — Papa Siluerius. — Pontia insula.

Marginalia (right): Theo. extinctus. — Neapolis capitur. — Gothi abvrbe fugientes Rauennam petunt. — Got. facta q̃ [illegible] — Dira fames/ qd̃ ñ mortalia pectora cogis/ — Silueri' Papa in exiliũ pellitur.

conflixit: factaq; maxima suorum strage in fugam conuersus est. Quē Ioānes magister militum cognomento sanguinarius: noctu fugientem persequens viuum comprehendit Romamq; ad Bellisarium adduxit. Patrata Bellisarius victoria Constantinopolim rediit: secum Guitigis deferens: quo viso Iustinianus valde lętatus est: Eumq; non multum post patritiū effectum: administrationem illi iuxta Persarū terminos tribuit: ibiq; Guitigis degens vitam: finiuit. Bellisarius vero dignis euectus honoribus iterato ad Aphricam aduersus Guntarith mittitur: qui Vuandalos rursus sollicitans apud eos arripuerat regnum. Bellisarius vt Aphricam attigit Guntarith sub dolo pacis illico peremit; residuosq; Vuandalorum reipu. iugo substrauit. Victor exinde Bellissarius Romam venit. Auream crucem centum librarum preciosissimis gemmis exornatam: in qua suas victorias descripserat: beato Petro per manus papę Vigilij obtulit. His ipsis apud Cassinum temporibus post solitariam vitam sancto degens cœnobio stupendis/ beatissimus pater Benedictus: nec min⁹ futurorum pręscius/ radiabat virtutibus. Hac etiam ętate gens Longobardorum amica tunc populi Romani apud Pannonias degebat: quibus in regni gubernaculo Audoin pręerat. Is eo tempore cum Turisendo Gepidarum rege confligens per Alboin suum filium iuuenem strenuum/ victoriam nactus est. Deniq; inter ipsas Alboin sese acies Turilmandum Turisendi regis filium appetentem: alacriter adgressus extinxit: perturbatisq; hac occasione Gepidis suis victoriam peperit. At vero apud vrbem Romanā Papa Vigilius ob eandem (qua & decessor suus) causam indignatione Augustę per Antimum scribonem ductus Constantinopolim: Indeq; in exilium actus est. Capto igitur Guitigis. Gothi transpadani Chelpidarum sibi regem constituunt: qui eodem anno perimitur. Cui successit Errari⁹ et ipse nondum anno expleto iugulatus. Dehinc sibi Badiulam (q & Totila dicebat) in regnū pręficiūt. Moxq; collecto vndiq; exercitu vniuersā rursus Italiam inuadunt. Exinde per Campaniam; viriq; dei benedicti per cœnobium iter facientes: perq; Lucanię ac Brutorum fines Regium proficiscuntur. Nec mora Siculum transgressi fretum Siciliam inuadunt. Inde quoq; Romam petunt: eamq; obsidionibus circūcludūt. Quę tātā tūc famis pœnuriā ppessa ē: vt prę magnitudinę inopię natorū suorū carnes comedere vellēt. Fessis nimiū Romanis: nec valētib⁹ mœnia tueri. Totila a porta hostiēsi Vrbē īgressus ē. Qui pcere Romanis cupiēs per totam noctem clangere buccinā iubet: quo se a Gothorū gladijs: aut ecclesijs tuerētur: aut quibuscunq; locis occulerent. Habitauitq; ali

Guitigis capitur.

Guitigis exitus.

Vuādali sub iugū mittuntur.

Bellisarij crux aurea diuo Petro oblata.

Quo tpe et loco diu⁹ floruerit benedictus.

In Cassino diuus ille bñdictus vitā degit.

Vigilius Papa i exilium trusus.

Chelpidar⁹. Errarius.

Totila qui & badiula

Roma a gothis obsessa.

Improba fames rurs⁹ romanos inuadit.

quanto temporis cum Romanis quasi pater cum filijs. Hanc illi vt videtur concini animi benignitatē: qui nimię antea crudelitatis extiterat: beati patris Benedicti (quem olim adierat) monitio contulit. Elapsi sunt ab Vrbe aliqui e numero Senatorum Constantinopolim afflicti properant: quibus calamitatibus Roma subijceretur Principi narrant. Qui statim Narsem Eunuchum suum et cubicularium cum manu valida mittit: vt afflictę Romę quantotius subueniat. Is ad Italiā veniens magno cum Gothis certamine conflixit. Quibus ad internitionem pene consumptis: Regem Totilam: qui vltra iam decem annos regnauerat: interfecit. Vniuersamqꝫ Italiam ad reipublicę iura reduxit. Quia vero restant adhuc quę de Iustiniani Augusti fœlicitate dicantur: in sequenti (deo prę sule) libello promenda sunt.

Totila romanis parcere cupit.

Pris bñdicti monitio

Vel narsetē

Vicūtur gothi.

Totila cū romanis habitat.

Narses eunuchus romā missus.

A Narsę totila trucidatur.

¶PAVLI DIACONI DE ROMANORVM GESTIS LIBER OCTAVVS ET VLTIMVS

¶Caput primum.

CVM iam (vt prę missum est) Romanorum desierit apud Italos imperiū: plurimęqꝫ gentes irruerent contra ipsos: ad iusqꝫ pertransierat pelasgum: hac tempestate Iustinianus Augustus Romanum Idem fœlici sorte regebat imperium: qui et bella prospere gessit: et in causis ciuilibus mirificus extitit Nā per Bellisarium patritium: persas fortiter deuicit perqꝫ ipsum bellisarium vuandalorum gentem capto eorum rege Gelismero vsqꝫ ad internitionem deleuit. Aphricamqꝫ totam post annos. xcvi. romano imperio restituit: rursusqꝫ bellisarij viribus gothorum in italia gentem: capto guitigis eorum rege superauit. Maurosqꝫ post hęc Aphricam infestantes: eorumqꝫ regem Attilā: per Ioānē excōsulē mirabili virtute prostrauit: pari etiam modo vt alias gentes / belli iure compressit: quam ob causam propter horum omnium victorias: vt Alamanicus: gothicus: alanicus: Vuādalicus aphricanusqꝫ diceret: habere hęc nomina meruit. Leges etiam Romanorū

Iustinianus

Bellisarij Inclyta gesta narrātur.

Varia Iustiniani cognomia ob deuictarū a se regionū gloriā

quarum prolixitas nimia erat: & invtilis dissonātia mirabili breuitate correxit. Nā oēs cōstitutiōes pricipū: q̄ vtiq; i multis volumib' habebantur intra .xij. libros coartauit. Idem quoq; volumen: codicem Iustiniani appellari pręcepit: rursusq; singulorum magistratuum siue iudicum leges: quę vsq; ad duo milia pene libros erant extensę: intra .l. librorum numerum redegit: eumq; codicem digestorum: siue pandectarum vocabulo nuncupauit. Quattuor etiam institutionum libros: in quibus breuiter vniuersarum legum textus comprehenditur / nouiter composuit: nouas quoq; leges quas ipse statuerat in vnum volumen redactas / id est codicem nouellum nūcupari sanciuit. Extruxit quoq; idem princeps intra Constantinopolim vrbem / ipsi domino / qui est sapientia dei patris / templum: quod gręco vocabulo agiam sophiam, id est sanctam sapientiam nominauit: Cuius opus adeo cuncta edificia excellit: vt in totis terrarum spatijs huic simile non possit inueniri. Erat enim hic princeps fide catholicus: in operibus rectus: in iudicijs iustus: ideoq; omnia eum concurrebant in bonum. Huius temporibus Cassiodorus apud vrbem Romam tam sęculari q̄ diuina scientia claruit: qui inter cętera quę nobiliter scripsit / psalmorum occulta pręcipue potentissime reserauit. Hic primum consul: deniq; Senator: ad postremum vero monachus extitit. Hoc etiam tempore Dionysius alba: in vrbe Roma constitutus: paschale calculum miranda argumentatione composuit. Tuncq; nihilominus orator Romanę ecclesię subdiaconus: poeta mirabilis: apostolorum actus versibus exametris exarauit. His quoq; diebus beatissimus Benedictus pater et primus in loco (qui Sublacus dicitur) qui ab vrbe Roma .xl. milibus passuū abest: et postea in castro Casini (quod clarum appellatur) & magnę vitę meritis / et apostolicis virtutib' effulsit.

Marginal notes (left): Iustinianus oēs pricipūles gesi .xij. voluminaredegit. — Digestorum codex. — Pandectę a παντας χειν. q. oia habentes. — Nouus Codex. — Agię Sophię templum. — Cassidorus psalmorū secreta reserauit. — Cassiodorus monach' insigniter extitit. — Pr̄ bn̄dict' / primi subla co loco post modū i castro Casini vitā degit.

Marginal notes (right): Codex a Iustiniano digestus. — Institutiōes a Iustī. cōpositę. — αγιας σοφια. i. sācta sapientia. — Iustinian' princeps catholicus. — Cassiodorus quot pe romę caruerit — Dionysi' paschale calculū cōposuit. — Subdiacon' poeta Apostolor. act' i versus redegit.

Caput. .II.

IGitur cum circumquaq; Longobardorum victorię personarent: Narses calcularius imperialis: qui tunc pręerat italię bellum aduersus Totillam Gothorum regem pręparans: cum iampridem Longobardos fœderatos haberet: legatos ad Alboin dirigit: quaten' ei pugnaturo cū Gothis auxiliū mistraret. Tūc Alboi electā e suis manū direxit: q Rōanis aduersus

Marginal notes (right): Narses. Calcularius.

Cõflict⁹ lõgobardoruȝ cũ gothis.

Gothogetas suffragium ferrent: qui per maris Adriatici sinum in Italiam transuecti sociati Romanis: pugnam inierunt cum Gothis: Quibus vsq ad internitionem deletis: pariter cum suo Totilla rege/ onerati multis muneribus victores ad propria remearunt: omniq tempore quo Longobardi Pannoniam possederunt: Romanę reipublicę aduersus ęmulos adiutores fuerunt His temporibus Narses etiam bucellino duci bellum intulit: quem Thendepertus rex Francorum cum in italiam introisset: reuersus ad Gallias cum Anungolio duce ad subijciendam Italiam reliquerat. Tunc quoq apud constantinopolim Priscianus Cęsariensis: grammaticę artis (vt ita dixerim) profunda rimatus est. Qui Bucellinus cum pene totam Italiam direptionibus vastaret: & Thendeperto suo regi de pręda Italię munera copiosa conferret: et cum in Campania hyemare disponeret: tandem in loco cui Tannecum nomen est: graui bello a Narsete superatus/ extinctus est. Aminghus vero dum Audin Gothorum comiti contra Narsetem rebellanti: auxilium ferre conatus fuisset: vtriq a Narsete superati sunt. Auidis captus Constantinopolim exulatur. Aminghus vero qui ei axilium prębuerat Narsetis gladio perimitur. Tertius vero Francorum dux nomine Leutharius bucellini germanus: dum multa pręda onustus: ad patriam cuperet reuerti: inter Veronam et Tridentum: iuxta lacum Benacum propria morte defunctus est. Habuit nihilominus Narses certamen aduersus Sindualbrentorũ regẽ: qui adhuc de herulorũ stirpe remanserat: quos secum in italiam veniens: solummodo Adouacer adduxerat. Huic Narses fideliter sibi primum adhęrenti multa beneficia contulit: sed nouissime superbe rebellantem & regnare cupientẽ: bello superatum & captum cella de trabe suspendit. Eo quoq tempore Narses patritius per lagistheum magistrum militum: virum bellicosum et fortem: vniuersos italię fines obtinuit. Hic Narses quidem primus cartularius fuit: deinde propter virtutem merito patriciat⁹ honorẽ meruit. Erat aũt vir pijssim⁹: ĩ religiõe catholic⁹: ĩ pauperes munificus: in recuperandis basilicis studiosus satis: vigilijs et orationibus intantum studens/ vt plus supplicationibus ad eum profusis: q̃ armis belicis victoriam obtineret. Inter hęc Iustiniano principe vita decedente: Iustinianus minor rempublicam apud Constantinopolim regendam suscepit. His quoq temporibus Narses patritius (cuius ad omnia studium vigilabat) vitalem Episcopum Altinę ciuitatis qui ante annos plurimos ad Francorũ Regem confugerat: hoc est Agothiensem ciuitatem tandem apprehensum apud Ciciliam exilio damnauit Igitur deleta vel superata: Narses omni Gothorum gente: et his

Margin notes: Bucellinus. Thendept⁹. Anũgolius. Priscian⁹ cęsariẽsis Cõstãtinopoli grãmaticę insudauit. Tanecũ. Aminghus. Leutharius. Benac⁹ Mãtuę lacus. Adouacer. Aduerte. Narses summę in supos pietatis. Iustinianus minor. Vitalis episcopus.

quoq; de quibus diximus: pari modo deuictis: dũ multũ auri & argenti seu cęterarũ rerũ diuitias acquisisset: magnã (ab hijs pro quibus multa contra hostes eorum laborauerat) inuidiam pertulit: qui contra eum Iustino Augusto et eius coniugi Sophię in hęc verba suggesserunt dicentes. Quia expedierat Romanos Gothis poti⁹ seruire: q̃ Gręcis: vbi Narses eunuchus imperat: & nos seruitio opprimit: et hoc noster pijssimus Priceps ignorat. Aut libera nos de manu eius: aut certe & ciuitatem Romanam & nosmetipsos gentibus tradimus. Cumq; hęc Narses audisset: hęc breuiter retulit verba. Si male feci cũ Rõanis male inueniã. Tũc Augusti⁹ itatũ aduersus Narsetẽ cõmot⁹ est: vt statim in Italiam Longinũ Prefectũ mitteret: q: Narsetis locũ obtineret Narses vero hijs cognitis: valde ptimuit: et itatũ maxĩe a Sophia Augusta territ⁹ ẽ: vt regredi vltra Cõstãtinopolim non auderet. Cui illa inter cętera q eunuchus erat hoc fertur mandasse: vt cum puellis ĩ Genitiolanarum faceret pensas diuidere. Ad quę verba Narses dicitur hęc responsa dedisse: Talem se telam orditurum: qualem ipsa dum viueret deponere non posset: Itaq; odio metuq; exagitatus: in Neapoli Campanię ciuitatem secedens: legatos mox ad Longobardorum gentem dirigit: vt paupera Pannonię rura desererent et ad Italiam cunctis repletis diuitijs possidendam venirent. Simulq; multimoda pomorum genera: aliarumq; rerum species quarum italia ferax est/mittit: quatenus eorum ad veniendum animos possit allicere. Lõgobardi lęta nuntia: et quę ipsi pręcipitabant gratanter suscipiunt. Deniq; futuris commodis animos attollunt: continuo apud Italiam terribilia noctu signa visa sunt: hoc est igneę acies in cœlo apparuerunt: eos qui postea effusus est sanguine coruscantes. Narses vero de Campania Romam regressus: ibidem non post multum tempus ex hac luce subtractus est. Cuius corpus positum in locello plumbeo cum omnibus eiusdem diuitijs: Constantinopolim est perlatum. Per hęc tempora apud Constantinopolim (vt supra pręmissum est) Iustinian⁹ minor regnabat: vir in omĩ auaricia deditus: contemptor pauperum: Senatorum spoliator Cui tanta fuit cupiditatis rabies: vt archas iuberet ferreas fieri: in quibus ea quę rapiebat auri talenta congregaret. Quem etiam ferunt ĩ hęresim Pelagianam delapsum. Hic cum a diuinis aurem cordis auerteret: iusto dei iudicio ammisso rationis intellectu: amens effectus est. Hic Tiberium Cęsarem adsciuit: qui ei Palatium vel singulas prouincias gubernaret: hominem iustum: vtilem: strenuũ: sapiẽtẽ: elemosinariũ: in iudicijs ęquũ: invictorijs clarum: & qđ hijs omnibus supereminet verissimũ Christianum. Hic cũ multa de thesauris quos Iustinian⁹ aggregauerat:

Narses ĩiulidũ vocatus

Iustinus. Sophia. Oro ad Narsetem.

Narsetis responsio.

Sophię verba ad narsetem.

Rñsio Nar.

Legati ad Lõgobardos missi.

Prodigia nocturno tpe ĩ italia visa

Moritur narses.

Narse corp⁹ vna cũ suis diuitijs in locellis sepult⁹

Mira Iustiniani auaritię cupiditas

Iustinian⁹ hęreticus.

Iustinianus amẽs effect⁹ est.

Tiberi⁹ cesar

Tiberij mores descripti.

pauperibus erogaret: Sophia Augusta frequentius increpabat eum/ꝙ rempublicã redegisset in paupertatem: Dicens Quod ego multis annis cõgregaui: tu ĩfra paucũ tẽpus ꝓdige dispergis Aiebat aũt ille: confido ĩ domino: quia non deerit pecunia fisco nostro: tantum vt pauperes elemosinam accipiant: aut captiui redimantur: hoc est magnus thesaurus: Dicente domino. Thesaurisate vobis thesauros in cœlo: vbi neque erugo / neque tinea corrumpit: et vbi fures non effodiunt nec furantur. Ergo de hisque dominus tribuit congregemus thesauros in cœlo: et dominus nobis augere dignabitur in sęculo. Cor enim in quo sapientię & scientię intellectus habitat: Thesaurum verum et summum semper possidet. Ex vero autem sapientię & scientię intellectu: caritas nascitur: quę communicata quanto pluribus fuerit tanto crescit fortius. At vbi caritas creuerit: quomodo ex deo qui caritas est materiale communicatiuum deerit.

Sophię icrepatio ob ęrarij ęuacuationem.

Tiberij dictũ et de ei⁹ ĩ domino cõfidẽtia aduerte

Attẽde Saluatoris verba Lucę xij. et Mathei. vi.

Hinc math. vi. vbi enĩ est thesaur⁹ tu⁹ ibi est & cor tuum.

Auctoritas notatu dignissima.

Caritatis ꝓprium.

Caput. .III.

Iustinian⁹ amẽs mortu⁹ est.

IGitur cum Iustinianus. xi. annis regnasset/amentiam quam incurrerat tandem cum vita finiuit. Bella sane quę per Narsetem patritiũ gothis vel francis illata superius per anticipationem diximus: huius temporibus gesta sunt. Deniq̃ & qui Romam temporibus Benedicti papę vastantibus omnia per circuitum Longobardis famis penuria laboraret: multa frumenti milia nauibus ab Egypto dirigens eam sub studio misęricordię releuauit. Mortuo igitur Iustiniano: Tiberius Cõstantinus Romanorum Regum Quinquagesimus sumpsit Imperium. Hic cum (vt superius diximus) Iustiniano adhuc Cęsare / palatium regeret: et multas quottidie elemosinas faceret: magnam ei dominus copiam subministrauit. Nam deambulans per palatium vidit in pauimento domus/tabulã marmoream: in qua erat Crux dominica sculpta: & ait. Crucẽ domini qua frõtem nostram et pectora munire debemus: eam sub pedibus conculcam⁹: et dicto citius iussit eandem tabulam auferri de fossa / qua leuata atq̃ erecta inueniunt subter & aliam hoc signum habentem: qui et ipsam iussit auferri: qua ammota repererunt et tertiam: iussuq̃ eius cum fuisset ablata / inueniunt magnum thesaurum habentem supra mille auri centenaria. Sublatumq̃ aurum pauperibus adhuc habundantius

Tiberi⁹ Constãtin⁹ regũ quĩq̃gesim⁹.

Dñs miraculose signo crucis quod marmore Palatij ĩsculpto: tiberio grãde auri põd⁹ elargitur.

Attẽde crucis miraculũ

q̃ consuetus fuerat largitur. Narses quoq; patritus Italię cum in quadam ciuitate intra Italiam domum magnam haberet:ad supra memoratam Vrbem aduenit:ibiq; i domum suam occulte cisternam magnam fodit:in qua multa milia centenariorum auri atq; argenti reposuit:interfectisq; omnibus consocijs:vni tantummodo seni hoc per iuramentũ ab eo exigens commendauit. Defuncto vero Narsete supradictus senex ad Cęsarem Tiberium veniens dixit. Si mihi aliquid prodest inquit:magnã rem Cęsar dicam. Cui ille(dic ait)quid vis/proderit enim tibi:si quod nobis profuturum esse narraueris Thesaurũ inqt Narsetis reconditum habeo:quod in extremo vitę positus cęlare non possũ:tunc Cęsar Tiberius gauisus misit vsq; ad locũ pueros suos:pcedente vero sene/ ij sequũť attenti:peruenientesq; ad cisternam:deopertam ingrediũť. In qua tantum auri vel argenti repertum est:vt per multos dies vix a deportantibus potuisset euacuari. Quę ille pene omnia secundũ morem suũ erogatione largiflua dispensauit egenis. Hic cum augustalem coronam accepturus esset:eumq; secundum consuetudinem ad spectaculum cum populis expectaret:insidias ei pparauit Sophia Augusta:vt Iustinianũ Iustini nepotem ad dignitatẽ imperatoriam sublimaret. Ille per loca sancta prius procedens:deinde vocato ad se Pontifice vrbis cũ consulib⁹ ac pręfectis palatiũ ingressus/indutus purpura:diademate coronatus:throno imperiali ipositus:cũ imensis laudibus in regni gloria est confirmatus:Qđ ei⁹ aduersarij audientes:nihil q; ei q̃ i domio spem suam posuerat officere valentes:magno sunt confusionis pudore cooperti. Transactis autem paucis dieb⁹ Iustinianus pedib⁹ se proiecit imperatoris:ob meritũ gratię.xv.ei auri centenaria deferẽs:quem ille secundũ pacientię suę meritum colligens sibi in palatio assistere iussit. Sophia vero Augusta imemor promissionis quã quondam in Tiberium habuerat:insidias ei temptauit ingerere. Procedente autem eo ad villam vt iuxta ritum imperialem.xxx.diebus ad videmiam iocundareť. Vocato clam iustiniano voluit eum sublimare in regnum:quo comperto Tiberius cursu veloci Constantiopolim regreditur:apprehensamq; Augustam omnibus thesauris expoliauit:solum ei victum quottidianum in alimentum relinquens. Segregatisq; pueris eius ab ea:alios de fidelibus suis posuit:q ei parerent:Mandans prorsus vt nullus de anterioribus ad eam haberet accessum:Iustinianũ vero verbis solũmodo obiurgatum:tanto in posterum amore dilexit:vt filio ei⁹ filiam suam promitteret:rursusq; filio filiam suam expeteret. Sed hęc res minime(quam ob causam nescio)ad effectum peruenit. Huius exercitus ab eo directus persas potentissime debellauit:victorq; regrediens:tantam molem pdę cum.xx.pariter elephantis detulit:vt hu

Marginalia (left): Narses Thesaurũ i Cista occulens. — Senex Tiberio Narsetis thesaurũ(eo mortuo) indicat — Sophia Augusta Tiberio insidias tendens. — Tiberi⁹ Augustã dephẽdẽs grauiter multauit

Marginalia (right): Mira & iaudita Tiberij liberalitas:in pecũijs paupib⁹ erogãdis Narses soli seni Thesaurum reuelat — Mira auri & argẽti copia — Tiberi⁹ i maiestate ipiali cõfirmatus Tiber⁹ Totã spem in dño collocauerat — Attende de Amore.

manę crederetur posse sufficere cupiditati.

¶Caput Quartum.

TIberius igiť Cōstantinus postq̄ Imperiū septem rexerat annis: sentiens sibi diem mortis imminere: vna cū cōsilio Sophię augustę Mauritiū genere cappadocem: virū strenuū/ad Imperiū elegit: ornatamq̧ suam filiam regalib⁹ ornamentis eam tradidit ei dicēs. Sit tibi Imperiū meū cū hac puella concessū: vtere eo felix: memor semper vt ęquitate & iustitia delecteris. Hęc postq̄ dixit de hac luce ad ęternam patriam migrauit. Magnū luctū populis de sua morte relinquens. Fuit enim sūmę bonitatis: in elemosinis promptus: in iudicio iustus: in vindicando cautissim⁹: nullum despiciens: sed omnes in bonavolūtate complectens: omnes diligens: ipse quoq̧ est dilect⁹ a cūctis. Quo defūcto Mauriti⁹ indut⁹ purpura: redimitus diademate: ad curiam processit: acclamatisq̧ sibi laudib⁹: largita pplo mūera: prim⁹ ex grecorū genere in Imperio confirmatus est. Hoc tempore Mauriti⁹ Imperator Chlidoperto Francorū regi. l. milia solidos per legatos suos direxit: vt cū exercitu super Longobardos irrueret: eosq̧ de Italia exterminaret: q cū innūera Francorum mltitudine in Italia subito introiuit: Longobardi vero in ciuitatibus se communientes intercurrentibus legatis oblatisq̧ mūerib⁹ pacē cū Chlideperto fecerť. Qui cū ad Gallias remeasset: cognito. Imperator Mauritius: qa cū Longobardis fœdus inierat qđ ei ob detrimentū Longobardorū dederat: repetere cœpit. Sed ille suarū viriū frętus potentia pro hac re nec responsum reddere voluit. His ita gestis Autheri rex: Brixillū ciuitatem super padi marginem positam expugnare aggress⁹ est: in q̄ Dociruph dux a Longobardis cōfugerat seq̧ partib⁹ Imperatoris tradēs: sociat⁹ militibus Longobardorū exercitui fortiter resistebat. Iste ex Sueuorū: hoc est ex Alamanorū gente ortiū d⁹ inter Longobardos creuerat: & qa erat forma idoneus: ducat⁹ honorem meruerat. Sed occasionem vlciscendę suę captiuitatis reperit: cōtra Longobardorū illico arma surrexit. Aduersus quem Longobardi grauia bella gesserunt. Tandemq̧ eū cū militib⁹: quos iuuabat: exuperantes Rauennam cędere compulerunt. Brixill⁹ capta est: muriq̧ eius vsq̧ ad solū destructi sūt. Post hęc Autheri rex cū Smaragdo patritio: q tūc Rauennę pręerat: vsq̧ in annū tertiū pacem fecit. Deniq̧ post Benedictū Papam Pelagius Romanę ecclesię pontifex: absq̧ iussione principis ordinatus est: eo q̧ Longobardi Romam per circuitum obsiderent:

Mauriti⁹ ipator electus.

Ti. Mauritij filiā in matrimoniū ddit.

Tiberij verba ad Mauritium.

Fato cōcedit Tiberius.

Tiberij mores describūť

Chlidoptus Frācorū rex.

Mauriti⁹ primus ex grecis in ipiū euectus est.

Brixill⁹ ciuitas pado confinis.

Autheri rex Brixillū expugnans

Sueui. i. Alamani

Brixill⁹ capit.

Smaragdus patritius

Pelagi⁹ pōtifex ordiatur

ne posset quisq̃ a Roma progredi. Hic pelagius Heliç Aquilegiensi Epo nolenti tria capitula Calcedonensi Sinodo suscipere: epistolã satis vtilem misit. Quam beatus Gregorius cũ esset adhuc Diacon⁹ conscripsit. Rursũ Mauritius August⁹ legatos ad Childepertũ mittens: eũ vt contra Lon/gobardos exercitũ in Italiã dirigeret p̃suasit: Childepert⁹ existimans suam adhuc germanam apd̃ Constantinopolim viuere: legatis Mauricij acqe/scens/vt suam possit sororem accipere: iterũ aduers⁹ Longobardos Francorũ exercitum ad Italiam direxit: contra quos dum Lõgobardorum acies properarent. Franci & Alamani inter se dissensionem habentes sine vllius conquisitione ad patriam sunt reuersi. Eo tempore fuit diluuiũ in finibus Venetiarũ: & Liguriç seu cçteris regionib⁹ Italiç: q̃le post Noç tempora creditur non fuisse. Factç sunt Lacunç possessiones seu villarum hominũq; pariter & aiantium magnus interitus. Destructa sũt itinera: dissipatç viç. Tũ tũc Athesis fluui⁹ excreuit: vt circa basilicã sancti Zenonis martyris: q̃ extra Veronensis Vrbis muros sita est/vsq; ad superiores fenestras aquç ptingerent. Licet (sicut beatus Gregorius postea Papa scripsit) in eandẽ ba/silicam aq̃ minime introiuit. Vrbis quoq; eiusdem Veronensis Muri ex p/te aliqua: eadem sũt inundatione subrupti. Facta est aũt hçc iundatio Sextodecimo Calendas Nouẽbris. Sed & tantç coruscationes & tonitrua fuerunt: quantç fieri vix çstiuo tempore solent. Post duos quoq; mẽses eadem Vrbs Veronensiũ magna ex parte incẽdio concremata est. In hac diluuij effusione: intantũ apd̃ Vrbẽ Romam fluui⁹ Tiberis excreuit: vt aquç eius super muros Vrbis influerent: & maxias ĩ ea regiones occuparent. Tũc p alueũ eiusdẽ fluminis: cũ mlta serpentiũ mltitudie Draco etiam magnç mirçq; magnitudinis: p Vrbẽ transiens: vsq; ad mare descẽdit. Subsecuta est statim hanc inũdationem: grauissima pestilentia: quam iguinariam appellant: q̃ tantç pplm̃ stragi destinauit: vt de inextimabili mltitudie: vix pauci remanerent. Primũq; Pelagiũ Papam virum venerabilem perculit: & sine mora extinxit. Deinde pastore interempto sese per populũ extẽdit. In hac tanta tribulatione: beatissim⁹ Gregori⁹/q tũc leuita erat/a cũctis genera/liter Papa elect⁹ est: q dũ septiformem lçtaniam fieri ordinasset: vni⁹ diei spacio dũ hi deũ precarent: octuaginta ex eis subito ad terram corruentes spiritum exhalarũt. Septiformis aũt lçtania dicta est: qa omnis vrbis popul⁹ a beato Gregorio in septem partibus deprecatur⁹ dñm/est diuisus In Prio namq; choro fuit omnis clerus: In Secũdo omnes abbates cum monachis suis: in Tertio omnes abbatissç cũ congregationibus suis: in Quarto om/nes infantes: in Quinto omnes laici: in Sexto vniuersç viduç: in Septimo omnes mulieres coniugatç. Ideo autem de beato Gregorio plura dicere

Helias Aqlegiensis Episcopus.

Epl'a bti gr. a Pelagio ad Aqle. Epm missa.

Frãcorũ et Alamanorũ dissensio.

q̃nã diluuiũ attulerit incõmoda.

Zeno martyr.

Zenonis basilica ab inũdanone (vt Gre. scribit) pseruata.

Tõitrua tpe hyemali magna.

Regiones.i. vicos q̃ olim (vt testatur Sipõtin⁹) dr ca.xx. fuere nũc vero.xiij

Inguinaria pestis.

Caue ne pores Augustinariã legẽd sit: morb⁹.n.est fauciũ pestis ser quẽ greci συναγχην .i. Synanchẽ vocãt

Lçtãia a Gr. instituta: cur Septiformis dcã e

Septẽ pp̃l'ro mãi chori a gregorio/ vt deũ depcentur ordinati.

EpsAq̃. tria capita accepta r̃cusauit

Childeptus Frãcorũ exercitũ aduersus Lõgobardos mittit.

Atted̃ d magno Italiç diluuio & Altero certe a Noç computãdo.

Mira Athesis fluuij & pene icredibil' exundatio.

Veronç diruptio.

quo tpe talis facta sit inundatio.

Veronç conflagratio

Mira tiberis illatio & excrementũ.

Iuiitatç magnitudis draconis cũ copiosa serpẽtũ multitudie p Tiberinim mare fluens.

Pelagi⁹ papa moritur.

Gregori⁹ papa eligitur.

Mirũ dẽ mĩ' tosa morte subitanea.

Prim⁹ chor⁹. Secundus. Tertius. Qua⁹ Qui⁹ Sextus Septimus.

omittimus:quia iam ante aliquot annos eius vitam deo auxiliante texui⸗mus:in qua ea quę dicenda erant:iuxta tenuitatis nostrę vires vniuersa descripsimus. Hoc tempore idem beatus Gregorius: Augustinum/& Melitum/& Ioannem cū alijs pluribus monachis timentibus deum in Britanniam misit:eorumq; prędicatione ad christū Anglos conuertunt. His diebus defuncto Helia Aquilegiensi patriarcha:postq̄ quindecim annis se sacerdotem gesserat: Seuerus huic succedens regendam suscoepit ecclesiam: quem Smaragdus Patritius veniens de Rauenna in gradus per semetipm basilica trahens Rauennam/eum in curiam duxit:cū alijs trib⁹ ex Histria Epis: id est Ioanne parētino:& Seuero:atq; Vindemio:necnon etiam Antonio iam Sene ecclesię defensore:quibus comminans exilia/atq; violenti⸗am inferens communicare compulit Ioanni Rauennati Episcopo trium capitulorum damnatori:quia tempore Papę Vigilij vel Pelagij Romanę ecclesię desciuerant societate:exempto vero anno e Rauenna ad gradus reuersi sunt:quibus nec plębs communicare voluit:nec cęteri Epi eos recoeperunt. Smaragdus patritius a demonio non iniuste corrept⁹ successorem Romanorum patriciatus accipiens Constantinopolim remeauit. Post hęc facta synodus decem Episcoporum: in Mariano congregat̄. Vbi recoepērt Seuerum patriarcham Aquilegiensem dantem libellum erroris sui:quia trium capitulorum damnatoribus communicarat Rauennę:nomina vero Episcoporum:qui se ab hoc scismate continuerunt hęc sunt:Petrus de Altino clarissimus. Ingemunus de Sabione: Angelus Tridentinus: Iunior Veronensis: Horontius Vicentinus: Rusticus de Taruisio: Fonteius feltrinus: Agellus de Altilo: Laurentius Belunensis: Massentius Iuliensis:& Adrianus polensis. Cum patriarcha autem communicauerunt isti Epi Seuerus: Parentinus: Ioannes patritius: Vindemius:& Ioannes.

Augustin⁹: Melitus:et Ioannes: Anglos ad fidē cōuertūt.

Seuer⁹ Helię patriarchę successit.

Ioānes Ra. eps Triacur damnauerit capitula.

Synodus.x. epoporū in Mariano cōgregata.

Epoꝝ noīa q̄ Seueri erro: rē sibi tauebāt.

NOTA

Ioannes. Antonius. Vindemius.

Smaragdus patriti⁹ a demonio correptus.

Seueri libel lus erroneus recoeptus.

NOTA

Caput Quintum,

IGitur Mauritius Augustus postq̄ vnū & viginti annis rexit Imperium cū filijs Theodosio/& Tiberio/ Constantioq;:a Foccace qui fuit strator prisci patricij/occiditur. Fuit aūt vtil' reipublicę:nam sępe contra hostes dimica⸗cās victoriam obtinuit. Humni quoq; / q et Auarres appellāt / eius virtute deuicti

Mauritius a Foccace trucidatus.

Humni alias Auarres dicti.

sunt. His diebus defuncto Seuero Patriarcha: ordinatur loco eius Ioannes Abbas Patriarcha in Aquilegia vetere: cum consensu Regis: & etiam Gisulfi Ducis In gradus quoq; ordinatus est a Romanis Candidianus antistes. Rursus mense nouembrio & decembrio stella cometes apparuit. Candidiano vero defūcto apud gradus ordinatur patriarcha Epiphanius: qui primicerius notariorum/ab Episq erant sub Romanis: & ex illo tempore cœperūt esse duo patriarchę. Foccax igitur (vt pmissū est) extincto Mauritio eiusq; filijs Romanorū regnū inuadit. Per octo annorū curricula pricipatus est. Hic (rogante Papa Bonifacio) statuit sedem Romanę ecclesię vt caput esset oim ecclesiarū: q a ecclesia Constantinopolitana: primam se oim ecclesiarū scribebat. Idem (alio papa Bonifacio petente) iussit i veteri Fano: quod Pantheon vocabatur: ablatis idolatrię sordibus: ecclesiam beatę semper virginis Marię & oim sanctorum martyrū fieri: vt vbi quondā oim/non deorū: sed dęmoniorū cultus agebatur: ibi deinceps oim fieret memoria sanctorū. Huius tempore Parasmi & Veneti per orientem & Egyptū ciuile bellum faciūt: ac sese mutua cęde prosternunt. Persę quoq; aduersus remp. grauissima bella gerentes/multas Romanorū prouincias & ipsam Hierosolymam auferūt: & destruentes ecclesias: sancta quoq; profanantes: inter ornamenta locorū sanctorū vel communium: etiam vexillū dñicę crucis abducunt Contra hūc Foccacem Heraclianus qui Aphricam regebat rebellauit: atq; cū exercitu veniens: eū vita regnoq; priuauit: remq; publicam Romanam Heraclius eiusdem filius regendam suscœpit. His diebus defūcto Heraclio augusto apud Constantinopolim Heracloneus eius filius cū matre Martina regni iura suscœpit: rexitq; imperiū duob' annis. Quo vita decedente successit in loco eius Constantius germanus eiusdem filius Heraclij: imperauitq; mensibus sex. Hoc ēt mortuo Constātinus eiusdē filius ad regni dignitatem ascendit: tenuitq; regnum annis viginti octo.

Marginalia (left): Ioānes Abbas seueri loco pr̄iarcha ordinatus. — Cometes. — Foccas Regnū inuadit — Cōstātiopol' se oim prīā; scribebat ecclesiā. — Pantheon tē pri' oiū idolorū Post in oim sāctorū honoré dicatum est. — Parasmi & veneti. — Heraclian'. — Heraclius. — Heraclone'. — Cōstantinus Constātius.

Marginalia (right): Cādidianus antistes. — Epiphanius primicerius Patriarchę duo. — Foccas spriās oiū rōanā statuit ecclesiā. — Pantheō A M. Agrippa cōditū ē: icu ius Martis ve nerisq; imaginib'/cęterorū deorū simulacra de picta erāt hic merito dicit a πανθεον quasi oiū deorū: a quo Ven' Panthea dicta est. Hinc illud ē poetę Forouiuiēsis: O bene cœlestis iā Pāthea semienata.

Caput Sextum.

Circa hęc tempora regis Persarum coniunx/nomine Cęsara/de Perside exiens/cum paucis suis fidelibus priuato habitu propter christianę fidei amorem Constatinopolim venit. Quę ab Imperatore honorifice suscœpta: post aliquot dies (vt desiderabat) baptismū secuta ē: et ab Augusta de sacro fonte leuata est:

Marginalia (left): Cęsara ad fidē couertit. — Augusta Cęsarā de fonte leuauit.

Marginalia (right): Cęsara regia. — Cęsara baptisatur.

Quod vir eius Persarum rex audiens: legatos Constantinopolim ad Augustum direxit: quatenus eidem vxorem suam redderet: qui ab Imperatore revenientes: verba Regis Persarum nuntiant: q requirebat suam reginam. Imperator hoc audiens: remq; omnino ignorans ei responsum reddidit dicens. De regia quam queritis fatemur nos nihil scire: preterq̃ q̃ ad nos huc aliqua mlier priuato habitu aduenit. Legati vero responderunt dicentes: Si placet nostro conspectui volumus hanc/quam dicitis mulierem/videre: que cum iussu Imperatoris aduenisset: mox vt eam legati conspiciũt ad eius vestigia prouoluunt: eiq; venerabiliter quia eam vir suus requireret suggerũt. Quibus illa respondit: ite: renuntiate regi vestro & domino/ quia nisi sicut ego iam credidi/ita & ipse in christũ crediderit me iã vltra cõ sortẽ thori haberẽ ñ poterit. Quid mlta? Legati reuersi ad patriã vniuersa q̃ audierãt regi r̃nũciãt. Qui nihil morat⁹ cũ. lx. milib⁹ viris Cõstãtiopolim pacifice ad Impatorẽ venit: a quo gratanter & satis digne susceptus est: q cũ vniuersis xp̃m dominum credens pariter cum omnibus sacri baptismatis vnda perfusus: & ab Augusto de fonte leuatus catholica fide confirmatus est: multisq; muneribus ab Augusto honoratus: accepta sua coniuge letus & gaudens ad suam patriam repedauit.

Persarũ rex ad Augustũ p vxore recuperãda: legatos mittit. *Verba ipatoris ad legatos.* *Cesare regie verba ad legatos.* *Legati Redeunt.* *Persarũ rex vna cũ magna militũ turma cõstãtiopoli venit* *Rex cũ ingẽti mltitudie baptisat eẽ.* *Rex cũ Cesaris cõiuge pria tedije.*

Caput. Septimum.

His diebus Constantinus qui & Constans est appellatus: Italiam a Longobardorum manu eruere cupiens Constantinopolim egressus: per littora iter habens/ Athenas venit. Indeq; mare trangressus Tarentum applicuit. Qui tamen prius ad solitarium quendam: qui prophetie spiritum habere dicebat adijt: studiose ab eo sciscitans: vtrũ gentem Longobardorum que in Italia habitabat superare & obtinere posset: a quo cũ seruus dei spacium vnius noctis expetisset/ vt pro hoc ipso dominum supplicaret: facto mane ita eidem Augusto respondit. Gens Longobardorum superari modo ab aliquo non potest: quia Regina quedam ex alia prouincia veniens: basilicam beati Ioannis baptiste in Longobardorum finibus construxit: & propter hoc ipse beatus Ioannes p Longobardorũ gente continuo intercedit: Ve

Constãtinus aut alias cõstans. *Cõstãtin⁹ q̃n de pphetam de bellieuẽtu cõsultur⁹/ ad.t.* *p' vte oraculum.* *Diu⁹ Ioãnes p Longobardis iugiter orans.* *Sancti Ioannis basilica*

Attestatur diacon⁹ de sui tpis gestis.

niet autem tempus quando ipsum oraculum habebitur despectui: et tunc gens ipsa periet. Quod nos ita factum esse probauimus: quia ante Longobardorum perditionem eamdem beati Io. basilicam: que vtiq; in loco (qui modietia dicitur) est constituta: per viles personas ordinari conspeximus: ita vt indignis personis et adulteris: non vitę merito: sed prçmij datione largiretur. Igitur (vt diximus) cum Constans Augustus Tarentum venisset: egressus exinde Beneuentanorum fines inuasit: omnesq; per quas peneuenerat/longobardorum ciuitates cœpit. Luceriamq; opulentam Appulię ciuitatem expugnatam fortius inuadens diruit: et ad solum vsq; prostrauit. Agerentiam sane propter munitissimam loci positionem capere minime potuit. Deinde cum omni suo exercitu Beneuentum circundedit: & eã vehementer expugnare cœpit. Vbi tunc Grimoaldi filius adhuc iuuenculus ducatum tenebat: qui statim vt imperatoris aduentum cognouit: nutritium suum nomine Sesualdum: ad patrem Grimoaldum transpadum direxit: Obsecrans eum vt q̃totius veniret: filioq; suo ac Beneuentanis: quos ipse nutrierat potenter succurreret Quod Grimoaldus rex audiens: statim cum exercitu filio laturus auxilium Beneuentum pergere cœpit. Q̃ plures ex Longobardis in itinere relinquentes: quia expoliasset palatium: etiam non reuersurus repeteret Beneuentum. Exercitus interim Constantis Beneuentum diuersis machinis vehementer expugnabat: et contra Romoaldus cum Longobardis fortiter resistebat. Qui q̃uis cum tanta multitudine congredi manu: propter paucitatem exercitus non auderet: frequenter tamen cum expeditis iuuenibus hostium castra irrumpens: magnas eisdem inferebat vndiq; clades: Cumq; Grimoaldus eius pater iam properaret: eundem nutritium eius (de quo pręmissimus) ad filiũ misit/qui ei suum aduentum nuntiaret: qui cum prope Beneuentum venisset a Gręcis captus/Imperatori delatus est: qui ab eo vnde veniret requirens: ille se a Grimoaldo rege venire dixit: eũdemq; Regem citius aduentare nuntiauit. Statimq; Imperator territus: consilium cum suis inijt: quatenus cum Romoaldo pasciceretur: vt Neapolim possit reuerti: accœptaq; obside Romoaldi sorore: cui nomen Gisa fuit: cum eodem pacem fecit. Eius vero nutritium Gesualdum: ad muros duci pręcepit: mortem eidem minatus: si aliquid Romoaldo aut ciuibus de Grimoaldi aduentu nuntiaret. Sed potius quidem asseueraret: eundem venire minime posse. Quod ille se facturum vt ei pręcipiebatur/promisit: sed cum prope muros aduenisset: velle se

Modietia locus i quo. S. Ioannis basilica coustructa est.

Cõst is bñuẽtũ adoritur.

Luceria apulię ciuitas diruitur.

Agerentia

Sesuald⁹ Romoaldi nutriti⁹ ad grimoaldũ miss⁹ est.

Grimoald⁹ rex romdaldi pater.

Bñuẽti expugnatio.

Cõstantis et Romoaldi fortis renitẽtia.

Nutriti⁹ romoaldi capitur.

Gesualdus nuntius.

Romoaldi Gisa soror: obses datur

Romoaldum videre dixit: quo cum Romoaldus citius aduenisset: sic eum allocutus est. Constans esto domine Romoalde: et habens fiduciam/noli turbari: quia tuus genitor citius tibi prębiturus auxilium adest. Nam scias eum ista nocte: iuxta Satirum fluuium cum valido exercitu manere: tantũ obsecro: vt misericordiam exhibeas cum mea vxore et filijs: quia gens ista perfida me viuere non sinet. Cumq; hoc dixisset: iussu Imperatoris caput eius abscissum: atq; cum belli machina: quam Petrariam vocant: in Vrbem proiectum est. Quod caput Romoaldus sibi iussit defferri; idq; lachrymis osculatus: dignoq; in loco tumulari pręcepit. Metuens subito Grimoaldi regis aduentum: Imperator dimissa Beneuenti obsidione: Neapolim proficiscitur: cuius tamen exercitum Micola Capuanus Comes: iuxta fluenta caloris fiuminis: qui vsq; hodie pugna dicitur/ vehementer attriuit. Postq̃ vero Imperator Neapolim peruenit: vnus ex eius optimatibus (cui nomen Saburrus erat) ab Augusto (vt fertur) viginti milia militum expetijt. Seq; cum Romoaldo pugnaturum: victoremq; spopondit. Qui cum accepto exercitu ad locum (cui nomen Foritius est) aduenisset: ibiq; castra posuisset: Grimoalduss qui iam Beneuentum aduenerat: hęc audiens contra eum proficisci voluit. Cui filius Romoaldus. Non est opus (inquit) sed tantum nobis partem de vestro exercitu tribuite Ego (deo fauente) cũ eo pugnabo et cum vicero/maior vtiq; gloria potentię vrę ascribetur. Factumq; est vt accepta aliqua parte de patris exercitu: pariterq; cum suis hominibus contra Saburrum proficiscitur: qui prius q̃ bellum cum eo iniret a quattuor partibus tubas insonare pręcepit. Cũq; vtreq; acies forti intentione pugnarent: tunc vnus de Regis exercitu nomine Amangus: qui contum regium ferre erat solitus: quendã Gręculum eodem contu vtrisq; manibus fortiter percutiens: de sella super quam equitabat sustulit: eumq; in aera supra caput suum leuauit Quod cernens gręco uini exercitus: immenso pauore perterritus/in fugã conuertitur: vltimaq; pernicię cęsus: sibi fugiens mortem: Romoaldo et Longobardis victoriam peperit. Ita Saburrus qui se imperatori suo victorię trophęum de Longobardis promiserat patrare: ad eum cũ paucis remeans: ignominiam deportauit. Romoaldus vero patrata de inimicis victoria: Beneuentũ triumphans ingressus est: patriq; gaudium: et cunctis securitatem: sublato hostium timore: conuexit. At vero Constans Augustus: cum nichil se contra Longobardos gessisse conspiceret: omnes sęuitię suę minas contra suos: hoc est Romanos: cõ

Gesualdi muttitij verba ad Romoaldum.

Gesuald⁹ capite iussu imperatoris trũcatur.

Gesualdi caput honorifice sepultum.

Petraria machina.

Micola Cõstãtis ipatoris exercitũ sũd.t⁹ delet.

Calor fluui⁹ qui & pugna dictus est.

Saburrus.

Alij floritius legunt

Romoaldus cũ Saburro manus conserit.

Amãgus.

Romoald⁹ victor vna cũ lõgobardis euasit.

Romoaldus Triũphãs vr bẽbñ. ingreditur.

Cõstãs i suos Ro. sęuit.

Vitalianus papa.

torsit. Nam ingressus Neapolim Romam perrexit: cui sexto ab vrbe miliario Vitalianus Papa cum sacerdotibus & romano populo occurrit. Qui Augustus cum ad beati Petri limina peruenisset: obtulit ibi pallium auro textum/& manens apud Romam diebus duodecim: omnia quę fuerant antiquitus instructa ex ęre: in ornamentum ciuitatis deposuit: intantum vt etiam basilicam beatę Marię (quę aliquando Pātheon vocabatur: et condita fuerat in honorem omnium deorum: & iam ibi per concessionem superiorum principum: locus erat omnium martyrum) discoperiret: tegulasq; ęreas exinde auferret: easq; simul cum omnibus alijs ornamentis: Constantinopolim transmitteret. Deinde reuersus Imperator Neapolim in itinere Tyrreno perrexit ciuitatem regiam. Ingressusq; Siciliam per indictionem Septimam habitauit Syracusas: et tales afflictiones i suo populo seu habitatoribus vel possessorib' Calabrię: Sicilię: Aphricę: atq; Sardinię exercuit: quales antea nunquam auditę sunt: ita vt etiam vxores a maritis: vel filij a parentibus separarentur. Sed et alia multa et inaudita harum regionum populi sunt perpessi: ita vt alicui spes vitę non relinqueretur. Nam et vasa sacra: vel similia sanctarum dei ecclesiarum: imperiali iussu: et Gręcorum auaritia sublata sunt. Mansit autem Imperator in Sicilia ab indictione Septima: vsq; in duodecimam. Sed tandem tantarum iniquitatum poenas luit: Atqui dum se in balneo lauaret a suis extinctus est. Et ibidem magna cum solennitate a suis (vt decuit) tumulo traditus est.

Constās oia vrbis ornamēta destruit.

Basilica diuę marię Pantheon dicebatur.

Paul leonis Tegulę erāt ęreę.

Cōstātis tyrānis et exactiones

Sacra quęq; deprędātur

Cōstās i balneo sicilię a suis extinguitur.

ℂ Caput octauum.

INnterfecto igitur apud Syracusas constante Imperatore. Merentius in Sicilia regnum arripuit: Sed absq; orientalis exercitus voluntate: contra quem Italię milites: Alij per per Histryam: alij per partes Campanię: alij vero a partibus Aphricę et Sardinię venientes Syracusas: eum vita priuarunt. Multiq; ex iudicibus eius obtruncati Constantinopolim perducti sunt: cum quibus pariter et falsi imperatoris caput est de

Merētius tyrān' regnat

Cōstātinopoli Merētij caput defertur

Merēti' auarijs vita priuatur.

Sarraceni. oia depopulātes.

portatum. Hęc audiens gens Saracenorum : quę iam Alexandriam et Egyptum perſuaſerat : ſubito cum multis nauibus venientes : Siciliam inuadunt. Syracuſas ingrediuntur : multamq́ ſtragem faciunt populorum : vix paucis euadentibus per minutiſſima caſtra et iuga cō fugerunt montium. Auferentes quoq́ prędam nimiam & omnem illum (quem Conſtans Auguſtus a Roma abſtulerat) ornatum in re & diuerſis ſpeciebus : ſicq́ Alexandriam ſimul reuerſi ſunt. Porro Regis filia quam de beneuento Obſidis nomine / ſublatam diximus: Siciliam veniens diem ſuum clauſit extremum. Igitur extincto (vt diximus) apud Siciliam Conſtante Auguſto : Punitoq́ qui ei ſucceſſerat Merentio Tyranno : Romanorum regnum Conſtantinus Conſtantij Auguſti filius ſuſcœpit regendum Romaniſq́ principatus eſt : annis Decem et ſeptem. Conſtantij ſane temporibus : Theodorus Archiepiſcopus et Adrianus his temporibus Abbas exiſtens : vir ęque doctiſſimus a Vitaliano tunc Papa miſſi in Britanniam : plurimas eccleſias Anglorum doctrinę eccleſiaſticicę fruge fœcundarunt: E quibus etiam Theodorus Archiepiſcopus Peccantium iudicia quanti : Sed pro vnoquoq́ peccato : quis pœnitere debeat : Mirabili et diſcreta conſideratione venuſtiſſime ac multum notabiliter deſcripſit. Dum hęc geruntur : Hęreſis apud Conſtantinopolim orta eſt : Quę ita opinando errauit : quia vnam in domino noſtro Ieſu chriſto voluntatem et operationem aſſeuerabat. Hanc autem hęreſim excitarūt Gregorius Patriarcha Conſtantinopolitanus : Macharius Pirrus : paulus & Petrus. Quam ob cauſam Conſtantinus Auguſtus Centum Quinquaginta Epiſcopos congregari fecit : inter quos fuerunt etiam Legati Sanctę Romanę eccleſię miſſi : ab agathone Papa Ioanes diaconus / et Iohannes Portuenſis Epiſcopus : qui omnes eandem hęreſim damnauerunt. Ea hora tantę aranearum telę in medio populi ciciderunt : vt omnes mirarentur : ac per hoc ſignificatum eſt : ꝙ ſordes hęreticę prauitis depulſę ſunt : & Gregorius quidem Patriarcha correctus eſt. Cęteri vero in ſua defenſione perſeuerantes: anathematis ſunt vltione compulſi. Eo tempore Damianus Ticinienſis eccleſię Epiſcopus : ſub nomine Manſueti Mediolanenſis archiepiſcopi : hac de cauſa ſatis vtilem : rectęq́ fidei epiſtolam compoſuit : quę in pręfata Synodo non mediocre ſuffragium tulit. Recta autem et vera fides eſt : vt ſicut in domino noſtro Ieſu xp̄o duę ſunt naturę : hoc eſt : dei et hominis / ſic etiam due credantur eſſe volun

Gisa obses datavitā terminat.

Cōstātin⁹ regnū capit.

Theodorus.

Adrianus.

Heresis Cōstantinopoli orta

In xpo duę erāt volūtates hūana.s. et diuina.

Assertore: hui⁹ heres eos.

Cetū&.l.epī ad dānādaꝫ heresim cōgregati.

Miraculum de Aranearū telis lapsis.

NOTA

Damianus eps.

Māsuetus archieps

Epistola a damiano cōposita.

Ioannis.x. Ioãnis.xiiij. Enangelista Ioannes

tates siue operationes . Vis audire de eo quod deitatis est? Ego (in/quit) et pater vnum sumus . Vis audire quod humanitatis? Pater maior me est . Cerne secundum humanitatem cum euangelista ait . Ihesus autem dormiebat in puppi super ceruical : Vide diuinitatem. Tunc surgens imperauit ventis & mari : et facta est tranquillitas ma/gna. Hęc est sexta Synodus vniuersalis Constantinopoli celebrata : & Gręcorum sermone conscripta : tempore Papę Agathonis : et obse/quente et residente Constantino Principe intra sępta palatij sui.

De xp̄i dei tate. De hũani tate.

Sexta Synodus.

ℭ Caput Nonum.

Iustinianus imperat.

DEhinc apud Constantino/polim imperator moritur Constantinus : et eius mi/nor filius Iustinianus Ro/manorum regnum suscoe/pit : cuius per decem an/nos gubernacula tenuit : ac Aphricam a Sartacenis abstulit : et cum eisdem pacem: terra mariqꝫ fecit . Hic Sergium Pontifi/cem : quia in errorem illius Synodi : quam Constantinopolim fecerat : fauere et sub/scribere noluit : misso Zacharia Protospa/tario suo iussit Constantinopolim deportari . Sed militia Rauennę: vicinarumqꝫ partium iussa Principis nephanda contemnens : eundem Zachariam cum contumelijs ab Vrbe Roma et iniurijs expulit . Cõ tra hunc Iustinianum : Leo Augustalem dignitatem arripiens : eum imperio priuauit regnumqꝫ Romanorum tribus annis regens : Iusti/nianum exulem in ponto seruauit . Rursusqꝫ Tyberius contra hunc Leonem insurgens: regnum eius inuasit . Eumqꝫ toto quo ipse re/

Sergiꝰpon tifex.

Zacharias Protospatarius. Zachari expulsus.

Leo Iustinianũ imperio priuat

Iustinianus in põto exulat.

Tyberius regnũ iuadens

gnauit tempore in eadem ciuitate in custodia permaxima tenuit. Hoc tempore Aquilegię ob imperitiam fidei: quintum vniuersale cõcilium suscipere diffidit; donec salutaribus beati papę Sergij monitis instructa: et ipsa huic cum cęteris christi ecclesijs annuere consentit. Facta est autem hęc Synodus Constantinopolim temporibus Papę Iulij sub Iustiniano principe contra Theodorum et omnes hęreticos: qui beatam Mariam solum hominem: non deum et hominem genuisse affirmant. In qua Synodo catholice est institutum vt beata Maria semper virgo Theothocos diceretur: quia sicut catholica fides habet: non solum hominem. Sed vere deum & hominem genuit. Hoc tempore apud Gallias in Francorum regno: Anchis Arnulphi filius (qui de nomine Anchisę quondam Troiani creditur appellatus) sub nomine maioris domus gerebat principatum. At vero Iustinianus qui ammisso principatu in ponto exulabat: auxilio Terebelli Burgarorum Regis: regnum rursus recipiens / eos qui se expulerant Patritios occidit. Leonem quoq; et Tiberium qui locum eius vsurpauerant / cœpit: et in medio circo coram omni populo iugulari pręcepit. Gallicinum vero patriarcham Constantinopolitanum: erutis oculis Romam misit: Cyrumq; abbatem (qui eum in ponto exulem aluerat) Episcopum in loco gallici constituit. Hic Constantinum Papam ad se venire iubens: honorifice suscœpit ac remisit. Quem prostratus in terra pro suis peccatis intercedere rogans: cuncta eius ecclesię priuilegia renouauit. Qui cum exercitum in pontũ mitteret: ad comprehendendum Philippicum / quem ibi relegauerat: multum eum / idem venerabilis Papa prohibuit: ne hoc facere deberet. Sed tamen inhibere non potuit: Exercitusquoq; (qui missus contra Philippicum fuerat) ad partem se Philippici contulit: eumq; imperatorem fecit: qui Constantinopolim contra Iustinianum veniens: cum eo ab vrbe miliario duodecimo pugnauit: vicit: & occidit: regnumq; eius adeptus est. Imperauit autem Iustinianus cum filio Tiberio / in hac secunda vice annis sex: quem Leo in expulsione illius naribus detruncauit. Qui post iterum assumpto imperio: quoties defluentem guttam reumatis manu detersit: pene toties aliquos ex his qui contra eum fuerant: iugulari pręcepit. At vero Philippicus (qui & Dardanis) postq̃ imperiali dignitate confirmatus est, Cyrum (de quo dixeramus)

Sergi⁹ papa

Iulius papa.

Theodorus hęretic⁹ q̃d asserabat.

Maria. θεοτόκος. quasi deũ piẽs dicta est.

In qua synodo virgo Maria theotocos dicta ẽ

Anchis Arnulphi regis frãcoꝝ fili⁹

Ab Anchise nomẽ traxisse creditur.

Gallicinus patriarcha graue tulit supplitium.

Cyrus abbas eps a Iustiniano creatus.

Constantin⁹ papa.

Philippicus īperator creatus.

Iustinian⁹ a philippico īterfectus.

Philippic⁹ q̃ & Dardanis

A D V E R T E

de Pontificatu eiectum / ad gubernandum monasterium suum: Pontum redire præcepit. Hic Philippicus / Constantino Papæ litteras praui dogmatis dixerit: quas ille cum apostolicæ sedis consilio respuit: et huius rei causa fecit picturas in porticu Sancti Petri: quæ et gesta sex sanctarum Synodum vniuersalium continet. Nam & huiusmodi pictura (cum haberentur in vrbe regia) Philippicus iusserat auferri. Statuit populus ne hæretici Imperatoris nomen aut cartham aut figuram solitas susciperent. Vnde nec eius effigies in ecclesia introducta est: nec nomen ad missarum solennia prolatum.

Porticus sex synodum gesta i pictura cõtinens

NOTA

CAPVT DECIMVM ET VLTIMVM.

Anastasius Arthemi?

HIc cum annũ vnũ & sex mensibus regnum gessisset: contra eum Anastasius (qui & Arthemius dictus est) insurgens / eum regno expulit: oculisq́ priuauit/nec tamen occidit. ¶Hic Anastasius litteras Constantino Papæ Romam per scolasticum Patricium et exarchum Italiæ direxit: quibus se fautorem catholicæ fidei: & sanctæ sextæ Synodi vel concilij prædicatorem esse declarauit. Hoc tempore Anastasius Imperator classem in Alexandriã contra Sarracenos direxit: cuius exercitus ad aliũ versus consilium / ab itinere medio Cõstantinopolitanã vrbem regressus; Theodosiũ orthodoxũ ingrens; Impatorem elegit. Atq́ coactum in solio

Classis i Sarracenos instructa.

Theodosi⁹ imperator electus.

Anastasius victus.

Synodum in a 30.

Imperiali confirmauit. Qui Theodosius apud Niceam ciuitatem Anastasium graui prelio vicit: datoque sibi sacramento eum clericum fieri ac presbiterum fecit ordinari. Ipse vero vt regnum suscoepit: mox in regia vrbe imaginem illam venerandam in qua sanctę synodus erant depictę: & a Philippico fuerat deiecta: pristino in loco erexit. His diebus ita Tiberis fluuius inundauit vt alueum suum egressus: multa Romanę fecerit exitia ciuitati: ita vt via lata ad vnam & semis staturam excresceret. Atque sancti Petri vsque ad pontem miluium aquę descēdētes contingerent. Mansit aūt diebus septem/donec agētibus lętanias crebras ciuibus octauo demum die reuersę sunt. Inter hęc defuncto Imperatore Theodosio: qui vno solummodo impium rexerat anno: eius in loco: Leo Augustus subrogatur. Hoc etiam tempore eadem Sarracenorum gens cum immenso exercitu Constantinopolim circumdedit: ac per continuum triennium obsedit: Donec ciuibus multa instantia ad deum clamantibus: plurimi eorum frigore: bello: pestilentia: famęque perirent: ac sic partes obsidionis abscederent. Qui inde egressi vulgarorum gentem quę est supra danubium: bello aggrediuntur: & ab hac quoque victi: ad suas naues refugiunt. Qui cum altum peterent irruente subita tempestate: plurimis etiam mersis siue contritis nauibus perierunt. Intra Constantinopolim vero trecenta milia pestilentia perierunt. Hac tempestate Leo Imperator apud Constantinopolim sanctorum imagines depositas incendit: Romanoque Pontifici similia facere/ si Imperialem gratiam habere vellet/ mandauit. Sed Pontifex hoc facere contempsit: omnes quoque Rauennę exercitus: vel Venetiarum talibus iussis vno animo restiterunt: & nisi eos Pontifex prohibuisset: Imperatorem super se constituere aggressi fuissent. Eo tempore Longobardorum rex Lintprandus Rauennam obsedit/ classem inuasit atque destruxit. Tunc Paulus patritius extra Rauennam misit: qui Pontificem interimerent. Sed Longobardis pro defensione Pontificis repugnantibus: Spoletanis in solario positis: & ex alijs partibus Longobardis/ Tuscis resistentibus: consilium Rauennetium dissipatum est. Rursus cum Rauennam Lintprandus Regis nepos: & Peredeo Vicentinus dux/ obtinerent: irruentibus subito Venetis: Lintprandus ab eis captus est. Peredeo viriliter pugnans occubuit. Per idem tempus Leo Augustus ad peiora progressus est: ita vt compelleret omnes Constantinopolim habitantes: tam vi q̄ blandimentis: vt de-

Tiberis fluuij iūdatio

Pons miluī

Quā sedatur iūdatio.

Leo Augustus.

Constātinopolis a Sarracenis obsidetur.

Vulgara danubij gens.

Sarracenorum ingens naufragium.

Magna pestis strages.

Mandatum leonis ad papam.

Aduerte:

Lintprādus lōgo. rex Rauēnā obsid3

Spoletani.

Peredeo.

Lintprādus captus.

ponerent vbicunq; haberent imagines: tam saluatoris q̄ eius sanctę genitricis vel omnium sanctorum: easq; in medio ciuitatis incendio concremari fecit: & quia plerique e populo tale scelus fieri prępediebant: aliquanti ex eis capite truncati: alij parte corporis mulctati sunt. Huius errori Germanus patriarcha non consentiens: a ꝓpria sede depulsus est: et eius in loco Anastasius presbiter ordinatus est.

Leonis ipie tasi deorū imaginib⁹ cōcremādis

Germanus Anastasius

¶ VIRTVTI OMNIA PARENT.

¶ Habetis igitur candidissimi litteratū cultores/verissimiq; historiarum scrutatores/hanc Eutropij Pauliq; diaconi de rerum Romanarum gestis egregiam explanationem: cum quibusdem Magistri Nicolai Maillard Appendiculis Necnon periucundis nec minus vtilibus (ne lectorum longa in reuoluendo indagine suspēdat animus) annotamentorum & rerum & temporum/indicibus vna cum eorum tabula nuper nec antea elimata prouidaq; admodum cura ęditis Quę omnia emunctis ab Egidio Gourmont caracteribus in Alma parrhysiorum Lutetia Anno a salutis incarnatione Millesimo quingentesimo duodecimo: quindecimo Kalendas Apriles impressa sunt.

¶ Soli deo Laus honor et gloria.

¶NICOLAI MAILLARD ROTHOMAGEI AD LITTERARVM CVLTORES: VEROSQVE HISTORIE ALVMNOS

CARMEN.

IAM noua iam docili reseratur cartha nitore:
Iam redit emuncto pagina lęta situ.
Pinguia iam latię panduntur rura cohorti:
Grataq; Romano grammate scripta fluunt.
Nam veniant claro certi quo stemmate Reges:
Quo venit & summi chara propago Iouis.
Horrida concusso trepidant quo prœlia marte:
Quove sonant triplici punica bella duce.
Anxia quę toleret sudato Roma labore:
Quęq; dedit miseris arma nephanda viris.
Milia quę passę vidit discrimina sortis:
Quęq; furens gallo Cęsar ab hoste tulit.
Omnia succincto passim digesta tenore:
Nobilis exacto pumice cartha refert.
Huc vos huc celerem cultores flectite gressum:
Nec laceret tantum nasus aduncus opus.

¶VIRTVTI OMNIA PARENT

¶τέλος.